DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

jaar verslagen

1958 1960

1 oktober 1958 - 30 september 1960 - Partij van de Arbeid - Amsterdam

JAARVERSLAGEN

1 OKTOBER 1958–30 SEPTEMBER 1960

PARTIJ VAN DE ARBEID

Tesselschadestraat 31 - Amsterdam-West

Partij van de Arbeid

VERSLAG VAN HET PARTIJBESTUUR

over de periode

van 1 oktober 1958 tot 30 september 1960

INLEIDING

In de verslagperiode is de Partij van de Arbeid voor de eerste maal sedert haar oprichting oppositiepartij geweest, nadat zij deel uitmakende van coalitieregeringen constructief werk ten behoeve van de opbouw en de welvaart van ons land heeft kunnen leveren.

Reeds in de loop van '58 werd duidelijk, dat de andere partijen op allerlei manieren poogden de partij uit de regering te dringen. Na de kabinetscrisis van december '58 poogde men door vervroegde verkiezingen de vermeende winst binnen te halen; men hoopte op een nederlaag van de partij. Deze bleef uit. Het tegendeel was het geval: na de terugslag, die onze partij in '58 bij de raads- en statenverkiezingen moest boeken, gaven de verkiezingen van maart '59 over de gehele lijn een krachtig herstel te zien. Tijdens de daaropvolgende kabinetsformatie kwam duidelijk aan het licht, dat de andere partijen besloten hadden, dat de Partij van de Arbeid geen deel meer van de regering zou uitmaken. Er heeft geen enkele ernstige poging tot samenwerking met ons meer plaats gevonden. Dat men het daarbij voorstelde, alsof de partij onredelijke eisen stelde, spreekt haast vanzelf. Maar waarin de onredelijkheid van onze eisen bestond, werd nimmer aangetoond.

Intussen kan ook een oppositiepartij een constructieve taak in de Nederlandse politiek vervullen, die in twee punten als volgt kan worden samengevat:

1. De partij neemt deel aan het parlementaire werk en aan de controlerende taak, die de volksvertegenwoordiging tegenover de regering heeft. Daarbij rekent zij het zich als oppositie in het bijzonder tot haar opdracht zwakheden en aarzelingen van de regering en tegenstrijdigheden in het regeringsbeleid aan het licht te brengen.

2. Daarnaast moet de partij een alternatief bieden voor het regeringsbeleid, daar waar zij van oordeel is, dat dit beleid schadelijk is voor het landsbelang.

In overeenstemming met deze algemene richtlijn hebben wij ons in de afgelopen periode bij tal van gelegenheden kritisch tegenover de regering-De Quay getoond, waarbij wij echter nimmer hebben gesteld, dat het ondemocratisch zou zijn, indien in een Nederlandse regering geen socialisten zitting zouden hebben, wél wezen wij er op, dat ons land recht heeft op een krachtige en doelbewuste regering en op zuivere politieke verhoudingen. Dat houdt in, dat wij het onwezenlijk achtten, dat een kabinet dat zich extra-parlementair noemt, geen duidelijk regeringsprogram heeft en waarvan de leden er zich op beroemen geen enkele binding te hebben met de fracties der partijen waartoe zij behoren, op beslissende momenten – gelijk in de kabinetscrisis van december '60 is gebleken – er blijk van geeft, dat

deze binding wel degelijk bestaat, maar dan niet op grond van een objectief regeringsprogram.

Onze kritiek op de regering-De Quay richtte zich tegen de loonpolitiek, de woningbouwpolitiek, de landbouwpolitiek en de sociale politiek. Ook aan de Nieuw-Guinea-politiek gaven wij grote aandacht. Wij kwamen voorts op voor een betere aanpak en ingrijpender maatregelen ten behoeve van de probleemgebieden, omdat wij menen dat de welvaart zo rechtvaardig mogelijk moet worden verdeeld.

Wat in het bijzonder de loonpolitiek betreft, onze partij had nimmer gesteld dat de geleide loonpolitiek zonder feilen was, wél dat men niet dan na diepgaand beraad en studie tot een andere vorm van loonpolitiek zou moeten overgaan. Welnu, in de afgelopen periode hebben wij beleefd, dat de Vereniging voor Staathuishoudkunde vaststelde, dat het uiterst moeilijk is een nieuw loonsysteem te vinden, maar dat de regering-De Quay reeds tot een ander dan het geleide loonsysteem overging, zonder dat men de consequenties daarvan kon overzien. Daarbij komt, dat de spelregels van deze vrijere loonpolitiek, die overigens in feite grotere bemoeienis van de overheid met zich meebrengt dan ooit het geval was, tijdens de wedstrijd gewijzigd werden. In de afgelopen periode hebben wij dan ook telkens — en naar achteraf bleek terecht — gewezen op de gevaren van het systeem-Roolvink voor de arbeidsvrede en voor een rechtvaardige verdeling van de welvaart.

Dat die gevaren en bezwaren nog niet sterker zijn gebleken, werd mede veroorzaakt doordat het kabinet-De Quay met een storm van hoogconjunctuur in de rug het bewind kon voeren. Wel stelde in een voorafgaande periode de voorzitter van de KVP het zo, alsof deze partij de partij van de bezitsvorming zou zijn, en de PvdA die van de bestedingsbeperking, maar men vergat te vermelden, dat de regering-De Quay, mede dankzij deze bestedingsbeperking, onder bijzonder gunstige omstandigheden kon starten.

Naast deze constructieve oppositie werd in de verslagperiode belangrijk werk verricht tot verdieping en vernieuwing van de socialistische grondbeginselen en doelstellingen. Aan het partijcongres '59 werd het ontwerp voor een herzien beginselprogram voorgelegd. Nadat het nieuwe program was vastgesteld, werd de discussie hierover in de partij intensief voortgezet, waarbij duidelijk tot uitdrukking kwam dat de leden behoefte hebben aan bezinning op achtergronden en doelstellingen van het democratisch socialisme. Een conferentie als 'Orientatie', welke door de Dr. Wiardi Beckman Stichting werd georganiseerd, leverde hiervan eveneens het bewijs.

Met betrekking tot het jongerenwerk werd een belangrijk besluit genomen. De jongerenorganisatie 'Nieuwe Koers' werd omgevormd tot een Federatie van Jongerengroepen van de Partij van de Arbeid. Doel was: het vinden van een nieuwe vorm voor de aanpak van het jongerenwerk, dat van groot belang is, omdat jongeren thuishoren in een democratisch-socialistische partij, die immers het socialisme ziet als uitgangspunt voor een toekomstige ontwikkeling. Verwacht mag worden dat onder leiding van de nieuwe jongerensecretaris een gunstig resultaat zal worden bereikt door een nieuwe aanpak in moderne stijl van het jongerenwerk.

Een andere belangrijke taak van de partij, nl. die van de kaderscholing, werd in de verslagperiode nieuw opgezet. In de herfst van '60 kon gestart worden in een viertal plaatsen met een intensieve scholing, die acht tweedaagse bijeenkomsten omvat, gewijd aan economie, internationale politiek, politieke stromingen en staatkundige ontwikkeling. Ruim 110 cursisten nemen deel aan dit werk, dat in de komende jaren zal worden uitgebreid en verdiept, waartoe een speciaal scholingsinstituut in het leven werd geroepen.

Het draagvlak van de hierboven kort weergegeven veelzijdige activiteit van de partij in de verslagperiode werd verbeterd door de invoering van een nieuwe contributieregeling en een regeling inzake de financiering van verkiezingsacties. Deze maatregelen zullen in belangrijke mate kunnen bijdragen tot de financiële stabiliteit van de partij.

Het spreekt vanzelf, dat de partij ook op het terrein van de internationale politiek in de verslagperiode actief was. Hiervoor zij verwezen naar het verslag van de internationaal secretaris.

Op het gebied van de voorlichting werd veel zorg besteed aan het 14-daags blad 'Paraat' om dit zo veelzijdig en informatief mogelijk te doen zijn, o.m. door het uitgeven van speciale nummers aan één bepaald onderwerp gewijd.

Voorlichting via de radio vond tevens plaats in het kader van de aan de politieke partijen ter beschikking gestelde zendtijd. Vanaf februari '58 ontvingen wij 10 minuten zendtijd per 14 dagen.

Ook in deze verslagperiode ontvielen ons weer vele partijgenoten door de dood. Wij gedenken hen allen met eerbied en dankbaarheid voor hun trouw en toewijding aan het democratisch socialisme, waarbij wij ditmaal het noemen van een groot aantal namen achterwege laten en allen tezamen gedenken in de figuur van onze diep betreurde voorzitter Evert Aart Vermeer, die op 30 mei 1960 van ons heenging.

In de kracht van zijn leven en op het toppunt van zijn veelzijdige activiteit moest Vermeer, na de verkiezingscampagne van '59, zijn werk onderbreken voor een rustkuur. Tot onze vreugde kon hij aan het begin van het werkseizoen '59–'60 de leiding van de partij weer op zich nemen. Het partijcongres '59 werd een belevenis onder zijn prettige en pittige leiding. Hij zette zijn hele persoonlijkheid en al zijn werkkracht in voor het werk van de partij. Dat hij teveel van zichzelf had gevergd, bleek toen hij in het voorjaar van '60 op-

nieuw door ziekte werd getroffen, van zo ernstige aard dat ondanks alle voortreffelijke hulp, geen herstel meer mogelijk bleek. In de avond van de 30e mei 1960 ging Evert Vermeer op 49-jarige leeftijd van ons heen. Een schok ging door het land bij het vernemen van dit bericht. Vermeer heeft meer dan 26 jaar zijn krachten gegeven aan de beweging die hem zo lief was. Als bureaumedewerker eerst, propagandist in woord en geschrift, daarna als Kamerlid, partijsecretaris en tenslotte partijvoorzitter gaf hij zich geheel en heeft zichzelf nimmer gespaard. Hij was een voortreffelijk redenaar met een heel eigen levendige en indringende wijze van spreken. Daarnaast verstond hij de gave van luisteren en kon hij emotioneel maar ook sportief en met waardering en humor reageren. Zijn aandacht was veelzijdig gericht. Niet alleen de binnen- en buitenlandse politiek, het wel en wee van partij en Socialistische Internationale, ook de gang van zaken bij de socialistische krant, de jongerenorganisatie, de vakbeweging en vele andere instellingen had zijn actieve belangstelling. Zij, die in persoonlijke moeilijkheden verkeerden, vonden ook steeds gehoor en hulp bij hem. Evert Vermeer was meer dan een goed partijvoorzitter, hij was een meelevend kameraad, een vertrouwensman en raadgever voor velen.

Tot voorzitter gekozen op het Leidse congres in 1955 heeft hij die taak slechts vijf jaar kunnen vervullen. Zijn inventieve en actieve geest wekten grote verwachtingen voor de toekomst. Het heeft niet zo mogen zijn, maar zijn stuwende kracht en zijn steeds tot offers bereid zijnde actieve persoonlijkheid blijven een lichtend voorbeeld. De partij is Evert Vermeer veel, heel veel dank verschuldigd.

AANTAL AFDELINGEN

In tabel I wordt een overzicht gegeven van het verloop gedurende de verslagperiode van het aantal afdelingen per gewestelijke en stedelijke federatie. Zoals hieruit blijkt, liep het totale aantal iets terug.

TABEL I

Federaties	1958		1959				1960			Toe- of afname
	30/9	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12	31/3	30/6	30/9	'58-'60
Friesland	140	140	138	143	140	139	139	140	140	
Groningen ...	85	85	85	85	84	84	84	84	82	— 3
Drente	66	66	67	68	66	66	66	66	66	
Overijssel ...	68	68	70	70	70	70	69	69	69	+ 1
Gelderland ..	104	104	103	105	103	104	105	105	105	+ 1
Utrecht	46	46	46	46	46	47	47	47	47	+ 1
N.-Holl. Nrd.	83	82	81	81	81	81	81	81	81	— 2
N.-Holl. Zd..	35	35	34	34	34	34	34	34	34	— 1
Zd.-Holland .	146	146	146	142	139	141	141	141	140	— 6
Zeeland	54	54	54	56	55	56	55	55	55	+ 1
Brabant	44	44	43	43	43	43	44	44	44	
Limburg	25	25	25	23	23	23	22	22	22	— 3
Amsterdam ..	12	12	12	13	13	13	13	13	13	+ 1
Rotterdam ..	21	21	20	20	20	20	21	21	21	
Den Haag ...	17	17	19	19	19	19	19	19	19	+ 2
Totaal	946	945	943	948	936	940	940	941	938	— 8

HET LEDENTAL

Aan het begin van de verslagperiode (30-9-'58), na de teleurstellende uitslag van de Raads- en Statenverkiezingen voor de partij in '58, bedroeg het ledental 137.778. De kabinetscrisis eind '58 en de daarmee ingeluide aanval van de andere partijen, die de verwachting hadden onze partij opnieuw een nederlaag te kunnen toebrengen, maakten de geesten wakker. De verkiezingsuitslag op 12 maart '59 gaf een krachtig herstel te zien en het ledental steeg in overeenstemming daarmee. Na enkele schommelingen in de verslagperiode waren er 142.583 leden op 30 september '60.

In tabel II is een overzicht gegeven van de ledentallen, gesplitst naar mannen en vrouwen aan het eind van resp. het boekjaar '57—'58 en '59—'60.

TABEL II

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Ledental per 30 september 1958	90411	47367	137778
Ledental per 30 september 1960	92686	49897	142583

In de tabellen III en IV is voor de periode 1 okt. '58—30 sept. '59 en 1 okt. '59—30 sept. '60 een nadere uitwerking gegeven van winst en verlies aan leden.

TABEL III

Federaties	Ledental 30/9/'58	Ledental 30/9/'59	Nieuw inge-schreven	Over van andere afdelingen	Totaal inge-schreven	Over naar andere afdelingen	Bedankt	Afge-voerd wegens contr.-schuld	Ge-royeerd	Over-leden	Totaal afge-schreven	Ledental 30/9/'59		Vooruitgang	
												Mannen	Vrouwen	Totaal	In % van 30/9/'58
Friesland	12319	13323	2336	213	2549	323	1063	27	—	132	1545	8954	4369	1004	8,2
Groningen.....	9215	9961	1654	180	1834	250	719	18	—	101	1088	6676	3285	746	8,1
Drente	5672	6305	1428	108	1536	117	740	7	—	39	903	4850	1455	633	11,1
Overijsel	10328	10972	1823	128	1951	213	1004	9	—	81	1307	7678	3294	644	6,2
Gelderland.....	14078	15404	3279	339	3618	260	1869	22	4	137	2292	10832	4572	1326	9,4
Utrecht	7999	8391	1371	205	1576	183	902	31	2	66	1184	5411	2980	392	4,9
N.-Holl. (N.)...	9817	10064	1064	125	1189	165	673	16	—	88	942	6249	3815	247	2,5
N.-Holl. (Z.) ...	10944	11310	1491	262	1753	299	957	16	2	113	1387	6908	4402	366	3,3
Zd.-Holland	18621	19816	3854	266	4120	403	2313	43	2	164	2925	13255	6561	1195	6,4
Zeeland	3358	3628	750	33	783	71	409	4	—	29	513	2608	1020	270	8,0
Brabant	3161	3186	504	48	552	64	414	21	—	28	527	2231	955	25	0,8
Limburg	1970	2002	351	42	393	46	249	31	—	35	361	1314	688	32	1,6
Amsterdam	12201	12564	1887	447	2334	809	950	52	5	155	1971	7348	5216	363	3,0
Rotterdam	9741	10270	1821	283	2104	432	1033	21	1	88	1575	6124	4146	529	5,4
Den Haag	8354	9878	2485	495	2980	531	800	27	1	97	1456	5839	4039	1524	18,2
Totaal	137778	147074	26098	3174	29272	4166	14095	345	17	1353	19976	96277	50797	9296	6,7

TABEL IV

Federaties	Ledental 30/9/'59	Ledental 30/9/'60	Nieuw inge-schre-ven	Over van andere afde-lingen	Totaal inge-schre-ven	Over naar andere afde-lingen	Bedankt	Afgev. wegens contr.-schuld	Ge-royeerd	Over-leden	Totaal afge-schre-ven	Ledental 30/9/'60		Voor-resp. achteruitgang	
												Mannen	Vrouwen	Totaal	In % v. 30/9/'59
Friesland	13323	12790	595	211	806	351	831	12	1	144	1339	8575	4215	— 533	— 4,2
Groningen	9961	9583	514	220	734	349	653	22	—	88	1112	6396	3187	— 378	— 3,9
Drente	6305	6352	605	124	729	153	455	21	2	51	682	4878	1474	+ 47	+ 0,7
Overijsel	10972	10470	481	154	635	175	858	18	2	84	1137	7253	3217	— 502	— 4,8
Gelderland	15404	14706	1101	225	1326	259	1586	38	4	137	2024	10188	4518	— 698	— 4,7
Utrecht	8391	8124	450	224	674	244	615	13	3	66	941	5194	2930	— 267	— 3,3
N.-Holland N...	10064	9754	389	129	518	183	537	6	2	100	828	6017	3737	— 310	— 3,2
N.-Holland Zd. .	11310	10969	508	216	724	252	659	24	—	130	1065	6694	4275	— 341	— 3,1
Zd.-Holland	19816	19207	1198	301	1499	357	1554	55	—	142	2108	12781	6426	— 609	— 3,2
Zeeland	3628	3620	296	41	337	77	232	9	—	27	345	2564	1056	— 8	— 0,2
N.-Brabant	3186	3045	279	51	330	53	343	53	—	22	471	2115	930	— 141	— 4,6
Limburg	2002	1835	143	27	170	41	252	16	—	28	337	1205	630	— 167	— 9,1
Amsterdam	12564	12547	836	566	1402	618	599	57	12	133	1419	7263	5284	— 17	— 0,1
Rotterdam	10270	9966	912	358	1270	517	905	35	1	116	1574	5939	4027	— 304	— 3,1
Den Haag	9878	9615	824	511	1335	562	874	59	—	103	1598	5624	3991	— 263	— 2,7
Totaal	147074	142583	9131	3358	12489	4191	10953	438	27	1371	16980	92686	49897	—4491	— 3,1

HET PARTIJBESTUUR

Het partijbestuur bestond op 1 oktober 1958 uit de partijgenoten: E. Vermeer, voorzitter; W. Mensink, wnd. algemeen secretaris; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; E. Meester, secretaris-penningmeester; J. H. Scheps en J. M. Willems, secretarissen; C. Boerman, vertegenwoordiger van de jongerenorganisatie 'Nieuwe Koers'; mevr. A. J. Aarsen-Jansen; J. J. A. Berger; N. Bolkestein; J. A. W. Burger; M. van der Goes van Naters; C. Kleywegt; R. Langerak; C. J. van Lienden; mevr. C. P. de Roos-Oudegeest; L. J. de Ruiter; G. Ruygers; mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw; W. Schermerhorn;; W. Thomassen; J. Tuin; J. B. Vlam; A. Vondeling en H. Vos.

Het dagelijks bestuur bestond uit: E. Vermeer, voorzitter; C. Kleywegt, G. Ruygers en H. Vos, vice-voorzitters; W. Mensink, wnd. algemeen secretaris; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; E. Meester, secretaris-penningmeester; J. H. Scheps en J. M. Willems, secretarissen.

Met ingang van 1 januari 1959 trad als algemeen secretaris op J. J. A. Berger. Pg. Mensink, die reeds per 1 juli 1958 werd gekozen tot Gedeputeerde van Noord-Holland, had tot die datum de functie waargenomen.

Op het zevende congres van de partij, dat op 12, 13 en 14 november 1959 in Bellevue, in Amsterdam werd gehouden, werd het partijbestuur als volgt gekozen: E. Vermeer, algemeen voorzitter; J. J. A. Berger, algemeen secretaris; mej. R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; E. Meester, secretaris-penningmeester; J. H. Scheps en J. M. Willems, secretarissen; J. Tuin (rayon Friesland, Groningen en Drente); C. Kleywegt (rayon Overijsel en Gelderland); C. J. van Lienden (rayon Zeeland, Noord-Brabant en Limburg); N. Bolkestein; J. A. W. Burger; H. B. Engelsman; M. van der Goes van Naters; R. Langerak; W. Mensink; H. Roelfsema; L. H. Ruitenberg; L. J. de Ruiter; G. J. N. M. Ruygers; mevr. Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw; W. Schermerhorn; W. Thomassen; J. B. Vlam; A. Vondeling en H. Vos.

In de partijbestuursvergadering van 27 november '59 werd besloten het dagelijks bestuur als gebruikelijk samen te stellen uit voorzitter, drie vice-voorzitters, algemeen secretaris, secretaresse en secretarissen.

De vergaderingen van partijbestuur en dagelijks bestuur werden bijgewoond door de hoofdredacteur van 'Het Vrije Volk' K. Voskuil, of de adjunct-hoofdredacteur Th. van Veen. De partijbestuursvergaderingen door de directeur van de Dr. Wiardi Beckman Stichting J. M. den Uyl en de internationaal secretaris M. van der Stoel.

Door het tragisch overlijden op 30 mei 1960 van partijvoorzitter Vermeer traden vanaf die datum de vice-voorzitters Kleywegt, Ruygers en Vos als waarnemend voorzitters op, waarbij pg. Vos de algemene leiding der partij op zich nam.

Het partijbestuur kwam in de verslagperiode 28 maal bijeen, het dagelijks bestuur 41 maal.

SECRETARIAAT

Het secretariaat werd in de verslagperiode allereerst in beslag genomen door de Tweede-Kamerverkiezingen 1959 op 12 maart van dat jaar.

In de bezetting van het secretariaat kwam een ingrijpende wijziging door het overlijden van de partijvoorzitter E. Vermeer op 30 mei '60. Het Partijbestuur besloot dat tot het partijcongres in '61 de vice-voorzitters, de pgn. Vos, Ruygers

en Kleywegt ter vervanging zouden optreden, waarbij pg. Vos de algemene leiding voerde.

Op 1 juli '60 kwam pg. J. Levy in functie als hoofd van de afdeling Voorlichting en Propaganda. De jongerensecretaris H. v. d. Berg verliet 1 oktober '60 de dienst van de partij, hij werd opgevolgd door mr. J. v. d. Bergh.

Besloten werd tot uitbreiding van het aantal bezoldigde gewestelijke secretarissen. In de herfst van '59 werd pg. K. Muye benoemd tot bezoldigd gewestelijk secretaris voor Noord-Holland Noord.

In verband met de verkiezingen moest het partijcongres verschoven worden naar november '59, zodat de Fakkeldragersdag plaats vond op 6 februari '60.

Een intensieve ledenwinactie werd gevoerd onder de titel Plan '63. Daarnaast verdient nog vermelding de verkiezingsactie voor de verkiezingen van '59, die in een zeer kort tijdsbestek moest worden opgezet en afgewikkeld. Daarin werden voor de eerste maal nieuwe media gebruikt als televisie en vliegtuigreclame.

TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN 1959

In de Partijraadsvergadering van 10 januari '59 werden de onderstaande kandidatenlijsten voor deze verkiezingen opgesteld, die door het referendum onder de leden geen wijziging ondergingen.

Kieskringen I Den Bosch, II Tilburg, XVIII Maastricht

1. Willems, J. M.
2. van Lienden, C. J.
3. Tans, J. G. H.
4. Kramer, J. J.
5. Daams, F. H. J. M.
6. Venverloo, A.
7. Reehorst, J.
8. Lemaire, mej. T. F.
9. Scheps, J. H.
10. Brandsma, C.
11. van der Woude, J.
12. van Deelen, W. J.
13. Dingemans Wierts, A. G. A.
14. van Deutekom, H.
15. Hekkelman, G.
16. Vermeulen, J. F. V.
17. Paulen geb. Gerritsz, M.
18. Krugers, J. F. L.
19. Buijs, A.
20. Ratsma, P.
21. Allema, F.
22. van Veenendaal geb. van Meggelen, S.
23. Baggerman,J J. C.
24. Pieters, C. H.
25. van 't Hoff, P.
26. van de Veen, J.
27. van Stuijvenberg, A.
28. van Bree, C. A. F.
29. Kaasjager, W. W.
30. Geysen, J.

Kieskringen III Arnhem, IV Nijmegen, XV Zwolle

1. Suurhoff, J. G.
2. van der Goes, M.
3. Nederhorst, G. M.
4. Kleywegt, C.
5. van Lier, Th. J. A. M.
6. Vermeer, A. R.
7. Wierda, W.
8. Venverloo, A.
9. Reehorst, J.
10. Lemaire, mej. T. F.
11. Verhoef, A. C.
12. Franssen, H. M.
13. de Ruiter, L. J.
14. Hogerzeil, J. P.
15. van Otterlo, J. B.
16. van Weperen, mej. T.
17. van der Zanden, H. M.
18. van Spankeren, E. J.
19. Brink, A.
20. Wolters, H.
21. Luteijn, D. I.
22. Evers, H.
23. te Flierhaar, H.
24. Visser, J.
25. Oosterveld, P.
26. Nijhof, C. H. J.
27. Baarda, R.
28. Vasbinder, W.
29. Bent, G. J.
30. Quast, J.

Kieskringen V Rotterdam, VIII Dordrecht, XII Middelburg

1. Burger, J. A. W.
2. Roemers, D.
3. Posthumus, S. A.
4. Kranenburg, F. J.
5. Westerhout, Th. J.
6. Baart, I.
7. Lamberts, J. H.
8. Schilthuis, mej. A. P.
9. Vrolijk, M.
10. Reehorst, J.
11. Engelsman, H. B.
12. Verhoef, A. C.
13. van Es, H.
14. Laan Jr., R.
15. Jager, H. B.
16. Steigenga geb. Kouwe, S. E.
17. van Poelje, M. J.
18. van Rossen, A.
19. Voorwinde, H. J.
20. Mentzel geb. van Aken, G.
21. Schipper, A.
22. van Hofwegen, Chr.
23. van Dongen, C. J. N.
24. Henry, S. W.
25. van Dijk, A. D.
26. van Kranenburg geb. Klein, P.
27. Roels, P. A.
28. Verhoeven, W.
29. Maters, G. G.
30. van der Vlerk, W.

Kieskringen VI Den Haag, VII Leiden, XIII Utrecht

1. Samkalden, I.
2. Bommer, J.
3. Scheps, J. H.
4. Ruygers, G. J. N. M.
5. Blom, J.
6. Heroma geb. Meilink, D.
7. van den Tempel, B.
8. Koopman, J.
9. Daams, F. H. J. M.
10. Schouwenaar, A. J.
11. Verhoef, A. C.
12. Engelsman, H. B.
13. van Es, H.
14. Stokvis, B.
15. Hogendorp, Th. J.
16. Kieboom, W. A.
17. Hijlkema, G. W.
18. v. d. Marel geb. v. d. Meer, T.
19. van Hessen, J. S.
20. van der Stoel, M.
21. Rensen, W. A.
22. van Praag, J. P.
23. de Kruif, P. J.
24. Venzelaar geb. de Boer, C.
25. Wiarda, N. H.
26. Pels, P. S.
27. Grashuis, J.
28. Wessels geb. Krens, W. C.
29. van der Gevel, W.
30. Masman, J. W.

Kieskringen IX Amsterdam, X Den Helder, XI Haarlem

1. Hofstra, H. J.
2. Vermeer, E. A.
3. de Kadt, J.
4. den Uyl, J. M.
5. Peschar, H.
6. Goedhart, F. J.
7. Vredeling, H.
8. Vermooten, W. H.
9. de Roos, geb. Oudegeest, C. P.
10. Daams, F. H. J. M.
11. Lemaire, mej. T. F.
12. Schouwenaar, A. J.
13. Schurer, F.
14. van den Bergh, R.
15. Schagen, S.
16. Mulder, J. H.
17. Taal, J.
18. Voogd, J. J.
19. van der Vaart, P. S.
20. de Boer, H.
21. Brautigam, mevr. G.
22. Peters, J.
23. Koopman, C. A.
24. Boetje, J. S.
25. Wiese, W. F. G.
26. v. d. Wall geb. Duyvendak, M.
27. van Tijn, B.
28. van der Harst, C.
29. Buter, E. M.
30. de Ruyter, A.

Kieskringen XIV Leeuwarden, XVI Groningen, XVII Assen

1. Vondeling, A.
2. Berger, J. J. A.
3. Egas, C.
4. Schurer, F.
5. Tellegen geb. Veldstra, U.
6. Franssen, H. M.
7. Patijn, C. L.
8. Daams, F. H. J. M.
9. Schouwenaar, A. J.
10. Venverloo, A.
11. Engelsman, H. B.
12. Wilmans, J. C.
13. Roelfsema, H.
14. Vellenga, J. T.
15. Boekhoven, G.
16. Brouwer, J.
17. Brandsma, C.
18. Londo, G.
19. de Haan, E.
20. Piebenga, J.
21. Scheffer, H. J.
22. Pijlman, J.
23. Spiekhout, J.
24. Koster, J.
25. Vondeling, H.
26. Zijlstra, R.
27. ten Brug, J.
28. Meijer geb. Diekhuis, M. J.
29. Meijer, H.
30. Grolleman, G.

Bij de op 12 maart 1959 gehouden verkiezingen behaalde de partij 48 zetels, nl.

op lijstengroep	kieskringen I, II en XVIII	5 zetels
op lijstengroep	kieskringen III, IV en XV	8 zetels
op lijstengroep	kieskringen VI, VII en XIII	8 zetels
op lijstengroep	kieskringen V, VIII en XII	10 zetels
op lijstengroep	kieskringen IX, X en XI	10 zetels
op lijstengroep	kieskringen XIV, XVI en XVII	7 zetels

en werden verkozen verklaard:

I. Baart, J. J. A. Berger, J. Blom, J. Bommer, J. A. W. Burger, F. H. J. M. Daams, C. Egas, H. M. Franssen, F. J. Goedhart, M. van der Goes van Naters, D. Heroma-Meilink, H. J. Hofstra, J. de Kadt, C. Kleywegt, J. Koopman, J. J. Kramer, F. J. Kranenburg, J. H. Lamberts, mej. Th. F. Lemaire, C. J. van Lienden, Th. J. A. M. van Lier, G. M. Nederhorst, C. L. Patijn, H. Peschar, S. A. Posthumus, J. Reehorst,

D. Roemers, C. P. de Roos-Oudegeest, G. J. N. M. Ruygers, I. Samkalden, J. H. Scheps, mej. A. P. Schilthuis, F. Schurer, J. G. Suurhoff, J. G. H. Tans, U. Tellegen-Veldstra, B. van den Tempel, J. M. den Uyl, A. Venverloo, E. Vermeer, A. R. Vermeer, W. H. Vermooten, A. Vondeling, H. Vredeling, M. Vrolijk, Th. J. Westerhout, W. Wierda en J. M. Willems.

Na het overlijden van pg. Vermeer kwam pg. A. J. Schouwenaar in de Kamer. Toen pg. Samkalden in de herfst van '60 van de Tweede naar de Eerste Kamer overging, kwam in zijn plaats pg. A. C. Verhoef in de Tweede Kamer.

UITSLAG TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN 1959

Voor de derde maal in twee jaar tijds werden de kiezers in maart 1959 opgeroepen om hun stem uit te brengen. De verkiezingen in 1958, respectievelijk voor de Provinciale Staten en de gemeenteraden, hadden een gevoelig verlies voor de Partij van de Arbeid opgeleverd.

Wanneer men de resultaten van deze beide verkiezingen gaat berekenen alsof het verkiezingen voor de Tweede Kamer had gegolden, dan zou de PvdA zijn teruggegaan van 50 tot resp. 44 en 40 zetels. De uitslag, zoals deze in staat I is weergegeven, betekent daarom een groots herstel van de neergang van de PvdA in 1958. Vergeleken met de uitslag van 1956 (de vorige verkiezingen voor de Tweede Kamer) betekent het echter verlies.

STAAT I. PERCENTAGE STEMMEN, BEHAALD DOOR DE POLITIEKE PARTIJEN BIJ DE VERKIEZINGEN IN 1956, 1958 (STATEN) EN 1959

	Tweede Kamer 1956	*Prov. Staten 1958*	*Tweede Kamer 1959*
PvdA	32.7	28.7	30.3
KVP	31.7	32.9	31.6
AR	9.9	9.4	9.4
CHU	8.4	9.0	8.1
VVD	8.8	11.4	12.2
CPN	4.7	4.1	2.4
St. Ger.	2.3	2.2	2.2
PSP	—	0.6	1.8
Overige	1.5	1.7	2.0
Totaal	100.0	100.0	100.0

Bij deze verkiezingen hebben totaal dertien politieke groeperingen aan de stembusstrijd deelgenomen. Daarvan zijn er slechts acht in geslaagd vertegenwoordigers in de Tweede Kamer te brengen. De partijen die er niet in geslaagd zijn het tot een Kamerzetel te brengen zijn de zgn. Bruggroep (dissidente communisten - lijst Wagenaar), de Boerenpartij, gecombineerd met de Partij voor Landbouw en Middenstand, de Positief Christelijk Nationale Unie en het Gereformeerd Politiek Verbond.

De zetelverdeling werd tenslotte zoals aangegeven in staat II.

STAAT II. ZETELVERDELING IN DE TWEEDE KAMER NA DE VERKIEZINGEN IN 1956 (NA GRONDWETSHERZIENING) EN 1959

	1956	*1959*
Partij van de Arbeid	50	48
Katholieke Volkspartij	49	49
Anti-Rev. Partij	15	14
Christ.-Hist. Unie	13	12
Volkspartij voor Vrijheid en Dem.	13	19
Comm. Partij Nederland	7	3
Staatk. Geref. Partij	3	3
Pacif. Social. Partij	—	2
Totaal aantal zetels	150	150

De positie van de verschillende politieke partijen in de provincies

Welke verschuivingen zich in 1959 t.o.v. 1956 hebben voorgedaan in de provincies laat staat III zien.

In deze staat zijn, op basis van de in deze jaren door elke in de Tweede Kamer vertegenwoordigde politieke groepering verkregen stemmen berekende toe- resp. afnemingspercentages gegeven. Voor een juiste beoordeling van de in dit opzicht voor de verschillende provincies blijkende afwijkingen zijn tevens de toenemingspercentages opgenomen van de aantallen kiezers per provincie. Het ligt nl. voor de hand, dat, waar de leeftijdsopbouw in de provincies niet overal hetzelfde is, ook het accres van het kiezerskorps zeer verschillend kan zijn.

STAAT III. PROCENTUELE TOENEMING RESP. AFNEMING (-) PER PROVINCIE VAN HET AANTAL KIEZERS EN VAN HET AANTAL DOOR ELKE IN DE TWEEDE KAMER VERTEGENWOORDIGDE POLITIEKE GROEPERING VERKREGEN STEMMEN TEN OPZICHTE VAN 1956

Provincie	*Kiezers*	*Uitgebrachte geldige stemmen op*						
		PvdA	KVP	AR	VVD	CHU	SGP	CPN
Groningen	3.0	— 0.8	1.5	0.0	27.9	0.2	— 5.0	— 34.9
Friesland	1.6	— 3.7	1.1	1.3	26.0	3.1	— 8.9	— 41.9
Drenthe	5.7	1.5	5.7	3.7	28.8	1.0	—11.8	— 40.0
Overijssel	4.6	— 1.6	4.7	3.4	32.4	3.0	— 3.9	— 38.6
Gelderland	5.7	— 2.8	3.6	2.3	46.3	— 2.9	— 0.5	— 53.8
Utrecht	6.4	— 3.5	4.3	1.1	57.7	0.7	— 4.3	— 64.6
Noord-Holland	4.4	— 7.1	3.5	— 5.5	48.3	0.7	— 1.2	— 46.0
Zuid-Holland	4.4	1.0	3.4	— 3.5	43.0	0.9	2.0	— 55.2
Zeeland	2.5	— 6.4	2.9	— 0.1	39.8	— 0.8	0.9	— 34.5
Noord-Brabant	6.6	— 2.3	4.6	3.2	122.1	2.8	7.5	— 15.5
Limburg	7.5	— 9.6	6.7	25.0	204.2	18.0	48.1	— 21.8
Nederland[1]	4.9	— 2.7	4.4	— 0.8	45.8	0.7	0.1	— 46.9

[1]) Incl. IJsselmeerpolders en Centraal Bevolkingsregister.

Uit deze staat valt ook duidelijk de positie van de politieke partijen af te lezen.

De VVD laat over de gehele linie een aanmerkelijke toeneming zien. De CPN een zeer aanzienlijke teruggang. De KVP vertoont ook een toeneming, doch, uitgezonderd voor Overijssel en Zeeland, ligt deze beneden de groei van het kiezerskorps.

De PvdA laat in vrijwel alle provincies een afneming zien; slechts Drenthe en Zuid-Holland vertonen een toeneming, maar deze ligt weer aanmerkelijk beneden het toenemingspercentage van de kiezers.

De drie christelijke partijen vertonen een afwisselend beeld, waarbij de afneming van de SGP in de eerste 7 provincies het meest opvalt. In hoeverre de tendens van de Statenverkiezingen van 1958 t.o.v. de Kamerverkiezingen 1956 zich heeft doorgezet in 1959 laat zich aflezen uit de hier geplaatste grafiek.

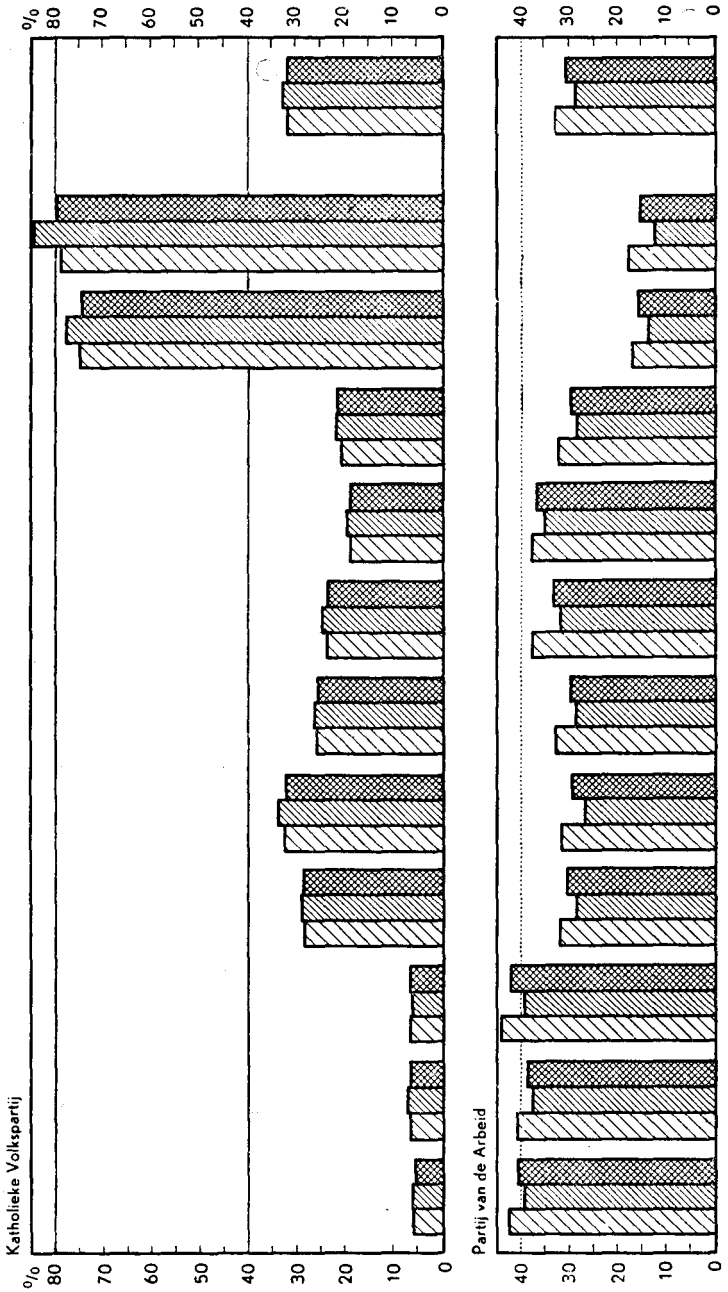

Hierin worden de bij de Kamerverkiezingen 1956, de Statenverkiezingen 1958 en de Kamerverkiezingen 1959 op elke politieke groepering in de verschillende provincies uitgebrachte stemmen gegeven in percenten van het totaal aantal geldige stemmen per provincie.

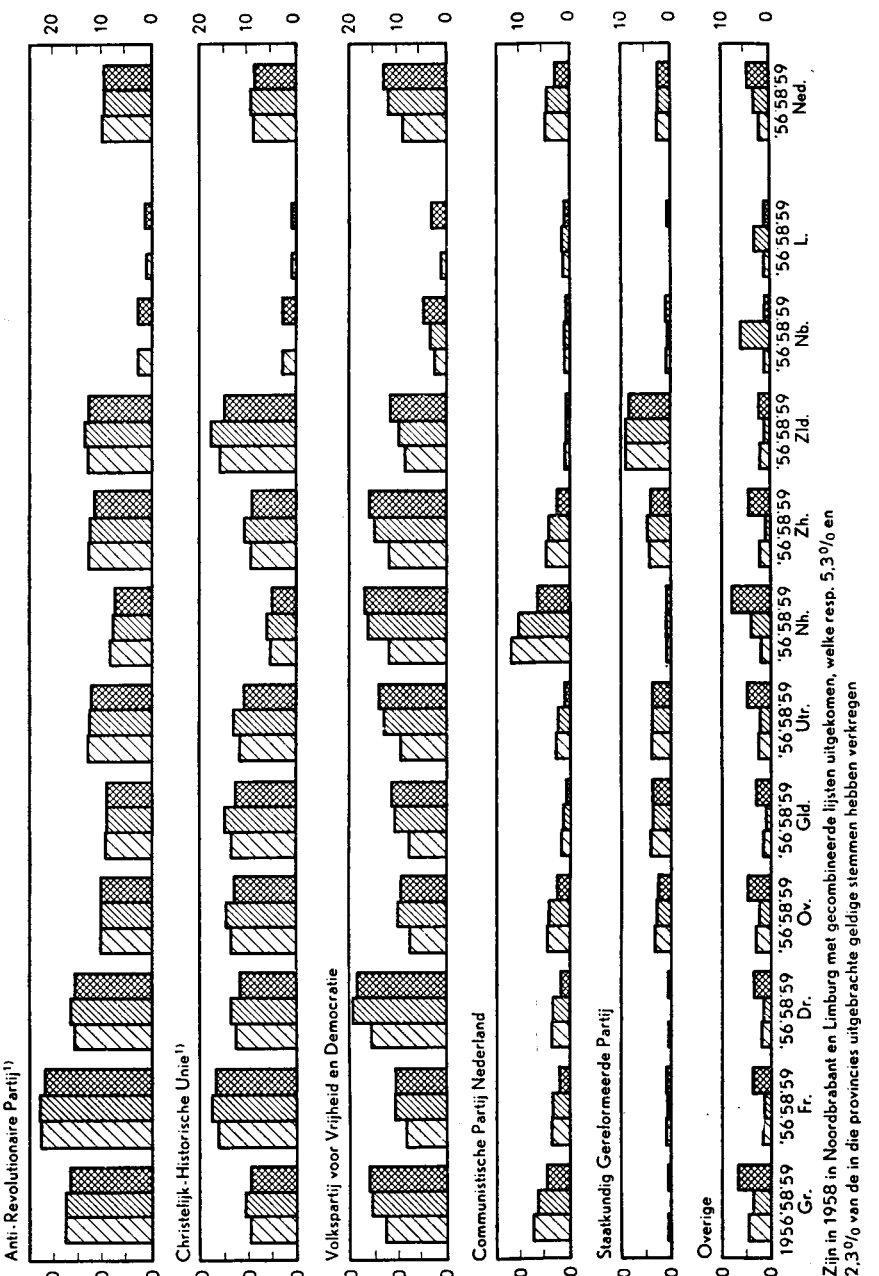

[1]) Zijn in 1958 in Noordbrabant en Limburg met gecombineerde lijsten uitgekomen, welke resp. 5,3% en 2,3% van de in die provincies uitgebrachte geldige stemmen hebben verkregen

EERSTE KAMERVERKIEZINGEN 1960

Op 3 augustus 1960 vonden verkiezingen voor de Eerste Kamer plaats voor de groepen II (Gelderland, Overijssel, Drente en Groningen) en IV (Zuid-Holland).

In de Partijraadsvergadering van 28 mei 1960 werden de kandidatenlijsten als volgt samengesteld:

Groep II:

1. Jonkman, J. A.
2. Vos, H.
3. van Wingerden, C. W.
4. Querido, A.
5. van der Waerden, C.
6. Samkalden, I.
7. Brandsma, C.
8. van der Zanden, H. M.
9. van Ameringen, A. A.
10. Piebenga, J.
11. Laan Jr., R.
12. Steigenga, W.
13. van Tuyll van Serooskerken, H. N. C.
14. Brink, A.

Groep IV (hiervoor werden 2 lijsten ingediend):

A.

1. in 't Veld, J.
2. Kapteyn, P. J.
3. de Niet, M.
4. Zeelenberg, mej. J.
5. Albrecht, E. F.
6. Wilmans, J. C.
7. Prins, mej. P. G.
8. Boekhoven, G.
9. Blaauboer, A.

B.

1. Hoogland, J. L.
2. van Hall, G.
3. van der Stoel, M.
4. Troostwijk, M.
5. van der Ploeg, S.
6. Goslings, J.
7. de Ruiter, L. J.
8. Hogerzeil, J. P.
9. Wansink, D. J.

Door deze splitsing werd bereikt, dat de zetel, die bij de verkiezingen van '56 in Zuid-Holland verloren ging, thans werd behaald. Gekozen werden in groep II de pgn. J. A. Jonkman, H. Vos, C. W. van Wingerden, A. Querido, C. van der Waerden en I. Samkalden; voor groep IV lijst A: J. in 't Veld, P. J. Kapteyn, M. de Niet en mej. J. Zeelenberg, lijst B: J. L. Hoogland, G. van Hall en M. van der Stoel. Het aantal Eerste Kamerleden kwam van 22 op 23.

CONGRESSEN

Zevende partijcongres op 12, 13 en 14 november 1959 in Bellevue, te Amsterdam. Hoofdpunt van het congres vormde de bespreking en vaststelling van het nieuwe beginselprogramma van de partij.

Op 19 en 20 december 1958 werd te Arnhem een *congres* over de *buitenlandse politiek* gehouden. In besloten bijeenkomsten en sectievergaderingen werden verschillende vraagstukken besproken. In openbare bijeenkomsten spraken dr. L. de Jong over de ontwikkeling van de internationale verhoudingen sinds de Tweede Wereldoorlog en prof. dr. J. Tinbergen over de ontwikkeling van de wereldeconomie in socialistisch perspectief.

Op het *verkiezingscongres* op 31 januari 1959, te Amsterdam, werd het verkiezingsprogram voor de Tweede Kamerverkiezingen van '59 vastgesteld.

Centrale kaderdag op 30 januari 1960, in Den Haag. Deze dag werd belegd om te getuigen van de verontrusting over de politiek van het kabinet-De Quay, met name wat het beleid tijdens de wilde stakingen in het vervoersbedrijf en ten aanzien van de woningbouw betrof. Het woord werd gevoerd door Burger, Vermeer en Bommer.

PARTIJRAAD

In de verslagperiode kwam de Partijraad acht maal bijeen.

Op *20 december '58*, te Arnhem, ter bespreking van de ontstane regeringscrisis. Het door de Kamerfractie gevoerde beleid werd goedgekeurd en uitgesproken werd dat de voor de crisis verantwoordelijke fracties van KVP, VVD, CHU, ARP en SGP een nieuw kabinet dienden te vormen. De Partijraad achtte kamerontbinding en tussentijdse verkiezingen in deze omstandigheden strijdig met het constitutionele gebruik, maar was bereid om, indien dit toch zou gebeuren, de strijd met enthousiasme op te nemen. Het Partijbestuur werd verzocht op korte termijn een program van actie en een verkiezingsprogram op te stellen.

In de vergadering van *3 januari '59*, te Utrecht, werd een gewijzigde contributieregeling vastgesteld. Voor de Tweede Kamerverkiezingen '59 zullen 6 afzonderlijke lijsten worden ingediend, elk voor drie kieskringen, met 6 verschillende lijstaanvoerders.

Op *10 januari '59*, te Utrecht, stelde de Partijraad de kandidatenlijsten voor de Tweede Kamerverkiezingen '59 op.

In de Partijraadsvergadering van *4 april '59*, te Utrecht, werden de uitslag van de verkiezingen besproken en de kabinetsformatie. Een verklaring werd uitgegeven, waarin werd vastgesteld, dat blijkens de verkiezingsuitslag opnieuw een belangrijk deel van het Nederlandse volk instemming had betuigd met program en politiek van de partij, terwijl instemming werd betuigd met de op 1 april door mr. Burger gegeven verklaring ter zake van het tot op dat ogenblik niet betrekken van de PvdA in enig wezenlijk overleg ten aanzien van de kabinetsformatie.

In de vergadering van *3 juni '59*, te Utrecht, werd de politieke situatie na de kabinetsformatie besproken en de positie van de partij nu zij oppositiepartij was geworden.

De vergadering van *3 oktober '59*, te Amsterdam, keurde de jaarrekening '57-'58 en de begroting '59-'60 goed, evenals het winterschema '59-'60. Besloten werd tot instelling van een commissie ter bestudering der interne partijdemocratie, waaraan congresvoorstellen op dit terrein zullen worden gedelegeerd. Een wijziging werd gebracht in de rechtspositieregeling van de bezoldigde bestuurders. Tenslotte werd gesproken over de politieke situatie na de algemene beschouwingen in de Kamer.

Op *27 februari '60*, te Amsterdam, bijeen, besprak de Partijraad de kaderscholing en machtigde het partijbestuur het plan voor de kaderscholing ten uitvoer te leggen. Taakstelling en samenstelling van de Commissie ter bestudering van de interne partijdemocratie werden vastgesteld. Een regeling inzake de financiering van de verkiezingsactie werd goedgekeurd. Na een inleiding over de 'Mammoetwet' volgde een discussie over dit wetsontwerp.

De vergadering van *28 mei '60*, te Utrecht, besprak de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer. De kandidatenlijsten voor de groepen II en IV werden vastgesteld.

INTERNATIONAAL CONTACT

In de verslagperiode bleef de partij streven naar zo intensief mogelijk contact met de diverse zusterpartijen. In Duitsland besloot de SPD op haar congres van november 1959 tot een ingrijpende programherziening. Pg. Voogd woonde dit congres namens de Partij van de Arbeid bij. De congressen van onze Franse zusterpartij, de SFIO, boden een goede gelegenheid tot oriëntatie over het Algerijnse probleem. De pgn. Van der Goes van Naters, Van der Stoel en Vos vertegenwoordigden de PvdA. Bijzondere aandacht vroeg ook het conflict, dat zich in de Engelse Labour

Party voordoet tussen de voorstanders van eenzijdige ontwapening en hen, die met partijleider Gaitskell van mening zijn dat alleen wederzijdse gecontroleerde ontwapening tot ontspanning kan leiden. Pg. Van der Stoel woonde begin oktober 1960 het congres van de Labour Party in Scarborough bij.

De viering van het 75-jarig bestaan van de Belgische Socialistische Partij in mei 1960 te Brussel werd bijgewoond door de pgn. Burger, Meester en Vos. De partij was voorts vertegenwoordigd op het congres van de Zweedse partij te Stockholm in juni 1960 (pg. Vos) en van de PSDI, onze Italiaanse zusterorganisatie, in november 1959 te Rome (pg. Van der Stoel) en van de Zwitserse partij in juni 1959 te Winterthur (pg. Den Uyl).

In juni 1960 bracht een 18-tal jongeren een bezoek aan het secretariaat van de EEG in Brussel.

Op haar beurt ontving de Partij tal van buitenlandse gasten. Op het Partijcongres van november 1959 was een aantal vertegenwoordigers van zusterpartijen aanwezig. Andere bezoekers waren de Engelse oud-premier Attlee en de Israëlische minister-president, Ben Gurion.

SOCIALISTISCHE INTERNATIONALE

In het kader van de Socialistische Internationale nam het beraad over de hulp aan onderontwikkelde gebieden een steeds belangrijker plaats in. Op het congres van de Internationale leidde pg. Vos de besprekingen over dit onderwerp in. Het Bureau van de Internationale besloot tot instelling van een commissie betreffende onderontwikkelde gebieden, waarin ook de Partij van de Arbeid, vertegenwoordigd door Van der Stoel, zitting heeft. Op grond van de voorstellen van deze commissie besloot de Raad van de Socialistische Internationale, die eind april 1960 in Haifa bijeenkwam, tot aanvaarding van een verklaring betreffende de taken voor het democratisch-socialisme in de onderontwikkelde gebieden, die in bijlage 1 van dit verslag is opgenomen.

De afdeling Buitenland van de partij stelde een uitvoerige nota op over de moeilijkheden, welke een effectieve hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden in de weg staan. Deze nota is op verzoek van de betreffende commissie van de Internationale aan de socialistische zusterpartijen in Europa en Azië toegezonden en zal voorts als grondslag dienen van de besprekingen op een deskundigen-conferentie over ontwikkelingsgebieden, welke in oktober 1961 in Wenen zal plaatsvinden.

Tijdens de vergadering van de Raad van de Internationale, waarbij de Partij van de Arbeid door pge. De Bruyn Ouboter en pg. Van der Stoel werd vertegenwoordigd, konden behalve Aziatische socialisten voor het eerst ook een aantal Afrikaanse socialisten welkom worden geheten. Uiteraard vormden de ontwikkelingen in Afrika één van de voornaamste onderdelen van de discussie. Een resolutie gaf uiting aan de scherpe afkeuring van de Socialistische Internationale over het Afrikaanse apartheidsbeleid. Een afkeuring waaraan ook het Partijbestuur in haar verklaring van 25 maart 1960 uiting gaf. Ten aanzien van Algerië werd met klem gepleit voor een spoedige wapenstilstand en snelle tenuitvoerlegging van het beginsel van zelfbeschikking. De desbetreffende resolutie is in bijlage 2 van het verslag opgenomen.

Algerië vormde ook het onderwerp van een uitvoerige bespreking in het Bureau van de Socialistische Internationale op 2 december 1960. Het Bureau aanvaardde een resolutie (zie bijlage 3), waarin aangedrongen werd op onderhandelingen tussen de Franse regering en de vertegenwoordigers van de Algerijnse onafhanke-

lijkheidsbeweging, en waarin het pleit werd gevoerd voor een referendum onder internationale contrôle.

De vergadering van de Raad te Haifa in april 1960 vond plaats kort voor de topconferentie te Parijs zou aanvangen. De desbetreffende resolutie heeft door de loop der gebeurtenissen haar actualiteit in belangrijke mate verloren. De daarin opgenomen paragraaf over de ontwapening blijft echter zijn betekenis behouden en is daarom in bijlage 4 van het verslag opgenomen.

In deze resolutie werd o.m. het pleit gevoerd voor een snel overwinnen van de nog overblijvende geschilpunten, welke een akkoord over de beëindiging van de proefexplosies met atoomwapens in de weg staan. Gewezen werd ook op het gevaar van een uitbreiding van het aantal mogendheden, dat zelfstandig over atoomwapens kan beschikken. Een algemeen ontwapeningsakkoord zou naar het eensluidend oordeel van de bij de Socialistische Internationale aangesloten partijen, in de eerste fase reële ontwapeningsmaatregelen moeten omvatten en maatregelen dienen te bevatten voor doeltreffende inspectie en toezicht tijdens elke fase van het ontwapeningsproces.

In het kader van de Internationale vond ook enige malen een beraad plaats over het vraagstuk van economische associatie tussen de zes landen van de EEG en de overige Europese landen. De pgn. Van der Goes van Naters, Van der Stoel en Vos woonden deze besprekingen bij. De commissie heeft thans een in september 1960 door de Raad van Europa unaniem aangenomen resolutie inzake de overbrugging van de kloof tussen de EEG- en de EFTA-landen, welke door pg. Vos werd ingediend, als grondslag van haar werkzaamheden aanvaard.

VERBINDINGSBUREAU EUROPESE SOCIALISTISCHE PARTIJEN

Het Verbindingsbureau van de zes socialistische partijen van de EEG-landen ontwikkelde in de verslagperiode een toenemende activiteit. In oktober 1958 vond in Straatsburg een conferentie plaats ter bespreking van een aantal actuele ontwikkelingen rond de Europese integratie, welke werd bijgewoond door de pgn. Burger, Roemers, Vermeer, Vos, Van der Stoel en Den Uyl.

In juni 1959 werd pg. Vermeer tot voorzitter van het Verbindingsbureau gekozen. Het was op zijn initiatief, dat het Verbindingsbureau besloot tot opstelling over te gaan van een Europees Socialistisch Program. Het overlijden van pg. Vermeer is ook door de zusterpartijen in het Verbindingsbureau als een zwaar verlies ervaren.

Het Verbindingsbureau besloot o.m. tot instelling van een aantal commissies, onder andere over het agrarisch beleid (PvdA-vertegenwoordiger pg. Vondeling) over kartelvraagstukken (pg. Van Ameringen) en over het ontwerpverdrag inzake Europese verkiezingen (pg. Van der Stoel). Pg. Van der Goes van Naters woonde deze besprekingen namens het bureau van de Socialistische Fractie in het Europese parlement bij. In de Agrarische Commissie bereidde pg. Vondeling een Europees Agrarisch Program voor, dat inmiddels door de zes partijen is aanvaard.

Op een conferentie van het Verbindingsbureau op 7 en 8 mei 1960 te Straatsburg spraken de zes betrokken socialistische partijen zich uit voor het beginsel van rechtstreekse Europese verkiezingen en voor de versterking van de bevoegdheden van het Europese Parlement (zie bijlage 5). De conferentie, die werd bijgewoond door de pgn. Samkalden, Van der Stoel, Den Uyl, Vondeling en Vos, nam ook een resolutie aan, waarin o.m. werd gepleit voor samenvoeging van de drie Executieven en voor een krachtig overheidstoezicht op economische machtsconcentraties en kartels (zie bijlage 6).

COMMISSIE BUITENLAND

De Commissie Buitenland kwam geregeld bijeen ter bespreking van actuele internationale ontwikkelingen. Er werd zo veel mogelijk naar gestreefd maandelijks bijeen te komen. Na het overlijden van pg. Vermeer, die voorzitter van de commissie was, trad pg. Ruygers als waarnemend voorzitter op. De commissie vergaderde ook enige malen met de Militaire Commissie van de partij.

SOCIALISTISCHE BEWEGING VOOR DE VERENIGDE STATEN VAN EUROPA (MSEUE)

Pge. dra. F. van den Burg woonde in mei 1959 een conferentie van de MSEUE bij. Voor de Partij van de Arbeid had pg. Van der Stoel zitting in het dagelijks bestuur van deze organisatie.

INTERNATIONALE SOCIALISTISCHE ORGANISATIE VAN LEERKRACHTEN (UIUSD)

De pgn. Van de Gevel, Tans en Kleywegt woonden conferenties van deze organisatie bij.

KOOS VORRINK INSTITUUT

Het bestuur van het Koos Vorrink Instituut is als volgt samengesteld: J. J. A. Berger, E. v. d. Beugel, A. Kloos, J. de Kadt, J. J. van der Lee, A. Mozer, C. L. Patijn, G. J. N. M. Ruygers, I. Samkalden, M. van der Stoel, J. M. den Uyl. Pg. Vermeer trad tot zijn overlijden in mei 1960 als voorzitter op. Aan het einde van de verslagperiode had pg. Ruygers zich met het waarnemend voorzitterschap belast.

Op zaterdag 29 november 1958 vond te Amsterdam een Ruslandconferentie van het Koos Vorrink Instituut plaats. Als preadviseurs traden op: dr. B. W. Schaper, J. de Kadt, mevr. dr. H. Verwey-Jonker, prof. dr. K. van 't Reve en F. J. Goedhart.

In mei 1959 vond een interne conferentie plaats over de ontwikkeling van de Europese integratie, en in het bijzonder over de problemen van de economische associatie tussen de EEG- en de overige West-Europese landen.

In het kader van het Koos Vorrink Instituut zijn de volgende commissies werkzaam:

1. Commissie Onderontwikkelde gebieden, (voorzitter G. Ruygers, secretaresse mej. F. van den Burg); die een rapport over de hulpverlening aan deze gebieden voorbereidt;

2. Commissie Landbouwintegratie (voorzitter pg. Vondeling, secretaresse mej. F. van den Burg). In het kader van deze commissie vonden uitvoerige besprekingen plaats over de landbouwvoorstellen, welke van de zijde van de Commissie van de EEG zijn ingediend, en over de verdere aspecten van de integratie op agrarisch terrein.

3. Commissie Europese Kartelpolitiek (voorzitter pg. A. A. van Ameringen, secretaris drs. H. Eijsink), die zich bezighoudt met de bestudering van de mogelijkheden om tot een doeltreffende contrôle te komen over de kartels en machtsconcentraties binnen het zich integrerende Europa.

Op het Bureau van het Koos Vorrink Instituut werd gewerkt aan de voorbereiding van een studie over de ontwikkelingen in Afrika. Bijzondere aandacht kreeg daarbij het vraagstuk van de rassendiscriminatie in Zuid-Afrika.

WERKGEMEENSCHAPPEN

PROTESTANTS-CHRISTELIJKE WERKGEMEENSCHAP

Bij het afsluiten van deze verslagperiode stonden bij de PCWG ingeschreven 9113 leden, terwijl deze periode aanving met 8147 leden, zodat van een constante stijging kan worden gesproken.

Het aantal afdelingen en correspondentschappen bedraagt nu 166, ondergebracht in 12 gewestelijke en 1 stedelijke federatie. Met de bestuurders van deze federaties werden geregeld bijeenkomsten gehouden en op deze wijze wordt tevens een geregeld contact met de afdelingen en de gewesten onderhouden.

Op 15 februari 1959 leed de PCWG een groot verlies door het overlijden van pg. R. van der Brug, de 2e voorzitter, die een der oprichters van onze werkgemeenschap is geweest en van de aanvang af zitting heeft gehad in het bestuur. Tevens verzorgde hij de administratie van het maandblad 'Doorbraak'.

In de twaalfde jaarvergadering, gehouden op 18 april 1959 te Apeldoorn, werden de aftredende leden van het bestuur herkozen, terwijl in de vacature R. van der Brug gekozen werd pg. C. Huysse.

De dertiende jaarvergadering werd gehouden op 23 april 1960 te Gouda. In deze jaarvergadering werden de aftredende bestuursleden herkozen.

Het bestuur van de Prot.-Christelijke Werkgemeenschap is thans als volgt samengesteld C. Kleijwegt, voorzitter; J. H. Scheps, secretaris; A. de Bruin; C. J. van Dam; drs. H. M. Franssen; C. Huysse; mevr. M. de Jong-Meijer; F. H. Kockelkorn; D. de Loor; J. G. Mager; G. Nijman; dr. C. L. Patijn; J. Quast; mr. dr. A. A. van Rhijn; ds. L. H. Ruitenberg; P. M. Snijdewind; E. J. van Spankeren; J. Spiekhout; N. Stufkens; A. van Stuyvenberg; dr. W. H. Vermooten; mr. G. E. van Walsum en drs. Th. J. Westerhout, leden.

Het dagelijks bestuur bestaat uit: C. Kleijwegt, voorzitter; J. H. Scheps, secretaris; A. de Bruin; dr. C. L. Patijn; mr. dr. A. A. van Rhijn; ds. L. H. Ruitenberg; N. Stufkens en mr. G. E. van Walsum, leden.

Van de belangrijkste vergaderingen, gehouden in deze verslagperiode, worden genoemd:

de op 1 november 1958 te Utrecht gehouden bijeenkomst van leden, behorende tot een der Gereformeerde Kerken, waarin een verklaring werd opgesteld, welke verklaring werd verzonden aan alle gereformeerde predikanten, kerkeraden en periodieken;

de op 21 februari 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van onderwijzers en leraren, waarin pg. C. Kleijwegt een uiteenzetting gaf van de kabinetscrisis;

de op 23 februari 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van predikanten en kerkelijke medewerkers, waarin dr. W. Drees een uiteenzetting gaf van het ontstaan en verloop van de kabinetscrisis;

de op 17 april 1959, aan de vooravond van de jaarvergadering, te Apeldoorn gehouden openbare vergadering waarin een forum, bestaande uit de heren: H. Kikkert, J. Quast, E. van Ruller en F. Schurer onder voorzitterschap van de heer H. M. Oldenhof, burgemeester van Ede, een aantal vragen betreffende de grondslag van politieke partijen, de doorbraak enz. behandelde;

op 18 april 1959, na afloop van de jaarvergadering, behandelde drs. J. J. Voogd de uitslag van de verkiezingen;

de op 12 oktober 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van predikanten en ker-

kelijke medewerkers, waarin mr. G. E. van Walsum behandelde: De verzuiling in de omroep;

de op 21 oktober 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van onderwijzers en leraren, waarin pg. J. Dekker inleidde: 'Godsdienstonderwijs op de Openbare School';

de op 7 november 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van burgemeesters, leden van Provinciale Staten en Gemeenteraden, waarin dr. W. H. Vermooten behandelde: 'Godsdienstonderwijs op de Openbare School';

de op 28 november 1959 te Utrecht gehouden bijeenkomst van leden, behorende tot een der Gereformeerde Kerken, waarin pg. W. van Beveren sprak over: 'De politieke situatie';

de op 16 januari 1960 te Utrecht gehouden bijeenkomst, waarin ds. J. Nijs van Kortrijk sprak over: 'Het Belgische protestantisme en het Belgische socialisme'. Dit betrof een vergadering van het algemeen bestuur van de PCWG, waarbij waren uitgenodigd de leden van het Partijbestuur en van de beide Kamerfracties, alsmede de leden van de propaganda-commissie en andere functionarissen. Ds. Nijs had dit onderwerp op 14 januari 1960 te Groningen en op 15 januari 1960 te Amsterdam behandeld;

de op 22 april 1960, aan de vooravond van de jaarvergadering, te Gouda gehouden openbare vergadering waarin een forum, bestaande uit de pgn. W. van Beveren, mr. J. van der Hoeven, drs. J. R. van der Leeuw en J. Quast onder voorzitterschap van mr. dr. K. F. O. James, burgemeester van Gouda, vragen, gesteld door de Goudse Jeugd-gemeenteraad en liggende op het gebied van partijvorming en doorbraak, beantwoordde;

op 23 april 1960, na afloop van de jaarvergadering, leidde pg. C. Kleijwegt de 'Mammoetwet' in;

de op 25 juni 1960 te Utrecht gehouden bijeenkomst van leden, behorende tot een der Gereformeerde Kerken, waarin een concept-brochure werd besproken.

De bijeenkomsten met de bestuurders van de federaties, gehouden op 20 november 1958; 21 maart en 8 oktober 1959, alsmede 19 mei 1960 werden tevens bijgewoond door leden van de propaganda-commissie.

Deze propaganda-commissie, bestaande uit de pgn. A. den Breejen, A. de Bruin, C. Huysse, P. Oosterhuis en J. H. Scheps, verzorgde ook de verkiezingsactie in verband met de verkiezing van een nieuwe Tweede Kamer op 12 maart 1959. Van het vlugschrift: 'Waar gaan wij heen?' bedroeg de oplage 60.000 ex.; van het pamflet: 'Conservatief of Vooruitstrevend' 320.000 ex., terwijl van een verkiezingsnummer van 'Doorbraak' 21.227 ex. werden verspreid.

De commissie van redactie van 'Doorbraak', bestaande uit: P. W. Emmelot, G. Gunderman, G. J. Helmink, J. A. Hes en J. T. Vellenga, gekozen door de 12e jaarvergadering, onderging enige wijziging, daar de pgn. G. J. Helmink en J. A. Hes zich genoodzaakt zagen zich niet voor herbenoeming verkiesbaar te stellen. In hun plaats werden door de 13e jaarvergadering gekozen de pgn. C. J. van Dam en mr. dr. A. A. van Rhijn. Als eind-redacteur bleef optreden pg. J. T. Vellenga.

Door het overlijden van pg. R. van der Brug is de administratie overgegaan naar mevr. F. A. H. Oosterhuis-IJperlaan te Amersfoort.

Het documentatiebureau van de PCWG wordt nog steeds verzorgd door pg. C. van Doorn te Utrecht. De maandelijkse uitgaven werden gedurende de gehele verslagperiode verzonden o.m. aan alle afdelingen, gewesten en correspondenten.

Door het secretariaat in Den Dolder werden in deze tweejarige periode verzonden 7563 brieven (resp. 3976 en 3587), alsmede 54 circulaires (resp. 29 en 25) aan afdelingen, gewesten en correspondenten, waaronder niet berekend zijn de toegezonden documentatie en leidraden voor behandeling in de afdelingen en gewesten, de diverse verslagen alsmede ander drukwerk.

Van de VARA ontving de PCWG wederom maandelijks zendtijd. Deze uitzendingen, in de zomermaanden onderbroken, werden aanvankelijk verzorgd door pg. C. Kleijwegt, thans door pg. J. T. Vellenga.

Het contact met het bestuur van de Partij en met de andere werkgemeenschappen was uitstekend; o.a. kwamen de besturen van de drie werkgemeenschappen op 24 oktober 1959 bijeen ter bespreking van het onderwerp: 'Godsdienstonderwijs - geestelijke vorming - op de openbare school'.

Als gevolg van het geregeld contact met België kwamen de spreekbeurten van ds. J. Nijs in januari 1960 tot stand, terwijl ds. L. H. Ruitenberg optrad in België.

KATHOLIEKE WERKGEMEENSCHAP

Bestuurssamenstelling: J. M. Willems, voorzitter; dr. J. G. H. Tans, vice-voorzitter; mr. F. H. J. M. Daams, secretaris (Laan van Meerdervoort 686, Den Haag, tel. 393734); P. G. Martens, 2e secretaris-penningmeester; G. J. N. M. Ruygers (als hoofdredacteur); C. Letschert en dr. ir. W. Verhoeven, leden van het dagelijks bestuur; alsmede de verdere leden van het algemeen bestuur: mej. M. Baldwin, drs. Fischedick, ir. Joh. Visser en J. J. Wijten. Aan de bestuursvergaderingen wordt daarnaast deelgenomen door de Katholieke Eerste Kamerleden voor de PvdA mr. G. J. P. Cammelbeeck en dr. L. M. de Rijk en door de Tweede Kamerleden mr. Th. J. A. M. van Lier en J. Reehorst. Mej. Baldwin is tijdens de verslagperiode als bestuurslid gekozen in de vacature ontstaan door de emigratie van ons bestuurslid C. Sprangers naar Curaçao.

Vertegenwoordigers in de Partijraad:

Daams en Letschert, plaatsvervangers Hijlkema en Bartels.

Jaarvergaderingen:

30 mei 1959 in Den Haag. Inleider: Geert Ruijgers. Onderwerp: De KWG in de nieuwe situatie (doordat de PvdA oppositiepartij is geworden).

14 mei 1960 in Amersfoort. Geen inleiding, doch een politiek forum o.l.v. de voorzitter Joan Willems, met als leden: Cammelbeeck, Van Lier, mevrouw De Rijk-Oomes en drs. J. J. M. de Valk.

Zomerconferenties

4, 5 en 6 september 1959 te Zeist (Heerewegen). Inleiders: partijvoorzitter Evert Vermeer en J. Reehorst over: 'Partij van de Arbeid of Partij van de Arbeiders'; dr. ir. A. Vondeling over: 'Wat is nu eigenlijk progressief'; pater Lector St. Kreykamp O.P. over 'De gevolgen van het isolement t.a.v. de habitus der katholieken'.

9, 10 en 11 september 1960 te Oosterbeek (Pietersberg). Inleiders: Jan Berger, partijsecretaris, over: 'Heeft het socialisme nog een kans?'; pater Michael Hensen O.P. over: 'De christelijke waardering voor het aardse leven'; mr. Cammelbeeck over 'Reiservaringen door communistisch China'; dr. De Rijk over: 'Enige gedachten over de fundering van de socialistische partij'.

Radiopraatjes

Gedurende de verslagperiode werden alle radiopraatjes verzorgd door de KWG-secretaris mr. Frits Daams.

Propagandistische activiteiten

De werkzaamheden van het AA-bureau voor de Abonné-Aanwerf-Actie vonden normaal voortgang. Een handleiding ten gerieve van huisbezoekers werd samengesteld. Het gebruikelijke propaganda-materiaal bleef benut.

Maandblad

De redactiecommissie bestaat thans uit Ruygers (hoofdredacteur), Van Lier (eerste plv.), Daams (tweede plv.), Reehorst (redactiesecretaris, Middelharnisstraat 10, Rotterdam-Pendrecht), Tans (Maastricht), De Valk, Willems en mr. J. van Gorkum.

De administratie van het maandblad bleef gevestigd in Oisterwijk (Gemullehoekenweg 129), tel. 2252.

Vertegenwoordigingen etc.

De deelname van de KWG aan het partijberaad, diverse partij-instanties, commissiewerk van partij en WBS bleef praktisch ongewijzigd. Evenzo de landelijke en plaatselijke samenwerking met de andere werkgemeenschappen.

Naar buiten toe was de KWG vertegenwoordigd op de belangrijke vijfde lustrumviering van de St. Adelbertvereniging, bij het 15-jarig bestaan van het Centrum voor Staatkundige Vorming en het congres over Geloof en Politiek van de Kath. Staatkundigen Studenten Federatie.

Het bestuur vergaderde acht maal.

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP

Gedurende het eerste deel van deze verslagperiode werd ons kader, evenals het gehele partijkader, zulks als gevolg van de vervroegde kamerverkiezingen, tezeer door de verkiezingsactie in beslag genomen om aan speciale activiteiten van de HWG volledige aandacht te kunnen schenken. Niettemin profiteerde onze werkgemeenschap van de hernieuwde belangstelling voor de arbeid en de doelstellingen van de partij, blijkende uit een sterkere groei van het ledental.

Het bestuur was bij de aanvang van deze verslagperiode als volgt samengesteld: dr. G. Stellinga, voorzitter; H. van Es, 1e ondervoorzitter; W. J. van Deelen, 2e ondervoorzitter; H. van Woudenberg, secretaris; drs. J. Zwakhals, penningmeester; J. Engels; mej, R. ter Heege; A. Hessels; W. Mensink; dr. J. P. van Praag; H. Smeding; C. M. Swiebel; K. Timmerman; drs. A. R. Vermeer en M. G. Warffemius.

E. Meester onderhield voor het partijbestuur het contact met de HWG.

In de vacatures, ontstaan door het bedanken van H. van Es en H. Smeding werden op de jaarvergadering van 17 oktober 1959 benoemd H. Aafjes en mr. H. B. Engelsman.

De jaarvergadering van 18 en 19 oktober 1958 stond voornamelijk in het teken van de wijzigingen van het beginselprogram der partij, waarbij W. Mensink van humanistisch standpunt bezien zijn visie gaf.

In een viertal discussiegroepen werden de voorgestelde wijzigingen besproken en een en ander resulteerde in een aantal suggesties aan het partijbestuur.

Er werden 12 bestuursvergaderingen gehouden; behandelde onderwerpen waren o.m. de wijzigingen in het beginselprogram, de HWG-radio-uitzendingen, een aantal discussieschema's ten dienste van de afdelingen, de mammoetwet, het gods-

dienstonderwijs op de o.l.-scholen, de uitslag van de verkiezingen en de bijdrage, die de HWG zou kunnen geven aan een nieuwe vormgeving van de motieven, waaruit het socialisme is ontsproten.

Tevens werd regelmatig aandacht gewijd aan de inhoud van ons maandblad 'Vernieuwing'. Met de besturen der andere werkgemeenschappen werd 24 oktober 1959 het gesprek over de onderwijsproblemen voortgezet. Het contact met partijbestuur, KWG en PCWG was uitstekend. Op de jaarvergaderingen van KWG, PCWG, op het congres voor buitenlandse politiek, het verkiezingscongres, de partijraadsvergaderingen en andere belangrijke partijbijeenkomsten waren steeds een of meer vertegenwoordigers van ons bestuur aanwezig.

Onze vertegenwoordigingen in een aantal commissies van het partijbestuur en de WBS alsook in het Humanistisch Centrum bleven ongewijzigd. In de Partijraad werd H. van Es opgevolgd door drs. J. Zwakhals en werd mej. R. ter Heege ons plv. lid.

De HWG-radio-uitzendingen konden, dank zij de zeer gewaardeerde medewerking van de VARA, in de wintermaanden worden voortgezet. Zij werden op lofwaardige wijze verzorgd door ons bestuurslid drs. Anne Vermeer. Het verkrijgbaar stellen van de tekst der lezingen leidde in vele gevallen tot het nemen van een abonnement op ons orgaan. Het ledental der HWG nam in dit tijdvak toe van 4343 tot 5853.

Nieuwe afdelingen kwamen tot stand in Krimpen a.d. IJssel, Zaandam, Hoofddorp en op Goeree-Overflakkee. Deze laatste afdeling is een streekafdeling.

Er zijn thans 37 afdelingen. Het aantal verspreide leden bedraagt 698.

Teneinde met hen enigszins contact te onderhouden werd hun wederom het verslag van de verrichtingen in de afgelopen periode toegezonden.

De afdeling Amsterdam schreef in het najaar van 1959 haar 2.000e lid in.

Teneinde het afdelingswerk te vergemakkelijken werd voortgegaan met het verstrekken van discussieschema's met probleemstelling. Ditmaal verschenen schema's over 'Gelijke kansen' en 'Sociale zekerheid en persoonlijke verantwoordelijkheid'. De indruk is gewettigd, dat er nog niet voldoende profijt wordt getrokken van deze discussiestof.

In de jaarvergadering van 17 oktober 1959 hield dr. J. P. van Praag een inleiding 'Een socialistisch antwoord aan jonge mensen', waarbij hij in het bijzonder stilstond bij de vraag, wat de socialistische motieven zijn en hoe zij gestalte kunnen krijgen.

Het orgaan van de HWG, 'Vernieuwing', mocht zich, dank zij een landelijke actie, in een vermeerdering van het aantal lezers verheugen ten getale van 300.

De redacteur, K. Timmerman, mocht op de jaarvergaderingen veel lof oogsten voor zijn beleid. De redactieraad bestaat thans uit M. G. Warffemius, voorzitter; J. Engels enW. Mensink. Tijdens de verkiezingsactie verscheen een speciaal verkiezingsnummer. In toenemende mate werd op het secretariaat een beroep gedaan voor verstrekking van inlichtingen over het Humanistisch Thuisfront en documentatiemateriaal o.a. betreffende de mammoetwet, subsidie voor bezinningscentra en kerken en het godsdienstonderwijs op de openbare school.

N.V. DE ARBEIDERSPERS

De vertegenwoordiging van de partij in de Raad van Commissarissen van de N.V. De Arbeiderspers bestond aan het begin van de verslagperiode uit de partijgenoten E. F. Albrecht, J. Harmsen, P. J. Kapteyn, E. Vermeer en J. Willems. Er was een vacature door het overlijden van pg. Willemse. In oktober '59 werd pg. Meester tot commissaris gekozen. Pg. Vermeer, die pg. Albrecht tijdens diens ziekte reeds vervangen had als gedelegeerd commissaris, werd in oktober '58 als zodanig aangewezen. Na het overlijden van pg. Vermeer nam pg. Meester zijn plaats in als gedelegeerd commissaris.

Op 1 october '60 herdacht de Arbeiderspers het 60-jarig bestaan van de socialistische pers met een jubileumbijeenkomst te Amsterdam. Bijzondere vermelding verdient, dat op 18 oktober '60 een wens, die reeds lange tijd in de partij leefde, in vervulling ging, door de verschijning van een algemeen ochtendblad van 'Het Vrije Volk'.

Ook in deze periode was de ontwikkeling zeer bevredigend. Het partij-orgaan 'Het Vrije Volk' handhaafde zijn vooraanstaande plaats als grootste dagblad van het land.

DIVERSE PERIODIEKEN

Paraat

Door zijn verkiezing tot lid van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland werd pg. W. Mensink op 1 januari 1959 als voorzitter van de redactie van Paraat vervangen door pg. J. J. A. Berger.

Aan het eind van de verslagperiode bestond de redactie van Paraat uit de pgn. J. J. A. Berger, R. de Bruyn Ouboter, M. v. d. Stoel en J. J. Voogd, terwijl D. Spierenburg als redactiesecretaris optrad.

In de loop van de verslagperiode werd enkele malen de mogelijkheid van een andere opmaak besproken, met als resultaat dat opmaak-technisch enkele verbeteringen werden aangebracht en dat tot uitgifte op een betere papierkwaliteit werd overgegaan.

Het abonnementental bedroeg tijdens de verslagperiode ongeveer 13.500.

Enkele nummers werden aan een speciaal onderwerp gewijd, t.w.: Europa, en de 100e geboortedag van Troelstra.

In verband met het overlijden van voorzitter Vermeer werd een speciaal herdenkingsnummer uitgegeven.

De omvang van Paraat bedroeg normaal 16 pagina's; er verschenen 5 nummers met 24 pagina's.

Een toenemend aantal ingezonden stukken heeft de discussie in Paraat sterk bevorderd. In de beide jaargangen van totaal 800 pagina's werden 51 pagina's met bijdragen van lezers gevuld.

Socialisme en Democratie

De redactie van het maandblad onderging in de verslagperiode enige wijzigingen door het bedanken van prof. dr. Ph. J. Idenburg en het overlijden van Evert Vermeer. Als nieuwe redacteur trad toe prof. dr. Fred. L. Polak.

De samenstelling van de redactie is daardoor als volgt: prof. dr. J. P. Kruijt (voorzitter), drs. J. M. den Uyl (secretaris), J. J. A. Berger, dr. E. Brongersma, dr. J. J. Buskes, J. de Kadt, A. H. Kloos, mr. J. J. van der Lee, mr. Th. J. A. M. van

Lier en prof. dr. Fred. L. Polak, terwijl F. J. A. van Maanen als adjunct-secretaris aan de redactie is toegevoegd.

Het aantal abonnees handhaafde zich met enige schommelingen op ruim 2000. De redactie is dank verschuldigd aan de directie van de N.V. de Arbeiderspers voor de goede zorgen welke zij in de afgelopen periode weer aan het maandblad heeft willen besteden en vooral voor het feit, dat zij S & D dat per jaar met ongeveer 750 pagina's verschijnt, voor de zo lage prijs van *f* 8,50 beschikbaar wil stellen. Het valt echter te betreuren dat nog zovele kaderleden niet zijn geabonneerd en zich daardoor de vele informaties welke S & D verschaft, laten ontgaan.

BROCHURES

(zie voor door de Dr. Wiardi Beckman Stichting uitgegeven rapporten blz. 40)

Politieke aspecten in het atoomtijdperk	4.700
Om de zeggenschap in onze bedrijven	7.100
Beginselprogramma 1959	18.000
Kompas (met beginselprogramma 1959)	3.500
Balans per 31 december 1959	3.500

CABARETWERK

In het seizoen 1958-1959 traden de politieke lekencabaretgroepen van de partij, t.w. 'n Brâândnettel (Almelo), De Valreep (Amsterdam), De Steekvlam (Den Haag), De Mallemolen (Hengelo), De Peperbus (Hilversum) en De Rode Akkers (Utrecht) 63 keer op en bereikten met deze voorstellingen ongeveer 9.700 mensen.

Emmy Lopes Dias trad op als landelijk regisseuse, terwijl het landelijk bestuur van deze groepen werd gevormd door J. J. Voogd (voorzitter), mej. J. A. Ruarus (secretaresse) en E. Meester (vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur van de partij).

Van de subsidieregeling, welke vooral beoogt het optreden van de cabaretgroepen in kleine afdelingen mogelijk te maken, werd door 41 afdelingen gebruik gemaakt, waarmee een bedrag van *f* 2.780,30 was gemoeid. De bijdragen van de gewesten à *f* 25,– per voorstelling zijn in dit bedrag reeds verrekend.

In het voorjaar van 1959 werd met de vertegenwoordigers van de groepen gesproken over plaats en betekenis van het eigen politieke cabaretwerk in het kader van de moderne communicatie- en ontspanningsmiddelen. Het dagelijks bestuur van de partij concludeerde, dat ook in het komende seizoen aan het werk van de groepen behoefte zou bestaan en verlengde dientengevolge de subsidieregeling.

In het seizoen 1959-1960 verzorgden bovengenoemde groepen – uitgezonderd De Valreep uit Amsterdam, die werd opgeheven – 58 voorstellingen, welke door ongeveer 9.500 personen werden bezocht.

Aan subsidie voor 33 van deze voorstellingen gaf het partijbestuur een bedrag van *f* 1.664,60 uit, waarin de bijdragen van de gewesten zijn verrekend.

De teksten en de muziek, die in beide seizoenen werden gebruikt, waren, evenals in voorgaande jaren, afkomstig van een aantal partijgenoten, die óf zelf uit het partijcabaretwerk zijn voortgekomen óf zich hiermee nauw verbonden voelen. Het is ons een behoefte hun in dit verslag dank te zeggen voor hun activiteiten en in dit dankwoord willen wij tevens de leden van de cabaretgroepen betrekken, die vaak

tot diep in de nacht en bepaald niet altijd onder gunstige weersomstandigheden hun werk voor de partij doen.

Aan het eind van het seizoen trad pg. J. J. Voogd af, na het voorzitterschap van het landelijk bestuur vijf jaar te hebben vervuld. Een woord van dank voor het vele werk, dat hij heeft verzet en voor de verschillende initiatieven, welke hij in deze periode ten behoeve van het cabaretwerk heeft ontwikkeld, is hier zeker op zijn plaats. Dat er tussen de groepen en het landelijk bestuur in de loop der jaren zulk een goede verstandhouding is gegroeid, is mede aan zijn optreden te danken.

Tot zijn opvolger werd benoemd pg. J. W. Levij, hoofd van de afdeling voorlichting en organisatie.

COMMISSIEWERK

COMMISSIE LEVENSBESCHOUWING EN MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN

Ten aanzien van deze commissie werd, zoals in het vorige verslag vermeld, besloten een andere werkwijze te volgen, door het verschijnsel der verzuiling eerst op een deelgebied nader te bekijken. Het betreffende rapport van de WBS: Apart of samen, enkele gezichtspunten omtrent maatschappelijk werk en verzuiling, vergde meer tijd dan was voorzien, maar verscheen aan het eind van 1960. Stellig werd daardoor het inzicht in het verzuilingsverschijnsel verscherpt. Hierdoor wordt de mogelijkheid geopend in het komende verenigingsjaar opnieuw de studie van het verschijnsel meer in het algemeen onder ogen te zien.

COMMISSIE TER BESTUDERING VAN DE INTERNE PARTIJDEMOCRATIE

In de vergadering van de Partijraad van 3 oktober 1959 te Amsterdam werd besloten tot instelling van een commissie ter bestudering der interne partijdemocratie, waaraan congresvoorstellen op dit terrein werden gedelegeerd. Op 27 februari 1960 bepaalde de Partijraad de taakstelling van de commissie en stelde haar als volgt samen: voorzitter: prof. dr. I. Samkalden; secretaris: mr. J. W. Masman; leden: J. J. A. Berger, mr. R. v. d. Bergh, W. Beyers, mej. N. Blaak, A. den Breejen, mej. dr. R. de Bruyn Ouboter, mr. G. J. P. Cammelbeeck, dr. W. Drees Jr., F. J. Goedhart, J. Harmsen, mevr. D. Heroma-Meilink, mr. J. A. de Jong, G. Klein, mevr. A. Korten-ter Wal, . G. Leibbrandt, B. van Loen, mevr. T. v. d. Marel-v. d. Meer, E. Meester, J. Nederlof, W. Polak, H. Roelfsema, ds. L. H. Ruitenberg, J. Spiekhout, J. H. Scheps, W. Thomassen, drs. M. v. d. Vall, dr. Th. van Veen, drs. J. J. Voogd en mr. A. J. v. d. Weel.

De commissie werd gesplitst in een vijftal subcommissies, die over de verschillende onderdelen rapport uitbrachten.. Een interim-rapport werd aan het Partijbestuur aangeboden, hetgeen leidde tot een aantal voorstellen door het PB voor het partijcongres '61 ingediend.

COMMISSIE OORLOG EN VREDE IN HET ATOOMTIJDPERK

Op het partijcongres '59 werd op voorstel van het Partijbestuur besloten tot instelling van een veelzijdig samengestelde commissie, die tot taak zou hebben over het vraagstuk van oorlog en vrede te rapporteren aan het volgende partijcongres.

De commissie werd door het partijbestuur als volgt samengesteld: G. Ruygers

(voorzitter), M. v. d. Stoel (secretaris), J. J. A. Berger, mej. F. v. d. Burg, J. J. Buskes, H. M. Franssen, F. J. Goedhart, C. J. Gorter, J. in 't Veld, J. de Kadt, J. Koopman, F. J. Kranenburg, J. Meyer, C. L. Patijn, F. L. Polak, B. W. Schaper, W. Schermerhorn, F. Schurer, N. Stufkens, A. J. P. Tammes, mevr. U. Tellegen-Veldstra, J. Tinbergen, J. J. M. de Valk, P. van 't Veer, mevr. H. Verwey-Jonker, W. Wierda.

De commissie kwam in de verslagperiode eenmaal per maand bijeen, maar kwam niet tijdig genoeg met haar rapport gereed om dit nog op het partijcongres '61 aan de orde te kunnen stellen.

COMMISSIE METHODIEK PARTIJBIJEENKOMSTEN

In januari 1960 werd door het Partijbestuur een commissie ingesteld, welke tot taak kreeg aanbevelingen voor de methode van vergaderen op te stellen. Deze commissie bestond uit de partijgenoten P. Th. Biersma, ir. C. Boerman, J. S. Boetje, mej. dr. M. P. de Bruyn Ouboter, P. M. van Doesburg, L. Eveleens (secr.), H. Evers, R. Langerak, J. G. Leibbrandt, K. Muye, E. Meester, mevr. L. Meyboom-Broersma, L. J. de Ruiter, A. Scherphuis, W. Thomassen (voorz.), A. Ton, P. Vis, C. de Vries, mevr. W. C. Wessels-Krens en J. C. Wilmans.

De commissie kwam op 31 maart, 21 april en 21 september '60 bijeen. Haar werkzaamheden hebben geleid tot samenstelling van een boekje waarin een aantal aanbevelingen wordt gedaan om door modernisering van de wijze van vergaderen de bijeenkomsten van de partijafdelingen meer in het centrum van de belangstelling van de leden te plaatsen.

Uit een door de commissie ingestelde enquête onder 245 afdelingen, verspreid over het gehele land bleek, dat een aantal afdelingen al eens een andere aanpak had beproefd, doch dat het overgrote deel om allerlei redenen hiertoe nog geen kans had gezien.

COMMISSIE MEIVIERING

Zoals in het verslag over de vorige periode vermeld, waren besprekingen gaande over een vorm van voorlichting aan de afdelingen inzake de organisatie van de meiviering en daarmede samenhangende vraagstukken.

In de vergadering van het dagelijks bestuur van 22 januari '60 werd besloten tot instelling van een commissie uit partij en NVV ter bestudering van het meifeest. Deze commissie was als volgt samengesteld: voor het NVV: W. van Halm, C. Hoek, P. de Vries (voorzitter), P. Simonis, H. de Wilde; voor de PvdA: J. A. A. Aarse, E. Meester (secretaris), H. Roelfsema, A. Ton en J. J. Voogd.

De commissie kwam viermaal in vergadering bijeen. Er werd een enquête ingesteld in een 300-tal plaatsen over het meifeest '60.

Na afsluiting van de verslagperiode (januari 1961) kwam de commissie met haar rapport gereed, dat na goedkeuring door de besturen van NVV en PvdA aan de afdelingen werd toegezonden.

COMITE NEDERLANDERS UIT INDONESIË VAN DE PVDA

Het aantal leden van het Comité, onder voorzitterschap van drs. Th. J. Hogendorp, bleef constant op acht. Er werd regelmatig maandelijks vergaderd, waarbij verschillende problemen van de groep werden besproken, waarvan dat der spijtoptanten wel de hoofdschotel vormde. Er bestond een goede samenwerking met de kamerfractie van de partij, waarvan pg. mevr. D. Heroma-Meilink en J. Scheps zitting hebben in het Comité.

In maart werd mede op instigatie van het comité een vraaggesprek georganiseerd onder auspiciën van de Vrouwenbond van de PvdA.

De in december '59 door de voorzitter gehouden radiorede leverde begin van het jaar verscheidene kontakten.

De Wegwijzer, het orgaan waarmede het Comité naar buiten treedt, verscheen tweemaandelijks en werd op een meer populaire wijze geredigeerd en voor gerepatrieerden qua inhoud aantrekkelijker gemaakt. Het richt zich in hoofdzaak tot de grote groep (ca. 75%) zg. 'kleine boengs', de gewone man, onder hen. In het bijzonder werd hierbij aandacht besteed aan het hen vertrouwd maken met de beginselen van onze partij.

Over het algemeen mag worden vastgesteld, dat er onder de groep Nederlanders uit de tropen, zij het voorshands nog schuchter, een beter inzicht aan het groeien, het onbehagen t.a.v. de partij, gedurende jaren er a.h.w. ingehamerd door de onbeconcurreerde liberale pers op Java, aan het afnemen is. Dit schenkt ons de overtuiging voort te gaan op de ingeslagen weg.

WERKGEVERSGROEP

In de verslagperiode kwam het bestuur met een aantal leden enkele malen bijeen en besprak daarbij o.m. het ontwerp prijzenwet, het vraagstuk van de commerciële televisie en het rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting 'De hervorming van de onderneming'.

Een tweetal openbare lunchbijeenkomsten werd gehouden: in Den Haag, waar prof. dr. J. Tinbergen sprak over 'Oriënterende economie' en in Enschede, waar C. van Wingerden het woord voerde over de verhouding werkgevers—werknemers. Beide bijeenkomsten werden bijzonder goed bezocht. Een groot aantal werkgevers, geen lid zijnde van de werkgeversgroep in de Partij van de Arbeid, benutte deze gelegenheden om met de socialistische werkgevers van gedachten te wisselen. Door deze activiteiten is de groep erin geslaagd waardevolle contacten te leggen met niet-socialistische collega's.

COMMISSIE INTERNATIONAAL HULPWERK

Gedurende de verslagperiode kwam in de samenstelling van de commissie geen verandering. Zij is als volgt samengesteld:
Namens het Nederlands Verbond van Vakverenigingen: J. Landman (penningmeester) en R. Wijkstra.
Namens de Partij van de Arbeid: mej. dr. M. P. de Bruyn-Ouboter, J. H. Scheps (voorzitter) en D. Spierenburg (secretaris).

De commissie maakt deel uit van de Entraide Ouvrière International, de Internationale voor Arbeidershulpwerk, gevestigd te Zürich. J. H. Scheps is lid van het bestuur van de EOI en bezoekt regelmatig de bureauvergaderingen.

Tevens is de commissie aangesloten bij de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingenhulp. Namens de commissie woont mej. dr. M. P. de Bruyn Ouboter de vergaderingen van de Federatie bij.

D. Spierenburg is lid van het Amsterdams Comité voor Vluchtelingenhulp, welk comité in de verslagperiode niet meer vergaderde. Het comité is in liquidatie.

Werkzaamheden

Het in 1956 in uitvoering genomen project, 30 Joegoslaven en Oostduitsers, allen vluchtelingen, weer een plaats in de samenleving te bezorgen, vond in de afgelopen twee jaar zijn voltooiing.

Slechts één Joegoslaaf, aanvankelijk door ernstige ziekte gehandicapt, komt nog ten laste van de commissie.

De voornaamste activiteiten werden ontwikkeld bij de organisatie van transporten vluchtelingenkinderen. Achtereenvolgens kwamen in 1958, 1959 en 1960 60 kinderen uit Westduitse kampen naar Friesland voor een verblijf van 10 weken in pleeggezinnen, 58 in het najaar van 1959 in enkele plaatsen in Gelderland, in het voorjaar van 1960 opnieuw een 60-tal eveneens in Gelderland.

De organisatie werd uitgevoerd met medewerking van de Arbeiterwohlfahrt in Duitsland, gewestelijke functionarissen van Partij en Vakbeweging en plaatselijke comité's, bestaande uit vertegenwoordigers van beide organisaties en hun vrouwenbonden.

De ervaringen bij dit werk zijn zeer gunstig. Geconstateerd kan worden dat bij enige publiciteit zeer velen bereid blijken financiële of andere waardevolle hulp te verlenen.

Bedroegen de kosten in 1958 nog ruim *f* 5300,–, in 1959 en 1960 daalden die kosten resp. tot ruim *f* 2800,– en ruim *f* 2100,–.

Bij de afsluiting van dit overzicht is opnieuw een kindertransport in uitvoering, opnieuw in enkele Gelderse plaatsen. Dit transport omvat 88 kinderen. Het initiatief hiervan ging uit van de zangvereniging 'Morgenrood' te Eibergen, die door plaatselijke actie kans zag een bedrag van circa *f* 3500,– bijeen te brengen.

Voorts werden naar Hongarije enige pakketten met voedsel en kleding verzonden, werd in samenwerking met de Arbeiterwohlfahrt in Bonn hulp verleend aan een Pools-Nederlands gezin in zeer behoeftige omstandigheden en dit gezin (in Duitsland) verkreeg daardoor behoorlijke woonruimte.

Bijdragen werden gegeven t.b.v. watersnoodslachtoffers in Zuid-Frankrijk.

Met de Zwitserse zusterorganisatie werd samengewerkt voor melkverstrekking aan Algerijnse vluchtelingenkinderen in Tunis.

Zowel in 1958 als in 1959 stelde de VARA overschotten van haar speelgoedactie ter beschikking. Dit speelgoed werd omstreeks Kerstmis aangeboden aan vluchtelingenkampen in West-Duitsland. De organisatie geschiedde eveneens in samenwerking met de Arbeiterwohlfahrt.

Financiën

Het werk van de commissie wordt grotendeels gefinancierd uit de opbrengst van de jaarlijkse collecte op het meifeest.

In 1959 leverde die collecte *f* 3.931,55 op, in 1960 steeg dit bedrag tot *f* 5.382,27.

Van de Federatie voor Vluchtelingenhulp werd voor de jaren 1960, 1961 en 1962 een subsidie toegekend van resp. *f* 3.000,–, *f* 3.000,– en *f* 1.500,–. De gelden zijn afkomstig van het aan de Federatie toegewezen aandeel in de opbrengst van de inzameling voor het Wereldvluchtelingenjaar 1959-1960.

VERHOUDING TOT ANDERE ORGANISATIES

Gedurende de verslagperiode bleef er een goed contact gehandhaafd met een aantal organisaties. Daartoe behoorden:

het NVV; wanneer daartoe aanleiding was vonden besprekingen plaats tussen het bestuur van dit verbond en het partijbestuur. Vertegenwoordigers van de partij woonden congressen en andere door het NVV belegde manifestaties bij, terwijl het omgekeerde gold voor vertegenwoordigers van het NVV.

De vertegenwoordiging in het hoofdbestuur van de VARA onderging een wijziging door het aftreden van E. F. Albrecht per 1 januari 1959. Als zodanig treedt thans E. Meester op.

Ook tijdens deze periode bleef de partij dankbaar gebruik maken van de haar door de VARA geboden mogelijkheden tot het verbreiden van de socialistische beginselen, zowel door middel van radio als televisie.

De partijgenoten Mensink en Scheps hadden zitting in het bestuur van het Instituut voor Arbeidersontwikkeling, dat tijdens de verslagperiode zijn naam wijzigde in Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk.

Zoals elders vermeld werd de Stichting Scholendienst opgeheven.

Met verschillende andere organisaties als Bond van Arbeiders Zangverenigingen en Nederlands Verbond van Middenstandsverenigingen werden goede contacten onderhouden.

Samenstelling hoofdbestuur

A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats, voorzitster; R. de Bruyn Ouboter, secretaresse; D. Heroma-Meilink, vice-voorzitster; F. J. van Gelder-Droste; J. A. Hille-Kalsbeek; W. Jezek-Aalbers; T. de Roo-Koopman; C. P. de Roos-Oudegeest; B. M. van Schie-Wouts; N. M. Stelling-Dekker; A. L. M. Tamboer-Andes; A. Thomassen-Lind; L. de Vries-van Amerongen.

Dagelijks bestuur

A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats; R. de Bruyn Ouboter; F. J. van Gelder-Droste; D. Heroma-Meilink; C. P. de Roos-Oudegeest.

Organisatie

Op 30 september 1960 bestonden er 387 plaatselijke groepen en 98 correspondentschappen.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg op:

1 oktober 1958	47.367
30 september 1960	49.897

Het leesclubwerk

Het leesclubwerk gaat als middel van voorlichting en meningsvorming een steeds belangrijker plaats innemen.

Op 30 september 1960 waren er 384 leesclubleidsters geregistreerd. Over diverse onderwerpen worden door het hoofdbestuur aan de clubs vragen ter bespreking gesteld, die zeer levendige discussies kunnen uitlokken. In de afgelopen verslagperiode zijn vragen gesteld over 'Bezitsvorming' en 'Onderwijsproblemen'.

Ten behoeve van de leesclubleidsters worden ieder jaar mapjes met documentatiemateriaal over acht verschillende onderwerpen beschikbaar gesteld. In het seizoen 1958-1959 werden hiervan 320 st. afgenomen en in het seizoen 1959-1960 344 st.

Scholing

In de verslagperiode hebben 9 scholingsweken op 'De Born' plaatsgevonden: *4 scholingsweken voor bestuursters,* t.w. 2 in het voorjaar, 1 in de zomer en 1 in het najaar. In totaal werd aan deze scholingsweken door 87 bestuursters deelgenomen. *5 scholingsweken voor leesclubleidsters,* waarvan één vervolgscholingsweek. Van deze scholingsweken werden er 3 in het voorjaar gehouden en 2 in het najaar. Totaal aantal deelneemsters: 94.

Door de gewestelijke commissies en stedelijke federaties werd een aantal scholingsdagen georganiseerd. Het gewestelijk scholingswerk had plaats in overleg met het hoofdbestuur. Materiaal werd door het secretariaat verstrekt.

Kaderblad 'Ons Werk'

Per 1 september 1959 telde dit blad 1142 abonnees; per 1 september 1960: 1125.

Het blad wordt geredigeerd door de bondssecretaresse.

Het orgaan van de bond 'Wij Vrouwen'

De redactie van het blad is als volgt samengesteld: Chr. de Ruyter-de Zeeuw, R. de Bruyn Ouboter, L. Wilzen-Bruins, G. Brautigam, R. Bomhoff-van Rhijn.

Het aantal abonnementen bedroeg per 30 september 1959 12.467.
Het aantal abonnementen bedroeg per 30 september 1960 12.178.
De totale gemiddelde maandoplage bedroeg per 30 september 1959: 23.437 en per 30 september 1960: 23.766.
Met ingang van oktober 1958 is de abonnementsprijs verhoogd van 20 cent tot 25 cent per nummer.
Aan het uiterlijk van het blad wordt toenemende aandacht besteed. Met ingang van mei 1960 verschijnt het met een gekleurd omslag.

Bondscongres

Het bondscongres werd gehouden op 23 en 24 april 1959 in Tivoli te Utrecht.
In de vakature van voorzitster ontstaan door het aftreden van A. E. Ribbius Peletier (wegens benoeming tot lid van de Raad van State) werd bij acclamatie A. v. d. Goes van Naters-v. d. Plaats gekozen. Voor de drie opengekomen bestuursplaatsen ontstaan door het aftreden van L. Dippel-Schreiber, A. C. Ploeg-Ploeg en A. E. Ribbius Peletier, werden gekozen: L. de Vries-van Amerongen, W. Jezek-Aalbers en A. Thomassen-Lind.
Naar aanleiding van twee voorstellen, luidende:

'Het congres verzoekt het HB een plan voor een rooster van aftreding te ontwerpen in die zin, dat in het reglement worde opgenomen dat de zittingsduur van het HB, de gewestelijke commissies en de besturen van plaatselijke groepen maximaal b.v. zes jaar zal bedragen'

en

'Het artikel 3 van het reglement voor de gewestelijke vrouwencommissies te wijzigen en het artikel aan te vullen met de volgende zin: telkens voor de tijd van een jaar gekozen door de gewestelijke vrouwenvergadering: terwijl ieder jaar twee bestuursleden volgens rooster aftreden en dan slechts eenmaal voor een periode van drie jaar terstond herkiesbaar zijn'

die beiden werden verworpen, werd een commissie ingesteld onder voorzitterschap van A. Thomassen-Lind, die de mogelijkheid tot meer wisseling in de besturen had te onderzoeken. Door deze commissie is een verslag uitgebracht aan het hoofdbestuur, welk verslag op de Bondsraad in 1959 ter discussie is gesteld. Daarna werd het verslag aan de groepen toegezonden.
De commissie kwam niet tot een eensluidende conclusie; wel is in het verslag de hieronder volgende mening vastgelegd:

'Een geregelde doorstroming in de besturen is voorwaarde om het werk de zo nodige dynamiek en frisheid te geven, zonder welke het onmogelijk is ook jongere vrouwen bij de Bond te betrekken. De commissie meent derhalve, dat een wisseling in de besturen noodzakelijk is. Het is echter de vraag of dit reglementair moet worden vastgelegd.'

Bondsraad

De Bondsraad kwam op De Born bijeen op 10 maart 1960.
De besprekingen waren gewijd aan een nabetrachting van het congres van 1959, het verslag van de commissie die de mogelijkheid tot meer wisseling in de besturen moest onderzoeken, het bondsorgaan 'Wij Vrouwen', het scholingswerk en het internationaal contact. In de middagzitting heeft pg. dr. W. Drees een inleiding gehouden over: De Partij in de Oppositie.

Verkiezingsactie

Aan de verkiezingsactie voor de Tweede Kamer op 12 maart 1959 werd door de leden intensief meegewerkt. Door de Bond werd een extra colportagenummer van 'Wij Vrouwen', getiteld 'De 7 IJsjes' uitgegeven. Hiervan zijn 70.000 ex. door de leden verkocht.

Activiteit voor de groepen

Gedurende deze verslagperiode was de maand november weer aan de zgn. 'vrouwendagen' gewijd. In november 1958 werden er 150 in grote meerderheid avondbijeenkomsten ter gelegenheid van de vrouwendag gehouden, waarvoor een beroep is gedaan op 48 spreeksters en 3 sprekers. Zij spraken over de leuze: 'De wereld van morgen is onze zorg van nu'. In november 1959 werden er 147 vrouwendagen gehouden met 44 spreeksters en 6 sprekers. De leuze voor 1959 was: 'In solidariteit naar een vrije wereld'.

Ter opluistering van de bijeenkomsten hebben veel groepen gebruik gemaakt van een toneelstukje dat hiervoor door de Bond werd uitgegeven. In 1958 werd dit door 58 groepen gebruikt en in 1959 door 47 groepen.

In 1958 werden van het beschikbaar gestelde jaarwisselingspakket ter opluistering van de jaarwisselingsbijeenkomsten 73 ex. door de groepen besteld.

Radio-uitzendingen

Met ingang van het winterseizoen 1958 hebben de 10 minuten-uitzendingen van de VARA in samenwerking met de Vrouwenbond van de Partij van de Arbeid op zaterdagochtend plaats gehad, per 30 mei 1960 werden deze uitzendingen van de zaterdagochtend overgebracht naar maandagochtend om de veertien dagen. Sinds oktober 1960 (na de verslagperiode) hebben ze weer wekelijks op woensdagmiddag plaats.

Vertegenwoordigingen

In verschillende organisaties en commissies is de bond vertegenwoordigd.

In de Partijraad van de Partij van de Arbeid hebben namens de Vrouwenbond zitting: A. v. d. Goes v. Naters-v. d. Plaats en T. de Roo-Koopman. Plaatsvervangsters: M. v. Schie-Wouts en N. M. Stelling-Dekker.

Internationaal contact

De Vrouwenbond is aangesloten bij de Internationale Raad van Sociaal Democratische Vrouwen.

In de laatste jaren is de belangrijkste activiteit van deze Raad gericht op het verlevendigen en in toenemende mate tot stand brengen van contact met vrouwen en vrouwenorganisaties buiten Europa. Zo zijn er op de laatste tweejaarlijkse conferentie 8 vrouwen van democratisch-socialistische partijen uit Azië als gast aanwezig geweest. De Internationale Raad is gedurende de verslagperiode eenmaal in conferentie bijeen geweest, t.w. 11-12 juli 1959 te Hamburg.

Deze conferentie is bijgewoond door R. de Bruyn Ouboter en A. Thomassen-Lind.

Van 7-13 augustus organiseerde de Raad een Internationale Studieweek te Freidorf (bij Bazel). Hieraan is deelgenomen door H. Singer-Dekker. Het onderwerp was: 'Socialism and the Welfare State'.

De bondssecretaresse is lid van het werkcomité van de Raad. Het heeft vergaderd: 6-7 februari 1959 te Londen; 11-12 december 1959 te Amsterdam; 25-26 april 1960 te Haïfa, Israël.

DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

I. ALGEMEEN

De bezetting van het bureau onderging in de verslagperiode geen wijziging. Het Curatorium besprak de vraag of, gezien de grote hoeveelheid vraagstukken welke zich bij de Stichting aandienen, deze bezetting niet te gering van omvang moet worden geacht. In verband daarmede kwam de structuur van de Stichting en haar bureau ter sprake, en werd een aantal mogelijkheden bezien. Deze besprekingen zullen in ieder geval, mede gezien de werkzaamheden welke ten behoeve van het secretariaat van de partij worden verricht, leiden tot een uitbreiding van het aantal medewerkers.

De werkzaamheden van de Stichting resulteerden in de verslagperiode in een 20-tal conferenties en 16 rapporten. Daarmede zijn de verrichtingen evenwel zeer ten dele aangegeven; daarnaast vonden tal van informatieve meningvormende bijeenkomsten plaats, werden adviezen en interne nota's verstrekt, niet in de laatste plaats via de Sectie Gemeente en Provincie, terwijl velen een beroep op de Stichting en haar bibliotheek en documentatie-archief deden teneinde voorlichting en documentatie te ontvangen. De bibliotheek boekte ongeveer 1200 aanwinsten en leende bijna 3000 boeken, tijdschriften en knipsels uit.

Het Curatorium vergaderde regelmatig ter bespreking van de te publiceren rapporten en van de opzet van de te houden conferenties.

Meer dan in vroegere perioden kenmerkte de arbeid van de Stichting zich door de voorbereiding van werk op langer zicht. De conferentie 'Orientation' in januari 1960 moge ten voorbeeld worden genoemd. Voorts werd veel aandacht besteed aan de verspreiding van de denkbeelden, neergelegd in de studie 'De hervorming van de onderneming'. De buiten het verslagjaar vallende conferentie op 15 oktober 1960 vergde aanzienlijke voorbereiding.

Tenslotte: het Curatorium besprak een opzet van de directeur voor een nieuwe studie omtrent een aantal maatschappelijke ontwikkelingen, in het bijzonder die welke sinds het verschijnen van 'De weg naar vrijheid' nieuw of in versterkte mate naar voren zijn getreden.

Het valt te verwachten dat het accent van het werk binnen de WBS in de komende periode vooral hierop zal komen te liggen.

II. SAMENSTELLING CURATORIUM EN BUREAU

Het Curatorium werd uitgebreid met prof. mr. H. Drion, H. J. Hofstra en prof. dr. I. Samkalden.

Op 1 oktober 1960 was de samenstelling als volgt: drs. A. A. van Ameringen, prof. dr. W. Banning, J. J. A. Berger, prof. mr. G. van den Bergh (voorzitter), dr. W. Drees, prof. mr. H. Drion, drs. W. Hessel, H. J. Hofstra, mr. G. E. Langemeijer, J. W. Lebon, mr. Th. J. A. M. van Lier, E. Meester, drs. G. M. Nederhorst, drs. D. Roemers, prof. dr. I. Samkalden, drs. J. M. den Uyl (secretaris), mevr. dr. H. Verwey-Jonker, C. van der Waerden, J. M. Willems.

Het Bureau van de Stichting bestond per die datum uit: directeur, adjunct-directeur, drie wetenschappelijke medewerkers, drie secretaressen/stenotypisten, hoofd van de bibliotheek met vier assistenten.

De werkzaamheden, welke mr. M. v. d. Stoel nog tijdelijk voor de Stichting waarnam, werden kort na het einde van dit verslagjaar overgenomen, zodat zijn — dezerzijds zeer gewaardeerde — arbeid voor de Stichting hiermede een einde nam.

III. GEHOUDEN CONFERENTIES

De in de verslagperiode gehouden conferenties worden hieronder vermeld.

Plaats en datum	*Onderwerp*	*Inleiders*
Bennekom nov. 1958	Social. gemeentepolitiek	Van Walsum, mej. Bos, A. Venverloo
Utrecht mei 1959	Gemeente en maatschappelijk werk	Hendriks, Postma, Bastiaans, D. Heroma-Meilink, Chr. A. de Ruyter-de Zeeuw
Utrecht sept. 1959	Financ. verhouding Rijk—Gemeenten	A. Venverloo
Gouda jan. 1959	Structuurpolitiek. Landbouw en Euromarkt (Agrarisch Congres)	Egas, Mansholt, Vondeling
Utrecht dec. 1958	Arbeidsvoorziening, de plaats van de landarbeider	Vredeling, Schagen, Egas
Utrecht juni 1959	Gelijke kansen	prof. van Heek, A. R. Vermeer, prof. P. de Wolff
Klemskerke nov. 1958	Maatsch. wijzigingen en social. denken	Fayat, Den Uyl, Vloeberghs
Utrecht okt. 1959	Scholenbouw	C. v. d. Bosch, R. H. Fledderus, H. T. Meier, Geluk
Amsterdam nov. 1959	De rol van de pressiegroepen in de maatsch.	prof. Barents
	De jonge generatie in de moderne literatuur - een kwestie van gezichtsbedrog? (Korte conf. tijdens Partijcongres)	prof. Bomhoff
Utrecht dec. 1959	Woningbouwpolitiek.	mej. Lemaire, W. Scheerens, W. Thomassen
Almelo jan. 1960	Prijs- en structuurbeleid in de landb. (Agrarisch Congres)	Vredeling, A. J. Venstra, dr. van Rijsinge
Utrecht jan. 1960	Orientation	dr. K. Czernetz (Oostenr.), prof. Banning, Crosland (Eng.), Van Ameringen, Fayat (België), Samkalden, J. M. den Uyl
Sittard jan. 1960	Kolenbouw	Vos, Nederhorst, Posthumus
Utrecht febr. 1960	Het bestuur van de grote gemeenten	prof. van Poelje, Borrie
Rotterdam maart 1960	Regeringsnota betr. lichamel. vorming en sport	Meester, Van Driel, Van Zijll
Bennekom april 1960	Conferentie voor vrouwel. raadsleden	Franssen, Venverloo, Bommer
Leeuwarden mei 1960	Perspectief voor het noorden	Wilmans, prof. Klaassen Berger
Amersfoort sept. 1960	Regionale cultuurpolitiek	Kassies, R. de Vries, Wilmans, mr. de Roos

Zonder aan de betekenis der andere conferenties tekort te doen mag worden gesteld dat de conferentie *Orientatie* de meeste belangstelling – in binnen- en buitenland – trok, en zich het meest fundamenteel met denkwereld en situatie van het socialisme in deze tijd bezighield.

IV. VERSCHENEN PUBLICATIES

Titels	*Aantal blz.*	*Prijs*
Gelijke kansen	48	*f* 1,65
Overheidssubsidie voor bouw van kerken en bezinningscentra	32	*f* 1,50
Belasting van vermogenswinsten	28	*f* 1,40
De hervorming van de onderneming	175	*f* 6,90
Enige gedachten over het vraagstuk van de sociale wijkopbouw	31	*f* 0,50
De les van dertig maanden	54	*f* 1,75
Het bestuur van de grote gemeenten	43	*f* 1,50
Prijs- en structuurbeleid in de landbouw	80	*f* 2,50
Bevolkingsspreiding	76	*f* 2,–
Perspectief voor het noorden	46	*f* 1,75
Nieuwe grond voor verdreven tuinders	24	*f* 0,75
Beperking van het verhaalsrecht	33	*f* 1,50
Orientation I	64	*f* 3,–
Orientation II	60	*f* 3,–
Tandheelkundige verzorging	36	*f* 2,–
Gemeenschappen in beweging	187	*f* 8,90

Na 'de weg naar vrijheid' mag de studie over 'De hervorming van de onderneming' wel worden beschouwd als het rapport dat zich het diepgaandst met de structurele wijziging van ons maatschappelijk bestel bezighoudt. De discussie erover in de Nederlandse pers en op vergaderingen van tal van organisaties vindt nog voortdurend plaats.

Naast de laatstgenoemde publicatie werd in de serie Maatschappelijke Vraagstukken (redactie WBS, uitgeefster NV de Arbeiderspers) uitgegeven de omvangrijke studie over de sociale planning in de Nederlandse ontwikkelingsgebieden 'Gemeenschappen in beweging'.

V. SECTIES

De Stichting kent naast commissies, die een tijdelijke opdracht vervullen, permanente secties, die regelmatig vergaderen ter bespreking van actuele vraagstukken, te houden conferenties, in te stellen commissies en te publiceren rapporten.

Deze 18 secties waren de volgende:

Naam	*Voorzitter*	*Secretaris*
Gemeente en Provincie	W. Mensink	drs. G. W. B. Borrie
Agrarische Vragen	C. Egas	drs. G. W. B. Borrie
Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	dr. ir. F. Bakker Schut	drs. G. W. B. Borrie
Middenstand	drs. H. Peschar	F. J. A. van Maanen
Verkeer en Vervoer	ir. S. A. Posthumus	F. J. A. van Maanen

Ontwikkeling Overzeese Landen	J. de Kadt	F. J. A. van Maanen
Visserij	C. Egas	F. J. A. van Maanen
Gezondheidszorg	dr. *J. H. Lamberts*	F. J. A. van Maanen
Jeugdvorming en Volksontwikkeling	J. Peters	F. J. A. van Maanen
Sport	drs. G. M. Nederhorst	F. J. A. van Maanen
Onderwijs	prof. dr. W. Banning	drs. H. J. Eijsink
Aanvullende Werkgelegenheid	mr. Th. J. A. M. van Lier	drs. H. J. Eijsink
Economische Vragen	drs. A. A. van Ameringen	drs. H. J. Eijsink
Financiële Vragen	prof. dr. B. Schendstok	drs. H. J. Eijsink
Sociale Vragen	J. J. A. Berger	drs. H. J. Eijsink
Cultuur	prof. dr. G. Stuiveling	drs. J. J. Voogd
Maatschappelijk Werk	mevr. D. Heroma-Meilink	drs. J. J. Voogd
Juridische Vragen	mr. G. E. Langemeijer	mr. M. v. d. Stoel

Gedurende de verslagperiode werden 16 nieuwe commissies ingesteld en beëindigden 18 commissies haar werkzaamheden.

Aan het eind van de verslagperiode waren 33 commissies werkzaam.

VI. SCHOLING EN DOCUMENTATIE - DIVERSEN

De WBS werkte, tezamen met Inst. voor Arbeiders Ontwikkeling en NVV, mee aan de Stichting Scholendienst, welke in de loop van de verslagperiode wegens verminderde belangstelling werd opgeheven.

In de beschreven periode verschenen 24 nummers van Klein Bestek, excerpten van belangrijke boeken; op deze uitgave kan men zich tegen geringe prijs abonneren.

Aan de opzet van door de partij te organiseren scholingsweekends werd door de Stichting medewerking verleend.

Aan donateurs werd regelmatig een Mededelingsblad toegezonden. Na bespreking met de voorzitters van de verschillende secties werd een opzet gemaakt om de rapporten van de Stichting in een aantal regionale en plaatselijke bijeenkomsten te bespreken.

De gedachtenwisseling welke in Nieuwe Koers en in kringen van het partijbestuur plaatsvond over de toekomst van de socialistische jongerenorganisatie na het congres van september 1958, leidde tot een aantal conclusies die op de jongerenraadsvergadering van 15 november 1958 werden aanvaard. Het laatste Nieuwe Koers congres dat eerst in maart 1959 bijeen kon worden geroepen in verband met de gauw-gauw-verkiezingen van de confessionele partijen en de VVD, nam de voorstellen van de Jongerenraad over.

De argumentatie welke leidde tot de omvorming tot een federatie van jongerengroepen kwam in het kort op het volgende neer:

1. Het moet ernstig in twijfel worden getrokken of het politieke vormingswerk met jongeren op de wijze zoals dat tot nu toe gebeurde, n.l. op een wijze welke in wezen 'politieke-partij-spelen-in-het-klein' was, voortgang moest vinden en perspectief biedt.

2. Ook in Nieuwe Koers bleek – evenals dat in de jeugdbeweging reeds lang merkbaar was – geen behoefte aan een organisatie met een topzwaar hoofdbestuur, gewestelijke besturen etc. etc.

3. Ongetwijfeld denken en spreken jongeren nog steeds anders dan hun ouders of grootouders. Trefpunten voor de jonge generatie – zij het wellicht andersoortig dan de thans bekende – behouden toch hun bestaansgrond. Voor zover al van enige politieke belangstelling kan worden gesproken – en die is evenmin als vroeger bijzonder groot – uit zich deze in vrijblijvend discussiëren. Nieuwe Koers was niet vrijblijvend en bepaald te eng, zij schoot dus t.o.v. de opgroeiende generatie te kort.

4. Omdat dat deel van de jonge generatie dat een keuze wil maken uit de veelheid van maatschappij-beschouwingen en politieke visies de ruimte tot onderzoek moet kunnen krijgen, daarom moeten de reeds in de Partij van de Arbeid georganiseerde jongeren een eigen, vrije plaats vinden. Geen overgeorganiseerd apparaat maar de eigen vertrouwde vriendenkring.

Door de oprichting – binnen het raam van de partij-afdelingen – van jongerenkernen hoopt men tegemoet te kunnen komen aan het verlangen naar de beslotenheid van de kleine groep.

5. Teneinde gewestelijk een bepaalde efficientie te kunnen bereiken bij voorlichting, vorming en scholing – alles echter geheel op vrijwillige basis – zullen gewestelijke federaties worden opgericht. Voor de coördinatie van de werkzaamheden van de gewestelijke en/of de stedelijke federaties komt er een landelijke federatie-raad. Deze laatste zal in zeer belangrijke mate worden bijgestaan door de door het partijbestuur in overleg met de federatieraad aan te trekken jongerensecretaris.

6. De jongeren-secretaris zal zich voornamelijk hebben bezig te houden met het zoeken naar eigentijdse benaderingswegen van de opgroeiende generatie. Teneinde binnen het kader van de partij een efficiente coördinatie te verkrijgen zal de jongerensecretaris deel uitmaken van het partijbestuur.

Na deze algemene inleiding kan het volgende worden bericht

Tijdens het buitengewone congres te Amsterdam dat op 27 en 28 september 1958 werd gehouden, waar het hoofdbestuur in zijn geheel aftrad, werd een tijdelijk bestuur samengesteld dat bestond uit: Jaap de Haan, voorzitter; Piet Knollema, secretaris; Koos Kornelink, hoofdredacteur en Henk van den Berg, Joop Borgman en Ronald Harms adviseurs.

Dit tijdelijk bestuur had tot taak een Jongerenraadsvergadering voor te bereiden, waar een nieuw bestuur zou worden verkozen en gesproken zou worden over de voortzetting van het jongerenwerk van de Partij van de Arbeid.

Deze Jongerenraadsbijeenkomst vond plaats op 15 november 1958 in Utrecht, waar een verkleind hoofdbestuur, bestaande uit: Jaap de Haan, voorzitter; Henk van den Berg, tijdelijk alg. secr.-penning.; Koos Kormelink, internationaal secr.; Wim Bod, scholingssecr.; Bob Leibbrandt, hoofdredacteur en Ronald Harms, vice-voorzitter, de opdracht verstrekt kreeg om een gewoon huishoudelijk congres bijeen te doen komen in het begin van 1959, het werk in het land weer op gang te brengen en te stimuleren, voorstellen voor te bereiden en uit te werken over de opheffing van Nieuwe Koers en de oprichting van plaatselijke jongerenkernen, nationaal verenigd in een Federatie van Jongerengroepen. Dit congres vond – in verband met de verkiezingen – eerst op 21 en 22 maart 1959 in Vierhouten plaats.

Door de ontstane situatie na het buitengewone congres in Amsterdam 1958, liep het ledental terug evenals het aantal afdelingen. Na de totstandkoming van de Federatie van Jongerengroepen kon een nieuwe gestadige groei evenwel worden geconstateerd.

De jongerenorganisaties, respectievelijk de NK en de FJG waren ook in deze verslagperiode veelal op de meest uiteenlopende bijeenkomsten vertegenwoordigd.

Tijdens deze verslagperiode werden in verband met de verkiezingen door het secretariaat een vijftal grote openbare jongerenbijeenkomsten belegd in respectievelijk Groningen, Leeuwarden, Utrecht, Amsterdam en Rotterdam.

In verband met de IUSY-actie om te komen tot een algemene internationale boycot van Zuidafrikaanse goederen, werden door Henk van den Berg op verzoek van de Federatieraad, 38 informatieve inleidingen gehouden op bijeenkomsten van jongerkernen en partijafdelingen. In verband met de uitzendlng van de Karel Doorman naar Nieuw Guinea werd door de Federatieraad een scherpe protestverklaring uitgegeven.

Een aantal leden nam deel aan het traditionele IUSY-camp dat in 1959 in Berlijn werd gehouden. Ondanks de propaganda hiervoor gemaakt, was het aantal deelnemers gering. Voor de IUSY-summerschool 1959 gold het zelfde.

In deze verslagperiode vertegenwoordigden Henk van den Berg en Koos Kormelink respectievelijk Nieuwe Koers en de FJG in de PJCR, terwijl Marian v. d. Meer als plaatsvervangend lid optrad.

Door de goede persoonlijke contacten met het secretariaat van de IUSY kwam er in deze periode een beter contact tot stand. Henk van den Berg werd op voorstel van het IUSY-bureau in een tweetal commissies verkozen, respectievelijk tijdens de IUSY-executive in Berlijn en het IUSY-congres in Wenen.

Door het wegvallen van de subsidies aan de jongerensectie van de MSEUE ging van deze organisatie nagenoeg geen activiteit meer uit. Doordat Jaap van den Bergh lid was en is van het bestuur van deze sectie bleef een weinig contact toch behouden.

In verband met een 'informatie-actie' van de IUSY tijdens het communistische 7e wereld jeugd festival voor Vrede en Vriendschap gingen Luuc Bartelds, Henk van den Berg en Dick Dolman naar Wenen. Veel werk werd daar verzet.

SLOTWOORD

Wie het verslag over deze periode overziet zal opmerken dat het – vergeleken met verslagen over vorige perioden – korter is. Dit is geen gevolg van het feit, dat over deze periode minder activiteit zou zijn betoond, het tegendeel is het geval. Wél speelt hier de overweging een rol dat het verslag door groter beknoptheid aan leesbaarheid zou kunnen winnen. Dat heeft o.m. geleid tot het besluit de vroeger steeds opgenomen uitvoerige toelichting op het financiële verslag achterwege te laten. Zij, die belangstelling hebben voor deze toelichting, kunnen op aanvrage een gestencild exemplaar ontvangen.

Wij willen ons verslag niet afsluiten alvorens allen dank te hebben gezegd, die het in het voorgaande geschetste beeld van levendige activiteit tot werkelijkheid maakten. Deze eerste oppositieperiode van de partij stelde nieuwe en hoge eisen aan de partij en haar medewerkers. Zij bleek ertegen opgewassen te zijn.

Ook in de komende tijd rekenen wij op aller medewerking. Er is nog heel veel te doen.

E. MEESTER, *secretaris-penningmeester*

FINANCIËLE VERSLAGEN

FINANCIEEL VERSLAG

over de periode van

1 oktober 1958 tot 30 september 1959

ACCOUNTANTSVERKLARING

Aan de Partijraad van de Partij van de Arbeid, Tesselschadestraat 31, A'dam-W.

Amsterdam-Z., 9 april 1960

Rapport no. 1802/601

Mijne heren,

Hierbij hebben wij de eer u over te leggen de jaarrekeningen over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van de Partij van de Arbeid en haar instellingen.

Deze stukken zijn als volgt in de bijlagen opgenomen:

Bijlage 1: Balans per 30 september 1959 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 2: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 3: Specificatie Verkiezingsfonds per 30 september 1959;

Bijlage 4: Balans per 30 september 1959 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 5: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting;

Bijlage 6: Balans per 30 september 1959 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van het Koos Vorrink Instituut;

Bijlage 7: Balans per 30 september 1959 en de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van de Vrouwenbond van de Partij van de Arbeid;

Bijlage 8: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van Nieuwe Koers, Jongerenorganisatie van de Partij van de Arbeid.

Tengevolge van de opheffing van 'Nieuwe Koers', Jongerenorganisatie van de Partij van de Arbeid, is tot slot alleen de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 van deze voormalige organisatie nog als bijlage tot dit rapport opgenomen.

De jaarrekeningen, opgenomen in de bijlagen 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8 kunnen wij op grond van ons onderzoek voor akkoord verklaren. Wij voorzagen deze stukken van een dienovereenkomstige verklaring.

Wij adviseren u, om de sekretaris-penningmeester voor het geldelijk beheer in de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959 te dechargeren.

Hoogachtend,
w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens.

Dadelijk beschikbare middelen:					
1. Kas			*f*	2.904,45	
2. Girorekeningen			„	20.691,87	
3. De Twentsche Bank N.V.			„	118.663,63	
4. Effecten			„	42.442,60	
					f 184.702,55
Vorderingen en vooruitbetaald:					
5. Afdelingen			*f*	268.079,22	
6. Debiteuren			„	1.764,59	
7. Verrekeningen			„	24.265,83	
8. Stichting 'Pensioenfonds Partij van de Arbeid'			„	2.974,17	
9. Bureaukosten			„	5.847,67	
10. Brochures			„	5.265,02	
11. Diversen			„	561,52	
			f	308.758,02	
12. Af: Afschrijving dubieuse vorderingen			„	1.800,—	
					„ 306.958,02
Interne rekening-courantverhoudingen:					
13. 'Dr. W.B. Stichting'					
Nadelig saldo 1/10/'58–30/9/'59	*f*	91.143,83			
Af: rekening-courantsaldo	„	87.260,99			
			ƒ	*3.882,84*	
14. 'Vrouwenbond'					
Rekening-courantsaldo	*f*	52.344,05			
Af: Nadelig saldo 1/10/'58–30/9/'59	„	50.878,80			
			„	1.465,25	
15. 'Koos Vorrink Instituut'			*ƒ*	*13.325,25*	
16. N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen			„	150.000,—	
					„ 134.257,16
Vastgelegde middelen:					
17. Meubilair, kantoormachines enz.	*f*	103.553,76			
Af: Afschrijving	„	76.483,89			
			f	27.069,87	
18. Auto's	*f*	39.586,50			
Af: Afschrijving	„	10.386,50			
			„	29.200,—	
					„ 56.269,87
Deelnemingen:					
19. Aandelen N.V. 'De Arbeiderspers'			*f*	500.000,—	
20. Aandelen N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen			„	1.000,—	
					„ 501.000,—
					f 1.183.187,60

PER 30 SEPTEMBER 1959

Schulden en vooruitontvangen:

21. Crediteuren			*f*	100.231,79	
22. Gewesten			„	14.605,73	
23. SDAP in liquidatie			„	1.047,74	
24. Spaarfonds afdelingen			„	35.823,99	
					f 151.709,25
25. Reserve afdelingen			*f*	24.302,—	
26. Reserve voor bijzondere verplichtingen:					
Stand per 1/10/'58	*f*	93.626,54			
Af: Uitgekeerd pensioen	„	9.326,64			
	f	84.299,90			
Bij: Toevoeging rente	„	2.891,30			
Stand per 30/9/'59			„	87.191,20	
27. Reserve voorlichtingskosten:					
Overboeking t.l.v. Verkiezingskosten 1959			„	90.000,—	
28. Reserve Partijcongres 1959:					
Stand per 1/10/'58	*f*	17.500,—			
Bij: Toevoeging t.l.v. de Staat van baten en lasten over de periode 1/10/'58–30/9/'59	„	32.500,—			
	f	50.000,—			
Af: Reeds betaalde congreskosten	„	3.316,87			
Stand per 30 september 1959			„	46.683,13	
29. Reserve inrichtingskosten secretariaat			„	13.000,—	
					„ 261.176,33
30. Lening o/g					„ 20.000,—
31. Schulden uit borgstelling					pro memorie
32. Verkiezingsfonds					„ 126.938,36
33. *Kapitaal:*					
Stand per 1/10/'58			*f*	564.860,—	
Bij: Ontvangen uit liquidatie 'VDB'	*f*	900,—			
Koerswinst op effecten	„	288,05			
Voordelig saldo volgens de staat van baten en lasten over de periode 1/10/'58–30/9/'59	„	89.548,84			
			„	90.736,89	
			f	655.596,89	
Af: Backservice pensioenverzekeringen bestuur en personeel			„	32.233,23	
Stand per 30 september 1959					„ 623.363,66
					f 1.183.187,60

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

Organisatiekosten:

34. Salarissen bestuur		*f*	48.106,07	
35. Sociale lasten bestuur		„	14.160,02	
36. Salarissen personeel		„	88.086,16	
37. Sociale lasten personeel		„	15.116,25	
38. Onkosten bestuur		„	7.851,17	
39. Vergaderingen bestuur		„	1.168,65	
40. Autokosten		„	5.269,48	
41. Porti, telefoon en telegrammen		„	15.128,35	
42. Bureaukosten		„	11.535,78	
43. Accountantskosten		„	9.000,—	
44. Huisvestingskosten		„	30.245,31	
45. Abonnementen		„	1.114,48	
46. Druk- en verzendkosten zegels en contributiekaarten		„	16.171,29	
47. Bijdragen voor sanering afdelingen		„	881,26	
48. Reserve afdelingen		„	1.720,—	
49. Partijraadsvergaderingen		„	1.919,11	
50. Diverse vergaderingen		„	2.917,18	
51. Reserve Partijcongres 1959		„	32.500,—	
52. Internationaal contact		„	23.815,44	
53. Lidmaatschap 'Internationale'		„	3.698,71	
54. 'Vrouwenbond'		„	50.878,80	
55. Subsidie 'Nieuwe Koers'		„	20.804,40	
56. Werkgemeenschappen		„	41.499,89	
57. Bijdragen aan gewestelijke en stedelijke federaties		„	98.621,78	
58. Contrôle afdelingen		„	11.681,01	
59. Diverse organisatiekosten		„	4.245,56	
60. Afschrijving dubieuse vorderingen		„	200,—	
61. Reserve inrichtingskosten secretariaat		„	13.000,—	
				f 571.336,15

Scholing en voorlichting:

62. Salarissen en Sociale lasten		*f*	29.407,38	
63. Autokosten		„	15.808,46	
64. Porti, telefoon en telegrammen		„	1.145,49	
65. Bureaukosten		„	2.839,20	
66. Huisvestingskosten		„	3.060,—	
67. Kadercursussen en -kampen		„	581,60	
68. Fakkeldragerswerk		„	5.712,99	
69. 'Paraat'		„	25.308,92	
70. Brochures en colportage		„	1.536,15	
71. Ledenwerfactie		„	7.161,82	
72. Cabaretwerk		„	4.943,02	
73. Diverse vergaderingen en congressen		„	2.787,15	
74. Diverse kosten		„	3.937,80	
Transporteren		*f*	104.229,98	*f* 571.336,15

87. Contributies	*f* 1.373.584,08		
88. Af: Contributie-aandeel afdelingen	„ 549.194,13		
		f	824.389,95
89. Interest		„	23.033,89
Transporteren		*f*	847.423,84

Transport			f 104.229,98	f 571.336,15
Studie en documentatie:				
75. 'Dr. Wiardi Beckman Stichting'	f	91.143,83		
76. Sectie 'Gemeente en Provincie'	„	5.260,58		
77. Sectie 'Agrarische Vragen'	„	9.356,04		
78. Sectie 'Middenstand'	„	9.553,58		
79. Diverse commissies	„	2.861,71		
			„ 118.175,74	
			f 222.405,72	
80. Af: Ontvangen subsidies t.b.v. WBS en Scholingswerk:				
'De Centrale'	f	110.000,—		
Diversen	„	30.000,—		
			„ 140.000,—	
				„ 82.405,72
Subsidies:				
81. Kamerfractie			f 9.500,01	
82. Nederlandse Raad der Europese beweging			„ 2.500,—	
83. Diverse bijdragen			„ 1.000,—	
				„ 13.000,01
Diversen:				
84 Toevoeging aan actie 'Het komt er nu op aan'			f 80.000,—	
85. Diverse kosten			„ 11.133,12	
				„ 91.133,12
86. *Voordelig saldo*				„ 89.548,84
				f 847.423,84

Bijlage no 3

PARTIJ VAN DE ARBEID, GEVESTIGD TE AMSTERDAM

'VERKIEZINGSFONDS'

Opbrengst actie 'Het komt er nu op aan'				f 494.485,14
Bij: Toevoeging t.l.v. de Staat van baten en lasten over de periode 1/10/'58–30/9/'59				„ 80.000,—
				f 574.485,14
Af: Verkiezingskosten 1959				„ 550.831,62
Voordelig saldo, overgeboekt t.g.v. 'Verkiezingsfonds'				f 23.653,52
Bij: Opslag contributiezegels over de periode 1/4/'59–30/9/'59			f 83.284,84	
Toevoeging saldo per 1/10/'58 van de 'Reserve voor speciale acties'			„ 20.000,—	
				„ 103.284,84
Stand per 30 september 1959				f 126.938,36

Transport	*f*	847.423,84

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

f 847.423,84

Postcheque- en Girodienst			*f*	1.314,91
Deposito De Twentsche Bank N.V.			„	2.594,12
Bibliotheek			„	1,—
Bureaubehoeften			„	1.207,13
Partij van de Arbeid, rekening-courant				
Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959	*f*	91.143,83		
Af: Rekening-courantsaldo	„	87.260,99		
			„	3.882,84
			f	9.000,—

PER 30 SEPTEMBER 1959

Kapitaal	*f*	2.000,—
Terug te ontvangen zegels 1958/1959	„	7.000,—
Gecontroleerd en akkoord bevonden.		
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f*	9.000,—

Studie- en werkgroepen:				
Reis-, verblijf- en vergaderkosten		*f*	5.315,62	
Salarissen en sociale lasten		„	42.416,92	
Porti, telefoon en telegrammen		„	1.769,55	
Bureaukosten		„	3.482,25	
Diverse kosten		„	3.468,—	
				f 56.452,34
Scholing en vorming:				
Salarissen en sociale lasten		*f*	2.967,12	
Porti, telefoon en telegrammen		„	219,04	
Bureaukosten		„	347,35	
Scholendienst		„	1.177,06	
Diverse kosten		„	444,—	
		f	5.154,57	
Af: Ontvangsten 'Klein Bestek'	*f* 939,70			
Kosten 'Klein Bestek'	„ 458,85			
		„	480,85	
				„ 4.673,72
Bibliotheek en documentatie:				
Bibliotheek		*f*	1.265,84	
Abonnementen		„	1.114,47	
Salarissen en sociale lasten		„	17.616,97	
Porti, telefoon en telegrammen		„	1.927,52	
Bureaukosten		„	3.126,21	
Diverse kosten		„	4.113,96	
				„ 29.164,97
Algemeen onderzoek:				
Onkosten bureauleiding		*f*	2.161,63	
Diverse vergaderingen en conferenties		„	2.160,80	
Salarissen en sociale lasten		„	22.191,19	
Porti, telefoon en telegrammen		„	463,75	
Bureaukosten		„	694,71	
Diverse kosten		„	882,45	
		f	28.554,53	
Af: Opbrengst voor bewezen diensten		„	1.200,—	
				„ 27.354,53
Algemene kosten:				
Subsidie		*f*	1.000,—	
Accountantskosten		„	500,—	
Kosten zegels, enz.		„	1.048,53	
Diverse kosten		„	1.363,70	
				„ 3.912,23
				f 121.557,79

DR. WIARDI BECKMAN STICHTING

Bijlage no. 5

1 OKTOBER 1958–30 SEPTEMBER 1959

Donaties	*f*	17.940,10
Zegelverkopen	„	11.915,75
Brochures	„	530,81
Diverse ontvangsten	„	27,30
Nadelig saldo	„	91.143,83
	f	121.557,79

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

Partij van de Arbeid, rekening-courant	f	13.325,25
	f	13.325,25

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen en sociale lasten	f	13.686,23
Bureaukosten	„	926,33
Porti, telefoon en telegrammen	„	296,36
Bibliotheek en abonnementen	„	812,22
Diverse vergaderingen en besprekingen	„	398,35
Diverse kosten	„	1.021,15
	f	17.140,64

BALANS VROUWENBOND VAN DE PARTIJ

De Twentsche Bank N.V.	f	135,48
Postcheque- en Girodienst	„	2.711,21
Vrouwengroepen	„	3.412,02
Bureaubehoeften	„	350,92
Brochures	„	344,96
	f	6.954,59

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER DE PERIODE

Salarissen			f 24.642,57
Sociale lasten			„ 3.810,40
Onkosten bestuur			„ 1.550,91
Congres	f	8.393,89	
Af: Reserve Congres	„	3.000,—	
			„ 5.393,89
Scholingswerk			„ 4.047,03
'Ons Werk'			„ 1.520,35
Bureaukosten			„ 3.510,90
Porti, telefoon en telegrammen			„ 4.102,95
Diverse vergaderingen			„ 69,25
Huisvestingskosten			„ 4.080,—
Accountantskosten			„ 650,—
Diverse kosten			„ 1.097,26
			f 54.475,51

PER 30 SEPTEMBER 1959

Kapitaal:				
Stand per 1 oktober 1958		*f* 30.256,59		
Af: Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959		„ 16.931,34		
Stand per 30 september 1959			*f*	13.325,25
			f	13.325,25

1 OKTOBER 1958 TOT 30 SEPTEMBER 1959

Brochures	*f*	209,30
Nadelig saldo	„	16.931,34
Gecontroleerd en akkoord bevonden.	*f*	17.140,64
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.		

VAN DE ARBEID PER 30 SEPTEMBER 1959

Bijlage no. 7

'Thiele Wibautfonds', rekening-courant			*f*	5.489,34
Partij van de Arbeid, rekening-courant:				
Rekening-courantsaldo	*f*	52.344,05		
Af: Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1958 tot 30 september 1959	„	50.878,80		
			„	1.465,25
			f	6.954,59

1 OKTOBER 1958 TOT 30 SEPTEMBER 1959

Radio, vergoeding voor het voorbereiden, enz. van uitzendingen			*f*	1.366,—
Brochures			„	724,21
'Wij Vrouwen': ontvangsten	*f*	68.167,56		
uitgaven	„	66.661,06		
			„	1.506,50
Nadelig saldo			„	50.878,80
Gecontroleerd en akkoord bevonden.				
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.			*f*	54.475,51

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Salarissen	*f*	8.628,20
Sociale Lasten	„	1.456,—
Onkosten hoofdbestuur	„	2.580,60
Bureaukosten	„	1.766,79
Porti, telefoon en telegrammen	„	954,90
Huisvestingskosten	„	1.530,—
Accountantskosten	„	250,—
Bestuursvergaderingen	„	229,95
Kosten Congres en Jongerenraad	„	917,28
Internationaal contact	„	834,85
Kosten scholingswerk en propaganda	„	107,60
Kosten brochures enz.	„	407,85
'Nieuwe Koers'	„	1.089,05
Diverse kosten	„	452,58
	f	21.205,65

Contributies	*f*	401,25
Nadelig saldo	„	20.804,40
Gecontroleerd en akkoord bevonden.		
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f*	21.205,65

ACCOUNTANTSVERKLARING

Rapport no. 2108/601 Amsterdam-Z., 9 april 1960

Aan de Directie van de N.V. Maatschappij tot exploitatie en administratie van Verenigingsgebouwen, Tesselschadestraat 31, Amsterdam-W.

Mijne heren,

Ingevolge uw opdracht controleerden wij de Balans per 30 september 1959 en de Verlies- en Winstrekening over het boekjaar 1 oktober 1958 tot 30 september 1959. Wij bevonden deze stukken akkoord en voorzagen de hierbijgaande exemplaren (bijlagen 1 en 2) van een dienovereenkomstige verklaring.

Dank zij de herziening van de verhouding tussen huurder en verhuurder is de schuld aan de Partij van de Arbeid teruggelopen van *f* 170.881,52 per 1 oktober 1958 tot *f* 159.035,80 per 30 september 1959.

Ons tot nadere toelichting bereid verklarend,

Hoogachtend,
w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens.

BALANS PER

Huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam	*f*	162.076,12		
Af: Afschrijving	„	58.876,12		
			f	103.200,—
Parkeerplaats	*f*	5.128,15		
Af: Afschrijving	„	403,15		
			„	4.725,—
Lift	*f*	25.507,34		
Af: Afschrijving	„	4.707,34		
			„	20.800,—
Centrale verwarming	*f*	6.686,95		
Af: Afschrijving:	„	6.685,95		
			„	1,—
Geactiveerde kosten	*f*	34.792,20		
Af: Afschrijving	„	23.192,20		
			„	11.600,—
Exploitatiesaldo:				
Nadelig saldo per 1/10/'58	*f*	48.123,46		
Af: Voordelig saldo volgens de Verlies- en Winstrekening over het boekjaar 1958/1959	„	130,74		
Nadelig saldo per 30 september 1959			„	47.992,72
			f	188,318,72

Bijlage no. 1

30 SEPTEMBER 1959

Aandelenkapitaal	*f*	10.000,—		
Af: Aandelenkapitaal nog te storten	„	9.000,—		
			f	1.000,—
SDAP in liquidatie			„	28.282,92
Partij van de Arbeid, rekening-courant			„	159.035,80
			f	188,318,72

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

Onderhoud:				
Onderhoud gebouw	*f*	3.839,07		
Kosten van herstel	„	11.600,—		
Onderhoud lift	„	287,54		
Onderhoud centrale verwarming	„	156,75		
			f	15.883,36
Algemene kosten:				
Water- en straatgeld, grondbelasting, brandverzekeringsbelasting	*f*	796,83		
Assuranties	„	196,50		
Bureaukosten	„	200,55		
Administratiekosten	„	350,—		
Accountantskosten	„	450,—		
Afschrijving huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam	„	1.600,—		
Afschrijving parkeerplaats	„	403,15		
Afschrijving lift	„	2.600,—		
Afschrijving centrale verwarming	„	312,—		
			„	6.909,03
Diverse kosten			„	76,87
Exploitatiewinst			„	130,74
			f	23.000,—

Huur	*f*	23.000,—

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

f	23.000,—

FINANCIEEL VERSLAG

over de periode van

1 oktober 1959 tot 30 september 1960

ACCOUNTANTSVERKLARING

Aan de Partijraad van de Partij van de Arbeid, Tesselschadestraat 31, Amsterdam

Rapport No. 1802/611. Amsterdam-Z., 24 januari 1961

Mijne Heren,

Hierbij hebben wij de eer u over te leggen de jaarrekeningen over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van de Partij van de Arbeid en haar instellingen.
Deze stukken zijn als volgt in de bijlagen opgenomen:

Bijlage 1: Balans per 30 september 1960 van de Partij van de Arbeid.

Bijlage 2: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van de Partij van de Arbeid.

Bijlage 3: Balans per 30 september 1960 en Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van het Verkiezingsfonds van de Partij van de Arbeid.

Bijlage 4: Balans per 30 september 1960 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting.

Bijlage 5: Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van de Dr. Wiardi Beckman Stichting.

Bijlage 6: Balans per 30 september 1960 en Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van het Koos Vorrink Instituut.

Bijlage 7: Balans per 30 september 1960 en Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 van de Vrouwenbond van de Partij van de Arbeid.

Onze controle geeft ons aanleiding tot de volgende opmerkingen.

1. Ten gunste van de kapitaalrekening is geboekt een bedrag van *f* 20.881,52, zijnde een terugboeking van de afschrijving per 30 september 1958 inzake de rekening-courantverhouding per die datum tussen de Partij van de Arbeid en de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen (zie ons rapport No. 1802/591, dd. 29 mei 1959, onder punt 1). Daar deze rekening-courantverhouding per 30 september 1960 een bedrag aangeeft beneden de limiet, gesteld in dat rapport dd. 29 mei 1959, is thans tot genoemde terugboeking overgegaan.

2. Aan de reserve voor bijzondere verplichtingen is ten laste van de kapitaalrekening een bedrag van *f* 28.248,04 toegevoegd. Per 30 september 1960 komt

deze reserve in de balans van de Partij van de Arbeid voor met een bedrag van *f* 107.505,—. Dit bedrag is de uitkomst van een actuariële berekening en heeft betrekking op de pensioenverplichtingen van reeds ingegane pensioenen, waarvoor geen, of in onvoldoende mate, verzekeringen zijn afgesloten; daarbij inbegrepen de verplichtingen overgenomen van de S.D.A.P. in liquidatie.

De jaarrekeningen, opgenomen in de bijlagen 1 t/m 7, kunnen wij op grond van ons onderzoek voor akkoord tekenen. Deze stukken hebben wij van een dienovereenkomstige verklaring voorzien.

Wij adviseren u de secretaris-penningmeester voor het geldelijk beheer in de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960 te déchargeren.

Hoogachtend,
w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens

Dadelijk beschikbare middelen:				
1. Kas			*f* 3.857,76	
2. Girorekeningen			„ 25.955,94	
3. Algemene Spaarbank voor Nederland			„ 38.089,48	
4. Effecten			„ 42.049,19	
				f 109.952,37
Vorderingen en vooruitbetaald:				
5. Afdelingen			*f* 192.571,84	
6. Debiteuren			„ 568,50	
7. Verrekeningen			„ 53.838,05	
8. Stichting 'Pensioenfonds Partij van de Arbeid'			„ 1.077,05	
9. Bureaukosten			„ 7.693,55	
10. Brochures			„ 5.349,92	
11. Diversen			„ 691,46	
			f 261.790,37	
12. Af: Afschrijving dubieuse vorderingen			„ 1.500,—	
				„ 260.290,37
Interne rekening-courantverhoudingen:				
13. 'Dr. W.B. Stichting'				
Nadelig saldo				
1/10/'59—30/9/'60	*f* 107.059,48			
Af: rekening-courantsaldo	„ 100.755,88			
			℅ *f* *6.303,60*	
14. 'Vrouwenbond'				
Rekening-courantsaldo	*f* 56.797,74			
Af: Nadelig saldo				
1/10/'59—30/9/'60	„ 54.733,55			
			„ 2.064,19	
15. 'Koos Vorrink Instituut'				
Rekening-courantsaldo	*f* 6.825,08			
Af: Bijdrage				
1/10/'59—30/9/'60	„ 6.825,08			
			„ —,—	
16. N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen			„ 147.564,01	
17. Verkiezingsfonds			℅ „ *157.822,13*	
				℅ „ *14.497,53*
Vastgelegde middelen:				
18. Meubilair, kantoormachines, enz.			*f* 92.031,43	
Af: Afschrijving			„ 46.443,12	
			f 45.588,31	
19. Auto's	*f* 39.586,50			
Af: Afschrijving	„ 17.786,50			
			„ 21.800,—	
				„ 67.388,31
Deelnemingen:				
20. Aandelen N.V. 'De Arbeiderspers'			*f* 500.000,—	
21. Aandelen N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen			„ 1.000,—	
				„ 501.000,—
				f 924.133,52

PER 30 SEPTEMBER 1960

Schulden en vooruitontvangen:					
22. Crediteuren			*f*	13.828,68	
23. Gewesten			„	13.736,84	
24. Verrekeningen			„	62.855,17	
25. S.D.A.P. in liquidatie			„	8.792,38	
					ff 99.213,07
26. Reserve afdelingen			*f*	26.102,—	
27. Reserve voor bijzondere verplichtingen:					
Stand per 1/10/'59	*f*	87.191,20			
Af: uitgekeerd pensioen	„	10.595,77			
	f	76.595,43			
Bij: Toevoeging t.l.v. kapitaal	„	28.248,04			
Toevoeging rente	„	2.661,53			
Stand per 30/9/'60			„	107.505,—	
28. Reserve voorlichtingskosten:					
Stand per 1/10/'59	*f*	90.000,—			
Af: uitgaven	„	32.510,27			
	f	57.489,73			
Bij: Toevoeging t.l.v. de Staat van baten en lasten over de periode 1959/60	„	5.010,27			
Stand per 30/9/'60			„	*62.500,—*	
29. Reserve Partijcongres '61			„	17.500,—	
30. Reserve voor bijzondere bestemmingen			„	20.000,—	
					„ 233.607,—
31. Lening o/g					„ 13.000,—
32. Schulden uit borgstelling					pro memorie
33. *Kapitaal:*					
Stand per 1/10/'59			*f*	623.363,66	
bij: Koerswinst op effecten	*f*	804,09			
Terugboeking afschrijving per 30/9/'58 i/z Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen	„	20.881,52			
Voordelig saldo volgens de staat van baten en lasten over de periode 1/10/'59—30/9/'60	„	2.054,72			
			„	23.740,33	
			f	647.103,99	
Af: Toevoeging aan Reserve voor bijzondere verplichtingen	*f*	28.248,04			
Backservice pensioenverzekeringen bestuur en personeel	„	40.542,50			
			„	68.790,54	
Stand per 30/9/'60					„ 578.313,45
					f 924.133,52

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

Organisatiekosten:				
34. Salarissen bestuur			*f* 50.270,26	
35. Sociale lasten bestuur			„ 16.233,37	
36. Salarissen personeel			„ 95.612,35	
37. Sociale lasten personeel			„ 17.638,45	
38. Onkosten bestuur			„ 11.103,29	
39. Vergaderingen bestuur			„ 872,57	
40. Autokosten			„ 5.844,20	
41. Porti, telefoon en telegrammen			„ 15.197,22	
42. Bureaukosten			„ 14.419,47	
43. Accountantskosten			„ 11.300,—	
44. Huisvestingskosten			„ 27.446,02	
45. Abonnementen			„ 1.343,21	
46. Druk- en verzendkosten zegels en contributiekaarten			„ 12.555,28	
47. Bijdragen voor sanering afdelingen			„ 1.507,04	
48. Reserve afdelingen			„ 1.800,—	
49. Partijraadsvergaderingen			„ 2.539,55	
50. Diverse vergaderingen			„ 4.882,05	
51. Partijcongres 1959	*f*	51.643,19		
Af: Reserve	„	50.000,—		
			„ 1.643,19	
52. Reserve Partijcongres 1961			„ 17.500,—	
53. Internationaal contact			„ 32.099,99	
54. Lidmaatschap 'Internationale'			„ 6.534,66	
55. 'Vrouwenbond'			„ 54.733,55	
56. Federatie van Jongerengroepen			„ 16.084,17	
57. Werkgemeenschappen			„ 43.329,48	
58. Bijdragen aan gewestelijke en stedelijke federaties			„ 130.349,83	
59. Controle afdelingen			„ 14.336,51	
60. Diverse organisatiekosten			„ 1.833,30	
61. Afschrijving dubieuse vorderingen			„ 732,99	
62. Inrichtingskosten secretariaat	*f*	16.474,34		
Af: Reserve	„	13.000,—		
			„ 3.474,34	
				f 613.216,34
Scholing en voorlichting:				
63. Salarissen en sociale lasten			*f* 41.283,61	
64. Autokosten			„ 17.532,60	
65. Porti, telefoon en telegrammen			„ 1.331,22	
66. Bureaukosten			„ 3.432,—	
67. Huisvestingskosten			„ 2.784,—	
68. Fakkeldragerswerk			„ 5.000,46	
69. 'Paraat, in een veranderende wereld'			„ 23.610,66	
70. 'Klaarheid'			„ 2.550,93	
71. Brochures en colportage			„ 4.857,47	
72. Ledenwerfactie			„ 9.817,07	
73. Cabaretwerk			„ 3.953,48	
74. Diverse kosten			„ 6.054,70	
Transporteren			*f* 122.208,20	*f* 613.216,34

OVER DE PERIODE 1 OKTOBER 1959 TOT 30 SEPTEMBER 1960

89. Contributies	ƒ	1.464.101,30
90. af: Contributie-aandeel afdelingen	„	585.397,56
	ƒ	878.703,74
91. Interest	„	23.453,62
Transporteren	ƒ	902.157,36

Transport			f 122.208,20	f 613.216,34
Studie en documentatie:				
75. 'Dr. Wiardi Beckman Stichting'	f	107.059,48		
76. 'Koos Vorrink Instituut'	„	6.825,08		
77. Sectie 'Gemeente en Provincie'	„	8.621,22		
78. Sectie 'Agrarische Vragen'	„	9.221,63		
79. Sectie 'Middenstand'	„	7.060,93		
80. Diverse commissies	„	3.859,98		
			„ 142.648,32	
			f 264.856,52	
81. Af: Ontvangen subsidies van 'De Centrale' t.b.v. 'W.B.S.' en Scholingswerk			„ 60.000,—	
				„ 204.856,52
Subsidies:				
82. Kamerfractie			f 9.000,—	
83. Nederlandse Raad der Europese beweging			„ 2.500,—	
				„ 11.500,—
Diversen:				
84. Diverse kosten			f 20.519,51	
85. Toevoeging aan het Verkiezingsfonds			„ 25.000,—	
86. Reserve voor bijzondere bestemmingen			„ 20.000,—	
87. Toevoeging aan de Reserve voorlichtingskosten			„ 5.010,27	
				„ 70.529,78
88. *Voordelig saldo*				„ 2.054,72
				f 902.157,36

Transport	*f*	902.157,36

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

f 902.157,36

BALANS VERKIEZINGSFONDS VAN DE

Algemene Spaarbank voor Nederland	*f* 275.865,29	
Postcheque- en Girodienst	„ 97,65	
		f 275.962,94
Partij van de Arbeid, rekening-courant		„ 157.822,13
		f 433.785,07

STAAT VAN BATEN EN LASTEN VERKIEZINGSFONDS

Nagekomen kosten verkiezingsactie 1959		*f* 688,73
Kosten tussentijdse verkiezingen		„ 400,—
Diverse kosten		„ 31,85
Voordelig saldo		„ 200.056,81
		f 201.177,39

PARTIJ VAN DE ARBEID PER 30 SEPTEMBER 1960

Spaarfonds afdelingen:		
Stand per 1/10/'59	*f* 35.823,99	
Bij: gespaard door de afdelingen in de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	„ 70.965,91	
Stand per 30/9/'60		*f* 106.789,90
Verkiezingsfonds:		
Stand per 1/10/'59	*f* 126.938,36	
Bij: voordelig saldo volgens de staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	„ 200.056,81	
Stand per 30/9/'60		„ 326.995,17
		f 433.785,07

OVER DE PERIODE 1 OKTOBER 1959 TOT 30 SEPTEMBER 1960

Opslag contributiezegels	*f* 162.809,80
Diverse ontvangsten	„ 9.421,03
Interest	„ 3.946,56
Toevoeging ten laste van de Staat van baten en lasten van de Partij van de Arbeid	„ 25.000,—
Gecontroleerd en akkoord bevonden.	
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f* 201.177,39

Postcheque- en Girodienst			*f*	2.083,16
Deposito De Twentsche Bank N.V.			„	2.675,53
Bibliotheek			„	1,—
Bureaubehoeften			„	436,71
Partij van de Arbeid, rekening-courant:				
Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	*f*	107.059,48		
Af: rekening-courantsaldo	„	100.755,88		
			„	6.303,60
			f	11.500,—

PER 30 SEPTEMBER 1960

Kapitaal	*f*	2.000,—
Reserve voor bijzondere bestemmingen	„	1.000,—
Terug te ontvangen zegels 1959/1960	„	8.500,—
Gecontroleerd en akkoord bevonden.		
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f*	11.500,—

Studie- en werkgroepen:					
Reis-, verblijf- en vergaderkosten			*f*	4.992,79	
Salarissen en sociale lasten			„	41.899,84	
Porti, telefoon en telegrammen			„	1.913,76	
Bureaukosten			„	4.137,96	
Diverse kosten			„	3.155,95	
				f	56.100,30
Scholing en vorming:					
Salarissen en sociale lasten			*f*	3.452,56	
Porti, telefoon en telegrammen			„	239,22	
Bureaukosten			„	439,26	
Scholendienst			„	1.748,11	
Diverse kosten			„	401,50	
			f	6.280,65	
Af: Ontvangsten 'Klein Bestek'	*f*	865,85			
Kosten 'Klein Bestek'	„	414,46			
			„	451,39	
				„	5.829,26
Bibliotheek en documentatie:					
Bibliotheek			*f*	1.554,60	
Abonnementen			„	1.343,22	
Salarissen en sociale lasten			„	19.351,15	
Porti, telefoon en telegrammen			„	2.068,36	
Bureaukosten			„	3.953,39	
Diverse kosten			„	3.767,55	
				„	32.038,27
Algemeen onderzoek:					
Onkosten bureauleiding			*f*	2.972,18	
Diverse vergaderingen en conferenties			„	7.182,32	
Salarissen en sociale lasten			„	25.479,55	
Porti, telefoon en telegrammen			„	478,44	
Bureaukosten			„	878,53	
Diverse kosten			„	792,25	
			f	37.783,27	
Af: Opbrengst voor bewezen diensten			„	1.200,—	
				„	36.583,27
Brochures				„	3.056,01
Algemene kosten:					
Subsidie			*f*	1.400,—	
Accountantskosten			„	600,—	
Kosten zegels, enz.			„	750,97	
Diverse kosten			„	1.861,75	
				„	4.612,72
				f	138.219,83

Donaties	*f*	19.532,35
Zegelverkopen	„	11.085,75
Diverse ontvangsten	„	542,25
Nadelig saldo	„	107.059,48

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS. *f* 138.219,83

BALANS KOOS VORRINK INSTITUUT

	f	—,—

STAAT VAN BATEN EN LASTEN KOOS VORRINK INSTITUUT

Salarissen en sociale lasten	*f*	17.090,54
Bureaukosten	„	630,03
Porti, telefoon en telegrammen	„	251,65
Bibliotheek en abonnementen	„	820,46
Diverse vergaderingen en besprekingen	„	423,95
Diverse kosten	„	933,70
	f	20.150,33

PER 30 SEPTEMBER 1960

Kapitaal:				
Stand per 1 oktober 1959	*f*	13.325,25		
Af: Nadelig saldo volgens de staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	„	13.325,25		
Stand per 30 september 1960			*f*	—,—
Partij van de Arbeid, rekening-courant:				
Rekening-courantsaldo	„	6.825,08		
Af: Bijdrage Partij van de Arbeid over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	„	6.825,08		
			„	—,—
			f	—,—

OVER DE PERIODE 1 OKTOBER 1959 TOT 30 SEPTEMBER 1960

Bijdrage van de Partij van de Arbeid	*f*	6.825,08
Nadelig saldo	„	13.325,25
Gecontroleerd en akkoord bevonden.		
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f*	20.150,33

BALANS VROUWENBOND VAN DE PARTIJ

Algemene Spaarbank voor Nederland	*f*	8.135,36
Postcheque- en Girodienst	„	2.997,39
Vrouwengroepen	„	2.164,91
Bureaubehoeften	„	288,14
Brochures	„	905,34
'Thiele Wibautfonds', rekening-courant	„	487,50
	f	14.978,64

STAAT VAN BATEN EN LASTEN VROUWENBOND OVER

Salarissen			*f*	24.990,75
Sociale lasten			„	4.069,30
Onkosten bestuur			„	1.900,65
Bondsraadsvergadering			„	518,20
Reserve Congres 1961			„	3.500,—
Scholingswerk			„	2.396,49
'Ons Werk'			„	1.759,68
'Wij Vrouwen': uitgaven	*f*	70.807,48		
ontvangsten	„	67.538,19		
			„	3.269,29
Bureaukosten			„	4.896,87
Porti, telefoon en telegrammen			„	3.729,88
Diverse vergaderingen			„	184,15
Huisvestingskosten			„	3.712,—
Accountantskosten			„	650,—
Diverse kosten			„	861,58
			f	56.438,84

VAN DE ARBEID PER 30 SEPTEMBER 1960

Fonds Internationale solidariteit			*f*	9.414,45
Reserve congres 1961			„	3.500,—
Partij van de Arbeid, rekening-courant:				
Rekening-courantsaldo	*f*	56.797,74		
Af: Nadelig saldo volgens de Staat van baten en lasten over de periode 1 oktober 1959 tot 30 september 1960	„	54.733,55		
			„	2.064,19
			f	14.978,64

DE PERIODE 1 OKTOBER 1959 TOT 30 SEPTEMBER 1960

Radio, vergoeding voor het voorbereiden, enz. van uitzendingen	*f*	1.245,—
Brochures	„	460,29
Nadelig saldo	„	54.733,55
Gecontroleerd en akkoord bevonden. WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.	*f*	56.438,84

ACCOUNTANTSVERKLARING

Rapport No. 2108/611 Amsterdam-Z., 24 januari 1961

Aan de Directie van de N.V. Maatschappij tot Exploitatie en Administratie van Vereenigingsgebouwen, Tesselschadestraat 31, Amsterdam (W.).

Mijne Heren,

Ingevolge uw opdracht controleerden wij de Balans per 30 september 1960 en de Verlies- en Winstrekening over het boekjaar 1 oktober 1959 tot 30 september 1960. Wij bevonden deze stukken akkoord en voorzagen de hierbijgaande exemplaren (bijlagen 1 en 2) van een dienovereenkomstige verklaring.
Ons tot nadere toelichting bereid verklarend,

Hoogachtend,
w.g. Wegerif & Leguyt en Swillens.

BALANS PER 30

Huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam	*f*	162.076,12		
af: Afschrijving	„	60.476,12		
			f	101.600,—
Parkeerplaats	*f*	5.128,15		
af: Afschrijving	„	928,15		
			„	4.200,—
Lift	*f*	25.507,34		
af: Afschrijving	„	7.307,34		
			„	18.200,—
Centrale verwarming	*f*	9.166,95		
af: Afschrijving	„	6.685,95		
			„	2.481,—
Geactiveerde kosten	*f*	34.792,20		
af: Afschrijving	„	34.792,20		
			„	—,—
Exploitatiesaldo:				
Nadelig saldo per 1/10/'59	*f*	47.992,72		
bij: Nadelig saldo volgens de Verlies- en Winstrekening over het boekjaar 1959/1960	„	2.373,21		
Nadelig saldo per 30/9/'60			„	50.365,93
			f	176.846,93

Bijlage no. 1

SEPTEMBER 1960

Aandelenkapitaal	*f*	10.000,—		
af: Aandelenkapitaal nog te storten	„	9.000,—		
			f	1.000,—
S.D.A.P. in liquidatie			„	28.282,92
Partij van de Arbeid, rekening-courant			„	147.564,01
			f	176.846,93

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

Onderhoud:				
Onderhoud gebouw	*f*	6.273,91		
Kosten van herstel	„	11.600,—		
Onderhoud lift	„	319,41		
Onderhoud centrale verwarming	„	79,50		
			f	18.272,82
Algemene kosten:				
Water- en straatgeld, grondbelasting, brandverzekeringsbelasting	*f*	1.158,69		
Assuranties	„	241,05		
Bureaukosten	„	200,—		
Administratiekosten	„	300,—		
Accountantskosten	„	450,—		
Afschrijving huis Tesselschadestraat 31, Amsterdam	„	1.600,—		
Afschrijving parkeerplaats	„	525,—		
Afschrijving lift	„	2.600,—		
			„	7.074,74
Diverse kosten			„	25,65
			f	25.373,21

Huur	*f*	23.000,—
Exploitatieverlies	„	2.373,21
	f	25.373,21

Gecontroleerd en akkoord bevonden.
WEGERIF & LEGUYT EN SWILLENS.

PARLEMENTAIRE VERSLAGEN

VERSLAG VAN DE TWEEDE KAMERFRACTIE

over de periode van

1 oktober 1958 tot 30 september 1960

SAMENSTELLING VAN DE FRACTIE

Op 1 oktober 1958 was de samenstelling van de fractie als volgt: Baart, Blom, Boekhoven, Bommer, Van den Born, Burger, Daams, Egas, Franssen, Goedhart, Van der Goes van Naters, mevrouw Heroma-Meilink, De Kadt, Kleijwegt, Koopman, Kramer, Lamberts, mejuffrouw Lemaire, Van Lienden, Van Lier, Nederhorst, Patijn, Peschar, mevrouw Ploeg-Ploeg, Posthumus, Reehorst, Roemers, mevrouw De Roos-Oudegeest, Ruygers, Scheps, mejuffrouw Schilthuis, Schouwenaar, Schurer, Van Sleen, Stufkens, Tans, mevrouw Tellegen-Veldstra, Van den Tempel, Den Uyl, Venverloo, Verhoef, A. Vermeer, E. Vermeer, Vermooten, Vredeling, Vrolijk, Westerhout, Wierda, Willems en mejuffrouw Zeelenberg.

Op 14 oktober 1958 overleed Harm van Sleen. Meer dan 20 jaar was hij lid van de Kamer geweest en van 1954 tot 1958 haar tweede voorzitter. De fractie verloor in hem niet alleen een zeer gewaardeerd onderwijsdeskundige maar bovendien een bekwaam politicus met all-round belangstelling. Hij werd opgevolgd door Engelsman.

Op 20 november bedankte mejuffrouw Zeelenberg als lid van de Kamer in verband met haar verkiezing tot wethoudster van Rotterdam. Kranenburg volgde haar op.

De verkiezingen van 12 maart 1959 betekenden voor de fractie een teruggang in zeteltal van 50 tot 48. De fractie nam met spijt afscheid van een drietal leden, die zich jaren lang op zeer verdienstelijke wijze van hun taak hadden gekweten, maar die zich in verband met hun leeftijd niet meer beschikbaar hadden gesteld: mevrouw Ploeg-Ploeg, Van den Born en Stufkens. Ook Boekhoven had zich niet opnieuw verkiesbaar gesteld, in verband met zijn benoeming tot burgemeester van Hoogezand-Sappemeer. Van de zittende leden werden niet herkozen: Engelsman, Schouwenaar en Verhoef. Tot de nieuwe leden behoorden Berger, Hofstra, Samkalden, Suurhoff en Vondeling.

Op 30 mei 1960 ontviel Evert Vermeer aan partij en fractie. Lid van de Kamer sinds 1946 had hij gaandeweg door zijn ijver en bekwaamheid de algemene achting verworven. Zijn heengaan werd door de gehele Kamer als een ernstig verlies betreurd en de leden van de fractie verloren in hem een enthousiast medestrijder en oprecht vriend. Zijn plaats in de fractie werd ingenomen door Schouwenaar.

Samkalden bedankte op 1 september 1960, in verband met zijn benoeming tot hoogleraar in Leiden als lid der Kamer. De opengevallen plaats werd bezet door Verhoef.

De samenstelling van de fractie aan het eind van de verslagperiode was als volgt: Baart, Berger, Blom, Bommer, Burger, Daams, Egas, Franssen, Goedhart, Van der Goes van Naters, mevrouw Heroma-Meilink, Hofstra, De Kadt, Kleijwegt, Koopman, Kramer, Kranenburg, Lamberts, mejuffrouw Lemaire, Van Lienden, Van Lier, Nederhorst, Patijn, Peschar, Posthumus, Reehorst, Roemers, mevrouw de Roos-Oudegeest, Ruygers, Scheps, mejuffrouw Schilthuis, Schouwenaar, Schurer, Suurhoff, Tans, mevrouw Tellegen-Veldstra, Van den Tempel, Den Uyl, Venverloo, Verhoef, Vermeer, Vermooten, Vondeling, Vredeling, Vrolijk, Westerhout, Wierda en Willems.

Evenals in de vorige verslagperiode eiste het werk in internationale lichamen zeer veel tijd van een groot aantal fractieleden.

Van het *Europees Parlement* bleven deel uitmaken: Van der Goes van Naters, Nederhorst, Posthumus en Vredeling.

In de *Raad van Europa* hadden zitting als lid eerst Van der Goes van Naters,

later Goedhart en als plaatsvervangende leden eerst Goedhart, later Vondeling, voorts Patijn.

In de *Assemblee van de Westeuropese Unie* hadden zitting: eerst Van der Goes van Naters, later Vondeling, voorts Goedhart en Patijn.

Van de *Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad* maakten deel uit Burger (later vervangen door Samkalden en tenslotte vervangen door Hofstra), Egas, Roemers (later vervangen door Suurhoff), E. Vermeer (later vervangen door Kranenburg) en Willems. Hun plaatsvervangers waren op 30 sept. 1960 resp. Burger, mejuffrouw Schilthuis, Vredeling, Patijn en Tans.

In de Conferentie van Parlementsleden uit de NAVO-landen werd onze fractie vertegenwoordigd door E. Vermeer (later De Kadt), Goedhart en Patijn.

In de regeringsdelegatie voor de Algemene Vergadering der *Verenigde Naties* was in 1958 en in 1959 Ruygers opgenomen, in 1960 mejuffrouw Schilthuis.

Van het begin der verslagperiode tot aan de verkiezingen in maart 1959 bleef Bommer tweede voorzitter van de Kamer. Nadien werd geen lid der fractie op de voordracht aan de Koningin voor benoeming tot voorzitter der Kamer meer geplaatst.

Van de volgende Vaste Commissies berustte op 30 september 1960 het voorzitterschap bij leden der fractie:
Begrotingscommissie voor Buitenlandse Zaken: Van der Goes van Naters.
Vaste Commissie voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst: Burger.
Voor de Bescherming van de Burgerbevolking: Blom.
Voor Ambtenarenzaken en Pensioenen: Blom.
Voor de Rijksuitgaven: Peschar.
Voor Economische Zaken: Nederhorst.
Voor de Volksgezondheid: Van Lienden.
Voor Maatschappelijk Werk: mevr. Heroma-Meilink.
Commissie voor de Verzoekschriften: Wierda.

Ondervoorzitters waren de volgende fractieleden: Scheps van de Vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken; Wierda van die voor Defensie; Bommer van die voor Volkshuisvesting en Bouwnijverheid; Posthumus van die voor Verkeer en Waterstaat en van de Vaste Commissie voor de Kernenergie; Baart van die voor de Industrie; Van Lienden van die voor Sociale Zaken en Volksgezondheid; en Wierda was 2e ondervoorzitter van de Commissie Onderzoek Militair Aankoopbeleid.

In juni 1959 bracht de fractie een bezoek aan Zeeland, in juni 1960 aan de IJmond en Amsterdam. Evenals voorheen werd het program dezer reizen vastgesteld in overleg met de betrokken gewestelijke en federatiebesturen. De meeste leden der fractie namen deel aan deze reizen, die ons in staat stelden een beter inzicht te krijgen in de problemen van de genoemde gebieden en die een vruchtbaar contact met de betrokken partijbestuurders opleverden.

HET FRACTIEBUREAU

Op 1 oktober 1958 bestond het fractiebureau uit de volgende leden: Burger (eerste voorzitter), Willems (tweede voorzitter), Bommer (derde voorzitter), Posthumus (eerste secretaris), Van Lier (tweede secretaris), E. Vermeer (penningmeester), De Kadt, Peschar, Roemers, Van Sleen en Stufkens.

Na de verkiezingen van maart 1959 werd het bureau opnieuw gekozen. De samenstelling was toen als volgt: Burger (eerste voorzitter), Willems (tweede voorzitter), Bommer (derde voorzitter), Van Lier (eerste secretaris), Peschar (tweede secretaris), E. Vermeer (penningmeester), De Kadt, Kleijwegt, Roemers, Samkalden en Suurhoff.

Na het overlijden van E. Vermeer werd Vondeling tot lid van het bureau gekozen; na het bedanken als lid der Kamer van Samkalden koos de fractie als lid van het bureau Berger.

BEHANDELDE ONDERWERPEN

ALGEMENE POLITIEK

30 september 1958. Algemene politieke beraadslagingen over de rijksbegroting 1959 (5300)

Burger besprak uitvoerig het vraagstuk Nieuw-Guinea. De taak, die ten aanzien van dat gebied voor ons ligt, is lang, moeizaam en kostbaar en is in het beste geval, nl. wanneer die niet tot internationale conflicten leidt, alleen maar uitzichtloos. De Nederlandse regering zal haar functionarissen in Nieuw-Guinea in kritieke situaties niet onbeschermd kunnen laten, dit vormt een extra loodzware last voor ons volk. Onze aanwezigheid in Nieuw-Guinea kan alleen zinvol zijn, zowel voor de bevolking als om internationale politieke overwegingen, als Nederland daar niet voor zich zelf zit, maar belast met een internationale en humanitaire plicht. De zware taak t.a.v. Nieuw-Guinea zullen wij alleen dan zinvol kunnen vervullen, indien zulks wenselijk zou blijken op grond van de inzichten van bevriende landen, zowel die in het Verre Oosten en de Pacific, alsmede die, welke daar belangen hebben. De vraag rijst of niet een uitdrukkelijk internationaal mandaat volgens het Handvest der Verenigde Naties de meest overtuigende bestuursvorm zal zijn. Burger diende een motie in, waarbij aan de regering werd gevraagd de Kamer op korte termijn, bij voorkeur door middel van een Nota in te lichten omtrent a) de inzichten van bevriende mogendheden over de bestuursvorm van Nieuw-Guinea, welke het meest in het belang van het betrokken gebied en de toekomstige ontwikkeling in dat deel van de wereld wordt geacht en omtrent b) de mogelijkheden, de voorwaarden en de perspectieven van het aangaan van een trustschapsovereenkomst terzake van Nieuw-Guinea tussen Nederland en de Verenigde Naties. In tweede termijn betoogde Burger nog, dat hij de motie welbewust zo had geformuleerd, dat zij niet in strijd kwam met de grondslag van de kabinetsformatie van 1956 en stelde hij vast, dat men van de zijde der andere partijen de motie had bestreden zonder op zijn argumenten in te gaan. De motie werd met 78 tegen 45 stemmen verworpen.

Over de uitslag van de in het voorjaar gehouden staten- en raadsverkiezingen zei Burger onder meer, dat daarin een zeker onbehagen over de landspolitiek tot uitdrukking was gekomen, samenhangende met de bestedingsbeperking. Onze inzichten, dat het in het belang van de grote massa der bevolking noodzakelijk is een krachtige conjunctuurpolitiek te voeren, die o.m. overbesteding voorkomt, zijn intussen bevestigd. Wie met de PvdA wil regeren zal zich dit bewust moeten zijn. De samenhang van de verschillende politieke stromingen, die in het kabinet vertegenwoordigd zijn, is niet bijzonder sterk. Het kabinet zal in de huidige situatie een krachtige politiek moeten voeren, maar het kabinet zal zwakker zijn naarmate de niet-socialistische regeringspartijen slechts anti-socialistisch zullen blijken te zijn.

De begrotingspositie voor het rijk ziet er niet gunstig uit. Burger kon het dan ook best begrijpen, dat de regering zich om advies had gewend tot de Sociaal-Economische Raad over het nemen van een aantal maatregelen, maar de vraagstelling van de regering was eenzijdig. Tengevolge van het optreden der KVP-fractie was de bestedingsbeperking reeds ten gunste van de meer-draagkrachtigen verschoven.

De economische politiek van de regering begint vruchten af te werpen, maar

wanneer men nu reeds gaat spelen met de gedachte van huurverhoging of verlaging van de melkprijssubsidies, zal men er rekening mee moeten houden, dat dat niet kan zonder een loonronde. Terecht heeft de voorzitter van het NVV reeds een waarschuwend geluid laten horen. Burger verklaarde zich ook om andere dan financiële redenen tegenstander van melkprijs- en huurverhoging. Het wordt tijd na te gaan wat tegen de steeds stijgende bouwkosten kan worden ondernomen. De regering moet een aantasting van het sociaal-economisch evenwicht ten koste van de minder-draagkrachtigen vermijden. Ter versterking van de rijksbegroting zal de regering moeten streven naar een verantwoorde vergroting der inkomsten (b.v. door een belasting op rechtstreekse vermogensvermeerdering), verlaging van lasten voor de landbouw o.m. door te streven naar bedrijfsvergroting en beperking van de vergoedingen aan de landeigenaars en tenslotte door bezuinigingen op het gebied van de defensie met behoud van paraatheid.

Burger uitte vervolgens een aantal in de fractie levende wensen op sociaal en cultureel gebied, met name besprak hij de wenselijkheid van een spoedige invoering der weduwen- en wezenverzekering, van vereenvoudiging der sociale verzekering, van verdergaande afschaffing van schoolgeld en van uitbreiding der culturele ontwikkelingsmogelijkheden.

23 oktober 1958. Algemene financiële beschouwingen over de rijksbegroting 1959 (5300)

Peschar begon met vast te stellen, dat dank zij het gevoerde beleid de grote spanningen uit ons economisch leven zijn verdwenen. De teruggang in de industriële produktie, de investeringen en de werkgelegenheid, die tot verontrusting aanleiding had gegeven, is tot staan gekomen en in een lichte opgang overgegaan. De ingediende begroting waarvan per saldo geen deflatoire of inflatoire invloeden zullen uitgaan, leek hem daarom passend op de algemene economische en financiële situatie en de daarin te verwachten ontwikkeling.

Men zal bereid moeten zijn het conjunctuurpolitieke element voldoend zwaar te laten wegen, zowel in het uitgaven- als in het inkomstenbeleid. Peschar betuigde zijn instemming met het voornemen de tijdelijke belastingen te continueren, over de aangekondigde afschaffing der consumentensubsidie op melk toonde hij zich weinig enthousiast. Sprekende over de huursubsidie en de huurverhoging onderstreepte hij nog eens de noodzakelijkheid van een daling van bouwkosten en kapitaalrente. Hij sprak de hoop uit dat binnen redelijke termijn een beslissing door de Regering zal worden genomen over de op de kapitaalmarkt te nemen ordenende maatregelen.

Na aandacht te hebben besteed aan de betekenis van subsidies op algemeen gebruikte goederen en diensten als middel tot herverdeling van het nationale inkomen, aan het verdelingsaspect van de wederinvoering der investeringsaftrek, het wenselijk geachte besparingsniveau en het belang van een inventarisatie van toekomstige Rijksuitgaven, gaf Peschar een uitvoerig overzicht van de in de na-oorlogse jaren in de Tweede Kamer geleverde beschouwingen over de loon- en inkomstenbelasting voor ongehuwden. Hij kon vaststellen, dat geleidelijk aan een algemeen aanvaarde opvatting was gegroeid, waaraan Hofstra reeds in 1947 uitdrukking had gegeven, dat het ongehuwdentarief verlaagd diende te worden. Ook in de ogen van de Regering heeft deze tariefsverlaging een hoge prioriteit.

Dit algemeen als redelijk erkende verlangen is echter steeds weer weggeschoven, en daarom diende hij een motie in waarin de Kamer uitsprak van oordeel te zijn dat het ongehuwdentarief herzien moet worden en waarin de Regering werd uitgenodigd om bij de door haar, na ontvangst van het SER-advies, te nemen be-

slissingen, mede te overwegen welke verlaging van de belastingdruk op de ongehuwden in het komende jaar tot stand kan worden gebracht. Deze motie werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

30 oktober 1958. Regeling schadeloosstelling leden Tweede en Eerste Kamer, enz. (5198)

Burger verklaarde, dat de fractie het geheel eens was met de voorgestelde verhogingen. Wanneer men de nieuwe bedragen vergelijkt met die van vóór de oorlog gaat de verhoging de stijging van de kosten van levensonderhoud stellig niet te boven. Burger achtte het noodzakelijk, dat de pensioenen van weduwen en wezen van Kamerleden naar evenredigheid zouden worden verhoogd, daarvoor zou een afzonderlijk wetsontwerp nodig zijn. Toen de minister op dit punt onvoldoende toezeggingen deed, vroeg hij schorsing van de beraadslagingen. Dit voorstel werd door de Kamer verworpen, doch later schorste de voorzitter de vergadering. Nadat de minister daarna meer bevredigende toezeggingen over de verhoging der weduwen- en wezenpensioenen had gedaan, verklaarde Burger geen bezwaar te hebben vóór de wet te stemmen. Het wetsontwerp werd met 125 tegen 9 stemmen (CPN, Bruggroep, SGP en de c.h. heer Beernink) aangenomen.

8 december 1958. Verlenging van de tijdelijke verhoging van enige belastingen enz. (5356)

Peschar zeide dat iedereen, die een gezond financieel en monetair beleid voorstaat, wel tot de erkenning zou zijn gekomen, dat de begrotingsopstelling voor 1959 de voorgestelde maatregelen noodzakelijk maakt. De regering vraagt een verlenging voor twee jaar. Op zich zelf heeft de socialistische fractie bezwaren tegen het systeem om belastingverhogingen tevoren aan een bepaalde vaste termijn te binden. Niemand weet en kan weten of de situatie over 2 of 4 jaren het aflopen van dergelijke belastingen zal verdragen. Maar als eenmaal een termijn van beëindiging is vastgelegd, dan gaat daarvan, dat leert de ervaring, een sterke stuwkracht uit om de verlaging te laten doorgaan, al zou dit conjunctureel gezien volkomen foutief zijn. Overigens kan het op het moment dat belastingverlaging mogelijk is, heel goed zijn dat men beter andere belastingen verlaagt, dan juist die welke toevallig het laatst zijn verhoogd. Peschar bestreed de opvattingen van degenen, die een verlenging met één jaar voldoende achtten. Het was alleen maar reëel om ook voor 1960 uit te gaan van een zeer hoog peil van overheidsuitgaven, zoals hij met tal van argumenten aantoonde. En als het al in 1960 mogelijk mocht zijn tot verlagingen te komen, dan zouden daarvoor de ongehuwden stellig eerder in aanmerking komen. Ook het handhaven van het consumentensubsidie op melk leek Peschar een betere bestemming. Peschar ging ook accoord met de voorgestelde regeling van de investeringsaftrek en de vervroegde afschrijvingen. Zij betekende een verbetering vooral door de grotere slagvaardigheid die de overheid zou krijgen bij het voeren van haar conjunctuurpolitiek. Wel achtte Peschar het gewenst, dat parlementaire bekrachtiging achteraf zou worden voorgeschreven voor het geval de minister van zijn ruimere bevoegdheden gebruik zou maken. Tenslotte verklaarde hij dat de fractie beide punten in discussie, d.w.z. het vasthouden aan de termijn van 2 jaar en het verschaffen van grotere conjunctuurpolitieke armslag aan de regering, van wezenlijk belang achtte.

Burger zette de socialistische bezwaren tegen te voren gefixeerde tijdelijkheid van wetgeving uiteen. Hij wees er op, hoe speciaal de KVP hierop voortdurend had aangedrongen en welke ongunstige gevolgen dit had gehad, o.a. bij de laatste belastingvoorstellen van Lieftinck en bij de Wet Vervreemding Landbouwgronden.

Bij de bestedingsbeperking heeft de KVP weten door te zetten, dat juist de lasten voor de meer-draagkrachtigen aan een termijn van 2 jaar werden gebonden. Nu wil men verlenging van een deel van deze lasten tot een jaar beperken, terwijl er nog niets is vastgesteld over het aflopen van de lasten der bestedingsbeperking voor de grote massa. Zoals Peschar gezegd heeft, kunnen de inkomsten van de overheid in 1960 nog geen vermindering verdragen, maar zelfs als dat wel het geval zou zijn geweest, zou 't nog onrechtvaardig zijn eerst de meer-draagkrachtigen tegemoet te komen; men zou dan de bestedingsbeperking in haar geheel moeten terugdraaien.

Daarna diende Romme een motie in, welke er van uitging, dat een KVP-amendement, om de verlenging tot 1 jaar (dus voor 1959) te beperken, zou worden aangenomen. Voor dat geval wilde de motie dat in de loop van 1959, na ontvangst van het advies van de SER en de beslissing van de regering daaromtrent, een nadere beslissing zou worden genomen over al of niet verdere verlenging over 1960.

Toen de Kamervoorzitter de stemming over deze motie wilde laten plaats hebben nog vóór er over enig artikel van de wet was gestemd en vóór zelfs de KVP-amendementen in stemming waren gebracht, protesteerde Burger daartegen. Aan de hand van het reglement van Orde en de praktijk in het verleden toonde hij aan, dat dit een hoogst ongebruikelijke gang van zaken was. Door eerst over de motie-Romme te stemmen zou de Kamer zich reeds binden om de KVP-amendementen aan te nemen, nog vóórdat deze amendementen waren besproken en vóórdat de regering haar bezwaren tegen die amendementen naar voren had kunnen brengen.

Toen daarna de Kamervoorzitter zijn voorstel in die zin wijzigde, dat met voorbijgaan van andere artikelen van het wetsontwerp (o.m. handelende over de ruimere regeringsbevoegdheden) direct de amendementen tot verkorting der termijn én de motie-Romme gezamenlijk zouden worden behandeld moest Burger opnieuw protesteren tegen deze volkomen van de logische volgorde afwijkende gang van zaken. Tenslotte werd men het er over eens, dat de motie-Romme en de amendementen betreffende de termijn gezamenlijk zouden worden behandeld wanneer het betreffende artikel aan de beurt zou zijn. Romme deed het voorstel, dat de stemming over zijn motie dan zou plaats vinden vóór die over de amendementen. Burger verzette er zich tegen, omdat als de amendementen eventueel zouden worden verworpen, de motie geen zin meer zou hebben. Het voorstel van Romme werd echter met 87 tegen 55 stemmen aangenomen.

Tengevolge van dit orde-debat werden volgens de normale gang van zaken, in afwijking van de oorspronkelijke bedoeling van de Kamervoorzitter, eerst twee amendementen van de heer Lucas behandeld. Het eerste moest de Kamervoorzitter ontoelaatbaar verklaren, waarna het werd ingetrokken. Het tweede, dat zich richtte tegen de ruimere regeringsbevoegdheden, werd ook door de heer Lucas ingetrokken, omdat de minister het bemiddelingsvoorstel van de heren Van Eysden (ARP) en Peschar had overgenomen (parlementaire bekrachtiging achteraf zou worden voorgeschreven).

Toen daarna de motie-Romme en de amendementen over de termijn aan de orde kwamen, verklaarde minister Hofstra, dat hij bij aanvaarding van die amendementen de verantwoordelijkheid voor het beleid niet langer kon dragen. Later voegde minister president Drees daaraan toe, dat de overige socialistische ministers in dat geval het voorbeeld van de heer Hofstra zouden volgen. De niet-socialistische ministers achtten het evenzeer als hun socialistische collega's uitermate wenselijk, dat de termijn van 2 jaar onverkort zou blijven, maar zouden, indien dit niet zou geschieden, daaruit geen politieke consequenties trekken.

Burger herhaalde zijn bezwaren tegen tijdelijke wetgeving. De minister van

Financiën had zich daar 2 jaar geleden ook tegen verzet, maar tenslotte toegegeven, nu kwam hij, om verdere strijd te voorkomen, met een voorstel tot verlenging, dat toch weer aan een termijn van 2 jaar gebonden was en nu wil men die termijn halveren. Er is ergens een grens aan de tegemoetkomendheid. Omdat de heer Van de Wetering (CHU) gezegd had niet voor PvdA-dreigementen opzij te zullen gaan, bracht Burger de betekenis van zijn verklaring op de 'fakkeldragersdag' ter sprake. Een grote partij als de Partij van de Arbeid kan alleen aan de samenstelling van een kabinet meewerken, als een en ander van haar denkbeelden in het program is weer te vinden. Dat is in 1956 na moeizame onderhandelingen tenslotte gelukt. Er is in de verschillende fracties zelfs over letters en komma's gesproken. Toen het kabinet er eindelijk was, verklaarden de woordvoerders der rechtse fracties zich niet aan het program gebonden. In de praktijk hield men er zich echter wel aan tot in oktober j.l. de KVP- en AR-Tweede Kamerfracties het program op een duidelijk punt in de steek lieten, bij de behandeling der Wet Vervreemding Landbouwgronden. Daarmee was het program als grondslag van het kabinet vervallen en daardoor ook de grondslag waarop de socialistische ministers in het kabinet zitting hadden. In plaats van aanstonds te constateren, dat de samenwerking was beëindigd had men op de fakkeldragersdag van PvdA-zijde verklaard: het program is vervallen, er is geen nieuw accoord te krijgen, maar ministers, blijf in het kabinet op die en die grondslagen, die wij onzerzijds aangeven. Dat waren de bekende 'zeven eisen', waarvan men algemeen heeft erkend, dat zij een zeer bescheiden karakter hadden. Het punt van de termijn der belastingverlenging was daarbij niet genoemd, maar het heeft van het begin af aan voor ons vastgestaan, dat verkorting van die termijn onrechtvaardig zou zijn, omdat daardoor de meer-draagkrachtigen zouden worden bevoordeeld. Men benut immers dan de economische ruimte, die er gekomen is allereerst voor deze groep. Burger wees de motie-Romme van de hand, omdat deze blijk gaf van een tekort aan vertrouwen in de regering. Zijnerzijds deed hij nog een poging om tot een compromis te komen: handhaving van de termijn van 2 jaar, maar de bevoegdheid geven aan de minister, om bij Algemene Maatregel van Bestuur deze termijn te verkorten, indien, wat niet te verwachten was, de overheidsfinanciën dit toch zouden blijken toe te laten.

Men ging niet op dit voorstel in en de motie-Romme werd, evenals de amendementen tot verkorting der termijn met 88 tegen 55 stemmen aangenomen. De minister van Financiën vroeg toen opschorting van de verdere behandeling van het wetsontwerp en bood, gevolgd door zijn socialistische collega's in het kabinet, zijn ontslag aan H.M. de Koningin aan. De overige ministers en staatssecretarissen stelden hun portefeuilles te Harer beschikking.

15 december 1958. Behandeling van een voorstel van de voorzitter der Kamer

Burger bestreed met kracht het voorstel van de voorzitter om de behandeling van de belastingvoorstellen te hervatten. De minister van Financiën heeft zich, ofschoon hij zijn ontslag heeft aangeboden, bereid verklaard een van die wetsontwerpen waarbij geen gewichtige beleidsvragen aan de orde komen, vanwege haar spoedeisend karakter met de Kamer te behandelen. In strijd met de uitgesproken mening van de minister wil de voorzitter ook een ander wetsontwerp in behandeling nemen, dat geen spoedeisend karakter heeft. De minister is niet bereid aan de behandeling daarvan deel te nemen. De voorzitter handelt op die wijze alsof de minister zijn ontslag niet zou hebben aangeboden. Als de Kamermeerderheid hem volgt laadt zij de schijn op zich de verantwoordelijkheid voor haar eigen daden niet op zich te willen nemen. De Kamer gaat dan op de stoel van de regering zitten, alle redeneringen over democratie ten spijt. Mocht de meerderheid de voorzitter

volgen en de minister van Financiën zich gedwongen zien de Kamer te verlaten, dan zal ook de fractie niet tegenwoordig blijven.

Het voorstel van de voorzitter werd met 71 tegen 44 stemmen aangenomen, waarna de fractie de zaal verliet. Het betreffende belastingvoorstel werd in stemming gebracht. 70 leden verklaarden zich er vóór, 3 er tegen. Omdat het quorum niet was bereikt, was de stemming ongeldig en moest de vergadering worden verdaagd.

16 december 1958. Beraadslaging over een voorstel aan de voorzitter van de Kamer

Nadat de voorzitter een brief had voorgelezen van prof. Beel (die inmiddels door H.M. de Koningin was verzocht haar in te lichten omtrent de mogelijkheden om op korte termijn tot een oplossing van de ingetreden crisis te geraken) waarin deze aan de Kamer verzocht geen beraadslagingen te voeren en beslissingen te nemen, die de politieke situatie en zijn onderzoek ongunstig zouden kunnen beïnvloeden, stelde hij aan de Kamer voor, de verdere behandeling van de belastingvoorstellen een week uit te stellen. Tevens deelde de voorzitter mede, dat tengevolge van een misverstand aan zijn kant, gisteren over een ander belastingvoorstel was gestemd, dan de Kamer had gedacht. Hij stelde voor de volgende week een andere volgorde van stemmen in acht te nemen.

Burger juichte het toe, dat de voorzitter gedeeltelijk ongedaan wilde maken, wat de dag tevoren helaas was geschied. Hij bepleitte echter, in de geest van de brief van prof. Beel, een geheel ongedaan maken van wat de vorige dag was voorgevallen, dus ook het besluit der Kamer om een wetsontwerp in behandeling te nemen tegen de uitdrukkelijke wil van de betreffende minister. Dit denkbeeld vond echter geen ondersteuning.

11-22 december 1958. Kabinetscrisis

Op 22 december aanvaardde de Koningin het ontslag van de socialistische ministers en staatssecretarissen en benoemde prof. Beel tot minister-president en minister van Algemene Zaken. Aan de niet-socialistische ministers en staatssecretarissen werd geen ontslag verleend. Tot minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid ad interim werd benoemd prof. Beel; tot minister van Justitie a.i. mr. Struycken; tot minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening a.i. ir. Staf en tot minister van Financiën a.i. prof. Zijlstra.

Op 23 december ondertekende H.M. een besluit tot ontbinding van de Tweede Kamer, dat haar door het nieuwe kabinet was voorgelegd.

23 december 1958. Beraadslaging over de regeringsverklaring van het kabinet-Beel

Burger verklaarde zich verheugd, dat de oorspronkelijke opzet van Romme om de crisis op te lossen door de demissionnaire niet-socialistische ministers tot Kamerontbinding te laten besluiten, niet was doorgegaan. Daartegen zijn terecht ernstige staatsrechtelijke bezwaren ingebracht. Het is de verdienste van prof. Beel, dat hij, door zich aan het hoofd van een echt kabinet te stellen, de impasse van de heer Romme die zelf de verantwoordelijkheid blijkbaar wenste te ontgaan, heeft doorbroken. Daar staat echter tegenover, dat Beel door zich met de leiding van een *rechts* kabinet te belasten zijn specifieke betekenis ten opzichte van de PvdA, waar men in hem steeds een vooruitstrevend politicus heeft gezien, heeft verloren. In deze formatie werd dus Romme's onvermogen gecompenseerd door het offer van Beel. Dat er nu een rechts kabinet is gekomen, wordt voornamelijk veroorzaakt door het steeds sterker worden van de conservatieve krachten in de KVP, vooral sinds 1956, toen Welter en de zijnen in de KVP-gelederen terugkeerden.

Met wapenen van buitenaf vermocht Welter Romme niet te verslaan, van binnen uit vermolmde hij hem tot een reus op lemen voeten. Het kabinet-Drees van 1956 was vooruitstrevender dan de Kamer. Indien de niet-socialistische ministers uit dit Kabinet, van wie Burger hun vooruitstrevende gezindheid niet in twijfel trok, op 11 december niet alleen zakelijk, maar ook politiek achter Hofstra waren blijven staan, zouden de conservatieve krachten in de KVP misschien niet eens sterk genoeg zijn geweest om het kabinet-Drees ten val te brengen. Nu zijn zij mede-verantwoordelijk voor het gevormde kabinet, een rechts kabinet, althans een voorloper daartoe. De aanloop is genomen tot een terugkeer naar de vooroorlogse verhoudingen, waarnaar zeker niet alleen de socialisten niet terugverlangen.

Burger verklaarde, dat de fractie, met behoud van haar bezwaren tegen de verkorte termijnen, nu er een nieuw kabinet was, haar steun aan de belastingontwerpen zou kunnen geven. Hij rekende Romme, die dit had tegengesproken, voor, dat deze belastingmaatregelen inderdaad voor het overgrote deel op de meerdraagkrachtigen drukten.

Voorts drong Burger er op aan, dat het kabinet in een aantal spoedeisende zaken een beslissing zou nemen; hij noemde hierbij de kwestie van de voetbalpool, de regeling van het stakingsrecht en de geleidelijke verkorting van de arbeidstijd. Ook drong hij er op aan, dat de verdere behandeling van de rijksbegroting 1959 zo volledig mogelijk zou plaats vinden. Een beperking tot een uitsluitend administratief-technische behandeling wees hij van de hand.

Toen Romme suggereerde, dat er op 11 december verschil van mening was geweest tussen Drees en de PvdA-fractie, en dat de PvdA verantwoordelijk was voor de kabinetscrisis, wees Burger op de uitdrukkelijke mededeling van dr. Drees op die dag in de Kamer, dat er tussen hem en de socialistische fractie geen meningsverschil was. Als het waar zou zijn, dat de PvdA verantwoordelijk was voor de crisis, dan zou toch zeker een opdracht tot kabinetsformatie aan een socialist zijn verstrekt. Maar blijkbaar heeft niemand dit verwacht. Ik heb zelfs de kans niet gehad een socialistisch minderheidskabinet te vormen, zelfs als ik dat gewild zou hebben, zei Burger.

Tenslotte bestreed Burger uitvoerig het besluit tot Kamerontbinding. Zijns inziens was dit besluit door niets gewettigd. Een dergelijk besluit mag slechts in de alleruiterste noodzaak worden genomen, anders dreigt een beknotting van de grondwettelijke rechten van het parlement. Geen van de drie in ons staatsrecht bekende redenen voor Kamerontbinding is thans voorhanden.

Burger diende een motie in, waarin werd uitgesproken, dat de Kamerontbinding niet door 's lands belang werd gevorderd. Deze motie werd met 87 tegen 54 stemmen verworpen.

23 december 1958. Verlenging van de tijdelijke verhoging van enige belastingen enz. (5356)

Peschar verklaarde dat de fractie, hoewel zij zéér ernstige bezwaren had tegen de verkorting van de termijn tot een jaar, vóór de wetsontwerpen zou stemmen. Zou de fractie tegen stemmen, dan zou immers geen enkele verlenging, ook niet met een jaar, tot stand komen, hetgeen hoogst ongewenst zou zijn uit het oogpunt van gezonde staatsfinanciën en bovendien nog meer onrechtvaardigheid zou betekenen bij de lastenverdeling.

20 maart 1959. Opmaken opgaven kandidaten voor het voorzitterschap der Kamer

Tijdens de behandeling van dit punt werd door Romme een brief voorgelezen, welke Burger aan de voorzitters der 4 andere grote fracties had gericht en waarin Burger had medegedeeld, dat de fractie niet voornemens was haar stem uit te

brengen op de heer Kortenhorst, omdat zij o.m. ernstige bezwaren had tegen diens gebrek aan onpartijdigheid.

De fractie stemde op de heer Fens (KVP) als nummer één op de voordracht. De heer Kortenhorst verkreeg echter de volstrekte meerderheid der stemmen. In plaats van Bommer werd de heer Korthals (VVD) nummer twee op de voordracht. Nummer drie de heer Roosjen (ARP).

21 maart 1959

Burger legde een korte verklaring af over het opmaken van de voordracht voor het voorzitterschap. Hij zeide, dat hij het correcter had gevonden de heer Kortenhorst en de andere fractievoorzitters tevoren in te lichten in plaats van eerst bij de stemming te laten blijken, dat de PvdA-fractie onvoldoende vertrouwen had in de heer Kortenhorst als voorzitter. Voorts verklaarde hij, dat het hem had verwonderd, dat de Kamermeerderheid bij het opmaken van de voordracht als geheel geen objectieve normen heeft willen toepassen, doch heeft willen demonstreren, dat een minderheid daaraan slechts te pas komt, zo die zich ter zake aan de inzichten der meerderheid gewonnen geeft.

12 maart–16 mei 1959. Kabinetscrisis

De verkiezingsuitslag, die een goed herstel betekende voor de Partij van de Arbeid, verlies voor de ARP en de CHU en een grote winst voor de VVD, deed de toch al kleine meerderheid der oude 'coalitie'-partijen verloren gaan. Deze partijen, en met name de KVP, die zich officieel nog niet vastgelegd had, werden daardoor gesteld voor de keuze ofwel met de VVD ofwel met de PvdA in zee te gaan, in beide gevallen hun niet-confessionele bondgenoot als volwaardige partner erkennend en behandelend.

Het verloop van de kabinetscrisis maakte al gauw duidelijk, dat de KVP in feite al reeds evenzeer als de ARP tegen de PvdA had gekozen, maar dat een weg bewandeld werd, waarbij de kans zo groot mogelijk zou zijn, dat de vooruitstrevende aanhang der KVP in de onhandelbaarheid van de PvdA zou geloven.

In strijd met veler verwachtingen werd niet Romme (de leider der grootste fractie) belast met een formatie-opdracht, evenmin Oud, wiens partij de grootste successen bij de verkiezingen had behaald, maar werd Beel aangewezen als informateur. Deze wendde zich tot de 5 fractievoorzitters, niet met een ontwerp-program maar legde hun een aantal punten voor, waarover verschillend kon worden gedacht, en waar hij het standpunt van deze fractievoorzitters over wenste te vernemen. Onderhandeld werd er dus niet, slechts geregistreerd. Hij ontving de fractievoorzitters niet alleen afzonderlijk, doch ook wel de drie leiders der confessionele fracties gezamenlijk, om dan te trachten over bepaalde punten overeenstemming te bereiken. Nadat hij zijn registratie-arbeid had voltooid, kwam Beel tot de conclusie, dat de kloof tussen de PvdA en de andere fracties onoverbrugbaar was. In het openbaar moest Burger toen verklaren, dat er in feite met hem niet onderhandeld was, zodat deze conclusie niet meer was dan een a priori.

Nadat prof. Van den Brink voor de eer had bedankt, werd prof. De Quay met een formatie-opdracht belast. Deze ontving op 2 april eerst Burger, om hem openhartig mede te delen, dat de PvdA niet in de formatie zou worden betrokken en dat de anderen de wil tot onderlinge samenwerking hadden. Het was een kennismaking en een afscheid tegelijk. Volkomen onverwacht was het dan ook, dat anderhalve dag later Burger evenzeer als de andere fractievoorzitters een brief van De Quay mocht ontvangen 'punten van regeringsbeleid' behelzende. (Intussen had De Quay een gesprek gehad met Romme.) Uitdrukkelijk werd slechts het persoonlijk oordeel van de fractievoorzitters gevraagd. Het antwoord van Burger bevatte de

vraag, welke mate van zekerheid de formateur kon geven voor de verwerkelijking van een regeringsprogram. Deze eenvoudige vraag was voor De Quay reeds voldoende om te besluiten, dat hij de PvdA verder buiten spel moest laten. Het is niet te verwonderen, dat zelfs een deel van de KVP-aanhang in deze gang van zaken eer het forceren van een tevoren vastgestelde conclusie dan een werkelijk bewijs van socialistische onhandelbaarheid zag.

Toch had De Quay het niet gemakkelijk, want hij ontmoette op zijn weg een aantal hindernissen, die steeds zwaarder werden tot hij over de laatste moest struikelen. Hij had te kampen met een ongewoon groot aantal weigeringen van aangezochte personen. Het totaal aantal kandidaat-ministers, dat was gepolst, overschreed al vrij gauw de dertig. Het bleek niet mogelijk een figuur uit de kringen der KAB aan te trekken, terwijl het vlotte jawoord van Hazenbosch toch niet op hartelijke medewerking in CNV-kringen bleek te wijzen. Tenslotte maakte de CHU, die zich niet ten onrechte als 'sluitpost' behandeld achtte, ernstige bezwaren. Te elfder ure werd de lijst volledig omgewerkt en liet De Quay prof. Zijlstra, die reeds de portefeuille van Financiën had aanvaard, vallen. Dit geschiedde in overleg met leidende figuren uit de ARP-fractie, doch de ontevredenheid in AR-partijkringen noopte de AR-kandidaten Hazenbosch en Biewenga op 28 april hun bereidheid tot medewerking in te trekken, waarna De Quay zijn opdracht moest teruggeven.

Opnieuw werd Beel belast met een informatie-opdracht, ditmaal ging hij, door de ervaringen geleerd, veel verder in zijn voorbereidende arbeid om tot de samenstelling van een kabinet te komen. De opdracht aan Beel scheen een bevestiging te leveren van de indruk, dat het front der rechtse partijen tegen de PvdA ondanks het mislukken van De Quay geheel intact gebleven was. In de uitlatingen der rechtse politici was niets te vinden wat op een geneigdheid tot toenadering tot de PvdA wees. Integendeel kon men vernemen, dat de onmogelijkheid om met de PvdA in zee te gaan opnieuw, en dan nu beter, moest worden vastgelegd.

De geschiedenis van het begin der formatie-De Quay herhaalde zich bijna volledig. Beel ontving Burger, daarna Romme en ging er vervolgens toe over aan alle vijf de fractievoorzitters schriftelijk zijn inzicht omtrent een aantal punten van regeringsbeleid uiteen te zetten. In deze brief begon Beel als het ware de conclusies te herhalen, waartoe hij in zijn eerste informatie-periode reeds gekomen was: t.a.v. de verkorting van de diensttijd, het Nieuw-Guinea-beleid, de uitzending van dienstplichtigen naar Nieuw-Guinea, het loon- en huurvraagstuk en de vervreemding van landbouwgronden lopen de meningen van de fracties uiteen. Aan de ene kant staan de socialisten, aan de andere kant de vier anderen. Daarop sloot aan een standpunt-bepaling van Beel zelf, die zich in feite geheel aan de kant van de vier schaarde, waarop dan tenslotte de vraag volgde hoe de fractievoorzitters erover dachten. Met andere woorden: 'ik, Beel, ben het eens met de vier en oneens met Burger, mijnheer Burger wilt u mij dit nog eens bevestigen, dan is het duidelijk genoeg dat de socialisten niet mee willen doen.'

Dezelfde morgen waarop deze stukken werden verzonden (5 mei) kon men in 'de Volkskrant' lezen, dat Romme bereid was tot een gesprek met Burger, als de uitnodiging zou komen van Beel en de grondslag van het gesprek gevormd zou worden door een ontwerp-program vervaardigd door Beel, m.a.w. op de grondslag van een volledige capitulatie op voorhand.

Op deze duidelijke demonstratie, dat het er alleen om te doen was de PvdA nog eens hardop 'neen' te horen zeggen, antwoordde Burger met deze methode van werken gemotiveerd af te wijzen.

Daarna kreeg De Quay opnieuw de opdracht een kabinet te vormen. Binnen 2

weken slaagde hij er in een 'extra-parlementair' kabinet, steunende op de 3 confessionele partijen en de VVD, samen te stellen. Op 19 mei werden de benoemingsbesluiten door de Koningin getekend. De lijst van ministers zag er als volgt uit: Minister-President en Minister van Algemene Zaken: De Quay (KVP), Minister van Buitenlandse Zaken: Luns (KVP), Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen: Cals (KVP), Minister van Sociale Zaken: Van Rooy (KVP), Minister van Maatschappelijk Werk: Klompé (KVP), Minister van Landbouw en Visserij: Marijnen (KVP), Minister van Verkeer en Waterstaat, tevens vice-Minister-President: Korthals (VVD), Minister van Binnenlandse Zaken: Toxopeus (VVD), Minister van Defensie: Van den Bergh (VVD), Minister van Justitie: Beerman (CHU), Minister van Economische Zaken: De Pous (CHU), Minister van Financiën: Zijlstra (ARP) en Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid: Van Aartsen (ARP). Het departement van Zaken Overzee zou na enige tijd worden opgeheven en voorlopig waargenomen door Minister Korthals.

27 mei 1959. Beraadslaging over de regeringsverklaring

Burger begon met een woord van lof voor Beel, die gegeven de houding van de rechtse partijen, welke sinds 11 december hun verantwoordelijkheid ontvluchtten, in ieder geval het schip van staat drijvende had gehouden. Kritiek had hij echter op Beel, omdat deze zich geleend had voor de taak, naar buiten de indruk te wekken, als zouden niet de confessionele partijen besloten hebben de PvdA van deelneming uit te sluiten. Er is nu voor het eerst sinds de oorlog een kabinet zonder socialisten. Burger was van mening, dat 's lands belang het best zou zijn gediend, indien een serieuze poging zou zijn gedaan, om KVP en PvdA elkander alsnog te kunnen laten vinden. Romme verklaarde, dat de door de PvdA gevraagde binding van de fracties een beletsel was, want de partijen zouden daarvoor niet rijp zijn. Waarop Burger antwoordde: 'Alsof het de hoogste wijsheid zou zijn het dan vooral niet te proberen.' De verschillen waren niet groter dan die welke vroeger wel overbrugbaar bleken, ze waren trouwens nauwelijks anders. Merkwaardig genoeg verschillen de 'regeringspartijen' onderling ten zeerste met elkaar van mening, zowel over de waarde van een binding der fracties aan een program als over de positie van de PvdA bij de formatie.

Oud en Bruins Slot verklaarden, dat op 11 december de beslissing over het buitensluiten van de brede basis reeds was gevallen. Romme bleef dit ontkennen. Desondanks heeft de PvdA op geen enkel moment tijdens de formatie de reële mogelijkheid gehad om maar ergens ja op te zeggen.

De PvdA beklaagt zich niet over het feit, dat er met haar niet is onderhandeld, al betreurt zij dit, omdat zij dit niet in 's lands belang achtte. Maar de PvdA beklaagt zich wel over het feit, dat zij belast wordt met de verantwoordelijkheid voor een beslissing, die anderen hebben genomen. De PvdA weigerde, zo zegt Romme, het program van de formateur te aanvaarden. Maar dit was slechts een verzameling van vijf geschilpunten, die men ten opzichte van de PvdA had bijeengegaard. Met evenveel gemak had men zo'n lijst ten opzichte van andere partijen kunnen opstellen, men denke b.v. aan de mammoetwet, de voetbalpool, de kinderbijslag, de landbouwpolitiek, het huur- en prijsbeleid enz. Ook Romme wilde de PvdA buiten sluiten, dat bleek heel duidelijk, toen hij zich slechts tot een gesprek met de fractievoorzitter der PvdA bereid verklaarde, indien voorafgaand zekerheid zou bestaan van overeenstemming over de visie van Beel op de geschilpunten met de PvdA. Dus eerst overeenstemming, dan spreken. Door deze geforceerde pogingen om toch vooral de PvdA als onhandelbaar aan de kaak te stellen heeft Romme de zwakke zijde van de KVP bloot gegeven. Nu moet hij wel het woord van Welter

begrijpen, dat de KVP conservatief zal zijn of niet zijn. Immers niet slechts de PvdA is door de KVP-leiding buiten de deur gezet, maar ook haar eigen vooruitstrevende vleugel. De conservatieve vleugel dreigde met verbreking der KVP-eenheid en de vooruitstrevende vleugel stelde daar niets van die kracht tegenover. Nu moet de KVP allereerst de overloop van zijn rechtervleugel naar de VVD stoppen, want anders zal men ook aan de linkerkant zich niet langer laten binden. Romme zit eenvoudig in de tang van Oud en Burger kon het best begrijpen, dat hij in die omstandigheden liever onhandelbaarheid van de PvdA construeerde dan zijn eigen zwakte bloot te leggen.

Burger critiseerde de vaagheid van de regeringsverklaring. Hij stelde een groot aantal vragen over onderdelen van het regeringsbeleid, waarop een afdoend antwoord in het algemeen uitbleef. Het kabinet stelde, dat de verschillen met de PvdA over de omvang van de overheidstaak meer en meer aan den dag zouden zijn getreden. Burger kon zich echter nauwelijks voorstellen, dat er na de oorlog een regeringsverklaring is geweest, waarbij de overheid meer taken tot de hare rekende, dan in deze verklaring is geschied. Zij bevat geen enkel voorstel om enige overheidstaak af te stoten. De verklaring is zeer uitvoerig over de democratie, blijkbaar had de regering hier vooral het oog op de motie-Romme van een jaar geleden, die in de door ons afgewezen richting van de corporatieve staat ging. Die motie is echter nog niet in behandeling genomen en in stemming gebracht.

De internationale paragraaf van de verklaring vond Burger niet slecht. Met het Nieuw-Guinea-beleid kon hij zich echter niet verenigen. In dat opzicht kon hij zich meer vinden in de opvattingen van figuren uit de rechterzijde als Blaisse en De Gaay Fortman. Raadselachtig vond hij het, dat nu plotseling de wijziging van de Dienstplichtwet t.a.v. Nieuw-Guinea met spoed zou moeten worden afgehandeld, terwijl het kabinet-Beel die zaak geheel had laten rusten. Het antwoord van de Minister-President, dat de regering die wet nodig had als instrument voor haar Nieuw-Guinea-politiek, bevredigde Burger niet. Burger oefende voorts kritiek op een aantal sociaal-economische punten van het regeringsbeleid, zo b.v. t.a.v. de voorgenomen uitbreiding van het particulier initiatief bij de woningbouw, de in uitzicht gestelde verdere belastingvoordelen voor de ondernemers, die al rijkelijk hun portie binnen hadden, het zwijgen over wat er met de ambtenarensalarissen zou gebeuren en de volstrekt onbevredigende verklaring over het landbouwbeleid, waarover de boeren begrijpelijk ongerust waren.

Burger verklaarde zich tegenstander van de voorgenomen afsplitsing van een deel der taken van het departement van Sociale Zaken (nl. van de afdeling Sociale Bijstand en Complementaire Arbeidsvoorzieningen) naar dat van Maatschappelijk Werk. Hij achtte die afsplitsing psychologisch onjuist t.a.v. de werknemers en hoogst ondoelmatig uit een oogpunt van vervulling van overheidstaken. Burger diende een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd dit voornemen nog eens opnieuw te overwegen. Toen de Minister-President op dit punt slechts een gedeeltelijke toezegging deed, handhaafde hij zijn motie, welke echter, ofschoon de strekking ervan door een ruime meerderheid in de Kamer werd onderschreven, toch met 82 tegen 46 stemmen werd verworpen.

Verder besprak Burger het loon- en huurbeleid van de regering. Hij schetste de vrijere loonpolitiek als een gevaarlijke zaak, waarvoor nog geen spelregels zijn kunnen worden gevonden en die de dreiging van een nieuwe overbesteding in zich sluit. De minst-draagkrachtigen onder de werknemers zullen er gemakkelijk de dupe van kunnen worden. Laten de mensen uit de confessionele vakbeweging, zo zei Burger, toch goed begrijpen, dat het altijd de sterken zijn die om vrijheid vragen en de zwakken die om rechtvaardigheid verzoeken. Het scherpst keerde Bur-

ger zich tegen de beslissing van de regering om aan de huurverhoging prioriteit toe te kennen boven de opheffing van de bestedingsbeperking voor de grote massa van het volk. In deze beslissing ligt de wezenlijke daad van dit kabinet. Burger hekelde die daad, als in strijd met de sociale rechtvaardigheid en tevens met de grondslagen van een goede economische politiek. Zij was ook in strijd met de opvatting van een meerderheid in de Sociaal-Economische Raad, waartoe o.m. de KAB en het CNV behoorden. Burger diende een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd eerst de gevolgen van de bestedingsbeperking op te heffen, voor tot huurverhoging zou worden overgegaan.

Nadat Romme deze motie had bestreden als overbodig (omdat de regering reeds toegezegd zou hebben wat Burger vroeg), en de leider van een andere regeringsfractie, Oud, de motie had bestreden omdat de regering terecht nog niets had toegezegd, deed Burger nog een poging om een duidelijk antwoord van regeringszijde te verkrijgen. Toen dit mislukte, handhaafde hij zijn motie, die met 82 tegen 46 stemmen werd verworpen.

Burger verklaarde nog in zijn rede, dat de fractie het kabinet beschouwde als door zijn aard en samenstelling noodzakelijk conservatief. Men zou het ons zeker niet gemakkelijk maken door, zonder onze medeverantwoordelijkheid, een politiek te voeren, die toch aan onze vooruitstrevende wensen tegemoet zou komen. Het kabinet kan op onze bestrijding rekenen, inzover het een politiek voeren zal, die met onze inzichten in strijd is. Onze oppositie zou echter een volstrekt zakelijk karakter dragen, zonder enig verlangen om van de ene uitzichtloze crisis in de andere te worden gesleept.

14 juli 1959. Nota van de regering inzake enkele hoofdpunten van het sociaal-economisch beleid in de naaste toekomst (5524)

Roemers uitte een reeks van ernstige bezwaren tegen de voornemens van de regering. Deze gaf geen of een volstrekt onvoldoende motivering van de in de Nota vermelde maatregelen en schoot volkomen tekort in het geven van een duidelijke visie op de sociaal-economische ontwikkeling. Ook doet de regering onvoldoende recht wedervaren aan de adviezen, die haar van de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid hebben bereikt; zij verwaardigt zich zelfs niet, afwijkingen van deze adviezen op verschillende punten te motiveren; daardoor brengt zij de na 1945 tussen verschillende maatschappelijke groeperingen gegroeide samenwerking in ernstig gevaar en lokt zij ernstige sociale spanningen uit. Het adres van de drie bona fide vakcentralen was in dit opzicht een teken aan de wand.

De regering heeft door haar samenstel van maatregelen duidelijk uitgesproken, dat zij prioriteit toekent aan huur- en melkprijsverhoging boven welvaartsverbetering van de werknemers, waardoor zij te kort schiet in sociale rechtvaardigheid. Uit de Nota blijkt ook duidelijk, hoezeer Burger gelijk en Romme ongelijk had bij de jongste debatten over de regeringsverklaring, toen Burger ontkende, dat de regering op dit punt aan het verlangen van de Kamer was tegemoetgekomen.

De regering werkt het ontstaan van een nieuwe overspanning in de economie in de hand door het prijsgeven van instrumenten om de ontwikkeling van de conjunctuur te beheersen; dit geldt met name voor de invoering van de vrijere loonpolitiek en de onrechtmatige bevoordeling van de huiseigenaars door opheffing van de huurblokkering zonder gelijktijdige invoering van een bestemmingsheffing; daardoor ontstaat het gevaar van de noodzaak van een nieuwe bestedingsbeperking. Roemers wees medeverantwoordelijkheid voor een nieuw experiment van de vrijere loonpolitiek van de hand.

Roemers stelde verder, dat bovengenoemde conclusies voor zijn fractie geen basis vormen voor het schenken van vertrouwen aan dit kabinet. Een dergelijk vertrouwen zou dan ook niet gerechtvaardigd zijn. Dit kabinet is er in geslaagd dit vertrouwen bij grote bevolkingsgroepen in recordtijd te verspelen. Roemers verwachtte niet, dat dit kabinet spoedig zou vallen. Daarvoor is het cement van antisocialisme, waardoor het wordt bijeengehouden, nog te stevig en zijn de vooruitstrevende vleugels in de confessionele partijen te zeer verzwakt.

Roemers vroeg een duidelijke toezegging van de staatssecretaris van Sociale Zaken, dat het bedrijfsleven de vrijheid zou behouden zgn. openbreekbepalingen in de c.a.o.'s op te blijven nemen. Hij stelde vast, dat er volgens de inzichten van de regering niet meer ruimte was dan ongeveer 2% voor gedifferentieerde loonsverhogingen en had ernstige kritiek op het feit, dat de regering de binding van de ambtenarensalarissen aan de lonen in de metaalnijverheid had losgelaten.

Roemers erkende, dat door de verschuiving naar 1 april 1960 van de huurverhoging en de vervroeging tot 1 april 1960 van de einddatum der 'vrije loonronde' de regering gedeeltelijk voor de bezwaren van de Kamer was gezwicht. Hem bevredigde dit echter nog niet, omdat hij onvoldoende zekerheid zag, dat de prioriteit van de welvaartsverbetering voor de werknemers door het nieuwe regeringsplan gewaarborgd zou zijn. Hij diende daarom een motie in, waarin de regering werd verzocht tijdig de nodige gegevens over de feitelijke loonontwikkeling te verstrekken, opdat de Kamer daarna zou kunnen beoordelen of, en zo ja wanneer een huurverhoging mogelijk zou zijn. De motie werd met 87 tegen 47 stemmen verworpen. Eveneens werden een tweetal andere moties van Roemers verworpen, één waarin hij verzocht de melkprijs niet te verhogen en één, waarin hij aandrong op afschaffing van de vijfde gemeenteklasse.

Koopman zette in een uitvoerig betoog uiteen 1) hoe de regering ineens te veel wil doen, waardoor zij grote risico's op zich neemt; 2) dat door de vrijere loonvorming inflatoire krachten werden opgeroepen, die de regering heel moeilijk zal kunnen beheersen; 3) dat maatschappelijke strijd werd aangewakkerd, terwijl onze samenleving juist behoefte heeft aan samenwerking en solidariteit; 4) dat de voorgestelde maatregelen in strijd waren met een rechtvaardige inkomensverdeling.

Er was meer economische ruimte, dan de regering had voorgesteld, – er was ook, zoals Koopman uitvoerig met cijfers aantoonde, wanneer het regeringsbeleid zou worden doorgezet, in tegenstelling tot het oordeel van de regering, een duidelijke achterstand in de ontwikkeling van de lonen, met 1956 als uitgangspunt, van ongeveer 7 percent van de loonsom. Koopman vroeg zich af, of de regering soms bewust pessimistisch was t.a.v. de mogelijkheden om de krachten, die zij met de vrijere loonpolitiek had losgemaakt, enigszins af te remmen.

Koopman vroeg zich i.v.m. de gevaren van een nieuwe overbesteding bovendien af, of er reeds thans geen aanleiding was om een schorsing van de investeringsaftrek te overwegen. Hij oefende kritiek uit op de opvatting van velen aan de rechterzijde, dat particuliere investeringen steeds produktief zijn, terwijl overheidsinvesteringen alleen maar geld zouden kosten. Hij betreurde het, dat de regering in haar nota de overheidsinvesteringen ten behoeve van de ontwikkelingsgebieden buiten beschouwing had gelaten en hij hoopte, dat de regering alsnog uitvoering zou geven aan de door de Kamer zonder hoofdelijke stemming aangenomen motie van A. Vermeer. Koopman bracht tenslotte de volgende wensen naar voren: 1) de huurverhoging uitstellen en te zijner tijd afromen (waarbij hij voorrekende, hoe de regering aan de huiseigenaren een totaal voordeel van meer dan 300 miljoen gulden wilde doen toekomen); 2) de consumentensubsidie op de melk handhaven; 3) zodra de investeringen een stijging gaan vertonen, de investeringsaftrek schorsen; 4) alle

werknemers in de gestegen welvaart te laten delen door een algemene loonronde.

Bommer begon zijn rede met de noodzaak te verdedigen van een program van maatregelen, teneinde tot verlaging der bouwkosten te komen. Met huurverhoging alleen komen wij er op den duur stellig niet. Verlaging van bouwkosten is niet een kwestie van een of ander wondermiddel. De regering moet hier eindelijk eens een program maken om over het dode punt heen te komen. Vervolgens uitte Bommer scherpe kritiek op het voornemen van de regering de huurverhoging geheel aan de huiseigenaren ten goede te laten komen. In de regeringsnota vindt men hiervoor geen rechtvaardiging, die is er ook niet. Tegelijk wil de regering de in 1956 vastgestelde blokkering van een deel der huurverhoging-1957 afschaffen. Men doet nu alsof men gelukkig af is van een socialistisch voorstel, terwijl die blokkeringsregeling juist een uitvindsel was van de heer Romme, die een eenvoudig systeem van afromen, zoals de PvdA dat voorstond, niet wenste te aanvaarden. Bommer had het gevoel, dat de huurblokkering niet met volle overtuiging door het ambtelijk apparaat was uitgevoerd. Men zegt nu: er is een achterstand, laten we de regeling afschaffen. Bij de belastingen was ook meer dan eens een zelfs grote achterstand, daarom hebben we de belastingen toch niet afgeschaft? Als men de blokkering afschaft, zonder daar iets anders voor in de plaats te stellen, zal de fractie tegen de huurverhoging zijn, of die nu op 1 januari of op 1 april 1960 zal worden ingevoerd.

Over de woningbouw zei Bommer, dat het langzamerhand zo is geworden, dat wij wel bouwen, maar lang niet meer voldoende voor de werkelijke behoeften, voor de mensen met lagere inkomens. Door de nadruk te leggen op het particulier initiatief bij de woningbouw kan de regering de zaak alleen nog maar erger maken. Overigens verweet Bommer de regering dat zij ten aanzien van de overheidssubsidie voor de woningbouw in tweeërlei opzicht van het SER-advies was afgeweken: voor de (dure) premiebouw naar boven en voor de woningwetbouw naar beneden. Hij drong er op aan, voor de woningwetwoningen in de goedkopere prijsklassen het huidige subsidieniveau te handhaven. Daartegenover zou men de premie in de hoogste prijsklassen geheel kunnen afschaffen.

29 september 1959. Algemene politieke beschouwingen over de Rijksbegroting 1960 (5700)

Burger begon vast te stellen, dat het Kabinet het opstellen van een duidelijk program had veronachtzaamd, terwijl de samenstelling van het Kabinet wat de personen betreft bepaald niet gelukkig was gebleken. De Minister-President had de gang van zaken, leidende tot het aftreden van Minister Van den Bergh, moeten zien aankomen. Nu was hij in de dwangpositie geplaatst, als diens opvolger niet meer de beste man te midden van alle regeringspartijen te kunnen kiezen, doch moest hij zijn keus beperken tot de liberale kring. Burger vroeg de Regering of het gerucht juist was, dat oud-Minister Stikker direct of indirect gepolst was voor het Ministerschap van defensie. Indien het antwoord bevestigend zou luiden, zou hij meer vertrouwen krijgen in het Nieuw-Guinea-beleid van dit Kabinet en in de ernst van het voornemen om de bevolking van Nieuw-Guinea zodra mogelijk over haar eigen politieke lot te laten beslissen. De heer Stikker heeft nl. op dit punt een duidelijke opvatting, en als hij inderdaad mocht zijn gepolst, zou het Kabinet het hierin moeilijk met hem oneens kunnen zijn geweest. De Minister-President weigerde echter op deze vraag van Burger een antwoord te geven, ook toen hem werd voorgehouden, dat hij volgens artikel 104 van de Grondwet een antwoord alleen mocht weigeren op grond van het belang van de Staat. Toen de Minister-President in laatste termijn halsstarrig bleef weigeren en evenmin hiervoor een beroep deed op

het belang van de staat, vroeg Burger aanstonds een interpellatie over dit punt aan.

Vervolgens oefende Burger scherpe kritiek op de Troonrede, die hij een stuk zonder inhoud noemde. De Troonrede bevat mooie woorden over de kracht en de solidariteit, nodig in ons volksleven, maar geeft daar zelf geen vaste vorm aan. De belangen van de huiseigenaren blijven voorop staan. De nieuwe loonpolitiek zal voor grote groepen loontrekkenden een achterstand betekenen; het nieuwe woningbeleid zal de goedkope woningwetbouw achterstellen bij de winstmogelijkheden voor de particuliere bouw; de steun aan de onderontwikkelde gebieden wordt verminderd; een regeling van het stakingsrecht wordt niet in uitzicht gesteld. De Regering moet niet menen de progressiviteit te kunnen afkopen met enkele sociale voorzieningen.

De miljoenennota van Minister Zijlstra noemde Burger een heel wat pittiger stuk dan de Troonrede. Uit een oogpunt van conjunctuurpolitiek had hij er geen bedenkingen tegen, want in dat opzicht zette Zijlstra precies de koers voort, die zijn socialistische voorgangers reeds hadden uitgezet. Hij oefende echter scherpe kritiek op het ontbreken van toekomstperspectieven in deze nota. Terwijl de gemeenschap steeds uitgebreidere voorzieningen moet treffen op allerlei gebieden, van onderwijs en cultuur, volksgezondheid, verkeer en waterstaat worden de noodzakelijke uitgaven gedrukt. Als voorbeeld noemde Burger de nalatigheid van het Kabinet om thans, na beëindiging van de bestedingsbeperking onverwijld over te gaan tot de indijking van de Lauwerszee. Hier wordt gespeeld met de veiligheid van een groot deel der noordelijke provinciën. Burger diende een motie in, waarin een onmiddellijk aanvang maken met de werkzaamheden werd gevraagd. Toen Romme en Oud het voorstel deden deze motie te behandelen tegelijk met de begroting van Verkeer en Waterstaat, legde Burger zich daar bij neer.

Overigens uitte Burger nog kritiek op de plannen van de Regering om de subsidies aan de landbouw te verlagen en op het voornemen om te komen tot een verschuiving van de belastingdruk van de directe belastingen naar de indirecte belastingen. De minder draagkrachtigen zouden hiervan de dupe worden.

Tenslotte richtte Burger een ernstige waarschuwing tot de Regering om zich toch vooral te verzetten tegen bestaande plannen om Spanje in de NAVO op te nemen. Burger wees op het volstrekt ondemocratische een onsociale karakter van het huidige Spaanse bewind, dat zelfs in katholieke Spaanse kringen steeds meer weerzin oproept blijkens openlijke kritiek van kerkelijke zijde. Het opnemen van Spanje in de NAVO is met de democratische doelstellingen van dit bondgenootschap onmogelijk in overeenstemming te brengen.

15 oktober 1959. Interpellatie Burger over de plicht van de Regering overeenkomstig artikel 104 der Grondwet om vragen van Kamerleden te beantwoorden

Burger zette uitvoerig uiteen waarom de Regering (behalve als het staatsbelang zich daartegen verzet) verplicht is een antwoord te geven op vragen van Kamerleden, ook wanneer het niet een meerderheid van de Kamer is, die achter die vragen staat, doch de vragen slechts van een enkel lid uitgaan.

Hij beriep zich hiervoor op het oordeel van een aantal staatsrechtsgeleerden, die óf menen dat artikel 104 van de Grondwet zo moet worden uitgelegd, óf dat dit artikel onduidelijk is, maar dat deze plicht om te antwoorden toch in de staatsrechtelijke praktijk is komen vast te staan. Hij wees er vooral op, dat de rechten van het Parlement zouden worden beknot, wanneer de Kamer er thans voor het eerst genoegen mee zou nemen, dat de Regering antwoord weigert zonder zich op het staatsbelang te beroepen. Het zou betekenen, dat voortaan de meerderheid zou uitmaken of de minderheid in de Kamer recht heeft op antwoord. Dat zou praktisch

ook betekenen, dat alleen de meerderheid van de Kamer die de Regering steunt, de Regering ten volle kan controleren, maar de oppositie niet. Burger diende een motie in, waarin zijn opvatting over de antwoordplicht van de Regering was neergelegd, deze motie werd met 65 tegen 48 stemmen verworpen.

Samkalden sloot zich geheel aan bij het standpunt van Burger. Hij wees er echter op, dat als men het niet volledig met hem eens zou zijn, men in ieder geval de plicht van de Regering zou moeten erkennen om een antwoord te geven op de vragen, welke bij interpellatie worden gesteld. Hij diende een motie in, waarin dit standpunt werd weergegeven, doch ook deze motie werd verworpen, en wel met 65 tegen 49 stemmen.

27 oktober 1959. Algemene financiële beschouwingen over de Rijksbegroting 1960 (5700); verlaging van de loon- en inkomstenbelasting voor ongehuwden (5701); verlenging van de tijdelijke belastingmaatregelen (5702)

Peschar constateerde dat de expansie die zich sinds 1958 in het economische leven heeft voorgedaan een onmiskenbare versnelling vertoont. Hij kon dan ook instemmen met het standpunt van de Regering dat een voorzichtig beleid geboden is, opdat niet opnieuw het evenwicht wordt doorbroken. Ook de Rijksfinanciën dienen daarop te zijn afgestemd. Hij juichte daarom de verlenging van de tijdelijke belastingmaatregelen toe, al had hij ernstige kritiek tegen het opnieuw slechts met één jaar verlengen hiervan. Hij wees nog eens op een aantal bezwaren van tijdelijke belastingmaatregelen waarvan de Minister zich trouwens zelf ook geen voorstander had getoond en maakte naar aanleiding van een opmerking van de heer Lucas (KVP) aan de hand van de feiten duidelijk dat er geen enkele twijfel over kan bestaan dat de drijvende krachten achter de belastingwetgeving op termijn, nu en in het verleden, gezocht moeten worden bij de partijen die thans in de Regering zijn vertegenwoordigd. Hij pleitte voor de invoering van een vermogenswinstbelasting en schorsing van de fiscale maatregelen tot bevordering der investeringen. Hij legde de Minister voorts de vraag voor of een wettelijke regeling tot ordening van de kapitaalmarkt geen aanbeveling zou verdienen en bekritiseerde het beleid ten aanzien van de emissie van staatsleningen dat door te veel en te snel te willen lenen tot een verstoring van de kapitaalmarkt leidde.

Over het op langere termijn te verwachten financiële beleid sprekende, gaf hij uiting aan zijn vrees dat het accent hierbij te zeer op belastingverlaging zou komen te liggen. Herziening van het tarief van de loon- en inkomstenbelasting verdiende zijns inziens weliswaar de aandacht en hij toonde zich dankbaar voor het voorstel tot verlaging van het z.g. ongehuwdentarief van de loon- en inkomstenbelasting, maar een verlaging van de vennootschapsbelasting achtte hij beslist niet urgent. De grootste tekorten van onze volksgemeenschap liggen elders en hij illustreerde aan de hand van vele voorbeelden voor welke door de overheid te verrichten hoogst belangrijke taken in de komende periode zéér grote bedragen nodig zullen zijn. Voor een verantwoord beleid zal een groot gedeelte van onze groeiende welvaart voor het tot stand brengen van deze gemeenschapsvoorzieningen moeten worden besteed.

9 december 1959. Samenstelling Kamercommissie

Burger protesteerde tevergeefs tegen een voorstel van de voorzitter van de Kamer om in de bijzondere Commissie voor het wetsontwerp wijziging-Loterijwet géén leden te benoemen, die deel hadden uitgemaakt van de Staatscommissie-Wiarda. Hij toonde aan, dat dit voorstel in strijd was met de tot nu toe bestaande gebruiken en uitte het vermoeden, dat de voorzitter dit voorstel had gedaan om de KVP een dienst te bewijzen. De heer Blaisse, een warm voorstander van een voetbaltoto

zonder maximum-grens voor de prijzen, zou op die manier immers uit de Commissie van voorbereiding kunnen worden geweerd en de KVP zou zo gemakkelijker op een compromis-oplossing kunnen aansturen.

5 april 1960. Vragen van Burger naar aanleiding van de gebeurtenissen in Zuid-Afrika

Burger betreurde het, dat de brief, die de Minister-President over deze zaak aan de voorzitter der Tweede Kamer had geschreven, zo weinig duidelijk was geweest. Tengevolge van de apartheidspolitiek is zich in Zuid-Afrika een ramp aan het voltrekken. Het had op de weg van de Regering gelegen scherp tegen deze politiek te protesteren. Toen de zaak 't vorig jaar in de Algemene Vergadering der Verenigde Naties aan de orde kwam, heeft onze vertegenwoordiger zich bij een resolutie die deze politiek veroordeelde, van stemming onthouden, uit vrees zich te mengen in binnenlandse aangelegenheden van Zuid-Afrika. De jongste gebeurtenissen maken het voor de Regering onmogelijk de rassendiscriminatie nog langer als een binnenlandse aangelegenheid van Zuid-Afrika te beschouwen. Dat had duidelijk moeten worden uitgesproken. Ook moet de Regering ernstig in overweging nemen of zij zal voortgaan de emigratie naar Zuid-Afrika financieel te steunen. Burger diende een motie in, waarin tot uitdrukking werd gebracht, dat de Regering voortaan ook door het uitbrengen van haar stem in de Verenigde Naties duidelijk van haar afwijzing der apartheidspolitiek zou moeten blijk geven. Deze motie werd met 88 tegen 43 stemmen verworpen. Wel werd aangenomen een motie-Romme, ondertekend door alle voorzitters der grote fracties, waarin het Parlement van Zuid-Afrika werd uitgenodigd zich te bezinnen op een politiek, welke rassendiscriminatie en schending van de rechten der mens zal weten te voorkomen.

10 mei 1960. Uitzending van dienstplichtigen naar Nieuw-Guinea (5929)

Burger begon met er zijn verwondering over uit te spreken, dat bij dit belangrijke debat de Minister-President afwezig was en dat de Kamer van de genomen maatregelen eerst uit de krant had kunnen kennisnemen. De Regering was verplicht geweest eerst overleg te plegen met de Kamercommissie voor Defensie, tenzij zeer dringende redenen dit verhinderden, maar die zijn niet aangetoond. De voorbereiding van de uitzending van dienstplichtigen blijkt overigens nog drie maanden te moeten kosten. De Partij van de Arbeid begrijpt zeer goed de verplichtingen die ons land ten opzichte van Nieuw-Guinea heeft, en heeft bepaald ook geen bewondering voor het beleid van Soekarno, maar deze uitzending is ongemotiveerd en speelt Soekarno juist in de kaart. Wil Nederland soms een bewapeningswedloop met Indonesië aangaan, aan de andere zijde van de aardbol? Als dit niet het geval is, moet alles wat méér wordt gedaan dan nodig is om de grenzen van Nieuw-Guinea te markeren en infiltraties tegen te gaan als volstrekt onjuist worden gebrandmerkt. Voorts oefende Burger kritiek op het feit, dat tevoren geen overleg was gepleegd met onze NAVO-bondgenoten en hekelde hij de bewoordingen van het Regeringscommuniqué, dat openlijk en zeer ontactvol aan de Indonesische Regering agressieve bedoelingen toeschreef. Als het voorstel van de Partij van de Arbeid om Nieuw-Guinea aan de Trustschapsraad der VN aan te bieden was aanvaard, zou onze positie nu veel gunstiger zijn geweest. Een tegen ons land gerichte actie van Indonesische zijde zou daar op zijn afgeketst.

De Kadt verdedigde het beleid van de fractie. Natuurlijk moeten verouderde verkenningsvliegtuigen door nieuwe worden vervangen. Natuurlijk moeten er genoeg troepen zijn om infiltraties van bescheiden omvang te keren. Maar dat is nu niet aan de orde. Het regeringsbeleid van nu gaat veel verder en is schadelijk voor ons land en voor Nieuw-Guinea.

Tot maart 1959 waren Bezitsvorming en PBO ondergebracht bij Hoofdstuk V.

22 december 1959. Begroting Algemene Zaken, Bezitsvorming en PBO en Nota over de Bezitsvorming (5700 en 5763)

Den Uyl onderschreef de doelstelling in de nota omschreven: een meer evenwichtige ontwikkeling der vermogensverhoudingen en een betere spreiding van het nieuw te vormen vermogen. Hij toonde echter aan, dat de maatregelen, welke de Regering voorstelde om deze doelstellingen te bereiken, volkomen onvoldoende waren en slechts de buitenste buitenkant van het probleem raken. Wil men het noodlottige proces van een voortgaande concentratie van vermogen in de handen van weinigen doorbreken, dan zal men naast een verplichte winstdeling ten behoeve van alle werknemers het ingrijpen van de overheid als herverdeler van vermogen niet kunnen missen en dan is de achteruitgang gedurende de laatste jaren van de vermogensvorming door de Overheid te betreuren.

Een betere bezitsvorming kan niet tot stand komen zonder dat de Overheid neemt en geeft: neemt van de rijken en geeft aan de armen. Al was het Regeringsprogram voor bezitsvorming onbetekenend, dat wilde nog niet zeggen, dat de fractie er tegen is. Gelukkig ontbreken in dat program de fiscale maatregelen waarop de KVP steeds heeft aangedrongen en die volkomen averechts werken. Het plan voor een algemene spaarpremieregeling zal de fractie bekijken als het ter tafel komt. In ieder geval zal er een maximum-inkomensgrens moeten worden gesteld en de kosten van zo'n regeling zullen moeten worden afgewogen tegenover die van andere zeer nuttige maatregelen als b.v. een royale studiekostenvergoeding. Het beeld dat de nota over de bezitsvorming geeft, is helaas te veel dat van het nastreven van het bezit als een doel in zichzelf.

Tenslotte besprak Den Uyl een aantal onderwerpen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, onder meer het instellen van bedrijfslichamen bij de wet en de positie van het hoger personeel. Hij achtte de weinige voortgang met de p.b.o. gemaakt teleurstellend en drong aan op het verstrekken van een diepgaand overzicht over de gang van zaken om de tekortkomingen eventueel te kunnen verhelpen.

Scheps vroeg inlichtingen over de viering van de Nationale Feestdag in 1960. Hij betreurde het dat deze dag niet elk jaar op grootse wijze werd gevierd. Voorts uitte hij kritiek op de gang van zaken bij het verlenen van koninklijke onderscheidingen, waar men ten onrechte rekening houdt met ieders stand en positie om zijn verdiensten af te meten.

BUITENLANDSE ZAKEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK III)

8 december 1958. Begroting van Buitenlandse Zaken voor 1959 (5300)

De Kadt juichte het toe, dat de gedachte der Nederlandse soevereiniteit over Nieuw-Guinea meer en meer werd gerelativeerd, o.m. als gevolg van de Nederlands-Australische samenwerking, en door het veldwinnen van het besef, dat een eventuele militaire verdediging van dat gebied in hoofdzaak voor rekening van Australië en de Verenigde Staten zal moeten komen. De Kadt wees er nog op, dat steeds meer personen uit de andere partijen over het Nieuw-Guinea-vraagstuk in dezelfde richting gaan denken als de PvdA doet. Wij wijzen onder de huidige omstandigheden overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië af. Wij willen echter een internationale oplossing, niet in de eerste plaats om materiële redenen van nationaal

eigenbelang, maar terwille van de bevolking van dat gebied, wier ontwikkeling geremd zal worden door de bestaande onzekerheden en spanningen. Het feit, dat Indonesië waarschijnlijk zal beginnen met zich te verzetten tegen een internationale oplossing behoeft geen reden te zijn zo'n oplossing niet na te streven. De huidige Regeringspolitiek drijft de Aziatische en Afrikaanse landen tegen ons op één hoop. Onze politiek zou dwingen tot een scheiding der geesten en tot kleur bekennen.

Patijn begon zijn rede met een bespreking van de NAVO. Hij verklaarde, dat de overgrote meerderheid van de fractie het militaire NAVO-beleid steunt en de volle consequenties daarvan zal blijven aanvaarden. Het is onjuist van Romme, dat hij voortdurend twijfel wekt omtrent de betrouwbaarheid van Nederland als bondgenoot in de NAVO door telkens weer te vragen, of de PvdA bezig is door de knieën te gaan op het gebied der defensie. Patijn verklaarde, dat het grote nut van onze westerse bewapening gelegen is in het feit, dat zij de Russen er van af houdt hun militaire macht in te zetten voor het bereiken van politieke doeleinden. Het is gewenst, dat wij voor onze veiligheid zo weinig mogelijk afhankelijk zijn van zware atoomwapens. Het opnemen van de kleinere, tactische atoomwapenen is mede daarom een vooruitgang. De zekerheid, dat wij van zware atoomwapens gebruik zouden maken, neemt af; is het niet gewenst, dat de NAVO openlijk zal verklaren dit soort wapens niet als eerste te gebruiken? In verband met de houding der Fransen wees Patijn de gedachte af, om de NAVO te laten regeren door een bestuur van een paar grote mogendheden. Sprekende over de mogelijkheid om in Midden-Europa tot een schikking te komen, wees Patijn de plannen van Gaitskell en van Kennan van de hand, doch hij achtte het wel gewenst, dat onderhandelingen over het Rapacki-plan zouden plaats hebben. Ook tegen het verbeterde Rapacki-plan bestaan zwaarwegende bedenkingen, doch het zou de moeite waard zijn vast te stellen, of de Russen werkelijk bereid zijn hun troepensterkte in Midden-Europa op hetzelfde lagere niveau te brengen als dat van de westelijke landen en of zij een controle daarop willen aanvaarden.

Goedhart zag de moeilijkheden, die de Russen in de kwestie-Berlijn maken als een poging van hun kant om het tempo van de koude oorlog te versnellen. Het Kremlin wil van de moeilijke positie, waarin het vrije deel van Berlijn zich bevindt, gebruik maken om het Westen tot concessies te dwingen. De nimmer eindigende vluchtelingenstroom door West-Berlijn is een voortdurende blamage voor de communisten. Het Westen mag zich er niet toe laten verleiden de geallieerde troepen uit West-Berlijn terug te trekken, dan zou deze stad een weerloze prooi worden voor de Sowjets. Goedhart betoogde, dat ook het tweede Rapacki-plan voor ons onvoldoende is. Het gevaar voor ons komt niet van de legers der satellietlanden, maar van de Sowjet-legers. De satellietlanden zijn voor de Russen onbetrouwbaar, trouwens ook in de Sowjet-Unie is een gistingsproces aan de gang.

Goedhart had kritiek op de geringe bereidheid van de Minister om mee te werken aan een plan, opgesteld door de Raad van Europa, tot het organiseren van dagelijkse nieuwsuitzendingen in de Russische taal.

Van der Goes van Naters besprak de crisis, die er sinds kort bestaat ten aanzien van de Europese instellingen. Er is gevaar dat het supra-nationale karakter van de EEG in het gedrang komt. Van der Goes noemde een aantal gevallen, waarin naar zijn mening het EEG-verdrag niet was toegepast. Hij uitte kritiek op het feit, dat de Raad van Ministers een secretariaat met vele ambtenaren had ingesteld en bovendien nog een Comité van permanente vertegenwoordigers in het leven had geroepen. Er zijn er nu drie, die hetzelfde werk doen, n.l. de Europese Commissie, het bedoelde secretariaat en dat Comité, terwijl de Commissie alléén voldoende zou zijn geweest.

Van der Goes twijfelde aan de vaste wil van de Minister om, zoals hij toch had toegezegd, de positie van de Europese Commissie zoveel mogelijk te versterken. Ook vroeg hij zich af, of de Regering nog wel dezelfde opvatting als de Kamer heeft t.a.v. de vrijhandelszone. Ook de Kamer wil de Europese integratie niet alleen versterken, maar ook uitbreiden tot de landen, welke niet bij de EEG zijn aangesloten. Wij willen echter de sterke samenwerking van de Zes in de EEG niet opofferen om een vrijhandelszone te krijgen, waaraan wel allen deelnemen, maar zich tot zeer weinig verplichten.

17 november 1959. Sociale aangelegenheden betreffende Indonesië

Wierda drong aan op soepelheid bij de toepassing der verschillende uitkeringsregelen, o.m. bij de vergoeding der overtochtskosten naar Nederland. Ook verzocht hij de Regering tegemoetkomend te zijn in de kwestie van het achterstallig salaris van degenen, die in de kampen gevangen hebben gezeten. Tenslotte drong hij er op aan een speciale regeling te maken voor enkele zeer moeilijke gevallen, die toch niet onder een of andere bestaande wetsbepaling voor schadevergoeding vallen.

2 februari 1960. Begroting van Buitenlandse Zaken voor 1960 (5700)

Patijn zeide, dat de PvdA er geen behoefte aan heeft de buitenlandse politiek tot een factor te maken in de binnenlandse politieke tegenstellingen. Toch behoeft ons buitenlands beleid op bepaalde punten verbetering en herziening. De laatste jaren is er een te enge opvatting van het nationaal belang geweest en zijn bijzaken nagestreefd ten koste van hoofdzaken. Het Nederlands beleid in de NAVO-raad is niet duidelijk. Wij moeten de kwetsbaarheid en de verdeeldheid van onze westerse wereld vierkant onder ogen zien. Het doel van de Russische politiek blijft de Amerikanen er toe te bewegen, hun handen af te trekken van Europa. Topconferenties en onderhandelingen zijn goed, als wij er maar voor zorgen dat onze politieke en militaire onderhandelingspositie sterk genoeg blijft. Overeenkomsten over ontwapening zonder controle zijn gevaarlijk. Patijn oefende scherpe kritiek op de Franse pogingen zelfstandig over een eigen atoomwapen te beschikken en verdedigde de motie-Wierda, ingediend tijdens de behandeling der begroting van Defensie (zie hierna). Deze motie, waarin kritiek werd uitgeoefend op de nalatigheid van de Nederlandse Regering om in de Algemene Vergadering der Verenigde Naties te protesteren tegen de Franse politiek werd echter verworpen.

Scherpe kritiek oefende Patijn op de verlaging van onze bijdrage tot het 'Special Fund' der VN voor hulp aan de onderontwikkelde gebieden. Hij verkreeg de toezegging van de Minister dat deze post tot het oorspronkelijke bedrag zou worden verhoogd.

Wij moeten in Nederland doen wat wij kunnen om de 'zes' en de 'zeven' samen te brengen; bij deze pogingen mogen wij de Verenigde Staten niet uitschakelen. Alleen op die manier hebben wij de beste kansen om het gemeenschappelijk buitentarief van de Zes der EEG op een zo laag mogelijk niveau te krijgen.

Ook moeten wij ons bijzonder blijven inspannen om de EEG te versterken. Tegenover onze partners in de EEG, die soms hun nationale belangen te zeer op de voorgrond stellen, moeten wij niet in de eerste plaats onze eigen nationale belangen stellen, maar de verdragen zelf, naar tekst en bedoeling. Wij moeten ons vereenzelvigen met de belangen van het geheel. De verdragen zelf vormen ons beste wapen om ons tegen het nationalisme van andere staten te beschermen. Patijn had de indruk, dat de regering onvoldoende overeenkomstig deze gedragsregel handelde.

Voorts besprak Patijn ons internationale Nieuw-Guinea-beleid, dat onze internationale positie verzwakt, onze bijdrage aan de NAVO benadeelt en ons slechts in

grote moeilijkheden kan brengen. Wij moeten hier komen tot een waarlijk internationale oplossing. Patijn deed namens de fractie het voorstel, dat Nederland aan de Trustschapsraad der VN het trustbeheer over Nieuw-Guinea zou aanbieden. Nederland zou dan gedurende 10 jaar zelf het trustbeheer uitoefenen en na 10 jaar zou de Trustschapsraad, na behoorlijke raadpleging van de bevolking, aan de Algemene Vergadering der Verenigde Naties een voorstel moeten doen omtrent de toekomstige status van Nederlands Nieuw-Guinea.

15 maart 1960. Goedkeuring Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (5172, 5242)

Samkalden was van oordeel dat ons een zekere bescheidenheid past bij het Benelux-verdrag. Vijftien jaar geleden was de Benelux-gedachte in Europa een teken van vooruitgang, maar sindsdien is zij achtergebleven bij de ontwikkeling die zich buiten de Benelux in Europa heeft voltrokken. Het zwakste punt van de Benelux is de landbouwpolitiek, waar nog bijna niets aan vrijmaking van het handelsverkeer is bereikt. Waarschijnlijk zal deze vrijmaking, ook in het Belgisch-Nederlandse verkeer, beter via de EEG zijn te bereiken. Samkalden was het eens met het standpunt van de Regering, dat men in de EEG het peil van de minimumprijzen op andere wijze zou moeten vaststellen dan in de Benelux gebruikelijk is, maar de Regering had z.i. onvoldoende ervoor zorg gedragen, dat zij dit standpunt in de onderhandelingen binnen het kader der EEG zal kunnen handhaven.

Voorts drong Samkalden er sterk op aan, dat de regeringen der Benelux-landen de Interparlementaire Beneluxraad in staat zouden stellen zijn taak beter te vervullen. Daarvoor zou er een ruimere mogelijkheid van overleg moeten zijn tussen de commissies van die Raad met vertegenwoordigers der drie regeringen en bovendien zou er behalve een economisch secretariaat-generaal van de Benelux ook een secretariaat-generaal voor het terrein van de culturele, juridische en buitenlandse politiek moeten komen. Hij diende een motie in deze geest in, welke zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen.

Egas betoogde, dat de handel tussen de Benelux-landen in 10 jaar verdrievoudigd was, ongetwijfeld een resultaat van de Benelux-samenwerking. De laatste jaren echter stagneert de voortgang der Benelux. De wil tot samenwerking wordt wel uitgesproken, maar elk land wenst zijn nationale soevereiniteit te handhaven.

Egas gaf een aantal voorbeelden van gebrekkige samenwerking in Beneluxverband: het mislukken van de eenmaking der indirecte belastingen, het nog steeds ontbreken van een gezamenlijk mededingingsbeleid en van een gemeenschappelijk vervoersbeleid, en de onopgeloste problemen tussen de havens (Rijnvaartpremies, de Schelde-Rijnverbinding). Egas verklaarde namens de fractie, dat België een behoorlijke verbinding met de Rijn nodig heeft. Tenslotte ging hij nog uitvoerig in op de vele moeilijkheden die er nog altijd op landbouwgebied binnen de Benelux bestaan. Zolang België niet bereid is een andere landbouwpolitiek te volgen, gericht op de bevordering van een goedkope en rationele produktie, zullen wij elkaar niet nader komen.

4 juli 1960. Verslagen over de toepassing der verdragen tot oprichting der Europese Economische Gemeenschap en van Euratom

Van der Goes van Naters toonde zich voorstander van een gemeenschappelijke buitenlandse politiek der zes verdragsstaten; bij de voorbereiding daarvan moeten echter ook de leden der Europese Commissie worden betrokken. De Nederlandse Regering moet er krachtig aan meewerken, dat de drie Europese apparaten van de KSG, de EEG en Euratom samen zullen smelten.

Van der Goes gaf een aantal voorbeelden van onvoldoende medewerking door de Nederlandse regering aan de Europese eenwording. Het is soms alsof men telkens wanneer men een stap vooruit doet, direct weer een stap achteruit zet. Hij hoopte, dat Engeland zich binnen afzienbare tijd bij de Europese verdragen zou aansluiten, maar het zou verkeerd zijn de Europese integratie te verwateren om Engeland gemakkelijker mee te krijgen.

Samkalden achtte de Europese integratie, eenmaal in gang gezet, een even onstuitbaar als noodzakelijk proces. Hij twijfelde er niet aan, of de Regering had de goede gezindheid om de Europese eenwording tot stand te brengen, maar hij twijfelde er wel aan of het de Regering gelukt was die gezindheid in praktische daden om te zetten. Naar zijn mening was op vele gebieden de Regering niet voortvarend genoeg, b.v. bij het helpen tot stand brengen van een Europees kartelbeleid, en van een Europese vervoerspolitiek. T.a.v. de sociale harmonisatie is de Regering ook bijzonder weinig actief evenals ten aanzien van het Europees toezicht op de migratie van werknemers. Samkalden juichte het tot stand komen van het besluit tot versnelde uitvoering van het EEG-verdrag toe en prees de vasthoudendheid der Regering bij haar streven ook de landbouw hierin te betrekken. Overigens had de Regering in dit opzicht toch niet erg veel bereikt. Tenslotte bepleitte hij met klem het houden van rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement en het éénmaken der drie Europese executieven (van KSG, EEG en Euratom).

JUSTITIE (BEGROTINGSHOOFDSTUK IV)

16 oktober 1958 Interpellatie van mej. Ten Broecke Hoekstra (VVD) naar aanleiding van de terugzending van 37 verstekelingen naar Indonesië

De Kadt stelde vast, dat het de Minister gelukt is om, door de feiten te laten spreken, aan te tonen, dat deze zaak behandeld is volgens recht en regel en tevens met een maximum aan humanitaire overwegingen.

Hij erkende dat door de gevoerde campagne en door het feit, dat de zaak in de openbaarheid is gekomen de positie van de betrokkenen is gewijzigd. Dat is te betreuren, maar als zij hiervan het slachtoffer zouden worden, dan is dat de schuld van hen die geprobeerd hebben hiervan een politiek spelletje te maken. De regeringspolitiek, die volkomen juist is, dient zich hierdoor niet te laten ombuigen.

11 november 1958 Begroting van Justitie voor 1959 (5300)

Vrolijk stond allereerst stil bij de tekortkomingen van het gevangeniswezen, de psychopatenzorg en de reclassering.

De modernisering en de humanisering hiervan is nog een flink eind van haar verwezenlijking af. Het kwam hem daarom van groot belang voor, dat de Minister een raming zou opstellen van de extra-uitgaven, die in de komende jaren nodig zouden zijn om de tekortkomingen op te heffen.

Hij oefende voorts krachtige aandrang uit op de Minister om er toe bij te dragen dat de uitgaven voor het gevangeniswezen en de psychopatenzorg een hogere prioriteit in het kabinetsbeleid zouden krijgen.

Waarderende woorden aan het adres van de Minister sprak hij over de beëindiging van de reeds lang slepende kwestie van de koninklijke goedkeuring op de statuten van de NVSH, over de aankondiging van een wetsontwerp tot regeling van de sportprijsvragen, alsmede over de instelling van een bemiddelingsorgaan, teneinde tot een betere verstandhouding tussen Justitie en politie enerzijds en de pers anderzijds te komen.

Met betrekking tot de groep spijtoptanten in Indonesië, bepleitte hij een toe-

latingsbeleid, dat zo ruim mogelijk moet zijn en waarin aan de eisen van menselijkheid en redelijkheid alle recht wordt gedaan, maar waarbij ook alle consequenties in overweging dienen te worden genomen. Hij toonde zich voorstander van een afzonderlijk debat over dit onderwerp, waaraan alle betrokken ministers zouden kunnen deelnemen.

Mej. Zeelenberg bezag in een uitvoerig betoog een aantal kenmerken van de moderne tijd, die in velerlei opzichten het privaatrecht hebben beïnvloed.

Zij betrok in deze beschouwing onder meer de sterk toegenomen betekenis van de rechtspersoon in onze samenleving. Zij herinnerde de Minister aan zijn toezegging de versterking van de publieke contrôle op de NV's, de hervorming van het commissariaat en de uitbreiding van het recht van enquête nader te zullen overwegen. Zij vroeg aandacht voor de suggestie van omvorming der NV's tot openbare lichamen met openbare verantwoordingsplicht. In het vervolg van haar betoog stond zij stil bij de verdringing van de eigenaar der onderneming door de ondernemer met zijn onderneming, bij de collectivering van het risico, zoals dat naar voren is gekomen bij de schade door oorlogshandelingen en watersnoden en bij de verzorgingsplicht, waarvan, nu de beginselen van gemeenschapszorg duidelijk zijn aanvaard, afschaffing van de onderhoudsplicht van kinderen voor hun ouders o.i. mogelijk is geworden. Zij zette uiteen de vermaatschappelijking van het recht voor te staan onder uitdrukkelijke erkenning van het feit, dat het in het recht tevens gaat om een zodanige eerbiediging van de mens en de medemens, dat de opbloei van het gemeenschapsleven mogelijk is, omdat ons recht in zich draagt het vermogen om te sterke gebondenheid van de mens aan de maatschappij af te houden.

Vervolgens besprak zij enkele kwesties van arbeidsrecht nl. het in arbeidszaken opleggen van een dwangsom aan de werknemers en de in enkele vonnissen neergelegde overweging, dat staking niet-naleving van de uit de arbeidsovereenkomst voortvloeiende verplichting van de werknemer betekent en dat de werkgever daarom het recht heeft van de in deze opvatting nalatige werknemer zijn arbeidsprestatie te vorderen.

Zij vroeg de Minister dit vraagstuk in studie te willen nemen, teneinde na te gaan of hier geen wettelijke regeling tot stand dient te komen.

Zij sprak uit begrip te hebben voor de door de Regering genomen beslissing, het schikkingsvoorstel van de president van de rechtbank — dat de verstekelingen uit Indonesië in Nieuw-Guinea deed belanden — te aanvaarden. Een beslissing die echter wel een zeer pijnlijke moet zijn geweest. De schijn is immers gewekt, dat zij op het laatste ogenblik toch voet heeft gegeven aan de buitenparlementaire oppositie, die gebaseerd was op het onjuiste argument, dat het onderzoek naar de antecedenten niet goed genoeg geweest zou zijn.

Tenslotte besprak zij een aantal vraagstukken liggend op het gebied van de kinderbescherming, in plaats van mevr. Ploeg, die door ziekte was verhinderd.

18 november 1959 Begroting van Justitie voor 1960 (5700)

Kranenburg begon met de vraag te stellen, of het waar is dat de minister nog steeds als advocaat en procureur staat ingeschreven hoewel hij in mei als minister is opgetreden. In tweede termijn stelde hij vast, dat de minister op 15 oktober als procureur en op 17 november als advocaat werd geschrapt. Hij sprak daarbij zijn voldoening erover uit, dat het gerijpte oordeel van de minister — die zijn aarzeling om zich te laten schrappen had verdedigd met de opmerking 'dat een politicus ook altijd weer een weg terug moet zien' — hem tot de juiste conclusie had geleid.

Met betrekking tot de gratieverlening aan politieke delinquenten merkte hij op,

dat zo de minister aan een beoordeling van de vier zwaarste gevallen zou worden geroepen, wij hem juist voor zijn vergelijking met de commune delinquenten een sterk voorstellingsvermogen toewensen, als hij de feiten weer voor zich haalt. Het bijna onvoorstelbare hiervan behoort volgens de beleidslijnen niet tot vervaging van de vergelijking te leiden en hij sprak dan ook de hoop uit, dat de lijnen een strak beleid zullen waarborgen. Hij bepleitte een aanmerkelijke verruiming in het toelatingsbeleid ten aanzien van de in Indonesië verblijvende z.g. maatschappelijke Nederlanders, waaronder de z.g. spijtoptanten.

Daams diende een motie in, waarbij deze aanmerkelijke verruiming werd gevraagd. Deze motie werd met 74 tegen 46 stemmen – van PvdA, SGP en de heer Welter (KVP) – verworpen.

Kranenburg richtte scherpe verwijten tot de minister in verband met het voortijdig buiten werking stellen van de wet Grootboek Woningverbetering en het deswege niet vervolgen van nalatige huiseigenaren.

Daams sprak over de kinderbescherming en hij begon met een woord van dank en hulde aan mevrouw Ploeg-Ploeg, die deze taak jarenlang heeft vervuld. Hij toonde zich teleurgesteld, dat de minister zijn streven vooral wil richten op consolidatie van hetgeen werd bereikt. Dit steekt schril af bij het beleid van de laatste jaren toen ondanks bestedingsbeperking een belangrijke en noodzakelijke verruiming van middelen kon worden verkregen. De feiten bewijzen overduidelijk, dat een verdere uitbouw nodig is.

Sprekende over het werk van de raden voor kinderbescherming drong hij aan op sterke stimulering van het onderbrengen der kinderen in gezinnen en stond hij o.a. stil bij de achterstand die zich bij de raden voordoet.

3 december 1959 Conclusie van het verslag van het mondeling overleg dat door de commissie voor Justitie en voor de Volksgezondheid met de regering is gevoerd over de inbewaringstelling van het echtpaar Meulenbelt in een psychiatrische inrichting (5761)

Lamberts keurde het beleid van de regering in deze aangelegenheid goed. Waarom heeft het echtpaar geen klacht ingediend bij de justitie wegens onrechtmatige vrijheidsberoving, waarom de in hun ogen falende artsen niet aangeklaagd bij het medisch tuchtcollege en waarom heeft de raadsman deze stappen niet aan het echtpaar in overweging gegeven? Hij achtte de manier, waarop de raadsman het zeer deskundige en hoogstaande optreden van geachte psychiaters door het slijk heeft gesleurd zeer schadelijk voor het vertrouwen in de medische stand en de geestelijke gezondheid van ons volk.

23 december 1959 Verlenging van de termijn van sommige bezettingsmaatregelen (5764)

Samkalden drong met klem erop aan, dat de regering over de gehele lijn actief blijft om tot de afschaffing van het nog resterende bezettingsrecht te geraken.

31 mei 1960 Goedkeuring en uitvoering van de op 11 april 1960 tot stand gekomen overeenkomst inzake de verlegging van de personencontrôle naar de buitengrenzen van het Beneluxgebied (5934)

Mejuffrouw *Schilthuis* diende een tweetal amendementen in teneinde de rechtspositie van de vreemdeling te verbeteren. Een ervan werd, na te zijn overgenomen door de vaste commissie voor justitie, zonder hoofdelijke stemming aanvaard. Het andere kon zij intrekken, omdat de minister een nader onderzoek en overleg in Beneluxverband toezegde.

29 juni 1960 Wet op de dierenbescherming (3868)

Mejuffrouw *Schilthuis* slaagde erin om een van de wijzigingen door de regering, onder sterke druk van agrarische zijde in het oorspronkelijke wetsontwerp aangebracht, ongedaan te maken. Zij diende namelijk een amendement in om het verbod van couperen van staarten van paarden weer in de wet op te nemen, dat met 57 tegen 52 stemmen werd aangenomen.

6 juli 1960 Wijziging Loterijwet (5786)

Vrolijk leidde zijn opmerkingen over het wetsontwerp in met een uitvoerig historisch overzicht, waarin hij er o.m. aan herinnerde, dat bij de kabinetsformatie van 1956 de AR-ministers hun veto over een wettelijke erkenning van de voetbalpool hebben uitgesproken, dat in 1957 de aandrang van mejuffrouw Zeelenberg tot instelling van een staatscommissie om deze reden van de hand werd gewezen door de regering, maar dat een jaar later minister Samkalden in staat was, namens het kabinet, zich positiever ten opzichte van deze suggestie op te stellen. De commissie-Wiarda, daarna ingesteld, kwam in september 1958 met een compromisvoorstel, dat uitkwam op een maximumprijs van *f* 50.000,–. Een deel der commissie wilde echter niet verder gaan dan *f* 10.000,– en de AR-leden bleven néén zeggen tegen een wettelijke erkenning. Een ontwerp van wet kwam nog gereed onder het kabinet-Drees, maar kon niet meer worden ingediend bij de kamer en het ontwerp bleef liggen ook toen het interim-kabinet-Beel was opgetreden. In januari 1959 stelde de Hoge Raad de pools van KNVB en Caritas buiten de wet, waarna de toenmalige minister van Justitie, op grond van dezelfde loterijwet waarmede de Hoge Raad de pools in strijd had verklaard, vergunning verleende tot voortzetting van de KNVB- en de Caritaspool. Deze pools met onbeperkte hoofdprijs dankten dus hun bestaan mede aan de verantwoordelijkheid van zowel AR- als CH-minister. Bij de verkiezingen van 1959 werd door de KVP en de VVD duidelijk uitdrukking gegeven aan hun voorkeur voor een onbeperkte pool. Onder het vergunningstelsel namen de pools en vooral die van de KNVB een grote vlucht en kwam de Nederlandse sportwereld in de overtuiging te leven, dat de noden van de Nederlandse sport uit de pool gelenigd zouden moeten worden. Het kabinet-De Quay diende in november 1959 dit wetsontwerp in, dat het rapport van de commissie-Wiarda volgde, maar zonder toelichting de maximum hoofdprijs op *f* 25.000,– in plaats van op *f* 50.000,– stelde. Vrolijk kon vaststellen, dat er sinds het rapport-Wiarda verscheen, niets van excessen is gebleken en hij vond de voorgestelde regeling met haar beperkingen van hoofdprijs en inleg dan ook een betuttelarij van het Nederlandse volk, die ergerniswekkend aandoet. Het huidige kabinet schijnt vooral bezorgd te worden, wanneer het gaat om prijsvragen waaraan wordt meegedaan door mensen, die de weg tot de premieleningen en de speculaties niet zo gemakkelijk vinden. Maar veel belangrijker is, dat door het spelen in de pool de voetbalclubs hun taak beter kunnen vervullen, de jeugd kunnen toelaten die ze anders zouden moeten weigeren en elementaire voorzieningen kunnen treffen. Omdat andere middelen niet bereikbaar zijn en wij graag de hele amateuristische sportbeweging hierdoor gediend zouden willen zien, was zijn conclusie dat de beperkingen, die voortvloeien uit de politieke moeilijkheden binnen het kabinet, uit het wetsontwerp dienden te verdwijnen.

Tenslotte sprak hij zich uit voor de continuering van de situatie, waarin twee pools naast elkaar, met eigen bestemming van de gelden, werkzaam zijn en verklaarde hij, dat de fractie niet bereid was mee te doen aan het te verwachten spel van loven en bieden ten aanzien van de hoogte van een maximum prijs.

Kleywegt betoogde bijzonder huiverig te zijn voor een maximum prijs in de wet.

Deze vaststelling zal altijd een sterk willekeurig karakter dragen en als een onaanvaardbare bevoogding van de zijde van de overheid worden ervaren. Zijn voorkeur ging uit naar een systeem waarbij, door enige verlaging van het aantal te voorspellen wedstrijduitslagen, spreiding van de prijzen over meer personen regel en de toekenning van de hoofdprijs aan één persoon uitzondering wordt.

Vrolijk zag zijn amendement, waarbij werd voorgesteld de maximum prijs van buiten de wet vallende puzzels, prijsvraagjes e.d. te stellen op *f* 1.000,— in plaats van op *f* 200,—, door de Kamer aanvaard. Hetzelfde geschiedde met zijn amendement, dat de prijzenmaxima, gesteld voor loterijen waarvoor de vergunning door de gemeenten kan worden verleend, wilde verdubbelen.

Zijn veel belangrijkere amendement door hem ingediend tezamen met de heer Geertsema (VVD) beogend de bestaande situatie, waarbij aan twee instellingen vergunning voor het organiseren van een pool wordt verleend, te continueren, werd met 83 tegen 62 stemmen verworpen. Voor stemden de PvdA, de PSP, de communisten en 11 leden van de VVD. Vóór de stemming had minister Beerman aanneming van dit amendement — op een technisch onderdeel — onaanvaardbaar verklaard, waarna de heer Geertsema zijn naam onder het amendement terugnam en er toen toch voor stemde.

Zijn amendement om de maximum inzet te verhogen van een tot twee gulden trok hij in ten behoeve van een zelfde amendement-Berkhouwer (VVD), dat met zitten en opstaan werd aanvaard.

Nadat de regering bij nota van wijziging de maximum prijs op *f* 50.000,— had gebracht, sprak zij het onaanvaardbaar uit over een eventuele aanvaarding van een amendement van de heren Blaisse (KVP) en Berkhouwer (VVD), dat een onbeperkte hoofdprijs voorstelde. Het amendement werd daarna verworpen met 76 tegen 68 stemmen. Tegen stemden de ARP, de CHU, de SGP, 7 leden van de VVD en 44 leden van de KVP. Voor stemden de PvdA, de PSP, de CPN, 6 leden van de KVP en 11 leden van de VVD.

Het wetsontwerp werd met 76 tegen 68 stemmen aanvaard. Tegen stemden de PvdA, de AR (behalve de heer Biesheuvel), de SGP, de PSP, de CPN, 2 leden van de CHU en 1 lid van de VVD.

Vrolijk verklaarde voor de eindstemming, dat het afwijzen van twee pools en de afwijzing van een onbeperkte hoofdprijs voor ons een onaanvaardbare verantwoordelijkheid betekende.

BINNENLANDSE ZAKEN, BEZITSVORMING EN PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE (BEGROTINGSHOOFDSTUK V)

4 november 1958 Begroting van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie voor 1959 (5300)

Franssen verklaarde, dat hij een trieste indruk had gekregen van de lezing der begrotingsstukken. De wetgevende arbeid op het departement verloopt uiterst traag, de herhaaldelijk aangekondigde nieuwe Provinciale Wet en de algehele herziening van de gemeentewet zijn er nog steeds niet. Een duidelijk beleid ten aanzien van de gemeentelijke subsidiëring van de bouw van kerken blijft achterwege. In de benoeming van burgemeesters kon Franssen heel weinig lijn ontdekken: in vele gemeenten waar de PvdA de sterkste positie inneemt, b.v. Diepenheim, Middelburg, wordt niet een socialist tot burgemeester benoemd, terwijl men deze maatstaf wel aanlegt, als zij ongunstig voor de PvdA uitvalt.

Uitvoerig besprak Franssen de vele moeilijkheden op het gebied van de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten. Vele gemeenten lopen financieel vast,

er is een verwarde toestand aan het groeien. Krachtig bestreed Franssen de opvatting van de Minister, dat er in afwachting van de aangekondigde nieuwe regeling van de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten geen verlenging van de oude regeling nodig zou zijn, men zou dan op dit punt een hoogst bezwaarlijk wetloos tijdperk krijgen. Franssen diende een motie in, om zijn standpunt kracht bij te zetten, welke hij weder introk toen de Minister aan het eind der debatten toezegde met een wetsvoorstel tot verlenging der bestaande regeling te komen, terwijl de voordelen der nieuwe regeling met terugwerkende kracht zouden gelden.

Voorts uitte Franssen kritiek op een ministeriële circulaire, waarin op een 'ombuiging van de stijgende lijn der gemeentelijke uitgaven' werd aangedrongen, alsof de stijging van het bevolkingscijfer geen noodzakelijke verhoging der uitgaven met zich meebracht. Moeten de gemeenten soms hun verzorgingspeil verlagen? Tenslotte wees Franssen op de noodzaak de gemeenten in de ontwikkelings- en probleemgebieden extra te helpen, in de geest van de door de Kamer aanvaarde motie van A. Vermeer. Op het ogenblik is de toestand, door het ontbreken van iedere coördinatie tussen de activiteiten der verschillende departementen zó, dat allerlei voorgenomen en goedgekeurde werken om het klimaat in die gebieden te verbeteren, niet door kunnen gaan, omdat de gemeenten hun aandeel in de kosten niet kunnen opbrengen. Franssen diende een motie in, waarin de regering werd uitgenodigd in dergelijke gevallen subjectieve verhogingen der algemene uitkering toe te staan. Deze motie werd door de Kamer aangenomen, evenals een motie van de heer Smallenbroek (ARP), welke door Franssen was ondersteund, en die aandrong op de uiteindelijke instelling van een ontwikkelingsfonds tot verbetering der financiële positie van de gemeenten in die gebieden.

Boekhoven besprak de vraagstukken van de politie. Er heerst een chronisch personeelstekort. Tegenover het steeds voortdurende tekort aan mankracht staat een voortdurend groeiende omvang van de taken. Er is een noodsituatie ontstaan in een aantal gemeenten; de gezamenlijke verantwoordelijkheid eist, dat met kracht nieuwe wegen worden gezocht om tot een oplossing te komen. Het is niet nodig, dat de minister eerst een oriënterend onderzoek instelt. Boekhoven deed zelf een aantal suggesties tot verbetering, die voor een groot deel betrekking hadden op het aantrekkelijker maken van het politie-ambt, waardoor ook de werving betere resultaten zou kunnen opleveren.

Blom behandelde de ambtenarenzaken en de pensioenen. Hij gaf uiting aan zijn ernstige teleurstelling over het feit, dat het georganiseerd overleg nog steeds niet behoorlijk was geregeld. Wat wij dringend nodig hebben is een georganiseerd overleg, waarin de regeringsdelegatie bevoegdheid tot handelen en onderhandelen heeft en zo tot resultaten kan komen. De wijze waarop met het huidige onvolkomen overleg wordt te werk gegaan, is nog betreurenswaardiger, verklaarde Blom, die dit aan de hand van voorbeelden aantoonde. Verder uitte Blom zijn ontevredenheid over het uitblijven van een wetsvoorstel tot wijziging van de pensioenwet. Hij had de indruk, dat de regering het werk van de staatscommissie nog eens wilde overdoen.

Er is destijds een foutieve beslissing genomen door de eenzijdige verhoging der topsalarissen. Nu heeft een salariscorrectie plaats gevonden voor de lagere en middelbare ambtenaren, maar de Minister moet begrijpen, dat hier slechts voor een beperkt deel is rechtgedaan. Het overleg over een volledige correctie is echter weer vastgelopen. Toen Blom van de Minister te horen kreeg, dat de voorstellen der organisaties hieromtrent nog niet eens officieel ter kennis van het Kabinet waren gebracht, diende hij een motie in, waarin op voortzetting der onderhandelingen op basis van de voorstellen der samenwerkende centrales van overheidspersoneel werd

aangedrongen. Deze motie werd echter met 78 tegen 51 stemmen verworpen (de rechterzijde en de VVD stemden tegen).

Den Uyl uitte zijn waardering voor de wijziging in het standpunt der Regering, waardoor er meer openbaarheid zal komen van de beraadslagingen der Sociaal-Economische Raad over het vaststellen van door de Regering gevraagde adviezen. Den Uyl wees op het grote belang van de openbaarheid dier beraadslagingen. Geheimzinnigheid maakt de SER machtiger dan zij in een parlementaire democratie zou behoren te zijn. Openbaarheid zal er voorts toe leiden, dat de leden van de SER, zowel de Kroonleden als de vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties de mogelijkheid krijgen publiekelijk verantwoording af te leggen over hun adviezen. Ook zal de Kamer de betekenis der adviezen beter kunnen beoordelen, wanneer zij volledig van de beraadslagingen kan kennis nemen.

Verder besprak Den Uyl de stilstand in de verdere uitbouw van de PBO.

7 juli 1959 Wijziging van hoofdstuk V der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1958. Toeslagen aan gepensioneerden ten laste van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (5415)

Blom verklaarde o.m., dat de beperking van de pensioenen wegens het gelijktijdig genieten van het bodempensioen der AOW slechts blijvend kon worden gemotiveerd, indien men komt tot het waardevaste ambtenarenpensioen.

7 juli 1959 Wijziging van de Wet op de lijkbezorging (5237)

Scheps ging uitvoerig in op de voorgeschiedenis, de wet van 1955. Hij stelde, dat de Partij van de Arbeid, hoewel voorstandster van een volledige gelijkstelling in rechten van degenen, die voorstander zijn van crematie met de anderen, de wet van 1955 had aanvaard omdat

1. zij een aanzienlijke verbetering betekende;
2. de staatscommissie, waarin voorstanders van de crematie waren opgenomen, éénstemmig tot een dergelijke regeling had geadviseerd;
3. de crematieverenigingen verzocht hadden het wetsontwerp te aanvaarden (welk verzoek zij plotseling hadden ingetrokken toen Oud zich bij de openbare behandeling tegen de wet keerde omdat deze op een compromis gebaseerd was).

Scheps verklaarde zich vóór het onderhavige wetsontwerp, omdat een aantal leemten in de wet van 1955 werden opgevuld. Hij wees echter op de inconsequente houding van de huidige Minister, lid van de VVD. De VVD had zich in 1955 tegen het ontwerp gekeerd, omdat op het gebied van de geestelijke vrijheid een compromis uit den boze zou zijn. In het verkiezingsprogram van de VVD komt de eis voor: 'Herziening van de wet op de lijkbezorging, opdat gelijk recht worde verschaft aan de voorstanders van de crematie en die van begraven.' Wat doet nu deze Minister? Hij neemt dit wetsontwerp in verdediging, dat een bevestiging is van het door zijn partij zo fel afgewezen compromis, sterker nog, hij doet uitdrukkelijk een beroep op dat compromis om de suggestie (afkomstig van Scheps zelf) af te wijzen, dat de ambtenaar van de burgerlijke stand de bevoegdheid zou krijgen een verklaring betreffende crematie in ontvangst te nemen. Tenslotte stelt hij niets in het vooruitzicht wat op een verwezenlijking van het laatste urgentieprogram van zijn eigen partij zou gelijken.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

14 oktober 1959 Toepassing Wet op de noodwachten (5445)

Wierda bestreed de inlijving bij de noodwachten van de dienstplichtigen, die reeds 3 tot 4 jaar in Indonesië hadden gediend. Deze mensen hebben reeds zware

offers gebracht en het is niet rechtvaardig hun opnieuw zware lasten op te leggen. Het is ook niet nodig dit te doen. De Regering kan een beroep doen op een groot aantal buitengewoon dienstplichtigen en eveneens op een groot aantal gewoon dienstplichtigen zonder mobilisatiebestemming, die niet in Indonesië hebben gediend. Wierda diende een motie in waarin werd verklaard dat de Indonesië-veteranen niet verplicht zouden mogen worden bij de noodwachten te dienen. De motie-Wierda werd met 72 tegen 48 stemmen verworpen. Daarna stemde de fractie tegen het wetsontwerp, niet omdat zij bezwaren had tegen de organisatie van de 'Bescherming Burgerbevolking', maar wel omdat de Wet op de Noodwachten niet rechtvaardig werd toegepast.

11 november 1959 Begroting van Binnenlandse Zaken voor 1960 (5700)

Franssen klaagde er over, dat er door de Kamerontbinding een aantal belangrijke zaken is blijven liggen, waarin de Minister met de grootste spoed een beslissing moet nemen. Hij noemde o.a. de bestuursvorm der grote gemeente, de decentralisatie en de financiële positie der gemeenten. In de grote gemeenten is het noodzakelijk de belangstelling van de bevolking voor het bestuur in sterkere mate dan thans te trekken. Franssen was het met het decentralisatiestreven van de Minister eens, doch had de indruk, dat de regering het afstoten van rijkstaken aan gemeentebesturen voornamelijk nastreeft, om de overheidsuitgaven voor noodzakelijke doeleinden te verlagen. De regering zal spoedig een eind moeten maken aan de verwarde toestand, die er bestaat bij de subsidiëring van kerkenbouw. Tenslotte besprak Franssen uitvoerig de financiële verhouding tussen rijk en gemeente, waarbij hij o.m. verlangde dat ook in het jaar 1960 op de normale wijze subjectieve verhogingen aan de gemeenten zouden worden verstrekt.

Blom constateerde, dat de Minister op de meeste vragen een onduidelijk of een onbevredigend antwoord gaf. Ondanks 's Ministers belofte, dat de ambtenaren bij de loonsverhoging niet achteraan zouden komen, maar gerust voorop mochten lopen, is er nog altijd niets voor hen gedaan.

Blom protesteerde tegen het feit, dat de regering, zonder het georganiseerd overleg er in te kennen, de koppeling tussen de ambtenarensalarissen en de lonen in de metaalnijverheid had los gelaten. Hij oefende scherpe kritiek op het traineren van de noodzakelijke algemene wijziging der pensioenwetgeving. Ook drong hij met kracht aan op de invoering van het waardevast pensioen. Ondanks al zijn beloften was de minister nog niet gekomen met de zo noodzakelijke reorganisatie van het georganiseerd overleg. Tenslotte besprak Blom nog een aantal vraagstukken van de Bescherming Burgerbevolking en het tekort aan politiepersoneel.

29 maart 1960 Begroting van Nederlands Nieuw-Guinea voor 1959 en verslag van de parlementaire missie naar Nieuw-Guinea in 1957 (5364, 4191, 5164 en 5818)

De Kadt verklaarde, dat als het de Regering ernst is met haar opvatting, dat wij alleen in Nieuw-Guinea zijn ter wille van de Papoea's en dat wij streven naar zelfbeschikking van de Papoea's, wij een termijn moeten stellen. Zowel de internationale situatie als de groeiende en begrijpelijke ontevredenheid in Nieuw-Guinea zelf maken het stellen van een termijn noodzakelijker dan ooit. Tien jaren is daarvoor stellig een maximum. Wij moeten dit alles niet op Hollands-perfectionistische wijze doen, met de Hollandse slag, want dan zal opnieuw blijken, dat die Hollandse slag een slag ernaast is. Wij moeten tevreden zijn als de bevolking van Nieuw-Guinea op haar eigen manier, aangepast aan de omstandigheden van het land, kan organiseren en besturen. Er moet zo spoedig mogelijk een Nieuw-Guinea-raad komen, waarin de politiek-mondige Papoea's de belangrijkste rol spelen. De samenwerking

met Australië mag er niet toe leiden, dat wij de ontwikkeling naar zelfbeschikking op de lange baan schuiven. De Kadt oefende nog kritiek op het autocratische optreden van gouverneur Platteel en wees het plan om een aantal Keiezen naar Nieuw-Guinea over te brengen, met kracht van de hand.

Patijn stelde, dat de Regering alle krachten moet inspannen om de onderwijsmogelijkheden in Nieuw-Guinea zo snel mogelijk te verbeteren, teneinde de zelfstandigheid van de bevolking te bevorderen. Terwille van de vrijheid van keuze dient er geleidelijk in Nieuw-Guinea ook openbaar onderwijs te ontstaan. Patijn had scherpe kritiek op de gang van zaken (onder minister Helders) met het verlenen van subsidie aan de r.k. primaire middelbare school, die ten onrechte in Hollandia was gevestigd. Op grond van de cijfers kwam hij tot de conclusie, dat er een achterstand was in de mogelijkheid tot het volgen van middelbaar onderwijs voor protestantse leerlingen; hij verlangde van de Regering dat zij in haar subsidiebeleid gelijke kansen op voortgezet onderwijs zou scheppen voor alle groepen.

Wierda besprak eerst de censuurkwestie. Hij achtte het juist, dat de schuldigen streng waren gestraft, al vond hij, dat de meest-verantwoordelijken, die intussen gepensioneerd zijn, er gemakkelijk van af gekomen waren. De diepere oorzaak van de schending van het briefgeheim ligt echter in de ondemocratische sfeer, die in Nieuw-Guinea heerst. Zo spoedig mogelijk moet er een vrije, verantwoordelijke pers komen in dat land. Vervolgens besprak Wierda een aantal ambtenarenkwesties. Alle daar aanwezige ambtenaren, zowel de zgn. lokale krachten als de uit Nederland uitgezonden ambtenaren zouden moeten worden samengebracht in een bijstandskorps met een Nederlandse rechtspositie. Tenslotte besprak hij de defensie van Nieuw-Guinea, hij drong aan op de oprichting van een Papoea-politie-bataljon en informeerde naar de juistheid van berichten dat de 'Karel Doorman' met straaljagers naar Nieuw-Guinea zou worden gezonden. Wierda keurde een dergelijk plan af. Het zou ten koste gaan van de NAVO. De internationale politiek is bovendien een veel werkzamer middel tegen eventuele aanvallen dan versterking van onze militaire positie in Nieuw-Guinea.

Burger nam het woord om de Minister een verklaring te vragen van het juist ontvangen telex-bericht uit Australië, dat de 'Karel Doorman' met 2 onderzeebootjagers voor een vlagvertoonreis naar het Verre Oosten en Nieuw-Guinea zou vertrekken. Blijkbaar is de 'Karel Doorman' niet zo onmisbaar voor de NAVO als de Regering altijd gezegd heeft. Scherp kritiseerde Burger het feit, dat de Kamer overal buiten gehouden was ondanks op dit punt gemaakte afspraken. Onze militaire uitgaven voor Nieuw-Guinea overtreffen steeds meer wat wij aan de ontwikkeling van dat gebied ten koste leggen. De internationale gevolgen van de voorgenomen maatregel zullen ons veel meer schade dan voordeel opleveren. Burger deed een ernstig beroep op de Regering om prestige-overwegingen op zij te zetten en op haar besluit terug te komen.

ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK VI)

21 oktober 1958 Wijziging van de Leerplichtwet (5073)

Mevrouw *Heroma-Meilink* stemde van harte in met deze wijziging, waardoor het landbouwverlof uit de wet op de leerplicht verdwijnt en voorts leerlingen van 14 jaar de klas zullen moeten afmaken waarin zij op hun veertiende verjaardag zitten. Zij sprak de hoop uit, dat binnen afzienbare tijd de leerplichtverlenging voor alle kinderen in de Kamer aan de orde zal worden gesteld. Een algehele verlenging van de leerplicht zal betekenen, dat men onderwijsvoorzieningen moet

gaan treffen voor de groep van kinderen (in 1956 omvattend 19% van het totaal) die thans na het volbrengen van de leerplicht geen enkele vorm van onderwijs meer krijgt. Verreweg het grootste deel van deze groep zal op den duur gaan bestaan uit kinderen met leermoeilijkheden, uitgesproken zwakbegaafden en b.l.o.-leerlingen. Tot de minder begaafden zullen evenzeer de leerlingen waar deze wetswijziging over gaat behoren. Zij staan met hun 14e levensjaar en hun geringe capaciteiten of leermoeilijkheden het onderwijs en zichzelf in de weg. Stimulering van nieuwe onderwijsvormen is hiervoor nodig.

Zij vroeg de bijzondere aandacht van de Minister voor de toelating van deze leerlingen tot het v.g.l.o., het primair nijverheidsonderwijs voor meisjes en de l.t.s., en pleitte ervoor om een aantal van deze scholen, die niet geoutilleerd zijn om deze groep werkelijk goed op te vangen, de middelen ter beschikking te stellen om van dit onderwijs voor deze kinderen iets te maken.

26 november 1958 Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor 1959 (5300)

Na de leegte te hebben vermeld, die vooral bij de behandeling van de onderwijs begroting ontstaan is door het overlijden van Van Sleen, stelde *Kleijwegt* vast dat, zeker nu het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs is ingediend. de Minister toch moeilijk een tekort aan wetgevende arbeid kan worden verweten. De duidelijk zichtbare nood van ons onderwijs komt tot uitdrukking in te weinig schoolgebouwen, waaronder er dan nog te veel slechte zijn, en te weinig leerkrachten, waaronder teveel onbevoegden en te onvolkomen opgeleiden.

Daarnaast is er een minder duidelijk zichtbare nood en hiervan noemde hij de gebrekkige wijze, waarop wij karakter en intellect in onze maatschappij opsporen, het tekort aan differentiatie in ons onderwijs samenhangend met het zittenblijversprobleem, en het vraagstuk van de creatieve bezigheid.

Hij bepleitte voorts uitbreiding van de inspectie voor het kleuteronderwijs en verbetering van de daar geldende pensioenregeling; hij toonde zich een uitgesproken voorstander van een driejarige opleiding voor de A-akte gevolgd door een eenjarige opleiding voor de B-akte en hij meende aandacht te moeten vragen voor de gedachte om de kleinere opleidingsscholen voor kleuterleidster op te nemen in de kweekscholen voor onderwijzers.

Hij maakte tenslotte als de mening van de fractie kenbaar, dat het onaanvaardbaar is, dat een deel van de generatie die op 1 september 1959 voortgezet onderwijs wenst te ontvangen, geen plaats zal krijgen op de scholen, waarop zij recht heeft, omdat gebouwen en leerkrachten ontbreken.

Een door hem ingediende motie, waarin de Regering wordt uitgenodigd de salariëring der kleuterleidsters op korte termijn in de Bijzondere Commissie voor Georganiseerd Overleg aan de orde te stellen, werd met algemene stemmen aangenomen.

Tans begon met zijn verheugenis uit te spreken over de indiening van het wetsontwerp tot regeling van het voortgezet onderwijs. Sprekende over de zorgwekkende situatie bij het voortgezet onderwijs, wees hij er op, dat medio september 1958 bijna 2000 lessen niet gegeven konden worden, wegens gemis aan docenten en lokalen, 23,5% van de lessen werd door onbevoegden gegeven, het aantal onbevoegde leraren zal ongeveer 29% bedragen, dat wil zeggen 2300, een aantal dat tot 3600 zal stijgen in 1961 volgens de ramingen van de Minister.

Hij miste bij het lerarentekort gedachten om het hoofd te bieden aan de noodsituatie, waarmee op korte termijn rekening moet worden gehouden. Hij deed een aantal concrete suggesties om tot verbetering te komen.

Het zich al twee jaar voortslepende conflict over de salarissen moet onder deze omstandigheden als bijzonder ongelukkig worden gekenschetst. De gang van zaken op dit gebied heeft de stemming in de onderwijswereld totaal bedorven. Hij deed een klemmend beroep op de Minister het daarheen te willen leiden, dat de weg naar een opnieuw om de tafel gaan zitten alsnog zou worden ingeslagen.

In de replieken kwam Tans terug op de noodsituatie van het voortgezet onderwijs. Hij pleitte voor een nieuwe enquête voor het gehele voortgezette onderwijs op korte termijn, waardoor de Minister tijdig een overzicht zou kunnen krijgen van de zwakke plekken en hij kan nagaan in hoeverre zijn bemoeienis daarmede noodzakelijk zal zijn. Hij onderstreepte voorts nog eens dat de grote activiteit van de leraren en de organisaties vooral een gevolg is van de in het salarisbeleid tot uiting komende miskenning van hun werk en van hun taak.

Mevrouw *Heroma-Meilink* begon met enkele opmerkingen over de salariskwestie bij het lager nijverheidsonderwijs. Zij noemde het een onacceptabele zaak, dat een eenmaal overeengekomen regeling bijna twee jaar lang niet wordt nagekomen.

Zij deelde mede, dat de fractie van mening was, dat er bij deze begroting een duidelijke uitspraak dient te worden gedaan in die zin, dat een wijziging van het Salarisbesluit Lager Nijverheidsonderwijs tot stand zal komen vóór 1 januari 1959.

Een door haar ingediende motie van deze strekking werd met algemene stemmen aanvaard.

Vervolgens stond zij stil bij de noodzaak van vakscholing en opleiding in verband met de voortgaande industrialisatie. Zij achtte het een dwingende noodzaak, dat het bedrijfsleven het als een plicht gaat zien om aantallen van zijn beste krachten af te staan voor het onderwijs en ze aldus de gelegenheid te geven een opleiding tot leerkracht te volgen. Zij deed vervolgens een aantal concrete suggesties aan de hand om enige verbetering in de bestaande tekorten te brengen.

Aan het slot van haar betoog stond zij stil bij de sombere nijverheidsonderwijssituatie voor jongens en meisjes, waar ruim 5000 jongens de toegang tot de lagere technische school wegens gebrek aan plaatsruimte moest worden geweigerd. Met inspanning van alle krachten dient te worden voorkomen, dat deze generatie van kinderen de kleinst denkbare kansen voor haar ontwikkeling krijgt.

Stufkens wees erop, dat er een groeiende bezorgdheid bestaat dat ons hoger onderwijs niet klaar zal zijn, wanneer over 5 of 6 jaar naast het nu reeds te constateren toenemend verlangen naar hoger onderwijs de geboortegolf '45/'46 merkbaar zal worden.

Aanhakend bij het feit, dat slechts 1% van het aantal arbeiderskinderen studeert, moest hij opnieuw vaststellen, dat wij nog ver verwijderd zijn van de toestand, waarbij hoger onderwijs voor allen gelijkelijk toegankelijk is op basis van ieders verdiensten. De afschaffing der collegegelden dient aan de orde te komen, maar wij geraken hier in een veel wijder vraagstuk, nl. van de eisen, die de structuurverandering van de maatschappij stelt aan ons hoger onderwijs.

De technische ontwikkeling, die stormachtig verloopt, betekent, dat wij voor onze toekomst ervan afhankelijk zullen zijn of de generatie van ingenieurs en leidinggevenden werkelijk gevormd de maatschappij zullen gaan leiden. Niet alleen een degelijke vakwetenschappelijke kennis zal nodig zijn, de geesteswetenschappen zullen niet in het gedrang mogen komen. Universitair avondonderwijs zal academische vorming voor hen die eerst op latere leeftijd mogelijkheid tot of verlangen hiernaar hebben, mogelijk moeten maken. Wij staan in de praktijk van het hoger onderwijs nog pas aan het eerste begin van het de studenten bijbrengen van maatschappelijke verantwoordelijkheid. De groeiende Europese integratie stelt de universiteiten en hogescholen voor nieuwe taken.

Vrolijk besteedde allereerst aandacht aan de zaken van de lichamelijke opvoeding en de sport. Hij herinnerde aan de het vorig jaar door de Kamermeerderheid verworpen motie-Stufkens en stelde vast dat ook in andere politieke partijen thans een toenemende belangstelling voor sport en lichamelijke opvoeding valt waar te nemen en de motie-Stufkens tevens de directe stoot heeft gegeven tot de opstelling van een sportnota door het Nederlands Olympisch Comité.

De weinig overtuigende wijze waarop de Staatssecretaris reageerde op de door hem uitgeoefende aandrang de sportnota thans spoedig te doen verschijnen, bracht Vrolijk ertoe een motie in te dienen waarin de Regering werd uitgenodigd een dergelijke nota tijdens het lopende zittingsjaar in te dienen. De motie werd met 55 tegen 47 stemmen verworpen. Vóór stemden behalve de PvdA, de VVD en de communisten. Met betrekking tot de jeugdvorming en de volksontwikkeling stelde hij, onder erkenning van het vele dat sinds de bevrijding werd tot stand gebracht vast, dat de materiële waardering die de activiteiten op deze gebieden in het geheel van het regeringsbeleid krijgen, bepaaldelijk onvoldoende is aangepast aan de gegroeide inzichten.

Ook stond hij stil bij enkele onderwerpen op het terrein van radio- en televisie. Financiering van de wereldomroep uit de normale luisterbijdragen achtte hij onjuist; voorts laakte hij de weigering van de Staatssecretaris, te komen tot publicatie van de adviezen, die hem hebben bereikt inzake de commerciële televisie en drong hij aan op het scheppen van de mogelijkheid de minder draagkrachtigen vrijstelling te verlenen van de betaling van kijkgelden.

Willems behandelde de Oudheidkunde en Natuurbescherming en de Kunsten. Hij illustreerde zijn opvatting dat zowel in de kringen van de kunstenaars als vooral in de kringen van degenen die bij de kunsten zijn betrokken, terecht gevoelens van onrust bestaan aan de hand van een aantal concrete voorbeelden waarbij onder meer ter sprake kwamen de gebreken in de statistische informaties die ons ten dienste staan, de afwijzing van de vrijstelling van omzetbelasting voor culturele manifestaties, de positie van het Nederlands Ballet en de geringe Rijkssubsidie voor de instellingen van muziekvakonderwijs.

Hij besprak de weigering van subsidie aan het tijdschrift 'Tirade' en vroeg om een hernieuwde overweging van dit subsidie. Veel waardering had hij voor het werk van de toneelgroep 'Studio', die onder meer voorziet in de behoefte aan toneelvoorstellingen in kleinere plaatsen en waarvoor in de 'randprovincies' dan ook subsidieregelingen bestaan. Hij achtte het de hoogste tijd, dat de Rijksoverheid hier ook iets gaat doen.

De opheffing van de prijsbeheersing voor de niet-landbouwgronden heeft ook de prijs van woeste gronden — vaak belangrijk voor de wetenschap en als reservaatgebieden — doen oplopen. Verhoging van het voor aankoop beschikbare bedrag achtte hij dan ook geboden.

3 december 1958 Onteigening in het belang van de natuurbescherming (4543)

Van der Goes betuigde zijn instemming met dit wetsontwerp dat een einde maakt aan de sinds 1957 bestaande situatie dat niet onteigend kan worden ten bate van de natuurbescherming. Hij drong er bij de Regering voorts met klem op aan nu eindelijk eens uitvoering te geven aan de al uit 1928 daterende voornemens om tot een natuurbeschermingswet te komen. De groeiende vrijetijdsbesteding alsmede de wetenschapsbelangen maken grote spoed thans wel zeer noodzakelijk.

10 februari 1959 Interpellatie Vrolijk naar aanleiding van het besluit ten aanzien van de zendtijd voor radio en televisie, welke in verband met de komende verkiezingen aan politieke partijen zal worden toegewezen

Vrolijk bracht met name bezwaren naar voren tegen de voorwaarden die de Regering aan de TV-zendtijdmachtigingen voor de politieke partijen had verbonden. Deze kwamen erop neer dat de politieke partijen alléén gesproken woord zouden mogen brengen. Principieel achtte hij deze beperking geheel misplaatst en een typisch staaltje van overheidsbedilzucht. Het leek hem voorts niet erg waarschijnlijk dat technische overwegingen de beperkingen nodig zouden maken.

De Regering haalde bakzeil door te verklaren dat de aanvankelijk gestelde beperkingen ten aanzien van de vormgeving van de televisieuitzendingen geheel zouden vervallen.

17 februari 1959 Wijziging van de Hoger-Onderwijswet betreffende de toelating van onderwijzers en bezitters van middelbare akten tot universitaire examens (4963)

Kleijwegt bestreed allereerst uitvoerig de bezwaren die, in het adres van 23 hoogleraren in de psychologie en pedagogie, waren ontwikkeld tegen de toelating tot de universitaire examens in deze beide studierichtingen van degenen die een volledige onderwijzersopleiding hebben gevolgd. Vervolgens leverde hij een pleidooi voor een uitbreiding van de studiemogelijkheden van de volledig bevoegde onderwijzer met sociologie en aardrijkskunde. Een amendement dit beogende werd door hem ingediend. Het werd met 49 tegen 45 stemmen verworpen. Ook bepleitte hij de toelating van deze onderwijzers tot de universitaire examens in de zevende faculteit.

17 februari 1959 Wijziging van de Hoger Onderwijswet betreffende de toelatingsrechten, verbonden aan de eindexamen-getuigschriften van de afdelingen A en B van een gymnasium

Stufkens verklaarde te kunnen instemmen met de toelating van A-leerlingen tot de examens in de medische faculteit, en eveneens met de toelating van de B-leerlingen, met uitzondering van hen die klassieke letteren willen gaan studeren, tot de literaire faculteit. De toelating van B-leerlingen tot de theologische faculteit was voor hem en ook voor een aantal andere leden van de fractie onaanvaardbaar. Juist de theoloog, zo betoogde hij, zal kennis moeten dragen van de geestelijke structuur van de wereld waarin het evangelie is geboren, zonder dat heeft hij bovendien geen mogelijkheid om zich in de geestelijke strijd der eeuwen een klaar inzicht te verwerven.

Tans zette uiteen waarom hij en een belangrijk deel van de fractie, het door Stufkens ingenomen afwijzende standpunt met betrekking tot de toelating van B-leerlingen tot de theologische studie, niet kon delen. Ongetwijfeld ontvangt de A-leerling meer cultuurhistorische scholing. Maar in het kader van de groeiende tendens naar meer hulp en leiding, zeker van de aankomende student bij het hoger onderwijs, past het streven tot aanvulling van de feitelijke kennis van de beginnelingen. Hij achtte het niet juist om de studie in de theologie voor B-leerlingen totaal onmogelijk te maken.

Een amendement-Versteeg (AR), dat het ook door Stufkens gelaakte element van het wetsontwerp beoogde weg te nemen, werd met 72 tegen 29 stemmen aanvaard.

18 februari 1959 Wijziging van de Lager Onderwijswet 1920 (4820)

Kleijwegt was de woordvoerder van de fractie bij de behandeling van dit wetsontwerp dat de mogelijkheid wil openen geleidelijk een lagere leerlingenschaal in

te voeren. Hoewel hij dankbaar was voor de poging, moest hij toch ernstige kritiek laten horen. Zo zou hij er sterk de voorkeur aan hebben gegeven als de leerlingenschaal waar men naar toe wil werken, thans reeds in de wet zou zijn opgenomen met vermelding tevens van de datum waarop deze schaal zou moeten zijn bereikt.

Voorts achtte hij het, gelet op de zeer grote klassen – in enkele gevallen komen er zelfs klassen met méér dan 60 leerlingen voor onder de huidige 45-schaal – noodzakelijk dat er een aanvullende maatregel wordt getroffen ter bepaling van het klassemaximum.

Een hiertoe strekkend amendement – waardoor bij algemene maatregel van bestuur een regeling zou worden vastgesteld die in bepaalde gevallen recht zou geven op een z.g. boventallige onderwijzer, werd door hem ingediend, maar met 53 tegen 48 stemmen verworpen.

14 oktober 1959 Wijziging van de Middelbaar Onderwijswet en de Hoger Onderwijswet (4903)

Tans deed een succesvolle poging tot voorkoming van een belangrijk gedeelte van de financiële moeilijkheden waarvoor de gemeenten, bij ongewijzigde aanvaarding van dit wetsontwerp – dat de gemeenten tegemoetkomt in de bekostiging van het zich sterk uitbreidende gemeentelijk v.h.m.o. – toch nog zouden worden geplaatst bij de stichting van scholen. Zijn amendementen werden zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

15 oktober 1959 Archiefwet 1959 (4549)

Vermooten betuigde zijn instemming met dit wetsontwerp. Hij vroeg bijzondere aandacht voor het nijpende vraagstuk van het archiefpersoneel. Er bestaat een duidelijk gebrek aan geschoold archiefpersoneel en een van de oorzaken is stellig de te lage waardering van de functie van deze ambtenaren. Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

26 november 1959 Begroting van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor 1960 (5700)

Tans leverde een pleidooi om de weg naar het onderwijs van allerlei soort vrij te maken voor allen. Hij wees voorts erop, dat de zo belangrijke sector van het hele voortgezet onderwijs zich in een bijzonder netelige situatie bevindt. Behalve het ruimteprobleem en het docententekort zijn het vooral de structurele gebreken, die de aandacht verdienen. Hierbij noemde hij o.m. de gebrekkige selectie, het overladen en starre programma, de te intellectualistische instelling en de te grote klassen. Wij moeten de moed hebben te erkennen, dat wij met ons voortgezet onderwijs achterop zijn geraakt. Hij vond het dan ook bijzonder zorgwekkend, dat de z.i. grootse poging van de minister om met een nieuwe regeling voor het gehele voortgezet onderwijs deze sector weer in een modern kader te passen door de helft van de partijen, waarop dit kabinet steunt, afwijzend is ontvangen, waarbij de onderwijsvernieuwing, het centrale aspect ervan, geheel naar de achtergrond is gedrongen. Hij besteedde voorts aandacht aan het onbevoegdenprobleem bij het v.h.m.o. en aan de scholenbouw en besloot zijn betoog met te benadrukken, dat enorme verhogingen van uitgaven in de sector van het onderwijs noodzakelijk zullen zijn. Hij betwijfelde of dit, gezien de aandrang tot beperking der overheidsuitgaven, onder deze regering zal zijn te verwezenlijken.

Mevrouw *Tellegen-Veldstra* vroeg in het kader van de noodzakelijke onderwijsvernieuwing o.m. de aandacht voor de pedagogische centra, de academie voor expressie door woord en gebaar, het esperanto-onderwijs in de hoogste klassen van

de lagere school en de vernieuwing van het handwerkonderwijs. Voorts besprak zij een aantal vraagstukken op het terrein van het kleuteronderwijs, waarbij zij o.m. pleitte voor een drie-jarige A-opleiding en een pensioenregeling voor oud-kleuterleidsters.

Vermooten besteedde aandacht aan enkele vraagstukken van het hoger onderwijs. De te verwachten sterke groei van het aantal studenten maakt het dringend nodig de wetenschappelijke staven regelmatig uit te breiden en de positie van de stafleden, inclusief hun financiële positie, te verbeteren. Voorts bepleitte hij het treffen van voorzieningen op korte termijn ter vermindering van het zeer grote tandartsentekort.

Schurer, sprekende over jeugdvorming en volksontwikkeling, wees op de neiging om ook op dit terrein de verschillen binnen onze volksgemeenschap te accentueren in plaats van het samengaan te bevorderen. Hij bepleitte een betere subsidieregeling voor het volksontwikkelingswerk in internaatsverband, voor de jeugdbibliotheken ten plattelande en de volksdans. Tenslotte vroeg hij opheldering over het standpunt van de regering t.a.v. de commerciële televisie.

Willems bestreed het streven van de overheid om van de Haagse en Nederlandse Comedie enkelvoudige gezelschappen te maken, omdat hij vreesde, dat hierdoor het platteland toneelvoorstellingen van het tweede plan zal gaan krijgen en de totale toneelcultuur er niet door zal worden gediend. Hij toonde zich voorstander van een titelbescherming der architecten en uitte zijn bezorgdheid erover, dat ongeveer de helft van onze molens onvoldoende wordt onderhouden.

Wijziging van de Wet op het kijkgeld (5748)

Vrolijk kon met dit wetsontwerp instemmen. De verhoging van het kijkgeld is nodig om de bestaande financiële moeilijkheden althans ten dele weg te nemen. Hij greep deze gelegenheid aan om kenbaar te maken, dat de staatssecretaris er goed aan zou doen terug te komen op zijn beslissing, de uitzending te verbieden van de film Kringloop, die voorlichting beoogt te geven over het sexuele vraagstuk.

26 mei 1960 Voorziening in de behoefte aan onderwijzers en vakonderwijzers bij het u.l.o. (5860)

Kleywegt achtte de situatie bij het u.l.o. niet zó ongunstig, dat thans reeds zou dienen te worden overgegaan tot het aanstellen van volledig onbevoegden. De aanwezige leden van de fractie verzochten dan ook bij de stemming aantekening, dat zij geacht wensten te worden tegen het onderdeel te hebben gestemd, dat hiertoe de mogelijkheid opent. Een tweetal door Kleywegt ingediende amendementen van meer technische aard werd door de Kamer aanvaard. Hij ontvouwde voorts enkele gedachten over de wijze, waarop tot een vergroting van het aantal bevoegden zou kunnen worden gekomen en besteedde tenslotte uitvoerig aandacht aan de nog altijd bestaande noodsituatie bij het lager onderwijs in bepaalde delen van ons land en met name in Zeeland. Meer vrijstellingen of uitstel van militaire dienst, een salaristoeslag en het ter beschikking stellen van ruimere beurzen voor hen, die in dergelijke streken zouden gaan werken, werden o.a. door hem bepleit.

31 mei 1960 Vierde Nota inzake bouwvolumen voor het onderwijs en tweede Nota betreffende de beschikbare schoolruimte voor het voortgezet onderwijs (5700 no. 16 en 20)

Mevrouw *Tellegen-Veldstra* constateerde, onder erkenning van de belangrijke stijging van de voor scholenbouw beschikbare bedragen welke vanaf 1957 is opgetreden, nog altijd een scherp contrast tussen wat mogelijk en wat nodig is, een

tegenstelling die niet in die zin te bespeuren valt bij de bouw voor het bedrijfsleven. Zij wees op het grote belang van systeembouw en van research t.a.v. de bouw en inrichting van scholen en drong aan op een drastische beperking van de administratieve beslommeringen bij het verkrijgen van bouwvergunningen. Er zal een bouwbeleid moeten worden gevoerd, waarbij de woning- en de scholenbouw als één organisch geheel worden gezien, coördinatie van de instanties die met de opstelling en uitvoering van bouwplannen te maken hebben, is dan ook geboden. Tenslotte deed zij enkele suggesties teneinde verbetering te brengen in de grote tekorten, die met name in het westen van het land bestaan aan beschikbare schoolruimte voor het voortgezet onderwijs.

1 juni 1960 Tweede Nota inzake voorzieningen ten behoeve van studenten (5601)

Tans bepleitte een gelijke behandeling van allen bij de toewijzing van studietoelagen, zodat ieder die tot de universiteit of hogeschool wordt toegelaten, recht heeft op een vergoeding van studiekosten, waarvan de hoogte afhankelijk is van de draagkracht van de ouders of van de student zélf. Een door hem ingediende motie, die vroeg om een wettelijke regeling hiervan, werd met 78 tegen 42 stemmen verworpen. Alle vier de regeringspartijen stemden tegen, waarmede deze poging tot het scheppen van een wettelijke grondslag voor de toekenning van studietoelagen, die tevens de afschaffing van het stelsel van renteloze voorschotten inhield, was mislukt.

12 juli 1960 Nota betreffende lichamelijke vorming en sport (5874)

Vrolijk stelde vast, dat de erkenning van de grote waarde van de sport voor individu en gemeenschap maar schoorvoetend heeft plaats gehad en dat die erkenning er in te brede kring eigenlijk nog helemaal niet is. Hij zag dit debat als een begin van een serieuze behandeling van de vraagstukken van sport en lichamelijke vorming in de toekomst.

Op de nota had hij ernstige kritiek. Men heeft te veel willen goed praten. Aan de gemeenten wordt een primaire taak toegedacht ten aanzien van de enorme uitbreiding, die aan de accommodatie moet worden gegeven, zonder dat financieringsmaatregelen om hen hiertoe in staat te stellen worden nodig geacht. Elke verwijzing naar de ten dele al gerealiseerde vijfdaagse werkweek ontbreekt, aan de bedrijfslichamelijke opvoeding is geen aandacht besteed. Vrolijk pleitte voor een intens overleg met de Nederlandse Sport Federatie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, vroeg om een wetsontwerp tot regeling van het hygiënisch toezicht op de zwembaden en een krachtdadig beleid ten aanzien van de bouw van sporthallen. De tijd is stellig aangebroken om aan de sport een hogere financiële prioriteit te geven en ons sociale beleid daarop meer in te stellen.

Mevrouw *Tellegen-Veldstra* behandelde de lichamelijke opvoeding bij het onderwijs. Het tekort aan gymnastieklokalen is nog veel verontrustender dan de nota doet uitkomen, maar er wordt geen plan ter tafel gelegd, waaruit blijkt dat binnen een redelijke termijn een krachtdadige aanpak zal plaats vinden. Daarnaast blijft over de hele linie van het lager onderwijs het probleem van de leerkrachten voor de lichamelijke opvoeding bestaan, waaraan dan ook grote aandacht zal moeten worden besteed. Een rijksdienst voor de lichamelijke opvoeding met een eigen inspectie en een staf van goede consulenten zal het peil van de lichamelijke opvoeding belangrijk kunnen opvoeren.

De algemene financiële beschouwingen zijn onder hoofdstuk I weergegeven.

26 november 1958 Begroting van het departement van Financiën voor 1959 (5300)

A. Vermeer uitte zijn waardering voor de pogingen om in het ambtelijk apparaat systematisch een mentaliteit aan te kweken die gericht is op grotere doelmatigheid en kostenbesef. Hij besprak de taak van de overheid ten aanzien van de exportfinanciering en de wenselijkheid van fiscale tegemoetkomingen aan Nederlandse ondernemingen met bedrijven in Indonesië. Hij drong erop aan, dat de belastingheffing op NAVO-functionarissen in NAVO-verband opnieuw aan de orde zou worden gesteld. Tenslotte besteedde hij aandacht aan enkele problemen van paspoortcontrôle en grensovergangen.

Egas behandelde de domeinen. Voor het voeren van een structuurbeleid in de landbouw is het nodig, dat de domeingronden in toenemende mate worden ingeschakeld. Daar het departement van Landbouw daarbij veel sterker is betrokken, achtte hij het verheugend dat de Minister bereid blijkt te zijn het beheer van de agrarische domeinen, waarover in toenemende mate klachten naar voren komen, aan zijn collega van Landbouw over te dragen.

Hoewel in het verleden door woordvoerders van welhaast alle fracties de overdracht van het domeinbeheer aan Landbouw was bepleit, diende de heer Engelbertink (KVP) een motie in waarbij de Regering werd verzocht haar beslissing uit te stellen en eerst bij de Kamer een nota in te dienen waarin de motieven voor deze overdracht en de concrete uitwerking ervan nader zouden zijn toegelicht.

Egas sprak zijn verbazing uit over het thans gerezen verzet en verklaarde dat wij het jarenlang ingenomen standpunt zullen handhaven. De motie werd aanvaard met 60 tegen 45 stemmen. Voor stemden de KVP, de ARP, de CHU, de SGP en de VVD met uitzondering van de agrarische deskundige Den Hartog.

Egas achtte het voorts gewenst dat ook het beheer van de oester- en mosselgronden zou worden overgedragen, opdat het visserijbeleid in één hand zou komen. Hij vroeg aandacht voor de noodzaak van een coördinatie van het beheer op de Waddenzee en dat in Zeeland waar binnenkort allerlei teelten beëindigd moeten worden. Tenslotte besprak hij een aantal aspecten van het pachtbeleid.

Patijn herinnerde aan het standpunt, dat Nederland sinds jaren bepleit heeft in de VN, nl. de vorming van internationale multilaterale fondsen, die tegen gemakkelijke voorwaarden kapitaal ter beschikking stellen voor de financiering van de economische infrastructuur in de onderontwikkelde landen. Amerika en Engeland gaven de voorkeur aan bilaterale steun en verzetten zich tegen internationale kapitaalverstrekking buiten de Internationale Bank. Hierin is nu wijziging gekomen en in de vergadering van de Internationale Bank te New Delhi kwam de Amerikaanse Minister van Financiën met een voorstel tot oprichting van een Internationaal Ontwikkelings Fonds. Het had bij Patijn enige bezorgdheid verwekt, dat de Minister de nieuwe Amerikaanse voorstellen zo koel had ontvangen. Patijn vroeg de toezegging dat de belangrijke politieke merites van dit voorstel door de hele Regering zullen worden bezien.

19 februari 1959 Begroting van het Gemeentefonds voor 1959 (5300 D)

Venverloo herinnerde eraan, dat hij in het verleden bij deze begroting enkele malen zijn ernstige bezorgdheid over de ontwikkeling van de gemeentefinanciën had uitgesproken. Daar is thans opnieuw reden voor. De inkomsten der gemeenten zijn voor 1959 immers praktisch bevroren op het peil van 1958, terwijl de gemeen-

ten een reeks van lastenstijgingen, die vaak uit wetten of rijksmaatregelen voortvloeien, in hun begroting moeten verwerken.

Hij vroeg en kreeg van de Regering een gelijke uitspraak als Minister Hofstra deed in 1958, waarbij deze toezegde alle aanvragen om subjectieve verhoging realistisch te zullen bezien en geen werkelijk reële behoeften te zullen afwijzen. Venverloo kon zijn waardering uitspreken over de wijze waarop Minister Hofstra zijn toezegging was nagekomen. Wordt ook dit jaar zo gehandeld, dan zal in 1959 een aantasting van de reserves van het Gemeentefonds niet te vermijden zijn, een te betreuren gevolg, dat voorkomen had kunnen worden als de motie-Lucas, welke in begin 1958 het Gemeente- en Provinciefonds uitsloot van een aandeel in de hogere belastingopbrengsten niet zou zijn aanvaard.

15 oktober 1959 Rijksgaranties voor leningen op te nemen door de Nederlandse Overzeese Financieringsmaatschappij (5542)

Peschar achtte het juist dat naar een weg was gezocht om een aantal kleinere ondernemingen die uit hoofde van hun vroegere werkzaamheden in Indonesië over waardevolle kennis en ervaring en ook over ondernemerscapaciteiten beschikken de helpende hand te bieden teneinde deze elders in de wereld een nuttige aanwending te doen vinden. Daar er over de uit te voeren projecten nog vrijwel niets bekend is, achtte hij het moeilijk om het regeringsvoorstel volledig te beoordelen. Hij vroeg en verkreeg de toezegging dat de Kamer over t.z.t. goedgekeurde projecten zo volledig mogelijk zal worden ingelicht.

3 december 1959 Begroting van Financiën voor 1960 (5700)

A. Vermeer besteedde aandacht aan een aantal van de vele detailproblemen die bij dit begrotingshoofdstuk aan de orde plegen te komen. Hierbij bepleitte hij onder meer een verhoging van de vrijgestelde bedragen der particuliere pensioenen in de successiewet en een grotere doorstromingsmogelijkheid voor de middelbare aanslagregelende ambtenaren van de belastingdienst.

Egas besprak het beheer van de agrarische domeinen. Verkoop van de IJsselmeergronden achtte hij uiterst moeilijk aanvaardbaar. Het was hem voorts een raadsel waarom de Minister het technisch en landbouwkundig beheer van de agrarische domeinen aan zich wilde houden. Het bezwaar hiervan zal in toenemende mate aan de dag treden nu de uitvoering van het urgentieprogramma voor cultuurtechnisch werk en de kolonisatie geharmoniseerd zullen moeten verlopen en ook op het oude land de agrarische domeingronden herhaaldelijk ingeschakeld zullen moeten worden bij verkaveling en bedrijfsvergroting. Deze harmonisatie kan uiteraard het beste binnen het departement van Landbouw plaats vinden en Egas verzocht de Minister de overgang van de agrarische domeinen, waarover een jaar geleden tussen de toenmalige Ministers van Financiën en van Landbouw overeenstemming bestond, alsnog in overweging te nemen.

9 maart 1960 Wijziging van de grondbelasting en de personele belasting (5844)

Hofstra achtte in de bestaande conjuncturele situatie een bescheiden belastingverhoging zeker niet onjuist. Ook als men zekere knelpunten in de belastingwetgeving wil wegnemen, kan het nuttig zijn hiervoor ruimte te scheppen. Hij liet er echter géén twijfel over bestaan, dat naar onze mening deze knelpunten niet liggen bij de vermogensbelasting, de inkomstenbelasting voor de zeer hoge inkomens en de commissarissenbelasting. Het door de heer Lucas met steun van de AR- en VVD-zijde ingediende amendement om de beslissing over de verhoging van de grondbelasting aan te houden totdat meer bekend zal zijn over de belas-

tingplannen van de Regering in het algemeen, wees hij met nadruk van de hand. De huurverhoging — die wij toch al niet gewenst achten — zou zonder wederinvoering van de opcenten op de grondbelasting de verhoudingen nog verder scheef trekken. Nadat de Regering schorsing van de beraadslagingen had gevraagd, sprak zij per speciale brief het onaanvaardbaar uit over een verwerping van haar voorstel tot herstel van 130 opcenten op de grondbelasting. Uitstel van de beslissing, zoals de heer Lucas wilde, had daardoor elke zin verloren. Niettemin handhaafde de heer Lucas zijn motie. Deze werd met 78 tegen 50 stemmen verworpen.

Van de door Hofstra ingediende amendementen werden er twee aanvaard. Het ene stelde voor om de verhoging van de grondbelasting gedurende een zestal jaren buiten toepassing te laten voor nieuw te bouwen woningen en bedrijfspanden, teneinde een bijdrage te leveren tot het voorkomen van een verder oplopen van het huurpeil voor de nieuwbouw. Het andere beoogde om de nominale druk van de personele belasting ongewijzigd te laten en bracht het door de Regering voorgestelde tarief op een wat lager niveau.

17 maart 1960 Begroting van het Gemeentefonds voor 1960 (5700 D) en Voorzieningen met betrekking tot de financiële verhouding tussen het Rijk en de Gemeenten (5862)

Venverloo moest een uiterst kritisch geluid laten horen over de gang van zaken op dit gebied. De invoering van de nieuwe regeling van de financiële verhouding is een jaar uitgesteld. De Regering is haar toezegging om, evenals in 1958, ook in 1959 aanvragen om subjectieve verhogingen realistisch te bezien en geen reële behoeften af te wijzen, niet nagekomen, daar alle bijna 700 ingediende aanvragen onafgedaan zijn blijven liggen. Per circulaire werd een nieuwe procedure ingevoerd voor een voorlopige behandeling van dat gedeelte van de aanvragen dat op z.g. niet-uitstelbare kapitaalswerken betrekking had. Alle overige taken waaruit kosten voor de Gewone Dienst voortvloeien moeten blijven rusten en in vele honderden gemeenten kan men dan ook al maandenlang niets anders doen dan alle initiatieven uitstellen in afwachting van de afdoening van de aanvraag om subjectieve verhoging. De aanvragen voor 1960 en 1959 zullen thans gelijktijdig worden afgedaan. Deze afdoening zal de beginpositie bepalen waarop de gemeenten de nieuwe regeling zullen binnentreden. Wil men de nieuwe regeling een redelijke kans geven, dan zullen de toe te kennen verhogingen een sanerende werking voor de gemeentefinanciën dienen te hebben. Het kwam Venverloo daarom noodzakelijk voor te komen tot een verhoging van het aandeelpercentage van de gemeenten in de Rijksbelastingen. Toen de Regering hierop afwijzend reageerde, diende hij een amendement in op wetsontwerp 5862, waardoor een 50 miljoen beschikbaar zou komen voor deze sanering. Dit amendement werd met 80 tegen 49 stemmen verworpen.

28 juni 1960 Algemene Wet inzake de douane en de accijnzen (5005)

Peschar betoonde gaarne zijn instemming met deze belangrijke modernisering van onze belastingwetgeving, die zeer grondig is voorbereid en waarmede — zonder dat aan het bestaande douaneregime veel behoeft te worden veranderd — het toch wel dringend noodzakelijke nieuwe juridische kleed — het oude dateerde van 1822 — tot stand wordt gebracht.

10 februari 1959 Vaststelling der hoofdstukken VIII A en B der Rijksbegroting voor 1959 (5300)

Wierda verklaarde, dat de overeenstemming in 1956 bereikt over de totale hoogte van de defensieuitgaven door het omverwerpen van het kabinet-Drees vervallen is. Dat wil niet zeggen, dat een wezenlijke verzwakking van de defensie kan worden geduld of dat ons lidmaatschap van de NAVO in het geding zou worden gebracht. Wij zullen een evenredig en verantwoord aandeel in de NAVO moeten leveren.

Wierda was van oordeel, dat het administratieve en commanderende apparaat in onze strijdmacht te omvangrijk is in vergelijking met de sterkte der parate troepen. Hij deed een groot aantal suggesties om hier verbetering in te brengen. Hij rekende voor hoe op deze manier ongeveer 7000 dienstplichtigen zouden kunnen worden uitgespaard, of de diensttijd met 2 maanden zou kunnen worden verkort.

Schouwenaar verklaarde, dat wij onze verplichtingen buiten de NAVO niet moeten overschatten, zoals herhaaldelijk gebeurt. Schouwenaar had veel lof voor wat de Minister in 8 jaar op het gebied van de bondgenootschappelijke samenwerking had tot stand gebracht, maar in het eigen land heeft hij teveel heilige huisjes gespaard. Het is mogelijk een voldoende bijdrage te leveren voor minder geld. Onze luchtverdediging is verouderd, doordat zij nog gebaseerd is op de luchtdoelartillerie.

Als wij op geleide luchtafweerprojectielen zouden overgaan, zou een aanzienlijke personeelsbesparing kunnen worden verkregen. Schouwenaar besprak vervolgens onze marine. Per hoofd van de bevolking geven wij meer voor de marine uit dan Noorwegen, dat toch ook een zeevarend land is. Het zou zeer goed mogelijk zijn *f* 50 miljoen per jaar op de marine te bezuinigen (en 3000 dienstplichtigen te besparen), wanneer wij er toe zouden overgaan het vliegkampschip en de kruisers af te schaffen. Deze vormen geen noodzakelijke bijdrage van ons in de NAVO, maar men heeft ze natuurlijk graag aanvaard toen wij ze hadden aangeboden. Zij betekenen echter een offer, dat boven onze krachten gaat. Schouwenaar verklaarde, dat de fractie niet akkoord kon gaan met de modernisering van onze kruisers tot luchtdoelkruisers. De moderne luchtafweer had evengoed op kleinere schepen kunnen worden geplaatst, zodat het Amerikaanse aanbod toch niet had behoeven te worden geweigerd. Schouwenaar diende een amendement in, om de post voor de modernisering van de kruisers op de begroting te schrappen. Dit amendement werd met 73 tegen 52 stemmen verworpen.

Schurer legde mede namens Franssen en Koopman een verklaring af, waarom zij tegen artikel 74 van de begroting zouden stemmen. Op deze post werden onder meer de uitgaven vermeld voor de oefening van piloten in het werpen van atoombommen. Schurer verklaarde dat genoemde fractiegenoten en hij de atoombewapening als ondoelmatig afwijzen. Deelneming aan de voorbereiding tot een eventuele atoomoorlog sluit volgens hen de bereidheid in om desnoods over te gaan tot de vernietiging van het leven in zijn totaliteit; dit ondergraaft echter alles wat christenen en humanisten zien als de zedelijke grondslagen van de menselijke samenleving. Schurer wees bij voorbaat alle sympathie van communistische zijde van de hand, omdat de communisten de atoombewapening der Sowjet-Unie toejuichen. Het bewuste artikel van de begroting werd met 117 tegen 8 stemmen aangenomen.

17 juni 1959 Wijziging van de dienstplichtwet en de wet Reservepersoneel der krijgsmacht (3279)

Wierda betoogde, dat schrapping van de artikelen 198 en 199 uit de oude Grondwet niet noodzakelijk met zich mee bracht dat nu ook uit de gewone wet alle beperkingen van de bevoegdheden der Regering tot het zenden van dienstplichtigen naar het buitenland, zouden moeten verdwijnen. Wanneer uitzending van dienstplichtigen nodig is ter uitvoering van onze NAVO-verplichtingen, dient dit zonder nadere tussenkomst van de wetgever mogelijk te zijn: wij zijn daartoe reeds door verdrag gebonden. Als het gaat om acties in het kader van de Verenigde Naties ligt het echter al anders: het staat niet bij voorbaat vast, dat Nederland aan zulk een actie zou moeten meedoen. Wat betreft Nieuw-Guinea zou aanvaarding van het wetsontwerp een ongewenste blanco-volmacht aan de Regering betekenen. De Regering zou elk gewenst aantal dienstplichtigen voor geruime tijd naar dit gebied kunnen uitzenden. Onze militaire taak in Nieuw-Guinea mag slechts beperkt worden gezien, inrichting van dit gebied tegen een grootscheepse militaire aanval zou schatten gelds en veel te veel mensen en materiaal kosten, een reden te meer voor de Staten-Generaal om in de uitzending van dienstplichtigen naar dit gebied gekend te willen worden vóórdat een dergelijke uitzending een feit is.

Wierda drong er bij de Minister op aan de behandeling van het wetsontwerp op te schorten en met een algehele wijziging van de dienstplichtwet te komen, die op allerlei punten moet worden bijgewerkt. Toen de Minister dit weigerde, diende hij een amendement in, waarin werd voorgesteld, dat voor uitzending van dienstplichtigen (behalve o.m. in het kader van de NAVO) een Koninklijk Besluit nodig zou zijn en dat er 3 weken zouden moeten verlopen tussen de publicatie van dit besluit in het Staatsblad en de uitvoering van het besluit; in die tussentijd zouden de Staten-Generaal hun oordeel kunnen geven. Deze tijdslimiet zou geen bezwaar behoeven op te leveren, want de Staten-Generaal zullen steeds eerder hun goedkeuring kunnen geven dan de feitelijke inscheping in vliegtuig of boot mogelijk zal zijn.

Burger verklaarde, dat het wetsontwerp blijkens zijn toelichting veel verder ging dan een juridisch-technische herziening en dat de toezegging van de Regering de Kamer 'tijdig' in te lichten over eventuele uitzending van dienstplichtigen volstrekt onvoldoende was, onder meer doordat de Regering haar opvolgers niet kon binden. Het Kabinet zal meer zekerheid moeten geven, omdat het twijfel heeft gewekt aan zijn politieke bedoelingen door tegenstrijdige verklaringen af te geven en door in tegenstelling met zijn voorganger spoedige behandeling van dit wetsontwerp te verzoeken. Het amendement van Wierda werd verworpen.

Suurhoff legde, mede namens Samkalden, Hofstra en Vondeling een verklaring af ter motivering van hun stem. Als leden van het kabinet-Drees waren zij medeverantwoordelijk voor de indiening van dit wetsontwerp. Naar hun mening dient een regering wanneer een belangrijke groep in de Kamer verlangt haar verantwoordelijkheid over de uitzending van dienstplichtigen te delen, aan dat verlangen tegemoet te komen. Het amendement-Wierda was redelijk, zo redelijk, dat Suurhoff en zijn oud-collega's, zouden zij nog deel van het Kabinet hebben uitgemaakt, stellig vóór aanvaarding ervan gepleit zouden hebben. Nu de meerderheid van de Kamer en de Regering zonder afdoende argumentatie de mogelijkheid verzuimden om tot overeenstemming te komen, zouden zij hun stem aan het wetsontwerp onthouden. Het wetsontwerp werd met 73 tegen 41 stemmen aangenomen.

9 december 1959 Begroting van het Departement van Defensie voor 1960 en begroting van het Staatsbedrijf der Artillerie-inrichtingen voor 1960 (5700 en 5700 M)

De Kadt klaagde er over, dat de Minister en de staatssecretaris zozeer in het vage bleven bij hun uiteenzettingen over het toekomstige defensiebeleid. Het kabinet-De Quay schijnt als richtsnoer te hebben: wanneer er ministers nodig zijn kijken wij bij voorkeur naar werkgeverssecretarissen en als er regeringsbeleid nodig is, beloven wij nota's. Nu wordt er meegedeeld dat wij een nota zullen krijgen over het defensiebeleid van 1961 tot 1963, waarbij ook de mogelijkheden van een verkorting der militaire diensttijd aan de orde zullen worden gesteld. De Kadt verweet de regering op dit laatste punt bijzonder traag te handelen. Ook drong hij er op aan, dat de aangekondigde Defensienota zo tijdig zou verschijnen, namelijk in het eerste kwartaal van 1960, dat de Regering bij het vaststellen van de begroting voor 1961 reeds met de mening van de Kamer over het defensiebeleid in de nieuwe periode zou kunnen rekening houden.

Wierda wees op de strategische verschuiving die het gevolg is van de groeiende atoommacht der Sowjet-Unie. De nadruk komt daardoor voor de toekomst méér te liggen op de zgn. conventionele wapens. Dat betekent ook, dat de landstrijdkrachten extra aandacht nodig zullen hebben. In dit verband oefende Wierda scherpe kritiek op de overdreven taken, die door de Regering aan de Nederlandse marine worden toegekend, wij dienen ons hier te beperken tot een aandeel in de duikbootbestrijding en het vegen van mijnen. Daarvoor hebben wij geen kruisers en vliegkampschepen nodig. Alleen als wij bezuinigen op de marine kunnen we onze landmacht en luchtmacht behoorlijk op peil houden. Wierda drong aan op zo nauw mogelijke militaire samenwerking binnen het verband der NAVO. In dit verband bestreed hij het Franse streven om zelf over atoomwapens te beschikken en laakte hij de Nederlandse regering die tegen deze verspilling van krachten, in de Algemene Vergadering der Verenigde Naties onvoldoende stelling had genomen. Deze kritiek legde hij neer in een motie, waarvan de behandeling werd aangehouden totdat de begroting van Buitenlandse Zaken aan de orde zou zijn.

Blom besprak een aantal personeelsvraagstukken. Onder meer drong hij aan op verbetering der salarissen van de militairen en het burgerlijk personeel. Ook brak hij een lans voor de afschaffing van het schoolgeld voor de Koninklijke Militaire Academie. Voorts trad hij met succes in het strijdperk voor de jonge onderofficieren, voor wie hij de deur geopend wilde zien naar de officiersrang.

Tenslotte sprong hij in de bres voor een gelijkstelling van de geestelijke verzorging van humanisten met die van rooms-katholieken en protestanten. Hij toonde zich erg teleurgesteld, dat deze minister, uit de kringen der VVD, niet bereid bleek op de door oud-minister Staf ingeslagen weg voort te gaan.

Schurer legde een verklaring af (mede namens zijn fractiegenoten mevrouw De Roos-Oudegeest, Franssen, Koopman en Vermooten) waarin hij zijn principiële afwijzing van de nucleaire wapenen wederom tot uitdrukking bracht. Het bestaan van die wapenen kan men natuurlijk niet negeren. Ook wanneer ze bij internationaal overleg zouden zijn afgeschaft, blijft de mogelijkheid om ze opnieuw te produceren. Daarom is een volledige herziening van het verkeer tussen de volken geboden. Schurer en zijn medestanders stemden tegen het begrotingsartikel 35, dat op nucleaire wapenen en hun gebruik gericht was.

29 maart 1960 Aankoop Lockheed-F104G-vliegtuigen (5890)

E. Vermeer was van oordeel, dat de uitgave voor de aankoop van nieuwe vliegtuigen even noodzakelijk voor de veiligheid van ons land was als de uitgave voor verzwaring van onze dijken in het noorden van het land. Vermeer verheugde zich

er over, dat de Minister in staat was gebleken bij de produktie van dit vliegtuig de Nederlandse industrie op zo belangrijke wijze in te schakelen. Hij achtte het een voordeel van de keus van dit vliegtuig dat wij de samenwerking met de Belgische en Duitse luchtmachten kunnen verbeteren, nu deze landen dezelfde beslissing hebben genomen.

21 juni 1960 Nota inzake de defensie-inspanning in de jaren 1961 tot en met 1963 (5951)

De Kadt verklaarde, dat al aanvaarden wij de NAVO thans toch de vraag rijst, of de strategische opvattingen van de NAVO nog wel voldoende zijn nu het westerse atoommonopolie is verdwenen. Noch de Nota, noch de Minister geeft een antwoord op deze beslissende vraag. Het had voor de hand gelegen als niet alleen gewezen was op de toenemende betekenis van de conventionele wapenen maar als ook de noodzakelijke consequentie daaruit was getrokken: versterking van land- en luchtmacht ten koste van de marine. De regering doet echter eerder het tegenovergestelde. Bovendien laat zij zich door nationalistische overwegingen leiden door een nationale verdedigingstaak t.a.v. Nieuw-Guinea enz. aan te houden. Het paragraafje 'nationale verdedigingstaken' is geen sluitstuk, maar een gat, waardoor onze nationale veiligheid wegvloeit. De regering vergeet bovendien, dat verkorting van de diensttijd een levenskwestie is in de binding tussen volk en leger. Wij staan positief tegenover onze defensie, maar de noodzaak om het gevraagde bedrag op de aangegeven wijze aan de defensie te besteden, is niet aangetoond. De Kadt diende een motie in, waarin o.m. werd gezegd dat onze defensie-uitgaven niet mogen worden belast met uitbreiding van taken, die niet als NAVO-verplichtingen kunnen worden beschouwd en waarin voorts werd uitgesproken, dat de regering in het NAVO-overleg zou moeten uitgaan van een verkorting der diensttijd. Deze motie werd met 62 tegen 42 stemmen verworpen.

Wierda bestreed de opvatting in de Nota weergegeven, dat wij ons bij onze verdediging op het gebruik van taktische atoomwapenen zouden kunnen verlaten. De ontwikkeling heeft er toe geleid, dat het met deze wapens thans evenzo gesteld is als met de grote atoomwapens: men moet ze hebben zolang de vijand ze heeft, maar men kan ze niet het eerst gebruiken. Onze conventionele bewapening moet worden versterkt, dat betekent in de eerste plaats dat onze divisies zullen moeten worden gemechaniseerd en goed geëncadreerd. Onze troepen zijn echter op geen stukken na voldoende uitgerust en evenmin van voldoende kader voorzien. Te veel militairen zitten in bureaux, staven en commando's. Belangrijke en onmisbare onderdelen van land- en luchtmacht zullen naar Nieuw-Guinea verdwijnen. Onze marine is veel te groots opgezet. Buitenlandse beoordelaars zeggen dit onomwonden. Door de verticale organisatie van het departement heeft de marine veel te veel invloed, wat zij krijgt wordt ten onrechte onthouden aan de landmacht, die het veel meer nodig heeft. Als Nederland voornamelijk zorgt voor de veiligheid van de Noordzee en zijn toegangen plus een beperkte duikbootbestrijding, doet het ruimschoots zijn plicht voor de verdediging der zee. Het vliegkampschip en de kruisers zijn dan overbodig.

Kranenburg besprak het voor en tegen van een meerjarig defensie-plafond. Hij betwijfelde sterk of het in de nieuwe verhoudingen nog wel gewenst was daarmee te werken. De controlerende taak van het parlement komt erdoor in gedrang. Ook deze Defensie-nota geeft volstrekt geen inzicht in de financiering van onze defensie. Terwijl oud-minister Staf een jaar geleden nog sprak van een plafond van 1700 miljoen voor de jaren 1961-1963 is er nu, zonder toelichting 200 miljoen bovenop gekomen. Daar is meer dan 100 miljoen bij voor Nieuw-Guinea, al blijkt dat niet

duidelijk. In vergelijking met vergelijkbare bondgenoten is Nederland te zwaar belast wat de duur der eerste oefening van dienstplichtigen betreft. Gezien het aantal dienstplichtigen, waarover wij beschikken, hebben wij ons te grote taken gesteld, speciaal t.a.v. de marine. Een verkorting van de dienstplicht met 2 maanden is verantwoord. Uitvoerig besprak Kranenburg een aantal personeelsaangelegenheden. Vooral de onderofficieren genieten een te lage bezoldiging. Kranenburg verweet de Minister het georganiseerd overleg te hebben gepasseerd met zijn voorstellen tot verbetering der salariëring. Hij verkreeg de toezegging dat de Regering nog eens zou bezien of de verbeteringen niet met terugwerkende kracht tot 1 januari 1960 zouden worden ingevoerd.

VOLKSHUISVESTING EN BOUWNIJVERHEID (BEGROTINGSHOOFDSTUK IX A)

20 november 1958 Begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid voor 1959 (5300)

Bommer betwijfelde of wij onze woningproduktie wel in voldoende mate doen aansluiten op de behoefte aan goedkope woningen. Wat het vraagstuk van de huren en de kosten der woningen betreft, onderstreepte hij nog eens dat het huurvraagstuk niet alleen een zaak is van huurverhoging maar ook van kostenverlaging. Nu een huurverhoging is doorgevoerd, zal op dit gebied, stellig tijdens deze kabinetsperiode, rust nodig zijn en dient met kracht aan een verlaging van de kostprijs te worden gewerkt. Hierbij vroeg hij met name aandacht voor de betekenis van de kapitaalrente als kostenfactor. Hij vroeg voorts met klem waarborgen dat wij niet opnieuw zouden vervallen in een overspanning van de bouwmarkt en signaleerde met enige ongerustheid de verdubbeling van het bouwvolume voor 1959 in de sector handel en verkeer. Uitvoerig stond Bommer tenslotte stil bij de zijns inziens te grote starheid in de van Rijkswege gestelde regelen. Hij zou graag zien dat een grotere plaatselijke bewegingsvrijheid en plaatselijke zelfstandigheid werd bereikt, waarbij hij met name dacht aan de keuze van het woningtype. Aan de gemeentebesturen moet meer vrijheid worden gelaten ten aanzien van de keuze zodat zij al naar de aanwezige behoefte tot de bouw van zeer eenvoudige maar ook van wat luxueuzer woningen kunnen beslissen.

In zijn repliek gaf Bommer in kort bestek zijn visie op de noodzakelijke aanpassing van de particuliere woningexploitatie, wil deze in de toekomst nog een betekenende rol spelen bij de voorziening in de massale behoefte aan nieuwe volkswoningen. Het particulier initiatief zal moeten komen tot kapitaalkrachtige bouw- en exploitatieondernemingen die continu werken en een verantwoord afschrijvingsbeleid voeren. Zij zullen niet ongebreideld winstdoeleinden moeten nastreven. Als daarvoor voldoende waarborgen worden opgebracht, zouden deze ondernemingen in beginsel dezelfde faciliteiten van overheidswege kunnen verkrijgen als aan de woningbouwverenigingen worden verleend. Beide vormen zouden in gezonde wedijver naast elkaar kunnen werken — en dit zou de woningvoorziening ten goede komen.

Mejuffrouw *Lemaire* vroeg de bijzondere aandacht van de Minister voor het vraagstuk van de krotopruiming. Het valt op dat met name in de gebieden waar op papier geen of weinig woningnood bestaat, zoals in delen van de provincies Groningen, Friesland, Zeeland en van de kop van Noord-Holland zeer grote aantallen oude woningen voorkomen, terwijl in de noordelijke provincies alsmede in Zeeland ook het aantal een- en tweekamerwoningen nog verontrustend hoog is. In deze gebieden zal allereerst de krotopruiming krachtig ter hand moeten worden

genomen. Het hiervoor beschikbare bedrag is volstrekt ontoereikend en zij deed dan ook een dringend beroep op de Minister hiervoor meer gelden uit te trekken. Ook drong zij erop aan bij de verdeling van de woningwetvoorschotten over de gemeenten in versterkte mate met de aanwezigheid van krotwoningen rekening te houden, hiermede zal tevens de noodzakelijke verbetering van het industriële klimaat zijn gediend.

Zij stond vervolgens stil bij het vraagstuk van de onderbezette woningen, dat in omvang sterk is gegroeid. De enige oplossing hiervoor zag zij in het bouwen van speciale woningen voor alleenstaanden en kleine gezinnen en de bouw van bejaardentehuizen. Van huurliberalisatie als middel om de onderbezetting van vele woningen tegen te gaan, verwachtte zij heel weinig.

Sprekende over het onderzoekingswerk op bouwgebied stelde mejuffrouw Lemaire vast, dat er geen gebrek is aan studieorganen maar wél aan een instantie die leiding en richting geeft.

De Minister had zijn pogingen om tot een dergelijke richting en leidinggevend Nationaal Fonds te komen, opgegeven omdat de organisaties van bouwpatroons en aannemers met eigen initiatieven kwamen. Mejuffrouw Lemaire gaf te kennen hiervan niet een systematische opzet van de bouwresearch te verwachten.

26 januari 1960 Begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid voor 1960 (5700)

Bommer wees erop dat wij op de woningmarkt meer en meer het punt bereiken van verzadiging in de duurdere groepen, met name van de koophuizen; de behoefte aan huurwoningen voor de bescheiden middengroepen is nog steeds zeer groot; het woningtekort is geconcentreerd bij de arbeiderswoningen en hierbij is de behoefte van de minst draagkrachtigen tot een urgent probleem geworden. Bovendien worden wij steeds meer geconfronteerd met de noodzaak om aan de krotopruiming meer te gaan doen.

De bouw van 40.000 arbeiderswoningen in de huurgroep zoals die in het kader van de woningwet zijn gebouwd, is dan ook te weinig en er zullen maatregelen nodig zijn om dit aantal aanzienlijk op te voeren. Dit is echter niet de doelstelling van dit kabinet.

Bommer ging daarna de inhoud van de aangekondigde subsidieregeling na. Bij particuliere exploitatie van eenzelfde arbeiderswoning als een woningbouwvereniging dit doet en bij gelijke subsidie voor beide, komt de particuliere woning *f* 7,– per week duurder uit. Hiervan wordt *f* 1,– gevonden in een wat hogere huur en *f* 6,– wordt uit de staatskas bijgepast. Dit bedrag komt niet aan de huurder, maar aan de particuliere exploitant ten goede. Met een doelmatig beheer van de staatsfinanciën is dit niet in overeenstemming te brengen.

Bommer wees er op dat de Minister aanvankelijk de hoge subsidies – die met enkele jaren zouden worden afgeschaft – als hefboom wilde gebruiken voor het particulier initiatief én voor de drastische huurverhoging die de Minister nodig achtte. Een huurverhoging van 40% zou nodig zijn om de subsidies weer kwijt te raken en de regeling te laten werken. Hiertegen rees echter van alle kanten verzet dat de Minister bracht tot het doen van allerlei concessies. Voor één hiervan was Bommer erkentelijk. Dit betreft de bereidverklaring van de Minister om iets extra's te doen voor 5000 woningen voor financieel zwakkeren. Ook heeft het kabinet de tijdelijkheid van het subsidie geschrapt. Het resultaat van dit alles is dat dit kabinet een uitbreiding van het subsidiestelsel tot stand brengt terwijl het gezegd heeft de subsidies te willen afschaffen. Er moest een vermindering van de staatsuitgaven komen, maar er worden nu subsidies voorgesteld die twee maal zo hoog

zijn als voor de woningwetbouw nodig is en er komt een administratieve rompslomp en een contrôle als wij nog niet gekend hebben.

Toen het antwoord van Minister Van Aartsen onbevredigend was, diende Bommer een motie in waarbij de regering werd uitgenodigd het aantal in 1960 in uitvoering te brengen woningwetwoningen te bepalen op 42.500.

Tevens kwam het hem noodzakelijk voor dat de verantwoordelijkheid voor een eventueele aanvaarding van de door de Regering ontworpen subsidieregeling, die in de komende jaren een blijvend obstakel zal zijn op de weg naar gezonde verhoudingen, duidelijk zou worden vastgelegd.

Hij diende daartoe een motie in waarbij de Regering wordt uitgenodigd een meer doelmatige regeling, tot stimulering van een verschuiving in de bedrijvigheid van particuliere bouwondernemers en woningexploitanten naar lagere huurgroepen, te ontwerpen. Deze regeling zou moeten waarborgen dat de door de overheid te verlenen faciliteiten – evenals bij de woningwetbouw – ten volle aan de huren van de desbetreffende woningen ten goede komen.

Beide moties werden verworpen. De eerste met 71 tegen 48 stemmen (vóór stemden de PvdA, de PSP en de CPN) de tweede door zitten en opstaan.

Een door de heer Van Vliet (KVP) ingediende motie waarin werd uitgesproken dat ook de woningbouwcorporaties in de gelegenheid moeten worden gesteld om te kunnen profiteren van de financieringsregeling voor de particuliere woningbouw werd met 79 tegen 40 stemmen aanvaard. Vóór stemden de PvdA, de KVP (behalve een zestal leden van deze fractie), de PSP en de CPN.

Westerhout behandelde de ruimtelijke ordening. De dichte bevolking van ons land en de bijzonder ongelijkmatige bevolkingsspreiding zouden doen verwachten dat de ruimtelijke vraagstukken de volle aandacht van de Regering krijgen. Rapporten zijn er, ook van regeringszijde, genoeg verschenen, maar tot concrete beleidsmaatregelen is het vrijwel niet gekomen, hoewel het aangeven van de grote lijnen van de ruimtelijke ontwikkeling van ons land toch wel degelijk tot haar taak behoort. Hij drong daarom aan op spoedige behandeling van de Wet op de Ruimtelijke Ordening die al in 1956 bij de Kamer werd ingediend. In dit wetsontwerp is de coördinatie van de ruimtelijke ordening op rijksniveau echter onvoldoende geregeld om daarop een regeringsbeleid te baseren en Westerhout onderstreepte dat dit nu juist het grote bestaande tekort is. Hierbij kon hij o.m. wijzen op het uitblijven van een beslissing t.a.v. de ruimtelijke ontwikkeling in het gebied van de Nieuwe Waterweg en t.a.v. de Haagse agglomeratie. De Regering zal zich de bevoegdheid dienen te verschaffen om voor de verdere ontwikkeling in het westen bepaalde beperkende planologische maatregelen te treffen. Tenslotte schonk hij aandacht aan het ruimtelijk beleid met betrekking tot de recreatie. Prijsbeheersende maatregelen t.a.v. recreatie-gronden en het scheppen van de mogelijkheid om gronden voor recreatiedoeleinden te onteigenen, achtte hij noodzakelijk.

8 maart 1960 Wijziging van de Huurwet (5839) en Opheffing van het grootboek voor woningverbetering (5803)

Baart kon vaststellen dat zeker meer dan een half miljoen werknemers geen loonsverhoging heeft ontvangen als de huurverhoging ingaat en hij deelde mede dat dit voor ons een onaanvaardbare situatie is. Hij hield de Regering voor dat al degenen die na 1956 geen andere dan algemene inkomensverhogingen hebben gehad, een achteruitgang in reëel inkomen hebben ondergaan van 8%. Degenen die wel hebben geprofiteerd van de gedifferentieerde loonvorming zagen een deel van hun vooruitgang weer verloren gaan aan de stijging van de kosten van levensonderhoud met 4 à 5% van einde 1958 tot einde 1959. Hij concludeerde dat een verdere verbetering

van de positie der loontrekkenden voorrang moet hebben boven de huurverhoging op 1 april a.s.

Bommer herinnerde er aan dat de na 1950 tot stand gekomen huurverhogingen ten doel hadden om de kostenstijgingen van de vooroorlogse woningen op te vangen en tevens de afstand tussen de huurprijzen van vooroorlogse en naoorlogse, gesubsidieerde, woningen te verkleinen. Dit doel is bereikt. Nu gaat het er vooral om de kloof tussen de vraaghuren enerzijds en de kostprijshuren van de nieuwbouw anderzijds, te overbruggen en de woningbouw weer zelfdekkend te maken.

Hiertegenover stelde Bommer dat voor ons het doel bereikt zal zijn als wij het subsidie voor de woningwetwoningen in het algemeen kunnen wegwerken. Voor het doel van de Regering zal de huur nog een stuk hoger moeten komen, willen de particulieren tenminste zonder subsidie bouwen. Bovendien willen wij ons doel mede bereiken door maatregelen die tot een verlaging van de kosten zullen leiden. De huurverhoging van vooroorlogse woningen dient ten goede te komen aan het in stand houden, het restaureren en moderniseren van het woningbezit. De waarborgen hiervoor zijn, nu de blokkering verdwijnt, maar zeer matig. Hij bepleitte alle woningen van vóór 1918 buiten de huurverhoging te laten met een klachtrecht voor de verhuurder. Een amendement van deze strekking door hem ingediend, ter vervanging van het door de Regering voorgestelde systeem waarbij vóór 1918 gebouwde woningen, mits beneden een bepaalde huur liggend, vrij van huurverhoging zouden blijven, werd door zitten en opstaan verworpen.

Bommer vroeg van de Regering de toezegging dat de in 1957 en latere jaren gebouwde woningen die in het algemeen al veel hoger in huur liggen buiten de huurverhoging zullen vallen. Hij zette voorts uiteen waarom hij bijzonder ernstige bezwaren had tegen subsidievermindering als gevolg van de algemene huurverhoging. De na 1 april 1960 te bouwen woningen zullen als gevolg hiervan namelijk 15% hoger in prijs komen te liggen dan de in 1958 en 1959 gebouwde woningen.

Een door Bommer ingediende motie waarin de Regering werd uitgenodigd haar voornemens tot subsidievermindering zodanig te herzien dat de huren en lasten van nieuw te bouwen woningwetwoningen en eenvoudige eigen woningen zullen aansluiten op het huur- en lastenpeil van in het recente verleden tot stand gekomen woningen werd met 75 tegen 47 stemmen verworpen. Vóór stemden de PvdA, de PSP en de CPN.

Tegen de door de Regering gevraagde blanco volmacht om de huurwet in bepaalde gemeenten of voor bepaalde soorten onroerend goed buiten werking te stellen, had Bommer eveneens ernstige bedenkingen. Ten aanzien van bedrijfspanden is de overtuiging vrij algemeen dat er een blijvende huurbescherming dient te komen. Huurliberalisatie in gedeelten van ons land waar t.g.v. een geringe bevolkingsgroei geen grote woningnood bestaat, zal de daar meestal aanwezige grote aantallen bijzonder slechte woningen in huur doen stijgen, terwijl de Minister meent dat deze woningen geen huurverhoging moeten ondergaan. De fractie stemde met de PSP, de CPN en de heer Andriessen (KVP) tegen het desbetreffende artikel, dat met 77-48 stemmen werd aangenomen.

Een door *Bommer* ingediend amendement om te voorkomen dat na de oorlog gebouwde noodwoningen automatisch in de algemene huurverhoging zouden worden betrokken, werd door zitten en opstaan aanvaard. Op dezelfde wijze verwierp de Kamer zijn amendement dat de opheffing van de huurbescherming voor ongebouwd onroerend goed wilde voorkomen.

Voor de eindstemming over het wetsontwerp Wijziging van de Huurwet verklaarde Bommer dat onze fractie tegen zou stemmen omdat de huurverhoging op dit moment niet past in een redelijke inkomensverdeling, omdat het overbruggen

van de kloof tussen vraaghuren en kostprijshuren in de nieuwbouw door de Regering te eenzijdig wordt gezocht in verhoging van de huren, omdat aan de huurverhoging onvoldoende waarborgen zijn verbonden dat de hogere opbrengst wordt aangewend tot verbetering van ons woningbestand en omdat wij verontrust zijn door de z.g. liberalisatie.

Het wetsontwerp werd met 79 tegen 47 stemmen (PvdA, PSP en CPN) aangenomen.

Kranenburg behandelde het wetsontwerp Opheffing Grootboek Woningverbetering. Hij herinnerde er aan dat de Wet Grootboek Woningverbetering in 1957 met 94 tegen 44 stemmen werd aanvaard, nadat zij 'met vreugde' door Minister Witte was verdedigd. De 44 tegenstemmers van destijds die toen 12,5% huurverhoging vroegen zonder blokkering, krijgen nu 25% zonder blokkering plus enig fiscaal voordeel voor de meeste huiseigenaren. Het in 1957 gesloten compromis zou de basis zijn van een huurbeleid op langere termijn, maar er wordt blijkbaar ook op langere termijn geen prijs gesteld op een huurbeleid waarover met de PvdA overeenstemming is te krijgen. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren dat de idee van de huurblokkering bepaald niet van socialistische zijde is geopperd en uitgewerkt, terwijl het door de heer Romme de politieke wereld werd binnengeleid. De conclusie van de Regering in 1959 toen zij, voor de noodzaak gesteld om maatregelen te treffen de wet te handhaven, verklaarde hier niet voor te voelen, vond Kranenburg ontstellend. De wet, de rechtsorde, buigt het hoofd voor de wetsovertreders en de schade hierdoor toegebracht aan de rechtsorde en aan de ernst en getrouwheid waarmede ons volk de wet pleegt na te komen, zal niet gemakkelijk zijn te herstellen. Het wetsontwerp werd met 79 tegen 46 stemmen aanvaard. Tegen stemden de PvdA, de PSP en de CPN.

VERKEER EN WATERSTAAT (BEGROTINGSHOOFDSTUK IX B)

4 december 1958 Vaststelling van inkomsten en uitgaven van het Zuiderzeefonds voor 1959 (5300 B)

Egas achtte het volkomen duidelijk, dat het departement van Verkeer en Waterstaat weinig voelt voor het ontwerpen en indienen van een regeling voor de IJsselmeervissers. Het uitblijven van zo'n regeling leek hem echter niet verdedigbaar. Voorts informeerde Egas naar de plannen met de inpoldering van de Markerwaard. Hij achtte het uitermate onbevredigend, dat er weer onzekerheid was gekomen of de Markerwaard dan wel Zuid-Flevoland eerst zou worden ingepolderd. Egas betoogde, dat het spoedig winnen van nieuwe landbouwgrond thans niet zo dringend meer is, de stijgende behoefte aan woon- en recreatieruimte voor het overbevolkte westen wordt van meer betekenis. In het algemeen drong Egas aan op spoed bij de werkzaamheden van indijking en drooglegging, doch een vertraagd tempo van kolonisatie en ontginning, dit laatste ook voor Oost-Flevoland. De uitgifte van grond aldaar zal moeten zijn afgestemd op wat in het oude land moet gebeuren.

3 februari 1959 Begroting van Verkeer en Waterstaat voor 1959 (5300)

Posthumus betreurde het, dat met het nieuw opgetreden Kabinet slechts een verkorte behandeling der begroting mogelijk was. Hij besprak een groot aantal onderwerpen, ten aanzien waarvan ook dit Kabinet, van hoe korte duur ook, een beleid zou moeten voeren. Zo besprak hij het veranderde beleid van de Commissie Vergunningen Goederenvervoer, de binnenscheepvaart en een aantal punten van het internationale vervoersbeleid, o.m. de Rijnvaartpremies.

Daarna besprak Posthumus de positie van onze luchtvaart, deze is in sterke

mate afhankelijk van de positie van onze nationale luchthaven Schiphol, welke in de laatste jaren relatief is achteruit gegaan. Het is dringend nodig, dat spoedig het centraal stationsareaal zal worden gebouwd, Schiphol dreigt sterk te verouderen. Ook zal de positie van Schiphol als *de* nationale luchthaven veilig gesteld moeten blijven. Tenslotte behandelde Posthumus het moeilijke probleem der goedkope vlaggen. Posthumus hoopte, dat bij een volgende gelegenheid de Nederlandse Regering zich van harte zou aansluiten bij een ernstige poging om ons van het probleem der goedkope vlaggen af te helpen.

Mejuffrouw *Schilthuis* informeerde o.m. naar de proeven in het Veerse Gat tot behoud van de oestercultuur en drong aan op het spoedig tot stand komen van een regeling om de Veerse vissers te helpen. Voorts drong zij aan op indijking van de Lauwerszee en op verbeteringen in de toegang tot de haven van Delfzijl. Het had haar teleurgesteld, dat in 1959 geen gelden beschikbaar zouden zijn voor verbetering van de buitenhaven van Scheveningen. Zij vroeg om verbetering in de verkeersverbindingen over de Westerschelde en herinnerde hierbij aan de door de Kamer aangenomen moties-Westerhout en -Van den Heuvel over de veergelden. Vervolgens besprak zij de IJtunnels. De fractie blijft van mening, dat zowel de Coen- als de IJtunnel zullen moeten worden aangelegd; dit betekent niet dat men op dezelfde dag met beide moet beginnen, maar wel, dat er nu niet langer met de aanleg zal kunnen worden gewacht.

28 januari 1960 Begroting van het Zuiderzeefonds voor 1960 (5700 B)

Posthumus becritiseerde het telkens wisselende beleid t.a.v. de bepaling der volgorde van inpoldering in het IJsselmeer. Nu wordt het roer voor de derde keer omgegooid en zal de inpoldering van Zuid-Flevoland aan die van de Markerwaard voorafgaan. Voor deze volgorde zijn, evenals voor de omgekeerde volgorde, sterke argumenten aan te voeren. Het vroegere plan heeft echter grote verwachtingen gewekt in de kop van Noord-Holland, een gebied dat in zijn economische ontwikkeling geremd is. Posthumus diende een motie in, waarin gevraagd werd, tegelijk met de inpoldering van Zuid-Flevoland de werkzaamheden aan de dijk Enkhuizen-Lelystad voort te zetten. Zo zouden een aantal bezwaren tegen de wijziging der plannen kunnen worden weggenomen. Deze motie werd met 81 tegen 47 stemmen verworpen.

10 februari 1960 Begroting PTT en Rijkspostspaarbank voor 1960 (5700 H)

Vermooten klaagde over de onduidelijke financiële verslaggeving van de PTT. Hij toonde met tal van voorbeelden aan, dat verbetering der verslaggeving dringend gewenst is. Tegen een eventueel voornemen om de PTT rechtspersoonlijkheid te geven, zag Vermooten geen bezwaar. Hij bepleitte handhaving van de draadomroep en zo mogelijk invoering van de draadtelevisie. Deze laatste zou de televisieontvangst ook goedkoper maken.

16 februari 1960 Begroting van Verkeer en Waterstaat voor 1960 (5700)

Burger verzette zich tegen een voorstel van de heer Maenen (KVP) om de door Burger tijdens de algemene politieke beschouwingen ingediende motie over de afsluiting van de Lauwerszee niet bij deze begroting in behandeling te nemen, ofschoon de behandeling destijds juist tot deze begrotingsbehandeling was uitgesteld. De zaak is nu aan de orde. Men zegt, dat als de Minister nu zou moeten beslissen, hij negatief zou moeten beslissen. Maar de Kamer kan de Minister toch proberen te overtuigen. Als de beslissing van de Minister later ook negatief is, heeft de Kamer de gelegenheid voorbij laten gaan duidelijk haar wens aan de Regering voor te leggen. Burger protesteerde tegen het optreden van de meerderheid, die zelfs een

stemming over voor haar onplezierige moties wil verhinderen. Het voorstel van de heer Maenen werd echter met 81 tegen 52 stemmen aangenomen.

Posthumus achtte een drastische verhoging der investeringsuitgaven op het terrein zowel van verkeer als van waterstaat geboden. Hij besprak de moeilijkheden met de landingsrechten van de KLM, waarbij hij de wenselijkheid betoogde van een Europese luchtvaartintegratie. Ook bepleitte hij snelle uitvoering van de moderniseringsplannen van Schiphol. Tenslotte ging hij uitvoerig in op het vraagstuk van de indijking der Lauwerszee. Het belangrijkste argument daarvoor is gelegen in de veiligheid. Een ander belangrijk argument ligt in de herhaaldelijk gedane regeringstoezeggingen. Indijking van de Lauwerszee moet beschouwd worden als een Deltawerk, waarvan de kosten in de eerste plaats door het rijk dienen te worden gedragen. Posthumus achtte verder uitstel van beslissing gevaarlijk en diende een amendement tot verhoging op de begroting in, waardoor met de werkzaamheden van de indijking aanstonds een begin zou kunnen worden gemaakt. Dit amendement werd met 66 tegen 52 stemmen verworpen.

Mejuffrouw *Schilthuis* was van oordeel, dat men uit de begroting te weinig inzicht krijgt in de plannen. Er is onrust over de vraag of men wel volgens een verantwoord schema van prioriteiten werkt. Er is ongerustheid over de uitvoering van het Deltaplan wat de waterkeringen in Noord-Holland en de noordelijke provincies betreft. De bijdragewetten, die de verdeling van de kosten der Deltawerken moeten regelen zijn er nog steeds niet. Vervolgens bepleitte mej. Schilthuis o.m. de verbetering der Scheveningse haven, het nemen van een beslissing inzake de Drents-Overijsselse kanalen en ten aanzien van de IJtunnel. Nu de bestedingsbeperking achter de rug is en Amsterdam eventueel zelf de tunnel kan financieren, moet men Amsterdam zijn gang laten gaan en de nodige medewerking verlenen om de uitvoering der werkzaamheden voort te zetten.

Den Uyl voerde nog het woord om te betogen, dat een spoedige beslissing inzake de IJtunnel alleen kan gaan over de vraag of het gemeentebestuur van Amsterdam de tunnel kan gaan bouwen met of zonder financiële bijdrage van het Rijk en eventueel met welke bijdrage van het Rijk.

ECONOMISCHE ZAKEN (BEGROTINGSHOOFDSTUK X)

11 november 1958 Begroting van Economische Zaken voor 1959 (5300)

Nederhorst besprak enkele onderwerpen van buitenlandse economische politiek. Wat de vrijhandelszône betreft vroeg hij er aandacht voor, dat Frankrijk als protectionistisch land in hart en nieren, door aanvaarding van het EEG-verdrag belangrijke concessies heeft gedaan met name door de hieruit voortvloeiende verlaging van het buitentarief. De vrijhandelszône zou nieuwe concessies betekenen en hij achtte het dan ook redelijk dat men van Franse zijde om een globaal onderzoek per sector vraagt om zodoende een indruk te krijgen van de gevolgen van een eventuele vrijhandelszône.

Nederhorst had een kritische gezindheid ten opzichte van de Engelse houding gemist. Van Engelse zijde zijn geen wezenlijke concessies gedaan, terwijl de vrijhandelszône voor Engeland grote voordelen heeft. Hij vroeg zich daarom af waarom bij de onderhandelingen niet geprobeerd is deze voordelen in te ruilen tegen toezeggingen over Engelands bereidheid om mee te doen aan de oprichting van een sociaal fonds, en om investeringshulp te verlenen in geval de vrijhandelszône structurele moeilijkheden veroorzaakt. Waarom niet een duidelijke verplichting van de Engelsen verlangd het buitentarief niet als conjunctuurpolitiek element te gebruiken ter doorkruising van de gecoördineerde conjunctuurpolitiek van de Zes landen?

Nederhorst maakte duidelijk dat de fractie niet de Vrijhandelszône wenst tot elke prijs en liever vandaag geen Vrijhandelszône wenst dan een waarbij de autonomie ten aanzien van het vaststellen van de hoogte van het buitentarief onaangetast zou blijven, waaraan goed functionerende en met bepaalde bevoegdheden beklede organen ontbreken, waarin geen coördinatie van het economische en sociale beleid zou zijn opgenomen en die de mogelijkheden van een gecoördineerde politiek van de Zes op dit punt zou doorkruisen.

Sprekend over de kolencrisis in de EGKS stelde hij een aantal vragen die naar de mening van de fractie het beste in een Regeringsnota zouden kunnen worden behandeld, waarop een discussie in de Kamer over het kolenbeleid zou dienen te volgen.

Wat de kwestie van de schrootfraude betreft, laakte hij de traagheid waarmede de Minister de zaak aan de orde had gesteld in de Raad van Ministers en eenzelfde kritiek uitte hij ten aanzien van het onderzoek naar het schrootkartel.

Reehorst besteedde aandacht aan een aantal vraagstukken op middenstandsgebied. Hij herinnerde aan de vrijwillige sanering waarover in de Regeringsverklaring van 1956 is gesproken, maar waarvan nadien weinig meer werd vernomen. Hij maakte een aantal opmerkingen over het vestigingsbeleid; de detailhandelsvakscholen, waarbij hij informeerde naar een zijns inziens noodzakelijk spreidingsplan; de kredietverlening; het door verschillende instellingen verrichte onderzoek naar vestigingsmogelijkheden van middenstanders, waarbij enige bundeling en coördinatie van activiteiten hem wenselijk voorkwam; en het toerisme, waarbij hij aandrong op een positieve toezegging dat een nota over het toerisme zal worden ingediend.

Roemers besprak de economische situatie en het economische beleid. De economische situatie is in het afgelopen jaar sterk verbeterd. Hij vroeg zich af of het, nog aarzelende, herstel dat gelukkig valt te constateren in de ontwikkeling van de produktie en de produktiviteit niet eerder had kunnen optreden als minder grote deviezenwinsten zouden zijn nagestreefd. Hij verklaarde de verheugenis van de Minister over de ontwikkeling van de werkloosheid in het noorden van ons land moeilijk te kunnen delen. Het voortdurend zo sterk benadrukken van de investeringen heeft meegebracht, dat reeds in 1955 een overspanning in deze sector plaatsvond. Een besparingsniveau van 20% is uitzonderlijk hoog en als de besparingen volgens de Regering nog verder omhoog moeten, zal de consumptie dus verder teruggedrongen moeten worden, waarbij Roemers eraan herinnerde, dat het consumptie-aandeel van de particulieren reeds voortdurend is teruggelopen. Het terugdraaien van de bestedingsbeperking zal evenwichtig dienen te geschieden; zowel sociaal als economisch achtte hij dit van groot belang. Roemers toonde zich teleurgesteld over het ontbreken van de concretisering van het regionale beleid. Hij besloot zijn uiteenzetting met aandacht te besteden aan het prijs- en kartelbeleid. Hij betwijfelde of de Minister voor zijn nieuwe prijsbeleid een gunstig moment had gekozen, temeer waar de Regering op loongebied een stringent beleid voorstaat. Met de algemene beginselen van het kartelbeleid kon hij zich wel verenigen maar van de voortvarendheid van het beleid was hij bepaald niet onder de indruk.

Kramer maakte enkele opmerkingen over de positie van de mijnindustrie. Hij leverde kritiek op de toegepaste prijsverhogingen, mede gelet op de zich toespitsende concurrentie met de olie. Hij betwijfelde of de bestaande afzetmoeilijkheden van tijdelijke aard zullen zijn. De fractie neemt het standpunt in, dat ervoor moet worden gezorgd dat de Nederlandse mijnen, die technisch en commercieel bij zijn, ook kunnen blijven bestaan. Voorkomen moet worden dat wij in de toekomst geheel op energievoorziening van buitenaf aangewezen zijn.

19 februari 1959 Interpellatie Nederhorst en Van der Goes van Naters naar aanleiding van het door de Regering gevoerde beleid met betrekking tot de gepleegde schrootfraude

Nederhorst stond met name stil bij de vraag of er wel voldoende contrôle op de afgifte van waardevolle documenten was geweest en behandelde voorts de kartellering in de schroothandel. Hij verweet de Minister met name dat hij in de Raad van Ministers van de EGKS nimmer van enige ongerustheid had blijk gegeven over het openlijk ontduiken van de verdragsbepalingen. Voor de toelating tot een kartel dienen objectieve normen te worden gehanteerd. Hij achtte dit een van de meest kenmerkende eigenschappen van de rechtsstaat.

Van der Goes behandelde het aspect van bedrog, oplichting, valsheid in geschrifte, belastingfraude en deviezensmokkel dat aan deze kwestie is verbonden. Hij verklaarde bijzonder geschokt te zijn door de aan het licht gekomen feiten en door het zo wijd vertakt zijn van de bedriegelijke vergrijpen, waartegen zijns inziens ook door de Justitie onvoldoende werd opgetreden.

4 maart 1959 Interpellatie Nederhorst betreffende de crisis in de steenkolenmijnbouw

Nederhorst bracht als zijn mening naar voren dat een oplossing van de gerezen moeilijkheden op Europees niveau moet worden gezocht met toepassing van de gemeenschapsprocedure, waarin het EGKS-verdrag voorziet. Vooropstellend dat een krachtiger beleid van de Hoge Autoriteit nodig was geweest, achtte hij het hoogst onbevredigend dat de Raad van Ministers de benoeming van een nieuwe Hoge Autoriteit — die voor 10 februari had moeten plaatsvinden — tot nader order had uitgesteld. Voorts verklaarde hij sterk de indruk te hebben dat bepaalde Regeringen het liefst zoveel mogelijk weinig krachtige figuren in de HA benoemd willen zien teneinde het werk lam te leggen.

Een door hem ingediende motie waarin de Nederlandse Regering werd verzocht te willen bevorderen dat de Raad van Ministers op korte termijn tot de benoeming van de nieuwe leden van de Hoge Autoriteit overgaat en waarbij de wens werd uitgesproken dat deze benoeming tot een versterking van de positie van dit beleidsorgaan zal leiden, werd met 58 tegen 37 stemmen verworpen. Eenzelfde lot onderging een tweede door Nederhorst ingediende motie waarin de Regering werd verzocht er nauwkeurig op toe te zien dat een afwentelen van de moeilijkheden op Nederland wordt voorkomen en waarbij bijzondere aandacht werd gevraagd voor de positie van de Nederlandse havens als traditionele doorvoerhaven van kolen voor het Duitse achterland.

Nederhorst diende deze motie in na een uitvoerige uiteenzetting van de zorgelijke situatie die door de kolencrisis was ontstaan. Hij signaleerde het nog steeds ontbreken van een algemeen energiebeleid op Europees en nationaal niveau, besprak de Duitse invoerbelemmeringen voor kolen en de daarvan te duchten gevaren voor de Nederlandse havens en de concurrentie van Amerikaanse kolen tegen verliesgevende prijzen. Tenslotte vroeg hij bijzondere aandacht voor de sociale positie van de mijnwerkers.

16 juni 1959 Machtiging tot het geven van een garantie voor de betaling van rente en aflossing van leningen ten behoeve van twee onderscheidenlijk te Amsterdam en te Rotterdam op te richten Hilton-hotels (5431)

Peschar juichte het toe, dat door de bouw van deze beide hotels een belangrijke bijdrage zal worden verleend in het opheffen van het in ons land bestaande tekort aan z.g. eersteklas hotelaccommodatie. Het ontbreken van voldoende nationale

initiatieven rechtvaardigt de indiening van dit wetsontwerp. Hij stelde met voldoening vast, dat het risico dat met gemeenschapsgeld wordt gelopen, tot zo gering mogelijke omvang was beperkt. Hij sprak de hoop uit, dat gelet op het sterk toenemende sociale toerisme, thans op korte termijn in versterkte mate aandacht zal worden besteed aan de vele tekortkomingen in de voorzieningen, waaraan de grote massa van ons volk voor zijn vakantiebesteding behoefte heeft.

7 juli 1959 Wijziging van de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 en van de Vestigingswet Bedrijven 1954 (5398)

Reehorst betuigde zijn instemming met dit wetsontwerp, dat de mogelijkheid wil openen om ook bij de toepassing van de nog op de Vestigingswet 1937 gebaseerde vestigingsbesluiten gebruik te kunnen maken van een ontheffingsmogelijkheid.

Hij besteedde voorts aandacht aan de voor consumenten en producenten onbevredigende situatie dat slechts enige honderden poeliers in Nederland diepvriespluimvee kunnen verkopen. Hiermede wordt geïllustreerd dat de vestigingswetgeving, die een groot goed is, tot een keurslijf kan worden als zij geen soepel beleid mogelijk maakt. Een door Reehorst ingediende motie, waarin de Regering werd uitgenodigd een zodanig ontheffingsbeleid ten aanzien van de verkoop van diepvriespluimvee te voeren, dat een ieder dit produkt in een nabijgelegen winkelcentrum zal kunnen kopen, werd met zitten en opstaan verworpen.

5 november 1959 Begroting van Economische Zaken voor 1960 (5700)

Nederhorst waarschuwde de Minister dat hij te midden van al de economische gegevens waarmede hij rekening heeft te houden, niet moet verworden tot een automatische piloot, die blind reageert op afwijkingen van de koers. Menselijke rechtvaardigheidsgevoelens laten zich niet door argumenten in millimeters en graden afschepen. Hij wees er voorts op dat wij in ons land de rol van de particuliere investeringen al te zeer overschatten. Dit leidt er o.m. toe dat wij te lang de maatregelen ter stimulering van de investeringen handhaven. Nederhorst stond stil bij het kartelbeleid in de Kolen- en Staalgemeenschap waarbij hij de aandacht vestigde op het politieke machtsmisbruik dat van de toenemende concentratie in de kolen-, ijzer- en staalindustrie het gevolg kan zijn. Hij laakte het dat de Nederlandse Regering aarzelt over een blijvende bepaling in het verdrag over het z.g. wederaanpassingsbeginsel.

In zijn repliek kon hij vaststellen dat de Minister eveneens op het door hem verdedigde standpunt stond. Een door hem ingediende motie — mede ondertekend door afgevaardigden van de KVP, de AR en de CHU — waarin voldoening wordt uitgesproken over de door de Hoge Autoriteit bij de Raad van Ministers ingediende voorstellen om ook in de toekomst over onverzwakte middelen en bevoegdheden t.a.v. de wederaanpassing te kunnen beschikken, werd door de Kamer aanvaard. Hiermede werd beoogd de Minister een steun te geven bij de behandeling van de voorstellen in de Raad van Ministers.

Hij drong er op aan, dat de Nederlandse Regering zich met kracht tegen een verdere trainering van het, nu zeven jaar geleden aan de Hoge Autoriteit overgedragen onderzoek naar het schrootkartel in Nederland, zou verzetten.

Tenslotte besprak hij het kernenergiebeleid waarover hij een uiterst kritisch geluid moest laten horen. Met het op industriële ontwikkeling gerichte onderzoek zijn wij hopeloos achterop geraakt, een atoomwet hebben wij als enig Europees land nog steeds niet, de kernenergienota is een martelgang geworden en nu is het toch weer onzeker of wel het gehele reactorcentrum in Petten aan Euratom wordt overgedragen. Een kernenergiecentrale nodig om te kunnen experimenteren en

de mensen ermede vertrouwd te maken, wordt niet gebouwd, en zo missen wij de kans om over 5 tot 10 jaar een economisch werkende kernenergiecentrale te kunnen laten draaien.

A. Vermeer bepleitte het scheppen van de mogelijkheid om in bepaalde gebieden de vestiging van bedrijven te beperken of gebieden bij uitsluiting voor zekere bedrijfstakken te reserveren. Hij stelde de vraag of vestiging van een tweede hoogovenbedrijf op Rozenburg uit economisch oogpunt verantwoord is zolang de hoogovens in IJmuiden hun optimale omvang nog niet hebben bereikt. Aanwijzing van noordelijk Noord-Holland als probleemgebied kwam hem alleszins wenselijk voor. Op den duur zal echter vooral van belang zijn dat voorzieningen tot stand komen om de grote verkeersstroom meer naar dit gebied te leiden.

Teneinde te komen tot een snelle opvijzeling van het economisch leven in de probleemgebieden zal een krachtiger stimulering van de industriële ontwikkeling door middel van een tijdelijke premieëring van de loonkosten noodzakelijk zijn. Tenslotte maakte hij enkele opmerkingen over het toerisme.

Kramer besprak de structurele crisis in de kolenmijnbouw. Een gecoördineerd energiebeleid in EGKS-verband, om de crisis in de kolenmijnbouw zoveel mogelijk te beperken werd, doordat de nationale regeringen de voorstellen van de Hoge Autoriteit weigerden, vrijwel onmogelijk gemaakt. Ook de Nederlandse Regering heeft weinig medewerking verleend. Alleen op het allerlaatste moment was zij bereid de HA te steunen bij de afkondiging van de crisistoestand. Hij toonde zich bezorgd over het tempo waarin ontslagen en pensioneringen plaats vinden en vreesde dat de noodzakelijke zeer snelle produktiviteitsontwikkeling de werkgelegenheidssituatie in de mijnstreek de komende jaren belangrijk ongunstiger zal doen worden. Maatregelen om de sociale positie van de werknemers daarbij zoveel mogelijk te beschermen en de gevolgen van de dalende werkgelegenheid in de mijnen in de mijnstreek zelf op te vangen, zullen dan door de Regering moeten worden getroffen.

Hij drong er bij de Minister op aan om op korte termijn een nota aan de Kamer voor te leggen over een nationaal energiebeleid en de plaats van de kolen daarin. Voorts bepleitte hij het scheppen van gelijke concurrentievoorwaarden in EGKS-verband, waarbij hij o.m. op spoed aandrong bij het ongedaan maken van de in ons land bestaande zwaardere belasting op kolen in vergelijking met die op olie en er de aandacht op vestigde dat in de andere landen een groter deel van de sociale lasten door de overheid wordt gedragen. Tenslote vroeg hij de Minister te willen bevorderen dat in EGKS- en EEG-verband zo snel mogelijk besprekingen plaats vinden over een gecoördineerde energiepolitiek.

10 maart 1960 Interpellatie van de heer Van Mastrigt (CHU) over de staking in de bouwbedrijven

Baart stelde vast dat het betoog van de Minister van Economische Zaken een sterk betoog was. Ook het bouwbedrijf zal zich moeten voegen naar de richtlijnen inzake de niet-doorberekening van loonsverhogingen, het is daar trouwens alleszins toe in staat, zeker nu de Regering tot enkele belangrijke tegemoetkomingen bereid is. Hij vond deze tegemoetkomingen al veel te ver gaan. Baart toonde zich voorstander van een prijsregulerend bouwbedrijf waarin de overheid deelneemt, teneinde het prijszettingsgedrag van de ondernemers in het bouwbedrijf te wijzigen. De conclusie waartoe de Minister was gekomen — als de Kamer mijn beleid steunt zullen de betrokken ondernemers zich opnieuw over hun houding beraden — achtte hij zwak. Afwachten totdat de bouwpatroons toegeven zou betekenen dat men het lot van de bouwbedrijven en van ons volk in de handen van de aannemers legt. De Regering zal gebruik moeten maken van de wettelijke mogelijkheid tot het

opleggen van een bindende loonregeling en deze vergezeld moeten doen gaan van prijsmaatregelen om doorberekening te verhinderen.

11 mei 1960 Middenstandsnota 1959 (5819)

Reehorst schonk in een uitvoerig betoog aandacht aan een groot aantal vraagstukken op dit gebied. Hierbij wees hij er o.a. op dat wij geen keuze doen tussen het zelfstandige midden- en kleinbedrijf, de coöperatie en het grootwinkelbedrijf, maar het wél van wezenlijk belang achten dat elke bedrijfsvorm gelijke kansen heeft t.a.v. de vestigingsplaats, de vestigingseisen, de financieringsmogelijkheden e.d. De overheidspolitiek dient op de verwezenlijking hiervan te zijn gericht. Hij drong er bij de staatssecretaris op aan een basis te scheppen voor een parlementaire discussie in breed verband over het consumentenvraagstuk. De te voeren middenstandspolitiek zal in alle sectoren van het overheidsbeleid de belangen van het midden- en kleinbedrijf tot zijn recht moeten laten komen. Een bestudering van een algemene regeling tegen de oneerlijke concurrentie werd door hem bepleit. Hij constateerde een grote achterstand bij de produktiviteitsbevordering en bij de middenstandsvoorlichting. Als de taak van de staatssecretaris in de komende tijd zag hij met name het leiding geven aan een ontwikkeling die verstarringen opheft, heroriëntering en hergroepering tot stand brengt m.n. op het gebied van het vestigingsbeleid, het onderwijs en de voorlichting. Hij sprak tenslotte de hoop uit, dat voldoende weerstand zal worden geboden aan het streven naar ongebreidelde vrijheid zoals dat o.m. met betrekking tot onze Vestigingswetgeving naar voren is gekomen.

24 mei 1960 Tweede Nota inzake de gasvoorziening (4900, nr. 19)

Nederhorst stelde vast dat een nationaal gasbeleid ontbreekt.

De Nationale Gasmaatschappij, gedacht als het centrale lichaam, dat stuwend zou kunnen optreden t.a.v. de gasvoorziening, dat de gaspolitiek zou uitdenken, werd niet veel meer dan een ruilmarkt van gas.

De hoeveelheden aardgas en raffinaderijgas hebben de stoutste verwachtingen overtroffen. Nederhorst vroeg zich af of het niet verantwoord zou zijn de afname van aardgas enigszins te versnellen door de prijs omlaag te brengen, temeer omdat over 20 jaar door de opkomst van andere energiebronnen de economische waarde van het aardgas heel wel kan zijn gedaald. Voorts drong hij aan op het invoeren van een vereveningsstelsel t.a.v. de gasprijzen, waardoor de winst op de goedkopere gassoorten benut wordt om het duurdere gas voor een lagere prijs te kunnen leveren. Tenslotte bepleitte hij de instelling van een energieraad, waar de belangrijke beslissingen worden voorbereid, waardoor kan worden voorkomen dat het gasbeleid opgaat in een aantal regionale beslissingen en, niet het minst belangrijke, het Nederlandse gasbeleid in het Europese aardgasbeleid en in het algemeen energiebeleid wordt ingepast.

LANDBOUW, VISSERIJ EN VOEDSELVOORZIENING (BEGROTINGSHOOFDSTUK XI)

14 oktober 1958 Wijziging van de Wet op de vervreemding van landbouwgronden (4973)

Daams kon zich in het algemeen verenigen met dit wetsontwerp dat beoogt de in 1953 door de rechtse Kamermeerderheid aan deze wet gegeven beperkte tijdsduur te beëindigen, de landbouwkundige toetsing aan te passen aan die van de Pachtwet en het voorkeursrecht van de pachter nader te regelen en uit te breiden.

Uitvoerig stond hij stil bij de bezwaren van een tijdelijke regeling m.n. in dit speciale geval, waarbij hij onder meer wees op de regeringsverklaring van 1956, waarin gesproken werd van blijvende voorzieningen tot prijsbeheersing van landbouwgronden; op de blijvende behoefte aan landbouwkundige toetsing en aan handhaving van het voorkeursrecht van de pachter. Wat dit voorkeursrecht betreft bepleitte hij een uitbreiding waardoor bij openbare verkoop de pachter een voorkeursrecht zal ontvangen op basis van een prijs die in vrije biedingen tussen gegadigden is tot stand gekomen, maar van hem niet wordt verlangd dat hij, gedwongen vanuit zijn gebruikssituatie, meer gaat bieden. Een hiertoe strekkend amendement door hem ingediend, werd met 72 tegen 62 stemmen verworpen. Vóór stemden de PvdA, de CHU en de Communisten.

Een door de AR-afgevaardigde Biewenga ingediend amendement om aan de wet opnieuw een beperkte tijdsduur te geven, deed Daams zeggen dat, wanneer het feit van de prijsbeheersing zo kwestieus wordt gesteld en wanneer men daarmede ook de mogelijkheden voor een structurele hervorming, zoals wij die noodzakelijk achten, bemoeilijkt en men dit dan zo uitdrukkelijk tegen de Regeringsverklaring van 1956 in doet, het de vraag is of wij wel blijvend onze steun aan het inkomensgarantiebeleid kunnen verlenen.

Burger verklaarde vóór de stemming over het amendement-Biewenga, namens de fractie, dat aanneming zou betekenen dat de Kamer het Regeringsprogramma van 1956 eenvoudig naast zich neerlegde. Daarmee komen alle andere punten van dit program evenzeer los te staan en heeft het regeringsprogram volstrekt alle betekenis verloren hetgeen zijn consequenties heeft ten aanzien van de positie van het Kabinet tegenover de Kamer. Het amendement werd aangenomen met 69 tegen 67 stemmen. Vóór stemden de KVP, de AR en de SGP, alsmede 7 leden van de VVD en 1 lid van de CHU. Tegen stemden de PvdA, de overige CHU-leden, 4 leden van de VVD en de communisten.

De regeringsverklaring van 1956 werd nog op een ander punt genegeerd. Wettelijke maatregelen zouden, zo was in deze verklaring medegedeeld, worden voorgesteld ter voorkoming van versnippering van bedrijven waar herverkavelingen en saneringen hebben plaatsgevonden. In de nieuwe Pachtwet was reeds bepaald dat ten aanzien van alle pachtovereenkomsten — ook die tussen familieleden — die betrekking hebben op land, dat begrepen is geweest in een ruil- of herverkaveling, of dat gelegen is in de IJsselmeerpolders, beoordeeld moet worden of verkaveling, bedrijfsligging en bedrijfsgrootte er niet op achteruitgaat. Dit wetsontwerp bevatte de noodzakelijke aanpassing aan de toetsingsvoorwaarden van de nieuwe Pachtwet. De KVP-afgevaardigde Engelbertink betoogde echter dat de eigendomsoverdrachten door middel van verkoop aan een echtgenoot of bloedverwanten in de rechte lijn aan de werking van de wet dienden te worden onttrokken en zijn opvatting zegevierde met 60 tegen 52 stemmen. Tegen stemden de PvdA, de VVD en de Communisten.

28 oktober 1958 Begroting van Landbouw voor 1959 (5300)

Egas sprak zijn bewondering uit voor de voortvarende en knappe wijze waarop de Minister de agrarische problemen te lijf gaat. Hij ging in het bijzonder in op de vraag welke de juiste middelen zijn om het gestelde doel, garantie van een redelijk inkomen voor de werkers op sociaal en economisch verantwoorde bedrijven, te realiseren en onderstreepte daarbij dat een verstarring in de agrarische produktie en distributie onder de huidige omstandigheden onaanvaardbare consequenties heeft. Het leek hem onverantwoord het z.g. prijsgarantiebeleid ongewijzigd te blijven voeren. Daardoor zouden grote bedragen aan gemeenschapsgeld via grond-

rente en kapitaalinterest aan de diverse bezitters moeten worden overgedragen, ten dele zonder noodzaak en in elk geval zonder waarborg dat deze aan het produktie-apparaat ten goede komen. In de huidige situatie hebben grond en investeringsgoederen een beperkte waarde, grondprijzen, grondrenten en interest voor agrarische kapitaalgoederen moeten daarom bescheiden worden gewaardeerd.

Uitgangspunt van het beleid moet zijn dat de agrarische producenten zo spoedig mogelijk zonder subsidies en toeslagen kunnen. Er zal dus een structuurbeleid op lange termijn moeten worden gevoerd. De inkomensgaranties zijn secundaire middelen, ter verzekering van een redelijk arbeidsinkomen ook als de omstandigheden voor de producenten minder gunstig zijn.

Als hoofdlijn voor het te voeren structuurbeleid — dat de produktiekosten zal doen dalen en de budgettaire lasten verminderen — zag hij een beperking van het arbeidsaanbod op agrarische bedrijven door regionale industrialisatie; verhoging van de arbeidsproduktiviteit door snelle mechanisatie, rationeler gebouwenexploitatie en doelmatige arbeidsmethoden; herverkaveling en wettelijke regeling van het bodemgebruik om een eenmaal verkregen gezonde structuur te behouden.

Hij onderstreepte dat in het regeringsprogram de kern van een actief structuurbeleid was geraakt in de aankondiging dat 'wettelijke maatregelen zullen worden voorgesteld ter voorkoming van versnippering van bedrijven, waar verkavelingen en saneringen hebben plaats gevonden'. Bij de door de rechterzijde aanvaarde amendering van de Wet vervreemding landbouwgronden heeft men dit structuurbeleid lek gestoten. Met een motie-Biewenga, die uitnodigt tot verkoop van IJsselmeergronden in de ijskast en de van rechts uitgesproken wens om de prijsbeheersing te beëindigen, is het de vraag of duurzaam de garantie van een redelijk inkomen aan agrarische producenten verantwoord is. Egas verzocht de Regering ten spoedigste wettelijke voorstellen in te dienen ter regeling van het erfrecht zodanig, dat versnippering van bedrijven kan worden voorkomen. Daarna zou dan de herziening van de Wet vervreemding landbouwgronden aan de orde kunnen komen in de zin als door de Regering aanvankelijk was bedoeld. Tot die tijd zou een opschorting van verkavelingswerken moeten worden overwogen.

Verhoef maakte enkele opmerkingen over de cultuurtechnische werken en de daarmee samenhangende werkgelegenheid. Hij wees erop, dat voor het goed functioneren van de ruilverkaveling op een breed gebied intense samenwerking nodig is en overleg met de lagere organen, die ook bij de sociale begeleiding vaak een belangrijke taak hebben. Vorming van provinciale cultuurtechnische commissies achtte hij derhalve een urgente aangelegenheid.

Hij pleitte ervoor, dat de CTD tijdig de kleinere cultuurtechnische voorzieningen inventariseert, zodat dit werk — dat in het algemeen ook normaal landarbeiderswerk is — gesubsidieerd in normaal dienstverband kan worden uitgevoerd. Daardoor zou voor een belangrijke groep losse arbeiders een meer geregelde arbeid kunnen worden gevonden en het telkens terugvallen op aanvullende werkgelegenheid zou worden voorkomen.

Vredeling betoogde dat een systeem van garanties voor een redelijk inkomen via toeslagen uit de schatkist veel voor heeft op het systeem van inkomensgarantie via de prijzen. Het maakt een doelgericht inkomensbeleid in de landbouw mogelijk en houdt de prijs voor de consument laag. Hoewel hij de regeringsbeslissingen over de prijzen van de landbouwprodukten in het algemeen niet onbevredigend achtte, moest hij over het nieuwe element in het prijsbeleid van de Regering — het delen in het marktrisico door de melkproducenten — een kritisch geluid laten horen. Het landbouwbedrijfsleven heeft steeds gedeeld in het marktrisico maar daaraan lag een garantie voor een redelijk inkomen ten grondslag. Deze garantie wordt nu uitgehold

en dit betekent een rechtstreekse aantasting van het inkomen van de boer — met name in de veenweidegebieden en op de gemengde bedrijven waar de inkomens rond de *f* 5.000,— tot *f* 6.000,— liggen. Vredeling diende een motie in waarbij de Regering werd uitgenodigd aanvullende maatregelen voor het melkprijsjaar 1958-1959 te treffen, die het marktrisico beperken tot een in overleg met het Landbouwschap nader vast te stellen percentage van de beloningsnormen die voor deze producenten zijn vastgesteld. De motie werd door zitten en opstaan aanvaard.

Vermooten maakte enkele korte opmerkingen over de visserij. Hij toonde zich teleurgesteld over de opnieuw gerezen onzekerheid ten aanzien van het op grote schaal nemen van oesterproeven in Zeeland en drong aan op grote spoed bij het nemen van beslissingen inzake de nieuwe afvloeiingsregeling voor de IJsselmeervissers.

29 oktober 1959 Interpellatie van de heer Biesheuvel (AR) betreffende speciale maatregelen ten behoeve van door de langdurige droogte getroffen agrarische bedrijven

Egas wees erop dat, gezien de belangrijk hogere werkloosheidscijfers in bepaalde delen van het land, (noorden en Zeeland) de uitvoering van cultuurtechnische werken ernstig moest worden overwogen. Hij wees — als enige — voorts erop dat ook de scheepvaart, de visserij en de consument (prijsstijging) de nadelige gevolgen ondervonden. Een behoorlijke krediet-garantieregeling en het in de hand houden van de veevoederprijzen zag hij als de kern van hetgeen ten behoeve van de agrarische bedrijven diende te geschieden. Hij toonde zich erkentelijk voor de bereidheid van de Regering om rechtstreekse financiële hulp aan de getroffen agrariërs te verlenen.

26 november 1959 Begroting van Landbouw voor 1960 (5700)

Egas was van mening dat het beleid van de Minister aanleiding geeft tot een grote mate van onzekerheid, dat het met name de melkproducenten extra risico's oplegt, vooral in de streken met lichtere gronden, en waarschijnlijk zal leiden tot een achterblijven van de beloning in de landbouw zowel van werkgevers als werknemers. Deze onzekerheid in de sfeer van de garantieprijs wordt niet gecompenseerd door een toenemende structurele activiteit. Ook hier valt zuinigheid te constateren en deels zelfs volledige onzekerheid. Hij achtte het onaanvaardbaar dat in afwachting van de beslissingen inzake het meerjarenplan de afhandeling van nieuwe cultuurtechnische plannen voorshands wordt opgeschort. Dit alles in een periode, waarin de positie van de schatkist belangrijk is verbeterd en de zuivelmarkt bijzonder gunstig is. Een door hem ingediende motie waarin de Regering wordt uitgenodigd een evenwichtiger samenstel van structuur- en garantiemaatregelen te ontwikkelen, zodanig dat de positie van de agrarische bevolking in haar geheel niet wordt verslechterd en een redelijke verdeling van het agrarisch inkomen wordt gewaarborgd werd door zitten en opstaan verworpen.

Vredeling sprak over het loonbeleid in de landbouw. Hij herinnerde aan de direct bij de invoering der gedifferentieerde loonpolitiek in 1955 door de gehele Kamer ondersteunde motie-Vondeling waarbij de Kamer als haar mening uitsprak dat het agrarische bedrijfsleven moet kunnen blijven rekenen op de gedane toezeggingen op het gebied van de prijsvorming van landbouwprodukten mede met het oog op de sociale gelijkstelling van de landarbeiders met vergelijkbare plattelandsarbeiders. Ook wees hij op de in 1957 bij de behandeling van de begroting van Sociale Zaken door de Kamer aanvaarde motie-Roemers met betrekking tot de opheffing van de achterstand in de lonen van de landarbeiders. Daarna besprak

hij de te duchten discriminatie die de loonpolitiek van het nieuwe kabinet voor de landarbeiders zal meebrengen. Alleen in de landbouw zou volgens de Regering indien de produktiviteitsstijging de gemiddelde nationale produktiviteitsverhoging mocht overtreffen, het meerdere voor een verlaging van de garantieprijzen moeten worden aangewend. Hiermede wordt een nieuwe richtlijn voor het loonbeleid geïntroduceerd die afwijkt van de algemene richtlijnen voor de gedifferentieerde loonvorming. Vredeling diende een motie in waarin werd uitgesproken dat voor de beloning van de arbeid in de landbouw dezelfde loonpolitieke criteria moeten worden aangelegd als in andere bedrijfstakken. De heer Van der Ploeg (KVP) diende een motie van gelijke strekking in omdat z.i. de overwegingen waarmede de motie Vredeling aanvangt een behandeling ervan bij de begroting van Sociale Zaken zou noodzakelijk maken.

De motie-Vredeling werd vanwege de ertegen geopperde formele bezwaren teruggenomen en de door de Kamer aanvaarde motie-Van der Ploeg werd door ons, met genoegen, ondersteund omdat daardoor datgene wat de motie-Vredeling bedoelde, zal kunnen worden gerealiseerd.

Mevrouw *De Roos-Oudegeest* besteedde aandacht aan de zeer hoge vleesprijzen, de kwaliteit van de melk, en het onvoldoende rekening houden met het consumentenbelang bij vele saneringsregelingen in de melkdistributie.

Vermooten besprak diverse visserij-problemen. Onder meer vroeg hij de aandacht voor de behartiging van de visserijbelangen in EEG-verband, de problemen van de mosselcultuur in de Waddenzee en de Veerse vissers. Hij bepleitte het doorzetten van de praktijkproeven in het Veerse Gat ten behoeve van het behoud van de oestercultuur. Hij legde de Minister voorts de vraag voor of de toegenomen betekenis van de visserij een bestudering van haar problemen op universitair niveau niet zou rechtvaardigen.

7 april 1960 Financiële tegemoetkoming aan de in 1959 door droogte getroffen agrarische bedrijven (5906)

Egas pleitte ervoor dat bij de verdeling van het uitgetrokken bedrag een extra toeslag zal worden verleend aan de zwaarst getroffen bedrijven die hun bestaansbasis vooral vinden in de exploitatie van bouw- en grasland.

SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID (BEGROTINGSHOOFDSTUK XII)

15 oktober 1958 Aanvulling van de Veiligheidswet 1943 en de Stuwadoorswet met bepalingen omtrent preventieve gezondheidszorg in de bedrijven (3848)

Lamberts begon met een woord van grote waardering voor Staatssecretaris Van Rhijn, die op zeer deskundige wijze dit wetsontwerp had voorbereid. Hij gaf een uitvoerige uiteenzetting van de redenen, waarom een wettelijke regeling en een geleidelijk verplicht stellen van de instelling van bedrijfsgeneeskundige diensten thans noodzakelijk is. Hij wees hierbij onder meer op de voordelen voor het bedrijfsleven en de nationale economie, maar stelde vooral de voordelen voor de werknemers in het licht. Ondanks allerlei verbeteringen van de gezondheidszorg zijn de ziektecijfers de laatste jaren sterk gestegen; de oorzaak daarvan is voor een groot deel te vinden in de sterk toegenomen psycho-sociale spanningen, waaraan de werknemers onderhevig zijn. Scherp bestreed Lamberts een motie van de heer De Vreeze (KVP), die een geheel andere wet wenste, waarin slechts regelen zouden zijn vervat om tot officiële erkenning van bedrijfsgeneeskundige diensten te komen, doch waarbij de instelling van zo'n dienst een zaak van vrijwilligheid zou blijven.

Lamberts wees erop, dat zowel de Maatschappij voor Geneeskunde als de deskundigen zich vóór het wetsontwerp hadden uitgesproken. Het belang van de werknemers eiste zijns inziens verplichte invoering van deze diensten. De motie-De Vreeze werd met 78 tegen 42 stemmen verworpen. Een aantal amendementen van Lamberts, die erop waren gericht in alle gevallen invloed van werknemerszijde op het bestuur der bedrijfsgeneeskundige diensten mogelijk te maken, werden zonder hoofdelijke stemming aanvaard. Het wetsontwerp zelf werd tenslotte met 66 tegen 53 stemmen aangenomen (tegen stemden de KVP, de SGP en de VVD).

4 februari 1959 Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid voor 1959 (5300)

Baart behandelde eerst de situatie op loongebied. Door de bestedingsbeperking is een gunstige kentering in de economische ontwikkeling tot stand gekomen. Intussen is er tengevolge van die politiek nu weer enige economische ruimte te verdelen. Baart kantte zich tegen de plannen om die ruimte te gebruiken voor huur- en melkprijsverhoging, ook al zouden die worden gecompenseerd door een loonsverhoging, zo zou het evenwicht namelijk verder verstoord worden.

Vervolgens viel Baart het beleid van Minister Beel met betrekking tot de arbeidsverkorting aan. De SER heeft in zijn rapport een weg aangegeven voor een zodanige geleidelijke en per bedrijfstak en onderneming gedifferentieerde verkorting van de arbeidstijd, dat extra-produktiviteitsreserves kunnen worden aangeboord, waardoor deze arbeidstijdverkorting geen economische ruimte zal behoeven te kosten. Dan moet daar ook direct een begin mee worden gemaakt, zoals ook de voorzitter van de KAB op 15 december j.l. nog heeft gevraagd. De Minister heeft zich echter — volkomen overbodig — opnieuw om advies tot de SER gewend. Baart achtte verder uitstel van de beslissing der Regering ongewenst, omdat het overleg in het bedrijfsleven daardoor volslagen geremd werd. Hij diende dan ook een motie in, waarin werd gezegd, dat de brief van Minister Beel aan de SER overbodig was en dat onmiddellijk met een geleidelijke en gedifferentieerde arbeidstijdverkorting zou moeten kunnen worden begonnen. Deze motie werd echter met 72 tegen 48 stemmen verworpen (ook de KVP-Kamerleden uit de kring der KAB stemden tegen).

Tenslotte maakte Baart nog een aantal opmerkingen over het stakingsrecht. Het is nu bij de rechtspraak zo gelopen, dat het gevaar bestaat dat voortaan elke staking als een onrechtmatige daad zal worden beschouwd. Er is dringend wetswijziging nodig, die in het geldende recht ruimte schept voor rechtmatige werkstakingen en waarbij het gebruik van lijfsdwang en dwangsom bij onrechtmatige stakingen aan banden zal worden gelegd.

Van Lier behandelde eerst de aanvullende werkgelegenheid. Hij achtte het noodzakelijk, dat er ook voor 1959 voldoende geldmiddelen zouden zijn om het huidige beleid voort te zetten, dat wil zeggen, dat voldoende werken in uitvoering zouden worden genomen om de tewerkstelling van alle daarvoor in aanmerking komende werknemers te kunnen verzekeren. Voorts drong Van Lier aan op maatregelen om voldoende objecten van aanvullende werkgelegenheid te scheppen in het noorden van het land en in Zeeland.

Tenslotte besprak Van Lier de nieuwe, definitieve subsidieregeling voor de bijzondere bureaux voor beroepskeuzevoorlichting. De fractie zou zich niet tegen de verhoging dezer subsidies verzetten, omdat er nu een keer een eind moest komen aan een situatie, die de gehele beroepskeuzevoorlichting, ook de openbare, ernstig in haar ontwikkeling had geremd, maar zij betreurde ten zeerste dat de Kamermeerderheid een voor alle partijen bevredigende oplossing van het vraagstuk der beroepskeuzevoorlichting onmogelijk maakte. Er zijn sociale en culturele

werkzaamheden waarbij de band met de levensbeschouwing zo nauw is, dat levensbeschouwelijke opsplitsing mogelijk moet zijn, doch de beroepskeuzevoorlichting valt daar niet onder. Ook binnen het kader van een algemene organisatie kan hier voldoende aan de levensbeschouwelijke aspecten worden recht gedaan. Van Lier wees het hier naar voren komende verzuilingsstreven met kracht van de hand.

Van Lienden besprak een aantal vraagstukken, liggende op het terrein der volksgezondheid. Allereerst wees hij erop, dat het spoedig tot stand komen van een Ziekenfondswet dringend noodzakelijk is. Niet alleen is de huidige, uit de bezettingstijd stammende regeling onvoldoende, maar vooral de vraag van de aanpassing van de omvang der verstrekkingen aan de ontwikkeling der omstandigheden, dient spoedig te worden beslist. Van Lienden wees hierbij vooral op het probleem van de zeer kostbare langdurige verpleging. Dit moeilijke probleem zal in het kader van het ziekenfondswezen tot een oplossing moeten worden gebracht. Vervolgens wees hij op de noodzaak van een regeling van de registratie van ziekenen verpleeghuizen. Men kan de bouw der steeds duurder wordende ziekenhuizen niet meer aan het vrije spel der krachten overlaten. Van Lienden deed op dit gebied een aantal suggesties. Tenslotte besprak hij o.m. de beveiliging tegen installaties welke met radio-actieve stoffen werken, o.a. bij de Nederlands-Belgische fabriek in Mol, en de opleiding van deskundigen op dit gebied, die zijns inziens onvoldoende bezet was.

24 februari 1959 Algemene Weduwen- en Wezenwet (5390, 5391)

Van Lier had grote waardering voor het snelle tempo, waarin oud-Minister Suurhoff deze wet had voorbereid en voor de vele goede kwaliteiten ervan. De Minister heeft terecht in grote lijnen het advies van de SER gevolgd, doch ook enkele gelukkige verbeteringen ten opzichte daarvan toegepast. De wet is, onder meer door de verschillende leeftijdsgrenzen, nogal ingewikkeld, maar die ingewikkeldheid was onvermijdelijk, omdat men nu eenmaal niet aan alle weduwen recht op uitkering kan verlenen. Terecht beperkt men zich immers tot de weduwen, die niet geacht kunnen worden zelf door het verrichten van arbeid in hun levensonderhoud te voorzien. Al was de fractie het met de hoofdlijnen van het wetsontwerp eens, toch had zij nog wel enkele wensen op onderdelen. Met de grote meerderheid van de Kamer is echter de socialistische fractie ermee akkoord gegaan dat bij uitzondering dit wetsontwerp op een verkorte wijze wordt behandeld, waarbij amendementen achterwege blijven. Als de normale behandeling thans zou zijn toegepast, zou immers, in verband met de Kamerontbinding en de vervroegde verkiezingen, de datum van invoering van de wet moeten worden uitgesteld. De weduwen en wezen kunnen niet langer wachten.

Van Lier verklaarde voorts, dat de fractie ermee akkoord ging, dat ook de ongehuwden onder de wet waren gebracht en dus premie zouden moeten betalen. Dit geschiedt om redenen van solidariteit, maar ook om andere redenen. Iedereen loopt immers de kans, dat zijn moeder op jeugdige leeftijd weduwe en hij of zij zelf wees wordt. Ieder loopt de kans te moeten bijdragen in de kosten van levensonderhoud van zijn moeder als zij weduwe is. Het is dan ook volstrekt redelijk, dat iedereen in de kosten van deze verzekering bijdraagt. De PvdA-fractie ziet wel onrecht voor de ongehuwden, maar dit ligt niet in de sociale wetten doch bij de belastingheffing. Aan dat onrecht zal zo snel mogelijk een eind moeten worden gemaakt. Vóór 1 januari 1960 zal het nieuwe kabinet moeten komen met voorstellen tot verlaging van het ongehuwdentarief bij de loon- en inkomstenbelasting.

Vervolgens besprak Van Lier een aantal onvolkomenheden, die er z.i. in het wetsontwerp zaten en die bij de nadere behandeling van een eventuele wijziging

der wet onder de ogen zouden moeten worden gezien. Voorts bepleitte hij de noodzaak van een verhoging der uitkeringsbedragen, omdat die te krap berekend waren. Herziening van de leeftijdsgrenzen zou z.i., wanneer enige praktijkervaring met de wet zou zijn verkregen, overwogen moeten worden.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

22 oktober 1959 Interpellatie Suurhoff

Suurhoff kritiseerde de 'nadere verduidelijking' die de Regering had gegeven op haar aanwijzingen aan het College van Rijksbemiddelaars over de te voeren nieuwe loonpolitiek. Men heeft een vrijere loonpolitiek gewild, maar wat we nu zien is een veel meer gedetailleerd ingrijpen en gerekenmeester dan ooit tijdens de geleide loonpolitiek is gebeurd. Als maatstaf of in een bedrijfstak loonsverhoging kan worden toegestaan, neemt men alléén de produktiviteitsstijging, dit moet tot steeds grotere verschillen in de lonen aanleiding geven. Op allerlei manieren beperkt de Regering overigens de mogelijkheid om een produktiviteitsstijging in loonstijging om te zetten. Door de 'nadere verduidelijking' van haar aanwijzingen heeft de Regering zich ook aan ongelijke rechtsbedeling schuldig gemaakt, want de bedrijfstakken, die tevoren een loonsverhoging kregen goedgekeurd, hebben betere kansen gekregen, dan die er na komen. Het is heel begrijpelijk, dat de Stichting van de Arbeid dit alles zo maar niet neemt en openlijk tot de Regering zegt: wij zullen zo nodig van uw voorschriften afwijken. Maar hiermee wordt de onzekerheid alleen nog maar groter. Scherpe kritiek had Suurhoff ook op de nalatigheid van de Regering om mee te delen dat de achterblijvende groepen binnen afzienbare tijd ook een loonsverhoging zouden krijgen. Hij verweet de Regering, dat zij de aanwezige economische ruimte in de eerste plaats voor de huurverhoging bleef reserveren op gevaar af, dat er niet genoeg zou overblijven voor een welvaartsverbetering voor de werknemers. Daarom diende hij een motie in, waarin een herziening van de aanwijzingen aan het College van Rijksbemiddelaars gevraagd werd om te verzekeren, dat een redelijk deel van de gestegen welvaart aan de loon- en salaristrekkenden kon toevallen. Deze motie werd met 74 tegen 47 stemmen verworpen.

Baart vroeg de verzekering, dat de landbouw bij de nieuwe loonpolitiek niet ongunstiger behandeld zou worden als de andere bedrijfstakken. Hij bestreed uitvoerig de opvatting van de Regering, dat de produktiviteitsstijging per bedrijfstak een blijvende maatstaf voor de loondifferentiatie zou kunnen zijn. Ook in de landen die een vrije loonpolitiek kennen is er geen sprake van een duidelijk verband tussen loonstijging en produktiviteitsstijging per bedrijfstak. Men wil de loonpolitiek dichter bij de mensen brengen, maar de nieuwe loonpolitiek is nog veel onbegrijpelijker voor degenen, die er mee te maken krijgen dan de oude.

15 december 1959 Begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid voor 1960 (5700)

Van Lier constateerde, dat de Minister er nog niet in was geslaagd de indruk weg te nemen, dat hij niet voor zijn taak was berekend. Het program van wetgeving van de Minister is niet duidelijk. Behalve een nieuwe Invaliditeitswet en een nieuwe Ziekenfondswet zal er in deze parlementaire periode moeten komen een verhoging van het AOW-pensioen om dit méér te brengen op het peil van het minimumlevensonderhoud. Met kracht bestreed Van Lier het plan van de Minister om de bijdrage van het rijk in de kosten van de ziekenfondsverzekering voor bejaarden te schrappen. Dit zou een onrechtvaardiger verdeling van lasten betekenen. De rechtvaardigheid eist juist een grotere bijdrage uit de algemene middelen in de kosten der sociale verzekering. Tenslotte uitte Van Lier scherpe kritiek op het voornemen

van de Minister om (uit zuinigheidsoverwegingen) een wachttijd in te voeren, alvorens werklozen op de aanvullende werken zouden kunnen worden geplaatst. Hij diende een motie in, waarin méér geld voor deze werken werd gevraagd om het beleid van 's Ministers voorgangers ongewijzigd te kunnen voortzetten. Toen de Minister een nadere overweging toezegde werd op verzoek van Van Lier de stemming over deze motie aangehouden. (In januari zag de Minister van zijn voornemen af en werd de motie ingetrokken.)

Mejuffrouw *Lemaire* klaagde erover, dat zoveel zaken, die eigenlijk al geregeld hadden moeten zijn, nog niet klaar waren, zoals de Vakantiewet, de invoering van de wet op de bedrijfsgeneeskundige diensten, het rijtijdenbesluit, de nieuwe Huisarbeidswet en de regeling van het stakingsrecht. Vervolgens besprak zij de loonpolitiek. Nu de nieuwe loonpolitiek al een half jaar in werking is, hebben nog slechts 12 à 13 percent van de werknemers een loonsverhoging gekregen. De prijzen zijn intussen voor alle werknemers gestegen. Wanneer zullen de achterblijvers aan de beurt komen? Mej. Lemaire bepleitte de sociale gelijkstelling van de landarbeid met andere arbeid. Zij drong aan op afschaffing van de 5e gemeenteklasse en op doorvoering van het beginsel van gelijke beloning van man en vrouw. Vervolgens vroeg zij om een algemene uitkeringsregeling voor gehandicapten en bestreed zij de neiging van de regering om een aantal taken van dit departement over te brengen naar dat van Maatschappelijk Werk.

Berger zette de noodzaak uiteen van het spoedig tot stand komen van een Ziekenfondswet. De Minister zal stellig een aantal knopen moeten doorhakken. Er moet een volksverzekering komen beneden een welstandsgrens. Dan rijst de vraag of de verzekering verplicht of vrijwillig moet zijn. Ook bij een vrijwillige verzekering zal men een premie naar draagkracht moeten invoeren, maar dat zal pas kunnen slagen als de overheid in ruime mate subsidieert. In afwachting van een nieuwe Ziekenfondswet zal de Minister zo spoedig mogelijk een nieuwe regeling moeten treffen van het goedkeuringsrecht van de overeenkomsten tussen ziekenfondsen en medewerkers. Tenslote besprak Berger een aantal vraagstukken van de watervoorziening. Hij verlangde o.m. het opstellen van een verder plan voor de aanleg van waterleidingen in de zeer onrendabele gebieden.

26 januari 1960 Interpellatie Burger

Burger protesteerde krachtig tegen de houding van de Regering, die het overleg met de bona-fide vakorganisaties van het vervoerspersoneel over een loonsverhoging had afgebroken, omdat er bij een onderneming een wilde staking was uitgebroken. Deze vakorganisaties waren allerminst verantwoordelijk voor die staking. Zwakke regeerders proberen altijd flink te zijn op het verkeerde ogenblik. Burger diende een motie in, waarin hervatting van het overleg op de oorspronkelijk afgesproken datum werd gevraagd. Deze motie werd met 61 tegen 42 stemmen verworpen .

10 februari 1960 Wijziging van de Hinderwet (5402)

Westerhout ging akkoord met het wetsontwerp, doch diende een amendement in om de gemeentebesturen opnieuw de bevoegdheid te geven voor te schrijven, dat hinderlijke werktuigen niet in bepaalde delen van de gemeente mogen worden gebruikt. Dit amendement werd met 64 tegen 62 stemmen aangenomen.

24 maart 1960 Tijdelijke verdere verhoging van sociale verzekerings-uitkeringen (5882)

Mejuffrouw *Lemaire* drong er op aan dat de invaliditeitsrenten verder verhoogd zouden worden om de trekkers van deze renten ook een deel te geven in de gestegen welvaart. Voorts verzocht zij de kinderbijslag overeenkomstig de trend van de loonsverhogingen te verhogen. Tenslotte maakte zij bezwaar tegen de te geringe verhoging (met 6%) van de ongevallenrenten. Daar zit slechts een minimale welvaartsverbetering in, want het grootste deel ervan is nodig voor de huurcompensatie. Zij diende een amendement in om de verhoging op 10 percent te stellen. Dit amendement werd echter verworpen.

6 april 1960 Behandeling verslagen over de Volksgezondheid (5309)

Lamberts maakte een aantal opmerkingen over het probleem der langdurig zieken. Hun verpleging en behandeling schiet nog steeds ernstig te kort, als regel kan veel te weinig aandacht worden besteed aan het 'weer op eigen benen' laten staan van deze zieken. Vooral de groep bejaarden onder deze zieken eist meer aandacht. Ook het wettelijk toezicht op de inrichtingen moet worden geregeld. Een algemeen periodiek geneeskundig onderzoek zou moeten worden ingesteld. Als men dat invoert, zal blijken, dat er geen overschot aan artsen is. Lamberts bestreed de denkbeelden van prof. Muntendam, die bijbetaling door ziekenfondspatiënten wenselijk achtte. Vervolgens besprak hij o.m. vraagstukken van de tandheelkundige verzorging. Bij de jeugd is een ontstellende toeneming van tandbederf te constateren. Lamberts stelde een aantal maatregelen voor om in deze ontwikkeling verbetering te brengen, o.m. voor uitbreiding van de jeugdtandverzorging. De tandartsenopleiding zal moeten worden uitgebreid en de duur der opleiding verkort.

Van Lienden begon met een bespreking van ziekenhuisvraagstukken. Om de steeds stijgende verpleegkosten te drukken moet een doelmatiger samenwerking en taakverdeling tussen de ziekenhuizen worden tot stand gebracht, desnoods door ingrijpen van de overheid. Ook moet er een spreidingsplan komen voor de bouw van nieuwe ziekenhuizen. Van Lienden ging voorts o.m. in op het ernstig tekort aan verplegend personeel, vooral in de psychiatrische inrichtingen. De salariëring zal verhoogd en de werktijd verkort moeten worden. Tenslotte ging hij uitvoerig in op vraagstukken van tandverzorging. Hij klaagde er over, dat uitbreiding van de opleidingsmogelijkheden tot tandarts niet tijdig was voorbereid en hij protesteerde tegen het voornemen om dit jaar in Utrecht en Groningen het aantal toe te laten eerstejaars-studenten voor deze opleiding te beperken.

18 mei 1960 Verhoging loongrenzen sociale verzekering (5854)

Mejuffrouw *Lemaire* juichte de indiening van dit wetsontwerp dat een als het ware 'automatische' regeling gaf voor toekomstige verhogingen der loongrenzen van harte toe. Wel had zij er bezwaar tegen, dat men hier een afwijkend stelsel van dat in de AOW ging volgen en dat men slechts voor de helft met de ontwikkeling van het looncijfer, doch voor de andere helft op de ontwikkeling der kosten van levensonderhoud zou afgaan. Hierdoor dreigt het gevaar, dat het percentage verzekerden voortdurend terugloopt. Zij ondersteunde een amendement, voorgesteld door de gehele Kamercommissie voor Sociale Zaken, waarbij de regering de bevoegdheid kreeg om van deze maatstaven af te wijken indien dit nodig zou blijken om het aantal verzekerden niet te sterk te laten teruglopen. Het amendement werd aanvaard.

13 november 1958 Begroting van maatschappelijk werk voor 1959 (5300)

Mevrouw *Heroma-Meilink* drong er met klem op aan, dat de herziening van de Armenwet 1912 nu spoedig tot stand zou komen. De huidige wet stamt uit een tijd waarin een klimaat van sociale zorg heerste, dat het onze niet meer is. Ook is het dringend noodzakelijk, dat we spoedig in de Kamer het te verwachten wetsontwerp tot beperking van het verhaal zullen kunnen bespreken; de huidige toepassing van het verhaal leidt immers nog steeds tot bijzonder veel leed. Mevrouw Heroma uitte kritiek op de oppervlakkige wijze, waarop in de toelichting bij de begroting was ingegaan op de problemen der bejaarden. Een wettelijke regeling van het toezicht op de bejaardentehuizen is nodig, maar onvoldoende. Het meest nodige is een oplossing voor de hoge prijzen in die inrichtingen, welke zeer velen niet kunnen betalen. Vervolgens besprak mevrouw Heroma het vraagstuk der gerepatrieerden. Ernstige kritiek had zij op het feit, dat het Humanistisch Verbond bij de Kerken werd achtergesteld in de mogelijkheden tot het verlenen van geestelijke bijstand aan degenen, die in de contractpensions verblijven. Voorts besprak zij uitvoerig het werk in de ontwikkelingsgebieden. Mevrouw Heroma wees er op, dat de mogelijkheden van vruchtbaar werk in die gebieden, gezien de nogal geringe financiën, welke ter beschikking werden gesteld, toch al niet groot zijn, zodat het uitstippelen van een goed beleid voor dit werk dubbel nodig is, wil men er nog iets van terecht brengen. In dit verband wees zij ook op de noodzaak, dat de gemeenten over voldoende financiële middelen zouden kunnen beschikken om hun eigen bijdrage in de verschillende projecten te kunnen opbrengen.

Mevrouw *Ploeg-Ploeg* begon met een waarschuwend geluid te laten horen. Er is vrees in het land, dat het maatschappelijk werk zich steeds meer concentreert op de studie én op het opwerpen van allerlei problemen, waardoor steeds grotere apparaten ontstaan en het aantal van degenen, die rechtstreeks hulp verlenen aan hun medemens onder de beoefenaars van het maatschappelijk werk relatief achteruit zou gaan. Het is beter op een bepaald moment een keuze te doen, ook al weet men nog niet alles, dan perfectionistisch door te studeren en intussen de nood te laten bestaan. Mevr. Ploeg-Ploeg besprak op kritische wijze het vraagstuk van de bestrijding der onmaatschappelijkheid. De vorige Minister heeft een subsidieregeling mogelijk gemaakt en daarna advies gevraagd over richtlijnen voor de juiste uitoefening van dit werk. Het advies blijft echter wel heel lang uit. Intussen wordt er maar voortgeëxperimenteerd met de probleemgezinnen in de gezinsoorden, die per gezin per jaar *f* 20.000,– kosten. Zestig ambtenaren verzorgen 60 gezinnen! Reeds meermalen heeft onze fractie er op aangedrongen dit experiment te beeindigen, en alle aandacht te gaan besteden aan andere, meer belovende vormen van bestrijding der onmaatschappelijkheid. De Minister wil dit experiment nu toch blijven voortzetten. De fractie heeft daartegen echter onoverkomelijke bezwaren, gezien de grote fouten, die daarbij worden gemaakt en die mevr. Ploeg uitvoerig opsomde. Zij diende dan ook een motie in, waarin werd uitgesproken, dat dit werk een aflopend karakter moest hebben en waarin de Minister werd uitgenodigd het aantal gezinsoorden sterk in te krimpen. Deze motie werd echter met 52 tegen 43 stemmen verworpen.

17 december 1959 Begroting van Maatschappelijk Werk voor 1960 (5700)

Mevrouw *Heroma-Meilink* was van mening, dat een drietal vraagstukken bij deze begroting onvoldoende aan de orde waren gekomen. In de eerste plaats het bejaardenvraagstuk. De positie van de ruim 50.000 bejaarden die nog afhankelijk

zijn van bijsteun op grond van de Armenwet, vraagt dringend om verbetering. De noodzakelijke wettelijke regeling van een contrôle op de bejaardentehuizen blijft maar uit. Vervolgens is er de dringend nodige beperking van het verhaalsrecht, waarvoor nog steeds geen wetsontwerp is ingediend. Er zijn zeker 200.000 gevallen van mensen, die steun behoeven doch deze niet vragen tengevolge van het verhaalsrecht. Tenslotte is er het beleid in de ontwikkelings- of probleemgebieden. Het zou volstrekt onjuist zijn de taak daar te beperken tot de aangewezen kernen. Er is ook rondom de kernen behoefte aan een goed en prettig bewoonbare streek. Men mag het platteland niet in de kou laten staan door alleen aandacht te hebben voor het economische beleid t.a.v. de industrialisatie in de kernen.

Daams besprak o.m. de bestrijding der onmaatschappelijkheid. Hij ging van harte akkoord met de opheffing der gezinsoorden, waar de fractie al zo lang op had aangedrongen, maar bepleitte wel een landelijke begeleiding van het plaatselijk werk. Ook drong hij aan op verbetering van de salarispositie der maatschappelijke werkers. Uitvoerig ging Daams in op de problemen der verzuiling. De jongeren komen er steeds meer tegen in verzet. Zowel in humanistische als in protestantse en in rooms-katholieke kringen doen zich al duidelijker stemmen horen, dat wij op de verkeerde weg zijn en dat de gemeenschapsgedachte in het maatschappelijk werk een veel groter accent moet krijgen. Er moeten veel meer algemene instellingen komen, niet als een extra-zuil van de algemeenheid, maar in de vorm van een innige samenwerking tussen de verschillende geestelijke groepen binnen het verband van één organisatie, zonder verwaarlozing van het levensbeschouwelijk element. Het blijft helaas echter veel te veel bij bespiegelingen, in de praktijk blijft men de weg van de verzuiling toch nog verder gaan. Het zou onjuist zijn voor de overheid om dwang te gebruiken, maar de overheid zou op verschillende wijzen (door Daams nader aangeduid) de toenemende samenwerking kunnen bevorderen.

Scheps besprak het Ambonezen-vraagstuk. Zonder de Ambonezen te mogen dwingen, zal de overheid toch moeten bevorderen, dat deze groep in de Nederlandse samenleving wordt geïntegreerd, met de mogelijkheid eigen aard en karakter te behouden.

Tenslotte ging ook Scheps uitvoerig in op de vraagstukken der verzuiling. De verzuiling bedreigt de eenheid van ons volk; elk mens, die in de verzuiling leeft, dreigt in eenzijdigheid te verstarren. Als de christenen zich minder van de anderen hadden afgezonderd zou er meer van het geloof bewaard zijn gebleven.

VAN LIER
PESCHAR

VERSLAG VAN DE EERSTE KAMERFRACTIE

over de periode van

1 oktober 1958 tot 30 september 1960

SAMENSTELLING VAN DE FRACTIE

Bij de aanvang van de verslagperiode maakten de volgende partijgenoten deel uit van de fractie:

J. B. Broeksz, mr. G. J. P. Cammelbeeck, H. J. de Dreu, mr. G. van Hall, J. L. Hoogland, S. de Jong, mr. J. A. Jonkman, P. J. Kapteijn, D. de Loor, prof. ir. J. P. Mazure, mr. M. de Niet Gzn., H. Oosterhuis, prof. dr. A. Querido, mr. A. de Roos, dr. L. M. de Rijk, prof. dr. ir. W. Schermerhorn, jhr. mr. T. A. J. W. Schorer, mej. mr. M. Tjeenk Willink, mr. dr. J. in 't Veld, ir. H. Vos, C. van der Waerden, C. W. van Wingerden.

Bij de in 1960 gehouden verkiezingen voor de gedeeltelijke vernieuwing van de Eerste Kamer won de PvdA één zetel. De partijgenoten H. Oosterhuis en H. J. de Dreu stelden zich niet herkiesbaar. In hun plaats kwamen prof. ir. I. Samkalden en mej. mr. J. Zeelenberg; de nieuwe zetel werd bezet door mr. M. van der Stoel.

In deze verslagperiode trad mr. dr. J. in 't Veld als fractievoorzitter op; met het oog op zijn benoeming tot voorzitter van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven legde hij deze jarenlang vervulde functie neer. Ir. H. Vos trad vanaf half september 1960 op als voorzitter.

Door het zich niet herkiesbaar stellen van H. Oosterhuis kwam ook de door hem lange jaren bezette post van fractiesecretaris vrij; C. W. van Wingerden zal deze voortaan bezetten.

DE WERKZAAMHEDEN VAN DE FRACTIE

De hierna volgende opsomming van de werkzaamheden der fractie blijft beperkt tot haar optreden in het openbaar. Vanzelfsprekend was zij ook in commissieverband en anderszins actief.

BEHANDELDE ONDERWERPEN

Jeugdspaarwet

De door de regering in het onderhavige wetsontwerp voorgestelde maatregelen imponeerden *De Rijk* niet in het minst; hij achtte deze wet in economisch opzicht vrij onbelangrijk. De hooggestemde verwachtingen van de regering kon hij dan ook niet delen. Van meer belang achtte de socialistische woordvoerder de idee, welke aan het gevoerde en nog te voeren beleid ter zake van de bezitsvorming ten grondslag ligt. Spreker wees in zijn betoog op de belangrijke en soms gevaarlijke rol, die in praktische discussies vaak wordt gespeeld door bepaalde levensbeschouwelijke vooronderstellingen, die niet steeds volledig blijken te zijn doordacht vanuit de huidige objectieve maatschappelijke economische en technische situatie. Het was sprekers opvatting, dat de persoonlijke verantwoordelijkheid niet door de nieuwe maatschappelijke ontwikkeling behoeft te worden teruggedrongen.

Bekrachtiging KB betr. regelen omtrent de onverenigbaarheid van het lidmaatschap van de SER met enige andere werkzaamheden

In eerste termijn sprekende vocht *Oosterhuis* de bedoelingen en argumenten van de regering met betrekking tot het betrekkelijke wetsontwerp aan. Wanneer het lidmaatschap van de SER onverenigbaar zou worden verklaard met dat van de Staten-Generaal, zou dat ernstige nadelen voor de bezetting én van de SER én van de Staten-Generaal met zich brengen. Afweging van de ernst van deze consequentie

tegenover de schim van het mogelijk optreden van de door de regering verwachte gevaren, deden spreker kiezen tegen onverenigbaarheid.

De oproep van de regering aan de organisaties van werkgevers en werknemers om bij het benoemen van SER-leden rekening te houden met de opvattingen van de regering, achtte spreker onjuist. Hij noemde dit een onbevoegde ingreep in de vrijheid, die de wet op de bedrijfsorganisatie aan de organisaties geeft op het stuk van hun benoemingsbeleid.

Een motie van de leden Rip (AR), Kropman (KVP) en Oosterhuis tegen het uitspreken van de onverenigbaarheid werd ingetrokken, nadat staatssecretaris Schmelzer o.a. had verklaard de zgn. 'oproep' als ongedaan te beschouwen. Het wetsontwerp werd daarna zonder stemming aanvaard.

Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting 1959

Woordvoerders van de andere partijen besteedden veel aandacht aan de door de PvdA-fractievoorzitter (der Tweede Kamer) mr. Burger afgelegde verklaringen op de Fakkeldragersdag van de Partij van de Arbeid en met name aan de zeven eisen, die hij daar stelde.

In antwoord op hun opmerkingen zeide *In 't Veld,* dat de KVP en de ARP moeten kiezen tussen een kabinet zonder PvdA of een kabinet met PvdA en dan tevens met een program, dat houvast biedt. Zonder een dergelijk program kan er, aldus spreker, al te gemakkelijk een coalitie tegen de PvdA worden gevormd. Hij wees op de gevaarlijke gevolgen van de speculaties van VVD en ook KVP en ARP op een uittreden van de PvdA uit de regering. Een verwezenlijking van deze speculaties zou leiden tot een verscherping van de tegenstellingen in ons volk.

Ten aanzien van de kwestie Nieuw-Guinea bepleitte *In 't Veld* een duidelijke uitspraak van de regering over de mogelijkheden van een andere oplossing dan door middel van handhaving van onze soevereiniteit, zolang de Papoea's geen zelfbeschikkingsrecht hebben.

Wijziging van de wet op de vervreemding van landbouwgronden

Beter een half ei dan een lege dop, zo vatte *In 't Veld* het standpunt van de fractie tegenover dit wetsontwerp kort samen. Hij was van mening dat men moeilijk kan ontkennen dat het in de Tweede Kamer voorgevallene met betrekking tot dit wetsontwerp duidelijk in strijd was met de regeringsverklaring. Men verwijt vaak de PvdA-fractie in de Tweede Kamer, dat zij haar wil aan de andere partijen tracht op te leggen, maar — aldus de socialistische woordvoerder — hier was het zo, dat een meerderheid over het regeringsprogram is heengelopen en een andere beslissing heeft geforceerd. Spreker constateerde, dat een fundament voor verder samengaan tussen PvdA en KVP thans ontbrak.

Op grond van 'het halve ei' gaf de fractie haar steun aan het wetsontwerp, dat zonder hoofdelijke stemming werd aanvaard.

Verlenging van de tijdelijke verhoging van enige belastingen

Bij de behandeling van deze wetsontwerpen in de Tweede Kamer waren de erin vervatte voorstellen de onmiddellijke oorzaak van het aftreden van minister Hofstra en daarmede van alle socialistische bewindslieden. *Vos* wilde niet op de gang van zaken in de Tweede Kamer ingaan. In elk geval heeft ons dit een kabinet met beel(d)houwwerk opgeleverd, aldus spreker. Hij constateerde, dat er in het kabinet-Drees geen meningsverschil over de verlenging was; alle bewindslieden onderstreepten het standpunt van minister Hofstra. Ook minister Zijlstra, thans optredend

als minister van Financiën, heeft in zijn Memorie van Antwoord verklaard op het standpunt te staan, dat verlenging met twee jaren nodig is; *Vos* vroeg zich af, of een andere houding, met name die van meer solidariteit van de bewindsman en zijn collega's met de socialistische ministers niet een crisis zou hebben voorkomen.

Begroting 1959 Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening

Hoogland zeide, mede namens zijn fractie, begrip te hebben voor het standpunt van de minister ad interim, die had verklaard het departement reilend en zeilend te willen houden totdat een nieuw kabinet zou optreden.

Spreker vroeg aandacht voor de kleibouwstreek in het noorden van het land, waar de welvaart afneemt. Nu de toestand van 's lands financiën wat meer perspectief biedt, aldus spreker, moet men niet alleen maar denken aan tunnels, Deltawerken en Europoort. Hij wees er op, dat men in het noorden verlangt naar de drooglegging van de Lauwerszee. Spreker ontwikkelde voorts een aantal bezwaren tegen het melkprijsbeleid.

Schorer toonde zich ongerust over de scherpe achteruitgang van de haringvangsten in de Noordzee. In dit verband informeerde hij naar het Nederlandse standpunt op de internationale conferentie over de crisis in de haringvisserij, die te Londen werd gehouden. Verder wijdde hij aandacht aan de belangen van de vissers en oesterkwekers met het oog op de Deltawerken.

Wijziging van de Winkelsluitingswet 1951

De vooral in de grote steden veel voorkomende figuur van de bij de automaten op post staande geldwisselaar was *Van der Waerden* een doorn in het oog. Hij was van opvatting, dat aan dit tweeploegenstelsel in de detailhandel een einde diende te worden gemaakt, omdat de geest van de winkelsluitingswet er geweld door wordt aangedaan. Spreker wees voorts op het belang van het onderhouden van een ruim contact tussen het ministerie van Economische Zaken en de organisaties van consumenten.

Begroting 1959 Economische Zaken

Vos was van mening, dat een zo hoog mogelijk peil van werkgelegenheid moest worden nagestreefd. Zijn indruk was, dat de minister te weinig aandacht had voor de structuurwerkloosheid, die slechts door een doelbewust overheidsbeleid kan worden bestreden. In dit verband wees spreker op het noorden des lands, waar ook de seizoenschommelingen groter zijn dan elders. Er is daar echter niet slechts sprake van structuurwerkloosheid, maar van structuurproblemen.

Spreker drong voorts aan op een uitvoerige studie van de vermogensverhoudingen in Nederland.

Kapteijn sprak over de ellendige situatie op de kolenmarkt. Hij laakte het beleid van de Hoge Autoriteit, waardoor de kolenmiljonairs een extraatje toegeworpen krijgen.

Bedrijfsgeneeskundige diensten

Bij de behandeling van het wetsontwerp 'aanvulling van de veiligheidswet 1934 en de stuwadoorswet met bepalingen omtrent preventieve gezondheidszorg in de bedrijven' toonde *Querido* zich een warm voorstander van een wettelijke regeling op dit terrein. De in en buiten het parlement aangeheven kreten, dat deze overheidsinmenging de vrijheid zou bedreigen, wees spreker als onwaarachtig van de hand.

Het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

Begroting 1959 Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie

De Jong toonde met een groot aantal voorbeelden aan, dat het minister Struycken bepaald ontbreekt aan daadkracht. Uitvoerig ging spreker in op het uitblijven van planologische en bestuurlijke beslissingen ten aanzien van de Haagse agglomeratie (het plan-Wilsveen), de IJmond en de Rijnmond.

In 't Veld constateerde, dat de jeugdspaarregeling niet zoveel te betekenen had; in zijn kring wordt meer waarde gehecht aan geestelijk dan aan materieel bezit en men is daar bang, dat bij de bezitsvorming een spiering wordt uitgegooid om een kabeljauw – een belastingverlaging op vermogens en grote inkomens – te vangen. Er leven op dit terrein nog weinig concrete denkbeelden, aldus spreker; hij meende, dat men tot veel radicalere oplossingen zal moeten komen, die dan moeten worden gezocht in een behoorlijk winstaandeel voor de werknemers. Om niet in strijd te komen met de eisen van de sociale gerechtigheid zou men bij voorbeeld kunnen komen tot een storting in een algemeen investeringsfonds, waarin alle werknemers, of zij werken in winstgevende of in niet winstgevende bedrijven, deel hebben.

Ten aanzien van de PBO merkte *In 't Veld* op, dat veel meer de consument de gelegenheid moet krijgen zijn stem te doen horen. Spreker meende, dat een dieper inzicht moet worden verkregen in de omstandigheden, waaronder en de oorzaken, waardoor het in de industrie zoveel minder gesmeerd loopt dan in de landbouw, waar de PBO behoorlijk is aangeslagen.

Begroting 1959 Justitie

De Eerste Kamer sprak vrij algemeen haar waardering uit voor het werk en het beleid van de afgetreden minister Samkalden. Voor de fractie sloot *Cammelbeeck* zich gaarne bij deze betuigingen aan. Spreker wijdde uitvoerig aandacht aan het vraagstuk van de politie. Hij wees op de hoge eisen, die men aan de politie stelt en merkte op, dat men dat alles dan wil honoreren met een salaris, nauwelijks gelijk aan dat van een geschoolde arbeider. Bepaald zorgwekkend noemde spreker de leeftijdsopbouw bij het lagere personeel van de Rijkspolitie, waardoor in de jaren 1974 tot en met 1980 met een tekort van ruim 1300 man gerekend moet worden. Hij bepleitte daarom een verlaging van de toelatingsleeftijd tot 18 jaar en vrijstelling van dienstplicht.

Begroting 1959 Financiën

De VVD-afgevaardigde prof. Witteveen bepleitte bij de behandeling van deze begroting de prioriteit van de investeringen bij de verdeling van een eventuele ruimte in de economie. Daartegenover stelde *Vos*, dat het teruglopen van de investeringen geplaatst moet worden tegen de achtergrond van het hoge peil van de investeringen in 1956 en 1957.

Spreker ondersteunde de bedenkingen van minister Zijlstra tegen de liberale aandrang tot belastingverlaging. In de jaren tussen 1952 en 1957 werden er meer arbeidsplaatsen geschapen dan de groei van de beroepsbevolking noodzakelijk maakte; spreker wilde beslist niet terug naar dat hoge investeringsniveau.

Begroting 1959 Maatschappelijk Werk

Op de dag voor de verkiezingen ging mej. *Tjeenk Willink* bij de behandeling van deze begroting na, wat de eerste vrouwelijke minister terecht had gebracht van de taak, die zij zich in oktober 1956 had gesteld. Spreekster kon over de wetgevende arbeid van de minister niet enthousiast zijn, maar met het oog op de werkzaamheden ten behoeve van de gerepatrieerden en de Hongaarse vluchtelingen kon zij begrip opbrengen voor de tekortkomingen.

Begroting 1959 Buitenlandse Zaken

De Eerste Kamer behandelde deze begroting onder ietwat merkwaardige omstandigheden, de minister van het betrokken departement was demissionair, de kabinetsformatie was aan de gang en de bespreking van de Europese integratie moest geschieden zonder de afgetreden staatssecretaris v. d. Beugel. Diens heengaan werd algemeen betreurd.

Kapteijn sprak het leedwezen van de fractie uit over het mislukken van de onderhandelingen over een bredere economische samenwerking. Spreker ging de gang van zaken bij deze onderhandelingen nog eens na; voor hem stond het vast, dat de regering steeds het Nederlandse belang daarbij voor ogen had gehad.

De Niet betoogde, dat de regering in haar verhouding tot Indonesië beslist niet bogen kan op een succesvol beleid. Er is geen sprake van een nieuwe aanpak van de moeilijkheden; men beperkt zich tot het indienen van de zeker noodzakelijke protesten. Zonder andere stappen hadden deze protesten volgens *De Niet* geen zin. Hij maakte duidelijk, dat de kritiek van de fractie, zoals die tot uiting was gekomen in de schriftelijke stukken, niet tegen de persoon van minister Luns was gericht; de door de regering gevoerde politiek was een goede exponent van wat bij de meerderheid van het parlement leefde. Dat was naar sprekers mening echter niet voldoende; er moet ook een eigen creatief vermogen naar buiten treden.

Begroting 1959 Zaken Overzee

Cammelbeeck noemde de situatie met betrekking tot de Sticusa catastrofaal. Hij vocht de mening van de minister aan, dat de Sticusa er bij de over de gehele linie doorgevoerde verlaging van de subsidies niet slecht van afgekomen was, door er onder meer op te wijzen, dat de werkzaamheden van de Sticusa zich op voor de hand liggende wijze verbreedden en verdiepten.

Spreker pleitte voor een meer op de voorgrond plaatsen, ook bij de algemene politieke beschouwingen, van de algemene cultuurpolitiek.

Algemene weduwen- en wezenverzekering

In 't Veld juichte de totstandkoming van dit wetsontwerp van harte toe; met de AR-afgevaardigde Ruppert was hij van mening, dat deze wet een mooi voorbeeld is van wat door eendrachtige samenwerking tot stand kan worden gebracht.

Omdat de regering had toegezegd dat op verschillende punten nader zou kunnen worden teruggekomen, wanneer enige ervaring met de wet was opgedaan, wilde *In 't Veld* zich niet in breedvoerige beschouwingen begeven. Wel sneed hij enkele zaken aan, waaromtrent de regering de deur voor nader beraad min of meer had dichtgeworpen. Zo noemde hij het een toch wel vrij onbevredigende situatie, dat bepaalde groepen van vrouwen, b.v. ongehuwden, die zelf nooit van de wet zouden profiteren, toch premie moeten betalen. Een tweede punt, dat sprekers rechtsgevoel maar moeilijk kon bevredigen, was de kwestie van de van echt gescheiden vrouw.

De met de AWW samenhangende wetsontwerpen werden zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

Begroting 1959 Volkshuisvesting en Bouwnijverheid

Broeksz bracht, nu het vrijwel vast stond dat minister Witte niet in het nieuwe kabinet zou terugkeren, de bezwaren van de PvdA tegen het beleid van de bewindsman nog eens in herinnering. Ondanks deze bezwaren moet erkend worden, aldus *Broeksz*, dat minister Witte oprecht en met grote bekwaamheid de woningnood

heeft bestreden. Van een nieuw optredende minister verlangde hij, dat alle maatregelen genomen zouden worden, die nodig zijn voor het bouwen van goedkope arbeiderswoningen. Tot die maatregelen rekende hij het verlagen van de kostprijzen en het ongedaan maken van de prijsafspraken in de ondernemerswereld.

Broeksz betoogde voorts, dat een eventuele huurverhoging moest worden gecompenseerd, maar dat naar zijn mening de dan aan het licht komende ruimte eerst zou moeten worden gebruikt voor het wegnemen van de achterstand, die de werknemers bij de bestedingsbeperking hebben opgelopen. Hij zag geen enkele rechtsgrond de huiseigenaren te laten voorgaan.

Mazure wijdde aandacht aan de efficiëntie van het bouwen. Hij bepleitte een krachtige stimulering en coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van het bouwwezen.

Begrotingen 1959 Oorlog en Marine

De Dreu uitte zijn waardering voor de wijze, waarop de minister en de staatssecretaris van Marine, die beiden vrijwel zeker niet in de nieuwe regering zouden terugkeren, gedurende ongeveer acht jaar hun werk hadden verricht. Hij wilde gaarne verklaren, dat zijn fractie bereid zou blijven een bijdrage aan het NAVO-apparaat te leveren; hij stelde zich daarbij echter op het standpunt, dat deze bijdrage evenredig aan die van vergelijkbare NAVO-landen dient te zijn. Het peil van de defensie-uitgaven achtte hij te hoog; met name de kosten van de Marine konden zijns inziens worden teruggebracht. In dit verband deed het hem genoegen, dat de KVP-afgevaardigde De Gou eveneens had gepleit voor een gewijzigd vlootplan.

Begroting 1959 Sociale Zaken en Volksgezondheid

Querido ving aan met op te merken, dat de behandeling van deze begroting een uitermate moeilijke zaak zou zijn. Zij was ingediend door de afgetreden minister Suurhoff en moest nu verdedigd worden door minister Beel, die niet alleen optrad als minister van Sociale Zaken ad interim, maar bovendien demissionair was. Al zou een gedachtenwisseling met de bewindsman weinig zin hebben, toch meende *Querido* dat er een aantal zaken op het gebied van de volksgezondheid waren, waaromtrent een uitstel van de discussie onverantwoord zou zijn. In dit verband gaf hij een overzicht van het schrijnende tekort aan plaatsen voor geesteszieken. Hij bepleitte een spoedig indienen van een ontwerp van wet op de geestelijk gestoorden. Een ander punt, even urgent en misschien nog schrijnender, betrof de verpleging van langdurige zieken. Volgens de minister zou dit een taak voor het particulier en gemeentelijk initiatief zijn. *Querido* vroeg, of dit moest worden opgevat als een voorproefje van de manier waarop de vraagstukken zouden worden opgelost als de afdeling Volksgezondheid naar het departement van Maatschappelijk Werk zou worden overgeheveld. Hij meende, dat dit een stap terug zou zijn voor ons stelsel van sociale zorg en volksgezondheid.

Oosterhuis wijdde vooral aandacht aan het loonpolitieke beleid. Hij achtte de toestand zodanig gewijzigd, dat nog in 1959 een loonsverhoging gewenst moest worden geacht. Op grond van een aantal door hem genoemde gronden concludeerde *Oosterhuis*, dat een opheffing van de bestedingsbeperking voor de loontrekkenden in 1959 doorvoerbaar en verantwoord was. Hij kondigde aan, dat de fractie haar stem niet zou kunnen geven aan een huurverhoging vóór het ongedaan maken van de bestedingsbeperking. Spreker kantte zich tegen een vrijere loonpolitiek en wees in dit verband op het stukje praktijk dat in 1956 daarmede was opgedaan. Deze loonpolitiek zou onrust en spanningen in de bedrijven in de hand werken.

Begroting 1959 Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

Schermerhorn constateerde met een zekere bevrediging, dat het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen kennelijk niet gemoeid was geweest in het geknoei met de kabinetsformatie. Hij sprak de hoop uit, dat ook in de toekomst men geen stuivertje wisselen gaat met een onderwerp, dat voor de toekomst van ons volk van zo eminente betekenis is en ten aanzien waarvan het persoonlijk beleid van de bewindsman tevens zo belangrijk is. Mede in dit verband vroeg *Schermerhorn* naar de stand van zaken bij het wetsontwerp 'verlening grotere vrijheid van inrichting van onderwijs', dat hij van grote betekenis achtte voor de verdere ontwikkeling van het onderwijs in ons land.

De Roos sprak over de vergroting van de studiemogelijkheden voor hen, die zelf de studiekosten niet of moeilijk kunnen betalen. In dit verband noemde hij het rapport van de WBS 'Gelijke kansen' en vroeg de minister of hij zich in grote lijnen met de daarin ontwikkelde gedachtengang kon verenigen.

De Roos besprak voorts het tekort aan leerkrachten en lokalen voor het gymnastiekonderwijs van de schooljeugd; hij bepleitte de invoering — als tijdelijke maatregel — van een speciale akte l.o. lichamelijke oefening.

Aangezien Cammelbeeck door verblijf buitenslands niet aan het debat kon deelnemen, behandelde *De Roos* ook het kunstbeleid. Zo schonk hij aandacht aan de afname van kunstwerken van beeldende kunstenaars, aan de toneelspreiding en aan de salarissen van toneelspelers.

De Rijk attakeerde de minister over de opzienbarende opheffing van het Nederlands Instituut voor Internationale Culturele Betrekkingen. Hij vroeg hoe deze beslissing te rijmen viel met de bij het optreden van dit interim-kabinet gedane aankondiging, dat er geen ingrijpende beleidsbesluiten genomen zouden worden. Na het antwoord van minister Cals moest *De Rijk*, sprekende in tweede instantie, constateren, dat het onmogelijk was de standpunten te verzoenen. Hij hoopte, dat de Tweede Kamer op deze zaak bij de behandeling van de begroting 1960 zou terugkomen.

Begroting 1959 Verkeer en Waterstaat en idem Zuiderzeefonds

Schorer overzag de taken, waarvoor het departement van Verkeer en Waterstaat is gesteld en vroeg zich af, of het wel voldoende financiële armslag had, gezien deze taken. Hij bracht voorts de noodzaak van bedijking en inpoldering van de Lauwerszee ter sprake en vroeg de minister om een duidelijke uitspraak hieromtrent.

Ook de vraagstukken van Amsterdam — zijn havens en oeververbindingen — hadden zijn aandacht, evenals de talrijke met de Deltawerken samenhangende kwesties.

Mazure wees er op, dat, hoe belangrijk de Deltawerken ook zijn, de andere noodzakelijke werken er niet door in het gedrang mogen komen. Hij noemde in dit verband de verkeerswaterbouwkunde en de landaanwinning. Bij de bespreking van dit laatstgenoemde onderwerp wijdde *Mazure* aandacht aan de recreatie binnen de polders en bijzonderlijk aan de recreatie te water. Hij bepleitte ten aanzien hiervan inschakeling van deskundigen en belanghebbenden, zowel in als buiten ambtelijk verband.

Wijziging van de hoger-onderwijswet

Het betrof hier een tweetal wijzigingen van de genoemde wet, namelijk:

a. betreffende de toelatingsrechten verbonden aan de eindexamengetuigschriften van de afdelingen A en B van een gymnasium, en

b. betreffende de toelating van onderwijzers en bezitters van middelbare akten tot universitaire examens.

De op dit terrein werkzame *De Rijk* zette in een technisch betoog uiteen, waarom hij ten aanzien van het eerste punt geen enkel bezwaar had.

Met betrekking tot het tweede punt was er buiten het parlement op soms nogal onbehoorlijke wijze actie gevoerd door studenten en ook een aantal hoogleraren bleken van mening, dat het ontwerp niet behoorde te worden aanvaard. *De Roos,* sprekende voor de fractie, wilde over de acties van eerstgenoemden er het zwijgen toe doen en noemde de stap van de hoogleraren in de pedagogiek en psychologie onbegrijpelijk. Het gaat hier, aldus *De Roos,* om twee groepen van geleerden, die zelf ondervonden hebben hoelang het duurt voordat een nieuw vak officieel wordt erkend, met andere woorden om mensen, die zelf geleden hebben onder bepaalde discriminerende opvattingen.

De beide wetsontwerpen werden aanvaard met slechts de stemmen van de VVD tegen.

Algemene wet inzake rijksbelastingen

Van Hall noemde de geschiedenis van dit wetsontwerp zeer merkwaardig; het werd in 1955 ingediend door de staatssecretaris Van den Berge en wijlen minister Donker, verder behandeld door de ministers Hofstra en Samkalden en nu verdedigd door de nieuwe bewindslieden minister Zijlstra en staatssecretaris Van den Berge. Namens de fractie kon spreker mededelen, dat zij haar stem aan het ontwerp zou geven. *Van Hall* sprak daarbij de hoop uit, dat de regering geen gehoor zou geven aan de aandrang vanuit de Kamer, met name van de KVP-senator Van Campen, om de gehele zaak van de belastingherziening opnieuw op de helling te zetten.

Staatsgarantie voor Hiltonhotels

Van der Waerden kon zich verenigen met de steun van de overheid aan de oprichting van deze hotels in Amsterdam en Rotterdam, maar ontwikkelde bezwaren tegen het feit, dat de Staat hier risico aanvaardt zonder enige kans op een beloning voor dit risico. Hij zag hierin hetzelfde standpunt dat aanleiding is geweest tot vermindering van de belangen van de Staat bij de Koninklijke Zoutindustrie, bij het Sodaproject en bij de KLM; zodra deze maatschappijen mede dank zij de Staat van de grond zijn gekomen, wordt het belang van de Staat daarin verminderd. *Van der Waerden* meende tegen deze tendens niet genoeg te kunnen waarschuwen.

Het wetsontwerp werd aanvaard met de stemmen van de aanwezige AR-afgevaardigden en de communisten tegen.

Wijziging dienstplichtwet

Dit wetsontwerp, dat de regering de bevoegdheid geeft om dienstplichtige militairen zonder voorkennis van de Staten-Generaal naar Nieuw-Guinea te sturen, ontmoette ernstig verzet bij *In 't Veld.* Aan de hand van het Statuut voor het Koninkrijk toonde hij aan, dat de wetswijziging voor de Antillen en Suriname ingrijpende gevolgen kan hebben; hij meende daarom dat voor dit onderwerp een Rijkswet noodzakelijk was. Ook wees hij er op, dat de Staten-Generaal in verantwoordelijkheidszin tekortschieten wanneer zij de regering op dit punt vrij mandaat geven.

De wel heel kort aan het bewind geweest zijnde minister Van den Bergh zag het wetsontwerp aangenomen met de stemmen van onze fractie en die van de communisten tegen.

Wijziging van de wet op de lijkbezorging

In 't Veld had geen bezwaren tegen dit wetsontwerp, dat een aantal verbeteringen brengt. Het zat hem en zijn fractiegenoten nog altijd dwars, dat de VVD indertijd bij het stemmen tegen het wetsontwerp betreffende de crematie het heeft voorgesteld alsof de voorstemmers de geestelijke vrijheid in gevaar brachten. Spreker had zelf ook tegen de wet gestemd, maar het is nooit in zijn hoofd opgekomen om zijn geestverwanten die voorstemden eenzelfde verwijt te maken. Hij verwachtte niet van de VVD-minister dat zij de vroegere wetgeving nu zouden uitkammen en aan uit hun oogpunt noodzakelijke herzieningen zouden gaan onderwerpen; wel zou hij gaarne van de minister de toezegging ontvangen, dat hij een simpele wijziging van de wet op de lijkbezorging in korte tijd aanhangig zou maken. *In 't Veld* dacht daarbij aan de artikelen 29e en 29g, die betrekking hebben op het verbod aan de gemeentebesturen om in enigerlei vorm aan de bouw van crematoria mede te werken.

De minister bleek daaromtrent liever adviezen af te wachten van de commissie tot herziening van de wet op de lijkbezorging; het wetsontwerp werd zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

Algemene politieke beschouwingen over de rijksbegroting 1960

In 't Veld begon zijn rede met een overzicht van de kritiek, die uit de kringen van de regeringspartijen is geoefend op de persoonskeuze en op het program van het kabinet-De Quay. Hij vroeg zich af wat toch wel de wezenlijke betekenis is van het begrip 'christelijk-sociale politiek'. In de na-oorlogse jaren werd nog nooit door een der confessionele partijen aangetoond, waarin nu juist het wezen lag van een christelijk beleid in Nederland op sociaal-economisch gebied, en al jaren wordt gewacht op een sociaal-economisch program van de KVP, dat zijn visie even duidelijk geeft als 'De weg naar vrijheid', aangevuld met de verdere studies van de WBS; aldus *In 't Veld.*

Hij wees er op, dat de PvdA de sociale rechtvaardigheid nastreeft op basis van een zo groot mogelijke vrijheid en bestaanszekerheid. Spreker bleek er allerminst gerust op, dat de regering deze beginselen ook huldigt; in dit verband noemde hij het woningbeleid, de vrijere loonpolitiek en de bezitsvorming.

Na een opmerking van de nestor der Eerste Kamer, de AR Anema, ontstond er nog een kort debat tussen *In 't Veld* en *De Niet* en de AR-afgevaardigde Algra over het bestaansrecht der confessionele partijen. *In 't Veld* stelde duidelijk, dat de PvdA het bestaansrecht van de confessionele politieke partij niet ontkent, al acht zij het verwerpelijk. Aan Algra, die betoogd had dat de PvdA geen principiële basis in religieuze zin had, antwoordde *De Niet*, dat hij juist als christen zijn plaats heeft gevonden in de PvdA. De ervaring had hem echter wel geleerd, dat het vrijwel vergeefse arbeid is om de heer Algra op dit punt te overtuigen.

Bescherming Bevolking

De Jong sprak voor de fractie bij de behandeling van het wetsontwerp betreffende de voortduring van de toepassing van enkele artikelen van de wet op de noodwachten. Hij stelde, dat de fractie geen bezwaren tegen de BB en de noodwachtdienstplicht heeft. Maar overwegend bezwaar bestond er tegen oproeping van de zgn. Indonesiëgangers; de fractie zou daarom haar stem niet aan dit ontwerp geven. Het werd aanvaard met de stemmen van de PvdA en de CPN tegen.

Algemene financiële beschouwingen over de rijksbegroting 1960

Van Hall uitte zijn ongerustheid over de toenemende drang van rechterzijde naar belastingverlaging. Men ziet in deze actie waarschijnlijk een middel om populariteit te verwerven, maar — aldus spreker — men beseft niet of wenst niet te beseffen wat belastingverlaging in feite zou betekenen. Er zijn vele zaken die nog om een oplossing vragen; *Van Hall* wees in dit verband op het uitvoeren van dringende staatszaken als het onderwijs, de krotopruiming, de scholenbouw en waterstaatswerken. Hij toonde in een vergelijking met enkele andere landen aan, dat de belastingdruk in Nederland beslist niet exorbitant is en zelfs belangrijk lager dan die van de USA.

Vos toonde zijn bezorgdheid over een mogelijke nieuwe overbesteding. Hij zag vooral gevaar in het hoge peil van de investeringen. *Vos* zeide niet te geloven, dat de regering prijsstijgingen kan voorkomen, wanneer men komt met loonsverhogingen hier en daar van 10 procent. Hij meende, dat de gemiddelde loonstijging nooit boven de gemiddelde stijging van de produktiviteit mag uitkomen. Mede in dit verband betoogde hij, dat een vrijere loonpolitiek alleen te hanteren zal zijn, wanneer het gemiddelde niveau van werkloosheid groter is dan op dat moment het geval was; bij een hoog niveau van werkgelegenheid zal men altijd in de misère en de inflatie terechtkomen met een vrijere loonpolitiek.

Nadere wijziging van art. 147 van de wet op de bedrijfsorganisatie

In 't Veld kwam niet onder de indruk van de uit de nota naar aanleiding van het eindverslag sprekende zelfgenoegzaamheid met betrekking tot de voortgang van het vestigingsbeleid. Hij meende, dat een nadere bezinning op dit vestigingsbeleid een dringende noodzaak is; het werd zijns inziens gekenmerkt door een tekort aan besluitvaardigheid, doortastendheid en werkelijkheidszin. De fractie wilde haar stem aan het wetsontwerp geven, omdat verwerping een bedenkelijke leemte zou scheppen; men zou er echter niet uit mogen afleiden dat de fractie het vestigingsbeleid goedkeurt.

Begroting 1960 Binnenlandse Zaken

De Loor wijdde aandacht aan de ramp in Tuindorp-Oostzaan en informeerde naar de door de regering te geven vergoedingen. Hij sprak voorts over de decentralisatie, welke naar zijn mening kan bijdragen tot een democratisch bestel. De minister zou een werkelijk begin kunnen maken in de ontwikkelingsgebieden, waar samenwerkende provinciale en gemeentelijke besturen — behoudens algemene richtlijnen — de vrije hand zouden moeten hebben om deze gebieden tot ontwikkeling te brengen. De minister zou voorts, als het hem werkelijk ernst is de decentralisatie te bevorderen, de gemeenten de vrijheid moeten geven zelf te beslissen over de bouw van crematoria. *De Loor* pleitte voorts voor een groter aandeel voor de gemeenten uit de nationale middelen. Hij uitte scherpe kritiek op de trage gang van zaken met betrekking tot het loonbeleid voor ambtenaren. De resultaten waren volgens hem niet zodanig, dat ze een duidelijke inlossing van de stellige beloften zouden zijn.

In 't Veld noemde het gevaarlijk en bedenkelijk, dat de BVD beschuldigingen kan uiten, waarvan de betrokkenen niet op de hoogte zijn. Er is geen enkele waarborg, dat de door deze dienst verstrekte gegevens juist zijn. Er zijn griezelige vergissingen mogelijk, zoals spreker in zijn burgemeesterstijd ervaren heeft. *In 't Veld* meende, dat de minister in voorkomende gevallen zelf dient te beslissen of iemand al dan niet in aanmerking komt voor een overheidsfunctie; hij achtte het uit den boze, dat dit door lagere ambtenaren geschiedt.

Begroting 1960 Economische Zaken

Vos waarschuwde met grote nadruk tegen de opnieuw dreigende overinvesteringen en inflatie. Hij wilde de investeringsfaciliteiten afgeschaft zien omdat zij overbodig en zelfs gevaarlijk waren. Spreker had niet veel vertrouwen in de prijspolitiek; de vrijere loonpolitiek veroordeelde hij scherp.

Kapteijn ging uitvoerig op de schrootzwendel in en stelde de bewindsman hieromtrent een aantal vragen. Hij wijdde aandacht aan de bredere economische samenwerking in Europa en informeerde naar het voornemen van de regering, die geen poging ongedaan zou laten om de mogelijkheid van een economische associatie tussen de Zes en de Zeven te bevorderen.

Van der Waerden betrok de inmiddels aan de Tweede Kamer verstrekte Middenstandsnota in de discussie, met medeweten van de staatssecretaris overigens. Spreker kon instemmen met de hoofdlijnen, maar had kritiek op onderdelen. De overdracht van bevoegdheden aan p.b.o.-organen achtte hij een te ver gaande decentralisatie; naar zijn mening moest men bij het toporgaan, de SER, stoppen.

Begroting 1960 Staatsmijnen in Limburg

Vos bezag het mijnbedrijf tegen een Europese achtergrond. Een Nederlands kolenbeleid is thans nog noodzakelijk, aldus spreker, maar men zal zich ervan bewust moeten zijn, dat wijziging van dat beleid bij wijziging van de Europese of mondiale energiesituatie geboden zal blijven. *Vos* besprak een aantal aspecten van de vermindering van de bezetting van de mijnen. Hij meende, dat deze deels door arbeidstijdverkorting, deels door een iets minder aantrekken van nieuwe mijnwerkers zou kunnen worden opgevangen. Voorts was hij van mening, dat men betreffende de mijn Beatrix niet pessimistisch hoeft te zijn.

Begroting 1960 Justitie

Cammelbeeck constateerde, dat de minister het beleid van zijn voorganger Samkalden ombuigt en doelde hierbij in de eerste plaats op de opvattingen van de bewindsman ten aanzien van de spijtoptanten en de oorlogsmisdadigers. Spreker hoopte, dat de kwestie der spijtoptanten uit de partijpolitieke sfeer zou kunnen worden gehouden en dat de minister overtuigd zou kunnen worden door de uit de Kamer tot hem gerichte vertogen. Ten aanzien van de Duitse oorlogsmisdadigers merkte *Cammelbeeck* op, dat hij ernstig betwijfelde of dezen wel de ernst van hun misdaden beseffen. Hij vroeg de minister of deze de bedoeling had om vier met name genoemde oorlogsmisdadigers op jaren te stellen en of de regering nog steeds het standpunt huldigde, dat het vraagstuk van de oorlogsmisdadigers geen deel van de onderhandelingen tussen Nederland en Duitsland zou mogen zijn.

De minister bevestigde in zijn antwoord, dat het gratiebeleid een Nederlandse zaak is en nimmer onderhandelingsobject zal zijn. Op de eerste vraag van Cammelbeeck, die deze bij de replieken herhaalde, ging minister Beerman echter niet in. *Cammelbeeck* constateerde, dat de Kamer unaniem het standpunt inneemt, dat een ruimer toelatingsbeleid ten aanzien van de spijtoptanten vereist is. Hij meende, dat een negatie van deze opvatting onaanvaardbaar zou zijn. Hij sloot zich aan bij de woorden van de AR-afgevaardigde Diepenhorst, die zich verwonderd toonde over de afwezigheid van de Minister-President, daar het hier immers om kabinetspolitiek handelde.

Begroting 1960 Landbouw en Visserij

Hoogland wees op de algemene tendens, dat de lonen met 6% omhoog gaan en vroeg de minister of deze van oordeel was, dat het in de landbouw nu bij 4% kan blijven.

Hij informeerde voorts of er op het ministerie nog wel voldoende deskundigen zijn, die zich geheel kunnen wijden aan de problemen van de EEG. Het departement heeft relatief een groot aantal van zijn meest deskundige medewerkers aan de Europese Commissie afgestaan; spreker hoopte, dat er geen roofbouw op de overblijvenden zou worden gepleegd, want dat zou agrarisch gesproken een doodzonde zijn.

Hoogland drong er voorts bij de minister op aan zich positief uit te spreken voor bedijking van de Lauwerszee.

Schorer vestigde de aandacht op enkele problemen rond de visserij. Hij noemde de kwestie van de territoriale begrenzingen, die hij met name voor de Noordzeevisserij van eminente betekenis achtte. Spreker achtte voor Scheveningen een nieuwe binnenhaven een noodzaak. Voorts sprak hij over de gedupeerden in de oester- en mosselcultures en in de visserij ten gevolge van de Deltawerken. Hij achtte het gevaar niet denkbeeldig, dat men hier bezig is een soortgelijke weg in te slaan als indertijd met de Zuiderzeevissers is bewandeld.

Begroting 1960 Financiën

Vos wraakte aan de hand van een reeks voorbeelden de traagheid in het departementale beleid, waardoor plechtig gedane beloften herhaaldelijk geweld wordt aangedaan. Spreker zeide zelden een stuk zó vol uitvluchten te hebben gezien als de Memorie van Antwoord van minister Zijlstra. Hij herinnerde de bewindsman aan diens uitspraak, dat een belastingverlaging in de vigerende conjuncturele omstandigheden een onverantwoorde stimulans zou zijn en vroeg waarom dan niet de investeringsaftrek werd opgeschort en wél de huurdeblokkering aanhangig werd gemaakt.

Begroting 1960 Defensie

De Dreu betreurde het, dat pas dieper op het defensiebeleid zou kunnen worden ingegaan na de verschijning van de toegezegde nota; de begroting, waarover nu kon worden gesproken, was immers niets anders dan een voortzetting van wat in vroegere jaren reeds werd aanvaard. Spreker beperkte zich daarom tot een aantal korte opmerkingen.

De Rijk behandelde de sociale aangelegenheden en andere zaken betreffende het personeel. Hij legde de minister het vuur na aan de schenen door er bij hem op aan te dringen reeds nu humanistische geestelijke verzorgers in de strijdkrachten toe te laten. De bewindsman verloochende echter zijn liberale beginselen.

Behandeling van de huurwet

De Centrale Afdeling had besloten het afdelingsonderzoek op 16 maart 1960 te doen beginnen. *In 't Veld* stelde voor om dit uit te stellen tot 22 maart. Hij vestigde er de aandacht op, dat minister Zijlstra blijkens diens uitlatingen in de Tweede Kamer de huurwet koppelde aan de voorgenomen wijzigingen van de grondbelasting en personele belasting. Over deze wijzigingen had de Tweede Kamer echter nog geen beslissing genomen. Ook meende spreker, dat de Eerste Kamer — zoals zo vaak — te weinig tijd van voorbereiding had. Hij wilde meer tijd hebben om de door staatssecretaris Roolvink gegeven cijfers over de loonontwikkeling te verifiëren.

Ondanks het feit, dat de Kamer in het algemeen wel kon onderschrijven, dat zij veelvuldig werd 'opgejaagd', werd het voorstel verworpen; met de fractie behoorden twee VVD-ers, één AR en de communisten tot de voorstemmers.

Begroting 1960 Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

Schermerhorn maakte duidelijk, dat in de toekomst zware financiële lasten op het onderwijs zullen drukken. Met name de strijders voor belastingverlaging hield hij deze dreigende situatie voor. Spreker sprak de hoop uit, dat het minister Cals gegeven mocht worden om de zgn. mammoetwet in het Staatsblad te brengen, zonder dat aan de algemene strekking en de grondbeginselen ervan geweld wordt aangedaan.

De Roos wijdde aandacht aan het tekort aan onderwijzers en aan scholen, aan de salarissen der leerkrachten, met name van die der kleuterleidsters, en aan de inschakeling der ouders bij het onderwijs. Hij pleitte er voor, dat aan de ouders een plaats wordt ingeruimd in het beheersbestel van het onderwijs.

In het kader van zijn beschouwingen over de kunsten besprak *De Roos* ook de positie van ons nationale orkest, het Concertgebouworkest. Hij waarschuwde voor de gevaren, die dit orkest van buitenaf bedreigen door de pogingen, orkestleden naar zich toe te trekken. Een spoedige herziening van de salarissen van orkestmusici beval hij sterk aan.

Over de nota inzake de sport, die nog in de Tweede Kamer moest worden behandeld, wilde spreker opmerken, dat deze een bedroevend totaalbeeld van diepe armoede gaf. Het speet hem, dat de regering hier een prachtige kans voorbij scheen te laten gaan.

Broeksz besprak het beleid ten aanzien van radio en televisie. Hij wilde niet vooruitlopen op de nota over de commerciële televisie, maar schroomde niet scherpe kritiek te laten horen op het communiqué van de staatssecretarissen Scholten en Veldkamp, volgens hetwelk zij zouden overwegen een concessie te verlenen aan de OTEM.

Cammelbeeck vroeg de bewindsman die zijn tiende begroting verdedigde als een soort van feestgeschenk aan de Kamer om een nieuwe nota over de kunst, waardoor een full dress-debate over het gehele kunstbeleid mogelijk gemaakt zou worden.

Begroting 1960 Sociale Zaken en Volksgezondheid

Querido bepleitte een wetenschappelijk onderzoek van het vraagstuk van de zgn. paranormale genezers, alvorens wettelijke maatregelen hieromtrent te treffen.

Hij oefende kritiek op de organisatie van de gezondheidszorg; deze vertoont zoveel hiaten, dat men zich afvraagt wie eigenlijk de verantwoordelijkheid draagt. Vele overheidstaken zijn in de loop der jaren door particuliere instellingen overgenomen, er woedt zelfs een ware concurrentiestrijd.

Voorts wijdde hij aandacht aan de sociale positie van de verpleegster, welke mede verband houdt met het verpleegsterstekort, en aan het om een oplossing schreeuwende vraagstuk van de langdurige zieken.

Oosterhuis drong aan op stopzetting van de emigratiefaciliteiten voor Zuid-Afrika en Rhodesia met het oog op de op brutale wijze aan de dag tredende openlijke rassendiscriminatie.

Spreker trok een vergelijking tussen de sociaal-economische politiek van vorige regeringen en die van het ministerie-De Quay. Aan de hand van een aantal voorbeelden stelde hij, dat inzake de loonpolitiek de door dit kabinet aangeheven wekroep van de eigen verantwoordelijkheid en de grotere vrijheid vol griezelige dissonanten zit. De vrijere loonpolitiek noemde hij een farce; zij verstoort het samenwerken in de Stichting van de Arbeid en verwekt conflicten in de bedrijven.

Vos besprak uitvoerig de economische aspecten van de loonpolitiek; hij meende, dat de loontrekkers van de gedifferentieerde loonvorming in verhouding tot de

stijging van het nationale inkomen niets te verwachten hebben. De door staatssecretaris Roolvink gegeven voorlichting noemde hij onjuist. De vrijere loonvorming, zo meende *Vos*, is conjunctureel gevaarlijk, slecht voor de arbeidsverhoudingen, sociaal onrechtvaardig en hard voor de achterblijvers.

De liberale afgevaardigde prof. Witteveen diende een motie in, welke de regering uitnodigde de richtlijnen voor de loonpolitiek te herzien, omdat het produktiviteitscriterium op den duur tekortschiet als maatstaf voor de loonvorming.

Vos meende, dat hij zo op het eerste gezicht zijn stem aan deze motie zou kunnen geven.

Bij de stemming over de motie verklaarde *In 't Veld* de stem van de fractie. Hij verklaarde, dat zij vóór de motie zou stemmen, omdat het produktiviteitscriterium een uiterst moeilijk te hanteren maatstaf is, welke bij strikte toepassing tot sociale onrechtvaardigheden leidt en een ongunstige invloed op het werknemersaandeel in het nationale inkomen zal kunnen hebben.

De motie werd verworpen met alleen de stemmen van de PvdA en VVD vóór.

Wijziging huurwet; Opheffing grootboek woningverbetering

In 't Veld, die bij dit onderdeel het woord voerde in plaats van Broeksz, die verhinderd was, maakte bezwaar tegen de overhaasting waarmede de Eerste Kamer telkens weer moet werken. Hijzelf had een groot deel van de zondag moeten besteden aan de voorbereiding van zijn speech, hetgeen hij van de meerderheid van de Kamer, die met de overhaaste behandeling akkoord was gegaan, 'noch christelijk noch sociaal' vond, zoals hij met de nodige ironie opmerkte.

Spreker meende, dat door de voorgestelde huurverhoging van 20% de grens van wat redelijk toelaatbaar is, was bereikt. In tegenstelling tot de minister was hij van opvatting, dat er nog wel muziek in de bouwkosten zit, die er bij het afnemen van de spanning op de bouwmarkt wel zal uitkomen. Aan de hand van een gedegen becijfering toonde *In 't Veld* aan, dat deze huurverhoging de laatste moest zijn. Omdat de fractie van mening was, dat, al was het alleen maar om conjuncturele redenen, de verhoging op dat moment volkomen onjuist was, zou zij haar stem overigens aan de goedkeuring van de huurverhoging onthouden.

Vos bestreed de opheffing van het Grootboek Woningverbetering; hij vond de gang van zaken beneden alle kritiek.

Bij de replieken deed *In 't Veld* een voorstel van orde om de stemmingen aan te houden totdat zou zijn beslist over de voorgestelde verhogingen van de grondbelasting en de personele belasting; het werd bij zitten en opstaan verworpen.

De voorgestelde huurverhoging werd aanvaard met de stemmen van de fractie en vanzelfsprekend de communisten tegen.

In 't Veld meende, dat het gezien deze uitslag geen zin had hoofdelijk te stemmen over de opheffing van het Grootboek Woningverbetering en verzocht aantekening dat de fractie tegen dit wetsontwerp had gestemd. De communist Polak verkreeg deze aantekening ook.

Begroting 1960 Maatschappelijk Werk

Mej. *Tjeenk Willink*, van wie haar KVP-voorgangster op het spreekgestoelte zeide, dat het gehele terrein van het maatschappelijk werk gekneed brood voor haar is, hield een uitgebreid en goeddeels historisch betoog, waarin zij scherpe kritiek op de bewindsvrouwe uitte. De door minister Klompé voorgestane overneming van taken van het ministerie van Sociale Zaken stuitte bij spreekster op ernstige bezwaren. Het beleid ten aanzien van de ontwikkelingsgebieden nam mej. *Tjeenk Willink* in het bijzonder onder de loep; de door de regering voorgenomen wijzigingen in dit

beleid om der wille van bezuiniging stemden haar vrij somber. Bij de replieken diende mej. *Tjeenk Willink* een motie in, welke de minister uitnodigde onverkort voort te gaan met het sociale beleid in de voormalige ontwikkelingsgebieden. Na een uiteenzetting van de minister, welke thans enkele zeer concrete verbeteringen bevatte, trok mej. *Tjeenk Willink* haar motie in.

Begroting 1960 Algemene Zaken

Van Wingerden meende, dat het kabinet zijn p.b.o.-beleid verdedigt als een schooljongen met een slecht rapport, die tegen zijn vader zegt: 'Ach vader, de hoofdzaak is dat wij allemaal gezond zijn'. Spreker miste een krachtige aanpak; in de economisch en sociaal belangrijke bedrijfstakken met name doet men niets om de voortgang van de p.b.o. te bevorderen. Men bevindt zich daar zeer wel bij de ondernemersafspraken, waarbij de werknemers niet of nauwelijks gehoord worden en het algemeen belang en de openbaarheid buiten spel blijven. Spreker zou willen, dat dergelijke ondernemersafspraken slechts voor zeer beperkte tijd zouden worden goedgekeurd en dat de betrokkenen na afloop van de gestelde termijn zouden moeten uiteenzetten, waarom de p.b.o. geen voortgang had gemaakt.

De Rijk zeide, dat het beleid ten aanzien van de bezitsvorming zich richt op hen, die de mogelijkheid tot het vormen van een duurzaam bezit reeds hebben of dat spoedig zullen bereiken; zij die niet kunnen sparen worden achtergesteld. Een dubbeltje kan ook door de regering maar éénmaal worden uitgegeven, aldus *De Rijk*, en daarom wilde hij een lans breken voor het uitbreiden van de mogelijkheden voor beter onderwijs en de garantie van sociale zekerheid. Deze zouden zijns inziens meer bijdragen tot de ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid.

Vos betoogde, dat er in de laatste jaren vermogensconcentratie is geweest in plaats van vermogensspreiding. Tegen deze achtergrond hebben de spaarregelingen en de premieëringen een zeer geringe kwantitatieve betekenis. Ook in de arbeiderswereld is bereidheid tot sparen, maar de mogelijkheden zijn niet groot. Spreker meende, dat door de regeringsmaatregelen de verschillende groepen verder uit elkaar worden gedreven. Hij wees er daarbij op, dat de premies worden betaald uit de algemene belastingopbrengsten, waartoe ook wordt bijgedragen door de laagste inkomens. Scherp laakte *Vos* ook het toezicht op de besteding bij de premieëring; hij meende, dat de overheid hier geen taak had en bovendien overtredingen aan de lopende band uitlokte.

Begroting 1960 Volkshuisvesting en Bouwnijverheid

In 't Veld begon zijn rede met te constateren, dat een gemeenschappelijke grondslag voor een vruchtbaar debat niet aanwezig was. Zijn fractie gaat uit van het algemeen belang, de minister staat op het standpunt, dat ook de woningvoorziening een particuliere aangelegenheid is. Spreker zeide weinig vertrouwen te hebben in de doorsnee-bouwondernemer, die uit is op het maken van de hoogst mogelijke winst. Hij toonde aan, dat het particulier initiatief alleen dáár bouwt waar het redelijke winstkansen ziet; de reële behoefte speelt slechts een secundaire rol. Uit eigen berekeningen had spreker de conclusie getrokken, dat ten minste 65% van de te bouwen woningen moet vallen in de lagere huurklassen en dat deze goedkope huizen naar gelang van de behoefte moeten worden gespreid. Aan deze voorwaarden voldoet het beleid van de regering echter niet.

Na aandacht te hebben gewijd aan de krotopruiming, hield *In 't Veld* een uitvoerige beschouwing over de ruimtelijke ordening. Spreker kwam tot de slotsom, dat de opeenhoping, zoals deze in de Randstad Holland voorkomt, moet worden tegengegaan. Deze opeenhoping leidt tot een massificatie, die schadelijk is voor het

geestelijk welzijn van de mens. De uit de afremming van de ontwikkeling in de Randstad Holland voortvloeiende besparingen zullen, naar sprekers opvatting, veel groter zijn dan de bedragen, die moeten worden uitgetrokken voor het op gang brengen van de ontwikkeling van overig Nederland.

Mazure bleek iets optimistischer dan In 't Veld en hoopte, dat een argumentatie over de voor- en nadelen van woningwet-exploitatie versus particuliere exploitatie toch nog zin zou hebben. Aan het slot van deze argumentatie kwam spreker tot de conclusie, dat de door de regering ingevoerde nieuwe regeling kiest voor een voor de volkswoningbouw nodeloos kostbare en risico's meebrengende subsidiëringsmethode, waartegenover slechts geringe voordelen voor de gemeenschap staan, grotere voor de particuliere woningexploitanten en de grootste voor de beleggers.

Mazure wijdde vervolgens aandacht aan de resultaten van de systeembouw, de stimulering van efficiënte bouwmethoden, het technisch-wetenschappelijke onderzoek van het bouwwezen en aan de bouwvoorschriften.

Begroting 1960 Buitenlandse Zaken

Scherpe kritiek uitte *De Niet* op het beleid van minister Luns. Hij miste in dat beleid een appèl, de bewindsman blijft steken in algemeenheden over de vrijheid, zijn voorbeelden over de bedreiging daarvan worden nooit getrokken uit de hoek waar uitsluitend de blanken het voor het zeggen hebben.

Spreker hekelde de rassendiscriminatie in Zuid-Afrika en veroordeelde het zich van stemming onthouden van ons land in de Verenigde Naties. Ten aanzien van Indonesië achtte hij een constructieve benadering geboden als daad van wijs beleid. Hij vroeg de minister of deze stond achter de krijgshaftige uitlatingen van de minister van Defensie met betrekking tot de versterking van de verdediging van Nieuw-Guinea.

Goedkeuring van de erkenning voor Nederland van het individuele klachtrecht

Met de materiële inhoud van dit wetsontwerp, dat beoogt het individuele klachtrecht, neergelegd in het te Rome gesloten Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ook voor ons land te erkennen, kon *In 't Veld* zich namens de fractie volledig akkoord verklaren. Hij uitte zijn teleurstelling over de trage ontwikkeling op dit gebied en hoopte, dat deze Nederlandse stap een krachtige stimulans zou zijn voor de landen, die zijn achtergebleven.

Financiële verhouding Rijk–Gemeenten

De Jong achtte het moeilijk de door minister Toxopeus gedane toezeggingen nog ernstig te nemen, gezien de lijdensweg van de definitieve regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten. Op zijn desbetreffende vraag kon minister Zijlstra hem toezeggen, dat de Memorie van Antwoord op het wetsontwerp de Tweede Kamer nog vóór het zomerreces zou bereiken.

Archiefwet 1959

Bij afwezigheid van In 't Veld sprak *Cammelbeeck* namens de fractie over de nieuwe regeling van het archiefwezen. Hij had met vele andere Kamerleden bezwaren tegen dit wetsontwerp. Bij de replieken zeide hij door de argumenten van staatssecretaris Scholten grotendeels overtuigd te zijn, maar dat de fractie niet eenstemmig voorstander was geworden. De Eerste Kamer verwierp het wetsontwerp (28 tegen 17 stemmen), iets wat sedert 1956 niet meer was voorgekomen.

Begroting 1960 Zuiderzeefonds

Mazure merkte op, dat talrijke beslissingen worden uitgesteld. Hij betreurde het, dat de minister geen prettiger naam heeft kunnen bedenken voor de Noordoostpolder. Tegen de verkoop van de staatsgronden in de nieuwe polders verzette spreker zich; voor de winning van deze gronden heeft het gehele volk offers gebracht.

Goedkeuring Verdrag tot instelling van de Economische Unie van Benelux

Oosterhuis toonde zich verheugd over de naderende afronding van de behandeling van het Unie-verdrag in de parlementen van de drie landen. Hij realiseerde zich daarbij echter zeer wel, dat de tijd van zoeken en tasten en van het slechten van barrières nog niet voorbij was; in het bijzonder dacht hij hierbij aan de landbouwsector. Hij pleitte voor een verdergaande sociale harmonisatie, waarbij zijn gedachten met name uitgingen naar het gelijk maken van de beloningen in de drie landen.

Ten aanzien van de culturele toenadering verzocht *Oosterhuis* om een verdere spreiding van de reeds bestaande contacten.

Wijziging Bewindsregeling Nieuw-Guinea, Begroting 1959 Nieuw-Guinea

De Dreu stelde vast, dat bij het debat over de betreffende wetsontwerpen de vraag, of wij eventueel op steun van onze bondgenoten zouden kunnen rekenen, een zeer belangrijke rol speelde. Daaruit kon blijken, dat wel wordt aangevoeld, dat wij met onze Nieuw-Guineapolitiek in steeds grotere moeilijkheden kunnen geraken en dat wij ons steeds dieper in een uitzichtloos avontuur vastwerken. De regeringspolitiek biedt, zo meende *De Dreu*, ook voor de Papoea's geen perspectief. Daarom verwierp de fractie deze politiek en drong zij er opnieuw op aan naar een internationale oplossing in het raam der Verenigde Naties te streven.

De Dreu achtte de defensiemaatregelen, met zoveel uitdaging aangekondigd, zeer gevaarlijk en het vertrouwen op buitenlandse hulp in geval van een gewapend conflict misplaatst. De uitlatingen van Amerika en Australië boden zijns inziens geen enkel houvast.

Daar de begroting 1960 al in de Tweede Kamer aan de orde was gesteld, achtte *De Dreu* het weinig zinvol om over de wetsontwerpen te spreken. Deze werden zonder hoofdelijke stemming door de Kamer aanvaard, onder aantekening, dat de communistische afgevaardigden tegen stemden.

Begroting 1960 Verkeer en Waterstaat

Schorer vroeg zich af of de financiële armslag van Verkeer en Waterstaat wel voldoende is. Weliswaar is voor 1960 circa 113 miljoen gulden méér opgevoerd, maar zou dit bij de versnelde Europese ontwikkeling en bij het nijpender worden van de industriespreiding en vraagstukken van bevolkingsgroei en te ontsluiten ontwikkelingsgebieden wel voldoende zijn?

Schorer waarschuwde, dat de minister het de Groningers en Friezen niet onmogelijk moet maken aan de afsluiting van de Lauwerszee mede te werken. Hij meende, dat de noordelijke provincies het gelijk aan hun zijde hebben, als zij stellen, dat de voorwaarden van de bewindsman te zwaar zijn.

Voorts oefende hij kritiek op de klaarblijkelijke machteloosheid van het departement op het gebied van de wetgeving.

De Jong wijdde grote aandacht aan de verkeersveiligheid; hij achtte een regeringsnota hieromtrent zeer urgent. Aan de beunhazerij in het rijschoolwezen wilde hij paal en perk stellen.

Scherp hekelde *De Jong* de geheimzinnigheid, waarmede minister Korthals de kwestie van de Amsterdamse tunnels omringde. Hij meende, dat Amsterdam recht heeft op een afdoende parlementaire behandeling van deze voor de gehele Randstad Holland urgente zaak.

Na het antwoord van de minister, waarin werd aangekondigd dat de Coentunnel prioriteit heeft boven de IJtunnel en dat aan Amsterdam verboden wordt de werkzaamheden aan de IJtunnel uit eigen middelen te hervatten, stelde *Vos* in derde termijn voor de begrotingsbehandeling aan te houden. Deze suggestie werd aanvaard.

Bij de hervatting van de besprekingen diende *Vos* een motie in, waarin wordt uitgesproken, dat de spoedige totstandkoming van de IJtunnel voor Amsterdam noodzakelijk is en dat niet onnodig inbreuk op de gemeentelijke autonomie mag worden gemaakt. De motie werd mede-ondertekend door de KVP-er Kropman en de VVD-er De Wilde. Zij werd aangenomen met 36 tegen 16 stemmen.

Aan het bewogen debat namen van de zijde van de fractie nog deel *De Roos* en *Van Hall.*

Wijziging van de loongrenzen; wijziging van de loonbelasting en de inkomstenbelasting

Van Wingerden toonde zich ingenomen met het afremmen en bestrijden van het zgn. duiventileffect, waarvoor in het betreffende wetsontwerp een oplossing gevonden was. Ten aanzien van het gebruik van de indexcijfers van de kosten van levensonderhoud ter bepaling van de hoogte van de loongrenzen merkte hij op, dat deze nog steeds gebaseerd zijn op het gebruikspatroon van 1951. Met de sedertdien zeer gewijzigde gebruiksgewoonten is geen rekening gehouden; *Van Wingerden* achtte een nieuw budget-onderzoek wel gewenst.

De wetsontwerpen werden zonder hoofdelijke stemming, met alle liberalen tegen, aangenomen.

Begroting 1960 Staatsbedrijf der PTT en Rijkspostspaarbank

Mazure sprak namens de fractie zijn waardering uit voor de wijze, waarop in de Memorie van Antwoord de gestelde vragen waren beantwoord. Hij kon zich nu tot enkele opmerkingen beperken.

Grote waardering had hij voor de prestaties van de PTT; de wijze, waarop dit belangrijke bedrijf wordt geleid, gaf hem een gevoel van trots en voldoening. De primaire wens van *Mazure* en zijn fractiegenoten ten aanzien van de status van het bedrijf was, dat de vrijheid van bedrijfsvoering zo groot blijft, dat ook in de toekomst bekwame en energieke mannen in de leiding van dit bedrijf hun aspiraties kunnen vinden.

De zaak-Fonteijn

Sinds 1935 strijdt de ex-konstabel der Koninklijke Marine A. H. F. Fonteijn tegen het hem zijns inziens ten onrechte gegeven ontslag uit de dienst. Dit ontslag werd hem verleend omdat hij bronchiale astma zou hebben. Over het adres dat hij omtrent deze ongeschiktheidsverklaring aan de Kamer had gericht, sprak voor onze fractie *Cammelbeeck.* Hij moest — helaas — erkennen, dat de heer Fonteijn te goeder trouw in het verleden een formele fout had gemaakt door niet de bevoegde instantie, i.c. het ambtenarengerecht, in te schakelen. De Kamer had daarom op staatsrechtelijke gronden ten aanzien van het adres geen taak, maar, zo betoogde *Cammelbeeck,* men moest toch wel toegeven, dat in deze in wezen verschrikkelijke

zaak het gelijk aan de kant van de heer Fonteijn ligt. Daarom verzocht hij staatssecretaris De Jong om alsnog een welwillend en menselijk gebaar te maken in een wat ruimere omvang dan destijds door de vorige minister van Defensie werd gedaan.

Nadat de staatssecretaris in zijn antwoord had gezegd, dat van hem in dit opzicht niets meer te verwachten was, pleitte *Cammelbeeck* er ook in tweede instantie voor een weg te zoeken, waardoor iets van het de heer Fonteijn aangedane leed zou worden verzacht. De staatssecretaris bleef echter afwijzend. De stemming over het adres werd daarop aangehouden.

Bij de stemming, een week later, deed de fractie nog een poging om een bevredigende oplossing te bereiken. *Cammelbeeck* stelde een wijziging in de uitspraak van de Kamer voor, waardoor de regering werd uitgenodigd aan de adressant alsnog een tegemoetkoming te verlenen.

De meerderheid van de Kamer wenste echter niet verder te gaan dan het vragen van een welwillend gebaar en, nadat de staatssecretaris nogmaals had geweigerd, werd het voorstel verworpen met 29 tegen 15 (PvdA en CPN) stemmen.

Begroting 1960 Kabinet van de Vice-Minister-President

Bij deze begroting waren tevens de Rijksaangelegenheden, die onder minister Korthals ressorteren, aan de orde. *Cammelbeeck* vroeg begrip voor de in Suriname en de Antillen levende verlangens tot wijziging van het Statuut, ook al zouden deze wijzigingen leiden tot principiële veranderingen in de onderlinge verhoudingen der landen van het Koninkrijk.

Hij pleitte voorts voor een sterke bevordering van de samenwerking, hulp en bijstand; ook aan de culturele samenwerking wijdde hij ruime aandacht.

Wijziging grondbelasting en personele belasting

Nadat de KVP-woordvoerder Van Lieshout namens zijn fractie had verklaard, dat er alle aanleiding was de in 1955 ingevoerde verlaging van het aantal opcenten ongedaan te maken, herinnerde de na hem op het spreekgestoelte gekomen woordvoerder van onze fractie, *Vos*, aan de houding van de KVP-Tweede Kamerfractie, die minister Zijlstra de portefeuille-kwestie deed stellen, en aan de boze reactie van prof. Romme daarop.

Aan de wetsontwerpen zegde *Vos* zijn steun toe, omdat de sociale structuur er iets door zou worden verbeterd.

Wijziging begroting 1960 Staatsmijnen

Vos verklaarde zich van harte akkoord met de ontwikkeling, die door het wetsontwerp (dat beoogt deelneming in de kapitaalvoorziening van vreemde ondernemingen in verband met de produktie van fenol) is ingeleid. Hij zag deze ontwikkeling – het verleggen van het zwaartepunt van het steenkolenwinningsbedrijf naar het chemisch bedrijf – als noodzakelijk.

Hij verdiepte zich in de rechtsvorm, die de overheidsbedrijven in ons land hebben en meende dat deze altijd aan twee grondeisen zou moeten voldoen, namelijk enerzijds, dat men de mogelijkheden voor de leiding der bedrijven om tot nieuwe initiatieven en tot uitbreiding e.d. te komen, nimmer buiten beschouwing mag laten, en anderzijds, dat men ook bij deze bedrijven de mogelijkheid moet houden om langs onverschillig welke weg het algemeen belang en het belang van de bij het bedrijf betrokkenen zeer regelrecht tot gelding te kunnen brengen.

Begroting 1960 Nieuw-Guinea

Met het oog op de zich in de voorafgaande weken voorgedaan hebbende gebeurtenissen (waaronder de cocktailparty-mijmeringen van prof. De Quay) stelde voorzitter *Jonkman* na overleg met en namens de meerderheid van de senioren voor, de behandeling van deze begroting uit te stellen.

In 't Veld had bezwaar tegen een uitstel van 14 dagen; hij zou het op prijs gesteld hebben als de minister-president bij de behandeling van de begroting aanwezig zou zijn geweest. Daar de meerderheid van de *Kamer* voor het uitstel bleek te zijn, behield *In 't Veld* zich het recht voor om vóór de behandeling enkele nadere inlichtingen aan de minister-president te vragen; hij zou echter eventueel gaarne aan de Tweede Kamer de voorrang willen laten.

De Kamer bleek voor uitstel te zijn met 38 tegen 29 (PvdA, AR en CPN) stemmen.

Wijziging van de loterijwet

Op de laatste zittingsdag van het parlementaire jaar verwierp de Eerste Kamer wederom een wetsontwerp. Met een kleine meerderheid werd de door minister Beerman gekortwiekte voetbaltoto afgewezen. Tot deze meerderheid behoorden met de PvdA-fractie de fracties van de VVD, de SGP en de CPN en op twee na de gehele AR-fractie.

Als woordvoerder van onze fractie maakte *Van der Waerden* duidelijk, dat het wetsontwerp niet anders dan verwerping verdiende. De vrijheid werd er ontoelaatbaar door beperkt; terecht was de strakke houding der regering betiteld als 'betuttelarij'. Hij stelde vast, dat de overgrote meerderheid van het Nederlandse volk voor een onbeperkte toto is; toegeven aan een kleine minderheid zou de zaak volledig op zijn kop zetten. *Van der Waerden* meende, dat men van de PvdA-fractie geen ontzag voor het dreigement van minister Beerman, dat verwerping een 'gespannen politieke situatie' zou doen ontstaan, mocht verwachten. Wel zou het de PvdA spijten, indien de naar haar mening reeds bestaande 'gespannen politieke situatie' juist bij deze kwestie naar buiten zou treden.

Voor het overstag gaan van de Nederlandse Sport Federatie, die in een adres aan de Kamer geadviseerd had het in de Tweede Kamer bereikte compromis nu maar te aanvaarden, had *Van der Waerden* begrip. Maar, zo stelde hij, de NSF heeft geen politieke verantwoordelijkheid; de Kamer daarentegen heeft tot taak te waken voor de vrijheid, voor het doorwerken van de rechtsovertuiging van het Nederlandse volk in de wet.

Opzegging van het Walvisverdrag

De goedkeuring van de opzegging van het Walvisverdrag, die aan de Kamer werd voorgelegd, was juist actueel in verband met het feit, dat Noorwegen (dat tegelijkertijd met ons land uit de conventie was getreden) had aangekondigd weer lid te zullen worden.

In 't Veld achtte het in dat verband het eenvoudigst, wanneer ook Nederland weer tot het verdrag zou toetreden.

In tweede termijn sprekende bleek hij het niet met de uiteenzettingen van minister Marijnen eens te zijn; de bewindsman had hem niet kunnen overtuigen, dat de Nederlandse houding zoveel beter en eleganter zou zijn dan de Noorse.

De betreffende wetsontwerpen werden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

C. W. van Wingerden

BIJLAGEN

Bijlage 1

VERKLARING BETREFFENDE NIEUWE TAKEN VOOR HET DEMOCRATISCH SOCIALISME

aangenomen op de bijeenkomst van de Raad van de Socialistische Internationale, gehouden te Haïfa, van 27-29 april 1960

De beginselen van het democratisch socialisme zijn tegelijkertijd dynamisch en onverwoestbaar. Zij zijn gegrondvest op ons geloof in vrijheid, gelijkheid en broederschap. Wij geloven in de grondbeginselen van de Verenigde Naties, de vreedzame regeling van geschillen en een internationale rechtsorde. Wij zijn overtuigd, dat geen enkele natie het recht heeft om andere volkeren te onderwerpen aan vreemde overheersing en daarom verdedigen wij het beginsel van zelfbeschikking en politieke vrijheid. Wij verwerpen iedere leer van rassensuperioriteit. Wij geloven ook dat er geen werkelijke vrijheid bestaat zonder economische onafhankelijkheid en dat de welvaartsbronnen van elk land moeten worden benut en tot ontwikkeling gebracht in het belang van de gemeenschap als geheel. Wij verwerpen uitbuiting van de ene mens door de andere, en van de ene natie door de andere. Wij menen dat de rijke landen de armere landen moeten helpen bij hun strijd tegen armoede. Wij zijn overtuigd dat alleen de samenwerking in vrijheid en op voet van gelijkheid van alle volkeren een duurzame vrede kan waarborgen.

Wij geloven dat in verschillende delen van de wereld deze beginselen op verschillende wijze moeten worden toegepast. Vormen van gemeenschapsbezit die geslaagd zijn in het ene gebied kunnen niet geschikt zijn voor andere gebieden. Systemen, die in een bepaalde fase van de ontwikkeling van een land kunnen worden toegepast, kunnen in een later stadium ongeschikt blijken te zijn. Elk land moet in vrijheid zijn eigen weg vinden naar het socialisme, in overeenstemming met de stand van zijn ontwikkeling. Het democratisch socialisme is een levende kracht.

De socialistische partijen oefenen hun constructieve invloed niet alleen uit wanneer zij aan de macht zijn. Veel van wat wij hebben opgebouwd is in stand gebleven onder niet-socialistische regeringen; denkbeelden, die wij hebben gesteld, werden aanvaard door partijen die zichzelf niet socialistisch noemen.

Aan de andere kant geeft hetgeen wij tot stand brachten ons geen reden tot zelfgenoegzaamheid. Wij zullen met hernieuwde geestdrift de nieuwe uitdaging van de 'zestiger jaren' aanvaarden. In Azië hebben de socialisten de strijd voor nationale onafhankelijkheid geleid. Op het ogenblik is de opdracht om de levensstandaard te verhogen, de menselijke rechten te handhaven en democratische instellingen op te bouwen. In Latijns Amerika hebben socialistische krachten succes gehad in de strijd tegen dictaturen en reactie. In Afrika gaat de strijd voor sommigen om onafhankelijkheid — voor anderen, die de vrijheid hebben verkregen, bestaat de taak uit de ontwikkeling der hulpbronnen en instellingen om te bewerkstelligen dat het volk vrijheid heeft, niet alleen in politieke zin, maar ook in economisch opzicht.

Het democratisch socialisme heeft tot taak een zeer belangrijke bijdrage te leveren aan de oplossing van al deze vraagstukken. Wij geloven echter niet, dat socialistische instellingen, die in Europa en Azië nuttig zijn geweest, noodzakelijkerwijs moeten worden overgenomen in Afrika of Latijns Amerika. Wat nodig is, is een uitwisseling van denkbeelden en ervaring op de grondslag van gelijkheid en samenwerking.

Dit is een taak voor de Socialistische Internationale en de bij haar aangesloten

partijen. Wij zullen deze taak aanvatten met hernieuwde geestdrift en in meer concrete vormen, als gevolg van de deze week in Haïfa gehouden besprekingen tussen politieke leiders uit Europa, Azië, Afrika en Noord- en Zuid-Amerika. Ten einde aan deze opdracht te voldoen en praktische vormen van samenwerking uit te werken, heeft het Bureau van de Socialistische Internationale een vaste commissie ingesteld voor de ontwikkelingsgebieden, die een werkprogram heeft voorgesteld, uit te voeren door de Socialistische Internationale en de aangesloten partijen in samenwerking met socialisten in andere delen van de wereld.

Bijlage 2

RESOLUTIE BETREFFENDE AFRIKA

aangenomen op de bijeenkomst van de Raad van de Socialistische Internationale, gehouden te Haïfa van 27-29 april 1960

De Raad van de Socialistische Internationale, overtuigd van het recht van alle volken op zelfbeschikking en gelijkgerechtigdheid, op de grondslag van stemrecht voor ieder,

juicht de totstandkoming van een toenemend aantal onafhankelijke staten in Afrika toe en verheugt zich over de belangrijke rol die vele van deze landen op dit ogenblik in de wereld vervullen:

erkennend dat in sommige delen van Afrika de strijd voor onafhankelijkheid en vrijheid verzet ontmoet van koloniale machten of inheemse minderheidsgroepen en gelijke rechten aan vele miljoenen mensen worden onthouden, waardoor bloedvergieten in deze landen wordt veroorzaakt, hetgeen een voortdurende en toenemende bedreiging van de vrede en de internationale samenwerking betekent;

roept op tot het doen van nieuwe pogingen om deze vraagstukken op te lossen op de grondslag van de beginselen van het Handvest der Verenigde Naties.

Rassendiscriminatie en politieke ontwikkeling

In het bijzonder

a. veroordeelt de Raad de beginselen en de praktijk van de apartheid in de Unie van Zuid-Afrika, die reeds hebben geleid tot het doden van vele inwoners van Afrika en tot het niet-toekennen van de meest elementaire menselijke rechten.

De Raad dringt er bij de regering van Zuid-Afrika op aan haar politiek te wijzigen voor het te laat is en een oplossing te zoeken die niet berust op rassendiscriminatie maar op vrijheid, gelijkheid en de broederschap der mensen, en doet een beroep op de bij de Verenigde Naties aangesloten staten om positief op te treden ten einde de regering van Zuid-Afrika ertoe te bewegen te handelen in overeenstemming met de resolutie van de Veiligheidsraad.

De Raad brengt haar sympathie tot uiting met de campagne tot boycot van Zuidafrikaanse goederen, die door het IVVV en andere organisaties is begonnen.

b. is de Raad ernstig bezorgd over de voortgezette strijd in Algerije, die reeds duizenden slachtoffers heeft veroorzaakt en ontzaglijk menselijk leed, zowel onder de bevolking in Algerije als onder de vluchtelingen in Tunesië en Marokko;

zij spreekt als haar mening uit dat het reeds lang hoog tijd is voor de totstandkoming van zelfbeschikking in Algerije.

De Raad doet een beroep op de Franse regering om onmiddellijk onderhandelingen te openen voor een wapenstilstand op voorwaarden, die voorzien in de totstandkoming van zelfbeschikking en die alle bevolkingsgroepen hun democratische rechten waarborgen, en dringt er bij de Franse regering en de Algerijnse nationalistische beweging op aan een vreedzame oplossing uit te werken.

c. legt de Raad er de nadruk op, dat in gemeenschappen waarin meerdere rassen tezamen leven, vooral in Centraal-Afrika, geen oplossing mogelijk is, wanneer die gebaseerd is op enige vorm van rassendiscriminatie, hetzij van de kant van de minderheid over de meerderheid of andersom. Voorwaarde voor vooruitgang is de invrijheidstelling van gevangen Afrikaanse leiders.

Economische ontwikkeling

De Raad is zich bewust, dat deze vraagstukken van politieke ontwikkeling niet kunnen worden gescheiden van de ernstige economische vraagstukken die in de meeste delen van Afrika bestaan, en meent dat er een dringende behoefte is aan economische samenwerking in de vorm van technische bijstand, kapitaalleningen en verstrekkingen en geschoolde arbeidskrachten.

De Raad meent, dat bij de hulpverlening aan de Afrikaanse staten de economisch meer ontwikkelde machten hieraan geen politieke voorwaarden moeten verbinden, en dat elke vorm van economische aaneensluiting met landen of groepen buiten het gebied moet zijn gebaseerd op de vrije keuze van de betreffende Afrikaanse regeringen.

De Raad zou verder uitbreiding wensen van de taak van de Economische Commissie voor Afrika, in samenwerking met andere instanties van de Verenigde Naties, met inbegrip van het Speciale Fonds, en een zo groot mogelijke mate van samenwerking en coördinatie op een geheel Afrika omvattende grondslag.

Democratisch socialisme

Tenslotte geeft de Raad uiting aan de diepgevoelde overtuiging dat, terwijl elke staat haar eigen democratische instellingen moet ontwikkelen op de wijze die het best in overeenstemming is met de noden en wensen van het volk, de toepassing van de beginselen van het democratisch socialisme kan en moet worden aangepast aan de taken voor de eerstvolgende jaren, en dat moet worden gewaarborgd, dat de kolossale veranderingen die plaats vinden in de komende jaren, tot stand zullen komen in het belang van elk volk als geheel.

Als socialistische partijen is het onze wens om tot een nieuwe en hechtere verstandhouding met de nieuwe leiders van Afrika te komen in een geest van oprechte samenwerking.

Bijlage 3

RESOLUTIE BETREFFENDE ALGERIJE

aangenomen door het bureau van de Socialistische Internationale op 2 december 1960

Het bureau van de Socialistische Internationale geeft opnieuw uitdrukking aan zijn diepe bezorgdheid over de voortzetting van de strijd in Algerije, die thans reeds zeven jaar duurt.

Aan beide zijden heeft dit conflict reeds teveel slachtoffers geëist, veel leed veroorzaakt en geleid tot onduldbare praktijken. Het is van het allergrootste belang dat beide partijen besluiten deze strijd onmiddellijk te beëindigen.

Het bureau van de Socialistische Internationale doet hiertoe een dringend beroep.

De huidige ontwikkelingen in de Algerijnse situatie wijzen erop dat er ernstig gevaar bestaat van uitbreiding van het conflict. Wij vestigen de aandacht op het gevaar van het verscherpen van de spanning welke hiervan het gevolg is en vooral

de schade, die hierdoor wordt toegebracht aan de goede betrekkingen tussen Europa en Afrika.

Het bureau brengt de resolutie betreffende Algerije in herinnering, die werd aangenomen door de Raad van de Socialistische Internationale in juni 1958, wijst ook op daarna gevolgde verklaringen van President De Gaulle, waarin het recht op zelfbeschikking van Algerije werd erkend, en betreurt het mislukken van de onderhandelingen te Melun; het is van mening dat nieuwe onderhandelingen tussen de Franse regering en vertegenwoordigers van de Algerijnse verzetsstrijders zo spoedig mogelijk moeten worden geopend. Het is overtuigd dat het ogenblik gekomen is, dat alle betrokken partijen erin toestemmen bemiddeling in te roepen, ten einde het heropenen van onderhandelingen te vergemakkelijken. Dit betekent in de eerste plaats dat men een beroep doet op de staten van het (Franse) Gemenebest.

Het is dringend noodzakelijk dat de zelfbeschikking in Algerije tot stand komt met de nodige waarborgen voor de eerbiediging van de rechten der minderheden en met doelmatige waarborgen – waaronder internationale contrôle – betreffende de verkiezingsprocedure die zal worden gevolgd.

Bijlage 4

RESOLUTIE BETREFFENDE DE TOPCONFERENTIE *(gedeelte)*

aangenomen op de bijeenkomst van de Raad van de Socialistische Internationale, gehouden te Haïfa van 27-29 april 1960

Ontwapening

a. Met betrekking tot ontwapening moet het allereerste doel van de topconferentie zijn tot overeenstemming te komen over het beëindigen van de proeven met atoomwapens. Overeenstemming over deze proeven zal op zichzelf reeds een belangrijke stap vooruit betekenen en kan de weg tot verdere overeenkomsten voorbereiden. De verschillen die thans overblijven zouden gemakkelijk tot een oplossing kunnen worden gebracht.

b. Een overeenkomst over de proeven zou snel moeten worden gevolgd door voorbereidingen om te komen tot een algemene ontwapeningsovereenkomst, met inbegrip van het vernietigen van voorraden van atoomwapens. Wij herhalen de waarschuwing, welke was vervat in de resoluties van het te Hamburg gehouden congres van de Socialistische Internationale, betreffende het gevaar van uitbreiding van het bezit en de beschikking over atoomwapens over steeds meer landen, en de daardoor vergrote moeilijkheid van het tot stand brengen van een doeltreffend systeem van inspectie en contrôle.

c. Wij moeten de regeringen in de wereld eraan herinneren, dat ontwapening in de ruimste zin niet, zoals zo vaak wordt gemeend, een soort utopisch alternatief is tegenover militaire verdediging en internationale diplomatie. Integendeel, de beperking en contrôle op wapens en strijdkrachten onder internationaal toezicht is op dit ogenblik praktisch de enige manier, waarop de verdediging in het atoomtijdperk doeltreffend kan worden gemaakt.

d. Wij juichen de eenstemmige resolutie van de Algemene Vergadering en de instelling van het tienlandencomité toe, maar betreuren dat overeenstemming nog niet in zicht is. Naar onze mening moet een plan, dat steun van beide kanten kan krijgen aan de volgende voorwaarden voldoen:

1. in de eerste fase reële ontwapeningsmaatregelen omvatten;
2. maatregelen bevatten voor doeltreffende inspectie en toezicht tijdens elke fase van het ontwapeningsproces;

3. voorschriften bevatten voor de totale afschaffing, niet alleen van atoomwapens, maar van de middelen tot overbrenging, zoals raketten of lange-afstandsbommenwerpers;

4. als uiteindelijke doelstelling hebben algemene en totale ontwapening, zowel atoomwapens als conventionele wapens, de opheffing van buitenlandse militaire bases en de oprichting van een internationale politiemacht door de Verenigde Naties.

Geen enkel ontwapeningsplan kan doeltreffend zijn als het niet wordt aanvaard door de belangrijkste machten ter wereld. Daarom stellen wij voor dat China en India zullen worden uitgenodigd om toe te treden tot de ontwapeningscommissie van de tien landen.

Bijlage 5

RESOLUTIE VAN DE VIERDE CONFERENTIE DER SOCIALISTISCHE PARTIJEN UIT DE LANDEN DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

(Straatsburg 7 en 8 mei 1960) betreffende de verkiezing van het Europese Parlement door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen

De Vierde Conferentie der Socialistische Partijen uit de Landen der Europese Gemeenschappen (Straatsburg 7 en 8 mei 1960)

is van mening dat de verkiezing van het Europese Parlement door middel van rechtstreekse algemene verkiezingen beantwoordt aan een eis van de democratie;

beveelt de leden van de Socialistische Fractie van het Europese Parlement *aan* zich uit te spreken voor spoedige verkiezingen;

verzoekt de Socialistische Fractie op zo kort mogelijke termijn een ontwerp in te dienen dat een uitbreiding van de bevoegdheden van het Parlement omvat;

spreekt de wens uit dat:

1. regelingen worden getroffen om een effectieve contrôle op de financiering van de verkiezingscampagne te waarborgen,

2. maatregelen worden genomen welke de toepassing waarborgen van eenvormige regels betreffende het actief kiesrecht, de verkiesbaarheid en de onpartijdigheid van het vertegenwoordigende stelsel;

beveelt tenslotte in het vooruitzicht van in een nabije toekomst te houden verkiezingen met zeer grote klem de opstelling en goedkeuring door de zes partijen van een Europees socialistisch programma *aan*.

Bijlage 6

RESOLUTIE VAN DE VIERDE CONFERENTIE DER SOCIALISTISCHE PARTIJEN UIT DE LANDEN DER EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

(Straatsburg, 7 en 8 mei 1960) betreffende de toekomst van de Europese Gemeenschappen

De Vierde Conferentie der Socialistische Partijen uit de Landen der Europese Gemeenschappen (Straatsburg 7 en 8 mei 1960)

I. overwegende

dat het bestaan van drie verschillende Verdragen en drie executieven de ontwikkeling van een effectief Europees beleid in de Gemeenschap der Zes buitengewoon bemoeilijkt;

dat in de Verdragen onvoldoende rekening wordt gehouden met het feit dat kartels

en concentraties van ondernemingen grote delen van de economie in de Gemeenschap beheersen en een steeds grotere en gevaarlijker invloed op het economische, sociale en politieke leven gaan uitoefenen;
dat met name in de energie-economie machtige, zeer grote ondernemingen, waaronder geweldige internationale concerns, een overheersende rol spelen en op de energiemarkt een strijd om de macht voeren die een gezonde vooruitstrevende ontwikkeling van de energie-economie, alsmede de sociale toestand van grote groepen werknemers en de openbare belangen met name van gemeenten en verenigingen van gemeenten in gevaar brengt,

is van mening

dat in de plaats van de Verdragen tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie en de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal één verdrag moet treden waarbij de instellingen van de Gemeenschap der Zes worden samengesmolten.

II. Een reorganisatie van de interne verhoudingen van de Gemeenschap moet in ieder geval aan de volgende voorwaarden voldoen:
een organische vooruitstrevende ontwikkeling van de gehele energie-economie, die in de eerste plaats het algemeen belang en het sociale belang van de werknemers veilig stelt, moet worden gewaarborgd; de energie-economie dient hetzij in overheidsbezit te worden gebracht, hetzij aan de contrôle van de overheid te worden onderworpen;
ook in de overige takken van industrie, waarin kartels en concentraties van ondernemingen een overheersende positie innemen, dient een effectief toezicht van de overheid mogelijk te worden gemaakt;
aan het Parlement moeten effectieve beslissings- en contrôlerechten worden verleend, de executieve dient te worden ontwikkeld tot een echt uitvoerend orgaan en de vertegenwoordiging van de deelnemende staten behoort op zodanige wijze te worden geregeld als bij de federatieve opbouw van een openbare gemeenschap passend is;
de Gemeenschap dient een eigen recht van begroting en eigen financiële middelen te verkrijgen.

De Conferentie

betreurt dat de politieke voorwaarden voor een dergelijke ingrijpende reorganisatie van de Gemeenschap thans vooralsnog ontbreken;
nodigt het Verbindingsbureau uit de werkzaamheden met het oog op de opstelling van een socialistisch Europees programma krachtig voort te zetten en daarbij rekening te houden met de in deze resolutie neergelegde gezichtspunten.

III. De Conferentie nodigt de socialisten in het Europese Parlement en in de parlementen van de deelnemende staten uit er naar te streven
dat in de eerste plaats één enkele verantwoordelijke executieve in het leven wordt geroepen voor de gehele energie-economie; hierbij dient ook een vérgaande personele unie te worden overwogen voor de executieve Commissies en de Hoge Autoriteit, zonder beperking van de rechten der Hoge Autoriteit;
dat de positie van de Europese executieve en het toezicht op de executieve door het Parlement worden versterkt;
dat alle mogelijkheden worden aangewend om de Gemeenschap eigen financiële middelen te verschaffen;
dat door een versnelde ontwikkeling van richtlijnen en grondbeginselen voor een gemeenschappelijk beleid op alle gebieden van het economische, het financiële en het sociale leven de noodzakelijke grondslagen worden gelegd voor een vooruitstrevende ontwikkeling der Gemeenschap.

INHOUD

VERSLAG PARTIJBESTUUR

Inleiding 3
Afdelingen en ledental 7
Partijbestuur en Secretariaat 10
Tweede Kamerverkiezingen 1959 11
Uitslag Tweede Kamerverkiezingen 1959 14
Eerste Kamerverkiezingen 1960 18
Partijraad 19
Internationaal Contact 19
Koos Vorrink Instituut 22
Werkgemeenschappen 23
Diverse Periodieken 28
Commissiewerk 30
Verhouding tot andere organisaties 34
Vrouwenbond 35
Dr. Wiardi Beckman Stichting 38
Jongerenwerk 42

FINANCIËLE VERSLAGEN

a. 1 oktober 1958–30 september 1959 47
b. 1 oktober 1959–30 september 1960 66

PARLEMENTAIRE ARBEID

Verslag Tweede Kamerfractie 91
Verslag Eerste Kamerfractie 163

BIJLAGEN 1 t/m 6 185